بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنجشېر د لوړو زده کړو مؤسسه
دښوونې او روزنې پوهنځی
پښتو څانګه

پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي
توتې راتګ او پرمختګ

پوهنيار تاج محمد رحيمي
: پوهاند جمشيدخان رشيدي

۱۴۰۰ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې کتاب د هر ډول چاپ او خپراوي حقونه له پنجشېر د لوړو زده‌کړو موسسې
سره خوندي دي او د پنجشېر د لوړو زده‌کړو موسسې له رسمي اجازې پرته ترې
د هر ډول - بشپړې یا یوې برخې - نسخه‌اخیستنې او همدارنګه د مرجع له یادونې
پرته د دې رسالې له لیکلیو اطلاعاتو څخه د هېڅ ډول استفادې اجازه نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډيز

شاعران تمثيلي ټوټه د ژوند او بشري ټولنې يوه طبيعي اړتيا ده.که څوک وغواړي که ونه غواړي د خپل ژوند تمثيل به کوي او خپل ژوند به لکه د تمثيلي ټوټې پرمخ وړي..په دغه څېړنه کې به دتمثيلي ټوټو په ارزښت ، اړتيا او ګټو بحث وشي. دا چې زما موضوع د(پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ) دی،نو د دغې موضوع په لمن کې ټول راغلي موضوعات تر بحث او څېړنې لاندې نيول شوي دي.

زما د څېړنې موخه دا ده، چې ما دتمثيلي ټوټې په تاريخي بهير،پېژندنې،ډولونو او په معاصره پښتو دوره کې د ځينو تمثيل ليکوونکو لنډه پېژندنه او د ځينو ليکوالو د تمثيلي ټوټو بېلګې راوړل شوي او پلټل شوي دي.همدارنګه په دغې څېړنه کې په پښتو ادب کې په تمثيلي ټوټه شوي کار ته لنډه کتنه شوې همدارنګه تمثيلي ټوټه او ډولونه يې ښه په تفصيل سره څېړل شوي دي. په دې اثر کې د تمثيلي ټوټو بېلګې او ډرامې سره يې پرتلنه هم شوې ده.

د دغې څېړنې ډول کتابتوني او ميتود يې تشريحي او توضيحي دی او ما له همدې ياد ميتود نه کار اخيستی دی.د کار مواد مې د تمثيلي ټوټې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تمثيلي ټوټې پورې اړوند ليکنې او اثار دي. متوقع پايلې به زما د څېړنې دا وي، چې زه به وتوانېږم يوه نوې موضوع چې د(پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ) دی په دغه اثر کې مې څېړلې ده. دغه څېړنه سريزه، د سريزې اړوند توکي،اصله موضوع،پايله،مناقشه،وړانديزونه او پر اخځونو سربېره به يو مناسب نوملړ هم ولري. دا هم جوته شوې ده ،چې تمثيلي ټوټې ته په پښتو معاصر ادب کې څومره اړتيا ده او څنګه پرمختګ کولی شي. دغه لنډيز د پورته اصولو د سپړلو نچوړ دی.

کليدي کلمې: تمثيلي ټوټه، معاصره دوره، پرمختګ.
تراژيدي،کوميډي،تمثيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکینۍ خبرې

د لوړو زده کړو وزارت د لایحې له مخې هر استاد اړ دی،چې له یوې علمي رتبې وروسته د بلې علمي رتبې لپاره چمتوالی ونیسي او د خپلې علمي رتبې لپاره یوه موضوع لومړی د اداري مراحلو له ترسره کیدو سره ثبت او بیا په خپله معلومه موده کې پرې د خپلې علمي رتبې لپاره اثر ولیکي.د همدې اړتیا له مخې زه هم اړ وم،چې د خپلې پوهنملی علمي رتبې د تر لاسه کولو لپاره د استادانو سره له مشورو وروسته د خپل لارښود استاد پوهاند جمشید خان رشیدي تر لارښوونې لاندې یوه موضوع وټاکم،چې عنوان یې (پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ) دی او د خپل لارښوود استاد تر لارښوونې او څارنې لاندې مې په دغې موضوع خپل کار پیل کړ. کله،چې مې د اثر لپاره دا موضوع ټاکله لومړی مې له استادانو سره مشوره وکړه،چې ایا زه کولی شم په یاده موضوع کار وکړم کنه؟ د استادانو او ملګرو لخوا راته ډاډ او نېکه مشوره راکړل شوه او وروسته له هغې مې د خپلې موضوع د ثبت کولو لپاره خاکه یا اوټ لاین چمتو او اداري پروسه مې پرې پیل کړه.دا چې اداري پروسه لږ وخت ته اړتیا لري،نو په څو میاشتو کې زما د موضوع خاکه یا اوټلاین د وزارت له تحقیق کمېټې څخه خلاص او ما ته یې د کار کولو اجازه راکړه. اصول او مقررات دا دي،چې د څېړنې په بهیر کې ورسره کومې اداري،ټولنې او شخص مرسته کړې وي باید د هغوی څخه مننه او یادونه وشي،نو په همدې اساس غواړم د هغو ښاغلو یادونه وکړم،چې د موضوع د ماخذونو په برابرولو کې یې راسره مرسته کړې.تر ټولو دمخه راسره زما د څېړنې لارښود استاد پوهاند جمشید خان رشیدي،د ډېرو بوختیاو سره سره خپلې مشورې او لارښوونې نه دي سمپولي او هر وخت یې په ورین تندي راته لارښوونه کړې ده او د موادو په برابرولو ،علمي او تخنیکي برخه کې یې خپلې مرستې راسره کړي دي. نوموړې ته د الله ج له درباره د اوږده او نیک عمر غوښتنه او د ژوند په کارونو کې ورته د بریا دعا کوم.همدارنګه له خپلو ټولو استادانو او دوستانو څخه هم مننه کوم،چې د موضوع د غوره کولو لپاره یې تشویق کړی یم.د دې موضوع د موادو او ماخذونو په چمتو کولو کې،چې راسره هر دوست او ملګري همکاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې ده له ټولو د زړه له کومي مننه کوم او ټولو ته د خير دعا غواړم.

په درنښت

تاج محمد رحيمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړليک

سرليکونه
مخکښه
لړليک..ه
لومړی څپرکی 1
سريزه..1
د مسالې بيان يا د څېړنې ستونزې 2
د څېړنې ارزښت او اړتيا 3
د څېړنې موخې...4
د څېړنې پوښتنې 4
دويم څپرکی 6
د موضوع شاليد 6
دريم څپرکی 9
د څېړنې کړنلاره 9
څلورم څپرکی..................................13
د معاصرې دورې لنډ تحليل 13
معاصرې دورې ته لنډه کتنه...13
د معاصرې دورې پړاونه 22
روښانتيا پړاو. 22
ويښتيا پړاو 26
اوښتون پړاو 31
پنځم څپرکی 34
تمثيلي ټوټه 34
د تمثيلي ټوټې تاريخچه 35
په پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې بهير 38
د تمثيلي ټوټې پيژندنه 41
د تمثيلي ټوټې چوکاټ،جوړښت، توکي او د ليکنې لار 44
د تمثيلي ټوټې ژبه..47
دستخوش 49
په تمثيلي ټوټه کې د کرکټرونو کارونه 51
شپږم څپرکی 54
د تمثيلي ټوټې ډولونه...54
د فورم له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه 54
سټيج تمثيلي ټوټه...54
سټيج تمثيلي ټوټه يا ننداري‌ليک..55
راډيويي تمثيلي ټوټه 60
د راډيويي تمثيلي ټوټې بله بېلګه 63
تلويزوني تمثيلي ټوټه...66
د لوستلو تمثيلي ټوټه...72
يو اکټيزه تمثيلي ټوټه 73

(c) ketabton.com: The Digital Library

انترکټ تمثیلي ټوټه.. 75
د محتوا له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه 76
تراژیدي تمثیلي ټوټه.. 76
کومیډي تمثیلي ټوټه 78
میلو تمثیلي ټوټه... 82
تراژیدي کومیډي تمثیلي ټوټه.. 84
د موضوع له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه.. 87
اخلاقي تمثیلي ټوټه 87
ولسي تمثیلي ټوټه 88
د اتلولی تمثیلي ټوټه 89
تاریخي تمثیلي ټوټه... 90
غوټه لرونکي تمثیلي ټوټه.. 90
مذهبي تمثیلي ټوټه.. 90
اشاروي تمثیلي ټوټه 92
اوم څپرکی.. 97
په معاصر ادب کې تمثیلي ټوټه 97
پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ.. 97
په نندارلیکونکو کې 101
په پښتو ادب کې د مشهورو تمثیل لیکونکو پېژندنه او د ځینو تمثیلي ټوټو بیلګې................ 106
عبدالاکبر خان اکبر.. 107
عبدالله جان اسیر 108
محمد اکبر پامیر... 108
محمد رضا رضا مومندي 111
غلام دستګیر ړنګ.. 115
عبدالله بختانی خدمتګار 116
د سیدو ملنګ 116
لومړی تمثیلي ټوټه یا نندارہ.. 116
د عبدالرؤف قتیل خوګیاڼي لنډه پېژندنه 122
محمد عارف ننګیار نا اشنا.. 129
تاج محمد رحیمي 131
سید ضیاء الرحمن لالاخېل.. 137
امام جان مجبور 143
سید اختر سیدي.. 143
یونس کامه وال... 144
سلمان شهابي 145
د عبدالبصیر مینه پال پېژندنه... 145
په ټولنه د تمثیلي ټوټې اغېزې 146
د تمثیلي ټوټې مثبتې اغېزې.. 147
د تمثیلي ټوټې مفني اغېزې.. 149
اتم څپرکی... 151
د تمثیلي ټوټې او ډرامې پرتلیز جاج.. 151

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډرامې لنډه پېژندنه.......... 151
په ډرامه کې د تمثيلي ټوټې ځرکونه.......... 158
جاله ډوب.......... 159
د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتلنه 161
نهم څپرکی.......... 164
پايله.......... 164
مناقشه.......... 166
وړانديزونه.......... 169
سرچينې 171

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

سریزه

پښـــتو ادب چې لرغونی تـاریخ لري او پـه هره دوره کې یې مختلف پرمختګونه کړي دي. په هره دوره کې نوي ژانرونو پښتو ادب ته لاره کړې ده او د پرمختګ پړاونه یې وهلي دي. معاصـره دوره هم د پښتو ادب هغه دوره ده چې نوي تحولات او پرمختګونه په کې رامنځ ته شوي دي. شعري او نثري ژانرونو په دې دوره کې پرمختګ کړی دی، چې په نثري ژانرونو کې لنډه کیسـه، ناول، تمثیلي ټوټه یا ننداز لیک ، ډرامه،فلم او سریالونه هغه څه دي چې معاصر ادب ته راداخل شــوي دي. پـه دې ژانرونو کې یو هم تمثیلي ټوټـه ده چې پـه کوزه پښتونخوا او اردو ژبه کې ورته خاکه هم ویل کیږي.

دا ژانر چې له ډرامې راروسته پښتو معاصر ادب ته لاره پیدا کړې ده په لومړیو کې تر ډېره د خلکو د پام وړ نه وه. په دې ورســتیو کلونو کې یې د خلکو پـام ځانلـه راګرځولی دی، مختلفې تمثیلي ټوټې لیکل شوي او وړاندې شوې دي، تمثیلي ټوټه ډېر ژر اغېز ښېندونکی او د خلکو پام جلبونکی ژانر دی.که تېرو تاریخونو ته وکتل شـــي، لومړی تمثیل یا تمثیلي ټوټه ده، چې په خلکو کې عامه شـــوې او پر خلکو یې خپل اثرات کړي دي. که د یونان زوړ تاریخ ته لاړ شو او که د اریایانو تیر رســـمونه او رواجونه وپلټو په ټولو کې تمثیل ځانله یو اغېز کوونکی ژانر پاتې شــوی. د پښــتو ادب په ټولو دورو کې کېدای شــي، د تمثیلي ټوټې څرکونه په غېر مســتقیم ډول تر ســترګو شــي،خو معاصــــر ادب د پښـــتو ادبیاتو هغه دوره ده،چې دې ژانر ته یې غېږه پرانیستې ده او د ژوند ټول اړخونه یې په خپله لمن کې راټول کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که کوزې پښـــتونخوا ته سـر ورښــكاره كړو ،لومړنى تمثيل يا ننداړليک به د خدايي خدمتګار د تحريک د لاروي اروښـــاد عبدالاکبر خان اکبر درې يتميان او خدايي خدمتګاران ننداړليکونه يا تمثيلي ټوټې به را ترسترګو شي،چې له همدې ځايه په پښتو معاصر ادب کې او په ځانګړي ډول په پښـتنه سـيمه کې دې ژانر وده وکړه او خلکو ته يې د ژوند کولو مثبت او منفي اړخونه په ګوته کړل.د هنري ژانرونو څخه تمثيلي ټوټـه هغـه لنډ،خو هر اړخيز ژانر دی،چې نـه د ليـدونکو ډېر وخت نيسي او نه ورته د چا زړه تنګيږي.

په ډېر کم وخت،کمو کرکټرونو ســـره د ټولنيز ژوند ډېر لوی پيغام د خلکو سـترګو او غوږونو ته رسـوي.د تمثيلي ټوټې يا ننداړليک دا ژانر په دې هم ډېر د خلکو خوښــيږي،چې ژبه يې د طنز له مالګې ډکه ده او په ډېرو کمو مکالمو کې د ډېرو غټو مشکلاتو څخه پرده پورته کوي او ټولنې ته يې د ســمون لارښــوونه کوي.د تمثيلي ټوټې مکالمې لنډې،خو له معنا ډکې وي،ژبه يې له طنزه ډکه،خو کله کله د طنز په ژبه ژړا او خندا دواړه يوځای کوي او خلکو ته يې د هغوی د وجدان پر وړاندې ږدي،څو خلک قضـــاوت وکړي،چې په ټولنه کې سـمون ته اړتيا شـته کنه؟ د دې ژانر ارزښـت او اهميت ته په کتلو او دا چې په دې ژانر تر اوسه په منظمه او علمي توګه کوم کار ندی شوی ، نو د همدې تشـــې د ډکولو لپاره په دې څيړنيز اثر کې په تمثيلي ټوټه يا ننداړليک کار شـوی او په ټولو اړخونو يې بحث او څېړنه شـوې.د تمثيلي ټوټې،ډولونه،بېلګې او د ليکوالو پېژندنه يې هم په دې اثر کې لوستلی او کتلی شی.

د مسالې بيان يا د څېړنې ستونزې

څېړنه د يوې موضــوع د ســتونزې په پار رامنځته کيږي.څومره چې يوې موضـــوع تـه اړتيـا وي.پـه همـاغـه کچـه نوې هم وي.ځکـه چې ضــرورت د ايجاد چينه ده،نو زما د موضـوع سـتونزې په لاندې ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- په پښتو معاصر ادب کې د تمثیلي ټوټې په علمي توګه نه څېړل.
۲- تمثیلي ټوټه په ډرامه ور ګډول.
۳- د تمثیلي ټوټې او ډرامې توپیر نه کول.
۴- د تمثیلي ټوټې یا ننداریلیک په اړه د څېړنو نشـــتوالی،چې باید یو ځانګړی اثر ورته ډالی شـي.ځکه،چې یاد ژانر په ټولنه کې د محبوبیت او ارزښت وړ ګڼل کېږي.

د څېړنې ارزښت او اړتیا

دا څېړنه د پښتو ادب لپاره زیاته ارزښتمنه په دې ده، چې د پښتو ژبې مینه والو او په ځانګړي توګه زده کړیالان پرې خپله ادبي او نثري مینه ماتولی شــي. زده کړیالان او د پښــتو ادب مینه وال د تمثیلي ټوټې ژانر څخه خبرتیا مومي.تمثیلي ټوټه هغه نثري ژانر دی چې تر اوســه پرې په سـمه او علمي توګه کار ندی شـوی همدا د دې څېړنې نویوالی او ارزښــت دی.په دې موضـوع خورې ورې مقالې او په ځینو کتابونو او اخبارونو کې پرې لیکنې شـــوي ،خو په منظم او علمي بڼه پرې تر اوسه چا کار ندی کړی.

د څېړنې اهمیت په دې کې دی، چې په یاده برخه کې تر دې دمه د پام وړ کار نه دی شـوی او متوقع نتایج یې دا دي، چې وبه توانېږو د تمثیلي ټوټې یا ننداریلیک ژانر به خلکو ته روښـــانه او له ځینو نورو ژانرونو ســره به یې پرتلنه وشــي.د دې ژانر څېړنه او ســپړنه ځکه د اهمیت وړ ده،چې په راتلونکي کې دا تشـــه به تر یوه حده ډکه شـــوې وي.

د څېړنې موضــــوع خورا په زړه پورې ده، موخې یې په پورته ډول ذکر شـــوي او مواد یې د هنري ژانرونو مختلف کتابونه دي. ، د کار میتود یې کتابتوني دی او متوقع پایلې یې دا دي، د تمثیلي ټوټې یا ننداریلیک ژانر په اړه به ډېر څه په لاس کې ولرو.

دا څېړنه له نورو پخوانیو مطالعاتو سره ښکاره توپیر لري او هغه څه چې زموږ د تحقیق هېنداره ده پخوا یې تصـــویرونه نه دي څېړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـوي . بل ارزښـت يې دا دی،چې دغه موضـوع تر دې وړاندې په دې موخه او بڼه نه ده څېړل شوې ، نو پر دې بنسټ يې ارزښت ډېر دی.

د څېړنې موخې

۱- د تمثيلي ټوټې ژانر ته وده ورکول.
۲- پښتو ژبې ته د ياد ژانر ګټې او د پښتو ژبې نثر بډاينه.
۳- د پښتو ادب زده کړيالانو او مينه والو ته د يادې موضوع په برخه کې د يو اغيزمن ماخذ وړاندې کول.
۴- د تمثيلي ټوټې ژانر له ډرامې سره پرتلنه او د جلا والي پولې يې ټاکل.
۵- د تمثيلي ټوټې ژانر په اړه پوره معلومات ورکول.

د څېړنې پوښتنې

۱- تمثيلي ټوټه څه ته وايي؟
۲- تمثيلي ټوټه په څو ډولونو ويشل شوې ده؟
۳- پښتو ادب ته د تمثيلي ټوټې ګټه څه ده؟
٤- د تمثيلي ټوټې او ډرامې ترمنځ اړيکه څه ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- تمثيلي ټوټه يا ننداريک په ادب کې څه ارزښت لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

د موضوع شالید

د تمثیل په شالید کې ویلی شو چې لومړني خلک چې تمثیل ته یې مخه کړې وه هغه د زاړه یونان خلک وو.په زاړه یونان کې هغه خلک چې تمثیل به یې لیکه یا یې په کې کردار ادا کولو هغوی ته به یې (توریوم) وایه.د تمثیل لرغونتیا د میلاد څخه شپږ پیړۍ دمخه وخت ته رسیږي.تر میلاد ٤٧٦ کاله وړاندې د فنقي ښځو په نوم یو تمثیل وړاندې شو چې په خلکو کې یې خوځون راوسته.یاد تمثیل (آشلیوس) نومې شخص لیکلی وو.له یونان نه وروسته په کرار کرار تمثیل وده وکړه او په نورو ملتونو کې یې هم ریښې وغزیدې.په مصر،روم،چین ،هند او نورو هیوادونو کې یې هم پرمختګ وکړ.د وخت په تیریدو سره زمونږ په ټاټوبي لرغوني اریانا کې هم د ننداړو یا تمثیل بیلابیلې بڼې ولیدل شوې چې اوس هم په ځینو قومونو کې د ودونو او خوښیو په مراسمو کې ترسره کیږي.

په اوسني افغانستان کې تمثیلي ټوټې د لومړي ځل لپاره د امیر شیرعلي خان په دربار کې د فقیر احمد په نوم یو شخص و چې پاچا د (مجلس آرا) لقب هم ورکړی و نمانځلی.نوموړي به ځینې تاریخي پیښې له رزمي شعرونو سره یو ځای د امیر په وړاندې په ننداریزه یا تمثیلي بڼه ویلې.همدارنګه د اعلیحضرت امان الله خان د واکمنۍ په لومړیو کې تمثیل پیل وشو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړي په ۱۳۰۰ لمريز کال په پغمان کې د تياتر په نامه ودانۍ هم جوړه کړه چې په هغې کې به تمثيلونه (ننداريې) وړاندې کېدلې.په همدې ودانۍ کې په ۱۳۰۲ لمريز کې د هېواد د خپلواکۍ د ترلاسه کولو په جشن کې د (شهزاده جوا) په نامه ژباړل شوی تمثيل وړاندې شــو چې پــه دې تمثيـل کې لوبغاړي (عبـدالعزيز ناصري،نورمحمد،علي محمد،سرور صبا،حسن جان،محمد اکرام،مير محمد، کاظم هاشـــمي،ســيد عبدالله،مولوي غلام محمد،محمد فرخ افندي،قاري دوست محمد او محمد اکبر ضياء) لوبېدلي وو.د ياد تمثيل ژباړونکي او ترتيب کوونکي محمود طرزی،فيض محمد ،ذکريا او صلاح الدين سلجوقي وو چې امان الله خان يې هم ننداريې ته ناست وو. په دې وخت کې ځينې تميثلونه وړاندې شــو لکه (فتح ټل،بچه نازدانه، حـاکم ظـالم، مـادر وطن...) د تمثيلي ټوټو دغه ګرم بـازار تر ۱۳۰۷ لمريز پورې روان وو،خو د کورنۍ جګړو له امله سقوط سره مخ شو.

دا بهير تر ۱۳۲۰ لمريز پورې ډېر ســـــت روان و، خو د ۱۳۲۰ لمريز نه وروســـته چې کله ســـردار محمد نعيم خان د معارف وزير و يو شـــمېر فرهنګيانو تمثيل ته بيا مخه کړه.همدارنګه کله چې صلاح الدين سلجوقي د مطبوعاتو مسؤول و د کابل د (پوهنې ننداريې) بنسټ هم کېښودل شو چې د همدې امله افغانستان کې تمثيل وده وکړه او په ښـــوونځيو کې يې هم رواج وموند.په ۱۳۲۸ لمريز کې د کابل ښاروالۍ په چوکاټ کې د (روحي روزنه يا شهري ننداريې) په نوم يو تياتر په فعاليت پيل وکړ.

په ۱۳۳٦ لمريز کال د ښځو لپاره د (زينب ننداريې) په نوم تياتر جوړ شو او په۱۳۳۸ لمريز کال د عسکري کلوپ په چوکاټ کې (لښکري ننداريې) تاسيس او په همدې وخت کې د کابل ننداريې بنسټ هم کېښودل شـــو. په ۱۹٦۳ م کال د اطلاعاتو او کلتور وزارت په چوکاټ کې د ښکليو هنرونو د مؤسسې تاسيس په ۱۹٦٦ م کال د پښتو تياتر فعاليت پيل کړ.د کابل راډيو په جوړيدو ســـره تمثيل يا ننداريې نوره هم وده وکړه.همدارنګه په پښـــتونخوا کې هم د پښـــتو تمثيل په برخه کې ډېر کارشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (ډرامه) اثر لیکوال افضل رضا د لیکنې له مخې پېښور ته تمثیل یا ننداره په ۱۹۰۴م کې راغلې ده په دې لړ کې سـید فضـل علي شـاه په ۱۹۰٦م کې په پېښور کې تیاتر پرانستی دی.د دې موضوع د شالید او پسمنظر په برخه کې همدومره یادونه بسنه کوي.

د یوې خبرې یـادونـه اړینـه بولم هغـه دا،چې پـه تمثیلي ټوټـه یوازې د مقالې تر کچې پرې کار شـــوی او لنډې خورې ورې لیکنې پرې لیکل شوي ،خو په منظمه او سستیماتیکه توګه پرې چا کار ندی کړی،چې په دې څېړنه کې په علمي او منظم ډول څېړل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم څپرکی

د څېړنې کړنلاره

د غه څېړ نه کتابتوني بڼه لري او ميتود يې تشـــريحي دی او د کتابونو څخه په نقلي ډول بيتونه راخستل شوي دي، په لومړي قدم کې د ســـکالو اړو ند اخځليکو نه راټول شـــوي دي د تمثيلي توټو اړو ند معلومات ترې په نقلي ډول را ايستل شوي دي چې د دې موضوع اړند پريمانه کتابو نه موجود دي البته په لره او بره پښـــتونخوا کې له نيکه مر غه په دې اړه کتابونه،ويډوگانې او غږيزه بڼه باندې ډېر مواد موجود دي او په اړه يې معلومات تر لاسه کېدلی شي.

د څېړنې اســـتراتيژې مې په دې ډول ده چې لومړی مې تمثيل يا تثميلي ټوټو په اړه معلومات راټول کړي او هره برخه مې په خپل ځای کې ځای پر ځای کړې ده او بيا مې هرې موضوع اړوند پوره معلومات تشـريح،توضـيح او تفسـير کړي او هره موضـوع پر خپل ځای څېړل شـوې ده.دا چې دا يو نقلي تحقيقي موضـوع ده نو د وخت محدوديت په کې موجود نه و ځکه چې دې ډول موضـوع لپاره وخت کوم شـرط نه شي کيدای.

د خوښـی خبره دا ده چې اوس د نورو وختونو په پرتله د کتاب لوسـتلو بازار يو څه تود دی په همدې اسـاس په هيواد کې گڼ شـمېر کتابتونونه وجود لري چې د دې لپـاره مې بېلابېلو کتـابتونونو څخـه د موضـــوع اړوند کتابونه راټول کړي دي چې ټول کتابونه د پښـتو ژبې اړوند دي، دې لپاره چې څېړنه مې ښـه او په غوره ډول بشـپړه شـي نو د کوزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتونخوا(پېښور)څخه مې هم ماخذونه ترلاسه کړي دي، د يادولو ده چې هر کتابتون ته مې لاس رسی شوی دی د موضوع اړوند مأخذ مې ترې ترلاســـه کړی دی او دا مې پر ځان لازمه ګڼلې چې له هر ځايه کتابونه تر لاســـه کړم او خپله موضـــوع پرې غني کړمه .له اوږدې مطالعې وروسته ورته ليکنې بڼه ورکول شوې ده البته دغه مطالعه به پوره وخت ونيسي.ياده موضوع به په ټاکلي وخت بشپړه شي.

دغه څېړنه به د پښـــتو ادب ته د تمثيلي ټوټو پر راتګ او پرمختګ ترســره شـــي، دا چې څېړنه کتابتوني ده نو د څېړنې مواد مې کتابونه، مجلې ، راډيوګانې ،تلويزونونه ، سـي ډي کيسـټونه او نور اړوند توکي دي.څرنګه چې د موضـوع په تړاو ډېر کتابونه پيداکيږي نو د اړتيا پر وخت مې له رسـنيو څخه هم په کې ګټه اخيسـتې او د موضـوع اړوند مواد مې ترې تر لاسه کړي دي.

په دغه څېړنه کې چې له کومو اخځليکونو کار اخسـتل شـوی دی اکثره يې د کتاب په شکل دي ځکه چې اوس مهال د نور مهال په پرتله د کتاب لوستلو بازار ډېر تود دی او هر رنګه کتابونه په کتابتونونو کې پيدا کيږي، نو زه هم د هيواد بېلابېلو ولاياتو ته لکه کابل کې د علومو اکادمۍ کتابتون، اکسـوس کتابتون، سـمون کتابتون، انتشـارات نويسـا ؛ ســـيد محی الدين هاشـــمي کتابتون ،عامه کتابتون،اطلاعات او کتلور کتـابتون، دانش کتـابتون او پـه ننګرهـار کې مومنـد کتـابتون، ختيځ کتابتون، صـميم کتابتون، ګودر کتابتون؛په لغمان کې دانش کتابتون؛ او همدارنګه مې ځينې ماخذونه له پېښـوره هم راغوښـتي دي چې په خپله څېړنه کې مې ترې کار اخستی دی.

د يـادولو وړ بولم چې پښـــتو ژبـه لکـه د نورو ژبو پـه څېر پـه انترنيټ کې ډيره ونډه نه لري او د کار وړ مواد ترې سـړی په لاس نه شي راوړلی په دې برخه کې بايد د پښتو ادب سرلاري او مينه وال بې غوره پاتې نشي او د خپلې ژبې د بډاينې لپاره د کار مټې را بډ وهي تر څو مو د خپلې مورنۍ ژبې حق تر يوه حده پرځای کړی وي او د نورو سيالو ژبو سره مو په يوه ليکه کې درولې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورته بحث څخه مې وروســـته د اخځلیکونو کې لومړی تمثیل معرفي کړی،بیا مې د هر تمثیل لپاره بېلګه او د هغوی په اړه بحث او تفســیر کړی دی.هره برخه مې تر خپلې وســې تحلیل کړې او اړونده موضوع باندې بحث او تفسیر شوی دی.چې په همدې ډول سره مې د ټولې موضـــوع عنوانونـه څېړلي دي اوپـای کې ځېړنـه پـه پـابلې، وړاندیزونو او اځلیکونو راټوله شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم څپرکی

د معاصرې دورې لنډ تحلیل

د موضـــوع په دې برخه کې به په معاصــــر ادب لنډ،خو هر اړخیز بحث وشـي او دا به هم روښـانه شـي،چې پښـتو معاصـر ادب له کومه وخته پیل دی او کوم پړاونه یې وهلي دي.همدارنګه د دې پړاونو په واضـحه کولو سـره به دا هم روښـانه شـي،چې کوم ژانرونه په دې پړاونو کې منځ ته راغلل او ګټه یې څه وه؟.

معاصرې دورې ته لنډه کتنه

دا،چې معـاصـــر ادب لـه څـه وخـت نـه پیلیږي پـه دې بـه لږ وروسـته بحث وکړو لومړی به د معاصـر ادب له اصـطلاح سـره ځان اشنا کړو،چې معاصر څه ته ویل کیږي؟ سرمحقق محمد صدیق روهي په خپل کتاب (د پښـــتو ادبیاتو تاریخ دویم ټوک) کې لیکي چې : ((د ځینو ادب پو هانو په عقیده،ټول ادبي جریانونه په درې ډولو وېشـــل کېدای شي: فولکلوري ادب،کلاسیک ادب او موډرن (نوی یا معاصر) ادب)) دلته بحث د معاصـر ادب دی. روهي صـاحب د معاصـر ادب خبره داســې کوي. ((په پښـتو کې معاصـر ادب څخه مراد هغه ادب دی،چې د موډرن ژوند صنعتي،ټولنیزې،سیاسي او فرهنګي پدیدې یې په نویو ایماژونو یا انځورونو کې انګازه کړې وي او د اوسني عصر د مفکورو، غوښـــتنو،ارزښـــتونو او ایـډیـالونو هینـداره وي.)) (روهي،۱۳۸۴: ۴۵).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یادونې وړ ده،چې په پښتو کې د معاصر ادب اصطلاح په انګریزي کې د معاصر ادب له اصطلاح سره په خپل مفهوم کې توپیر لري.په انګریزي ژبه کې معاصر ادب د پښتو ژبې له معاصر ادب سره هم عصره دی،تقریبا له پیلیدو سره د نهیلی،اروایی بحران او بدبینۍ ادبیات راپیدا شول.ددې په خلاف،د پښتو معاصر ادب د خوشبینۍ او د چټکې ترقۍ او عصري کیدلو ارزو سره پیل شول.(روهي،۱۳۸۴ : ۴۵).

د پښتو ادب د پیلامې په اړه محمد صدیق روهي نظرونه په داسې ډول ورکړي دي،چې ببرته یې هر نظر د تامل وړ ګڼلی او دا یې ثابته کړې ده،چې پښتو معاصر ادب له کومه پیل کړو او کومې ځانګړنې باید ولري. نوموړی په خپل کتاب کې وایي چې د ځینو لیکوالو په اند معاصر ادب هند ته د انګریزانو له راتګ سره پیلیږي.دویم نظر دا دی،چې د پښتو معاصر ادب افغانستان ته د انګریزانو له راتګ (۱۸۳۹ ع) څخه پیلیږي.دریم نظر دا دی،چې پښتو معاصر ادب د امیر شیر علي خان د پاچاهۍ په دوهمه دوره کې شروع کیږي او څلورم نظر داسې دی،چې د پښتو معاصر ادب په تېره د هنري نثر بنسټ د نولسمې پیړۍ په اویایمو کلونو کې ایښودل شوی دی،پنځم نظر کې ویل شوي ،چې د افغانستان د خپلواکۍ د جګړې (۱۹۱۹ع) سره سم تیغونه او وده کوي او په دې اړه وروستۍ نظر دا دی،چې د پښتو اوسنۍ دوره له (۱۳۵۰ ل) څخه پیلیږي.روهي صاحب وایي،چې دا ټولې نظریې د تامل وړ دي او باید بحث پرې وشي او په خپل کتاب کې یې پرې بحث هم کړی دی.

نوموړی ،د لومړي نظریې په اړه وایي،چې د دې نظر خاوندان پلویان په دې ټکي استناد کوي،چې لودیز ادب د انګریزانو له خوا په هند کې دود شوی او پښتو ته راننوتی دی.په دې نظر کې دا نیمګړتیا ده،چې انګریزان د شرق الهند د کمپنۍ له جوړیدو سره په (۱۶۰۰ ع) کې هند ته راغلل،خو په پښتو ژبه کې د (۱۹۱۰ ع) کال تر شاوخوا پورې د لویدیځ ادب اغیزې نه لیدل کیږي.ځینې د خپلې خبرې د ثبوت لپاره د قاسم علي افریدي شعر د معاصر ادب د پیل لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

راولي په داسې حال کې چې د قاسم دیوان په (۱۸۱٦ع) کې تمام شوی دی او د ((معاصر شعر)) بیلګه یې دا ده:

د انګریز طنبور ترم دلته غږیږي
نصارا شوه حاکمان فرخ آباد
حکومت د پښتانه له سره لاړی
وارخطا کړه نوابان فرخ آباد
(روهي،۱۳۸۴: ۴۷)

په پورتني شعر کې ګرامري نیمګړتیاوې او سکتګي لیدل کېږي چې د معاصر ادب شعر ورته نه شو ویلی.د دویمې نظریې په اړه روهي صاحب وايي،چې لومړی خبره دا چې د انګریزانو چې پر افغانستان لومړی یرغل وکړ په دغه وخت کې د افغانستان ساحه پراخه وه،نو ځکه مؤرخان د انګریزانو لومړی یرغل له (۱۸۳۸ ع) کال څخه حسابوي. دویمه خبره دا ده،چې له (۱۸۳۸ ع) نه د (سراج الاخبار) تر خپریدو پوري د پښتو ادبي تاریخ په پاڼو کې د معاصر ادب بېلګې نه لیدل کېږي.

د درېمې نظریې په اړه وايي،چې د پښتو معاصر څرک د امیر شیرعلي خان د پاچاهۍ په دویمه دوره کې لټول هم سم کار نه دی په دې کې شک نشته چې د نولسمې پیړۍ په دویمه نیمایي کې د افغانانو په عنعنه یې ژوند کې د یوه نوي تحرک څرک لګېږي،د عصري کېدلو په لور ګامونه اخیستل کېږي،د وسلو کارخانې جوړې شوې،تجارت پراختیا وکړه،په اداري او نظامي چارو کې نوښتونه منځ ته راغلل،د شمس النهار په نامه جریده خپره شوه،حربي او ملکي ښوونځي جوړ شو،عصري روغتونونه تاسیس شو د پوستې نوې سیستم جوړ شو،عسکري اصطلاحات په پښتو واوښتل،د پښتو ژبې د تدریس لپاره د (تحفة الامیر) په نوم ګرامر هم ولیکل شو او د انګریزانو په ضد غزا ته د خلکو رابلل پیل او په دې اړه د (روضـة المجاهدین) په نوم کتاب نظم شو،خو بیا هم په دغه دوره کې موږ د معاصر ادب څرک نه ګورو او هغه څه چې په معاصر ادب کې په کاریږي هغه دلته نشته.لنډه دا،چې څلورمه او پنځمه نظریه هم د تامل وړ ده چې روهي صاحب په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل كتاب (د پښــــتو ادب تاريخ) كې پرې بحث كړى دى او دايې ويلي دي،چې د پښتو معاصر ادب بنسټ د سراج الاخبار د دويم ځل (١٩١١ ع) په خپريدو ســــره ايښــــودل شــــوى دى.د پښــــتو معاصــــر ادب د روښانتيا،ويښتيا او اوښتون په نامه پړاونه ووهل او د (١٣٥٦ ل) كال نه راپه ديخوا د افغانستان په پښتو معاصر ادب كې د نوي بدلون نښې ځرګنديږي.(روهي،١٣٨٤ : ٥٠).

پښــــتو ادبيات د تاريخي بهير له مخې په دريو عمده برخو يا دورو ويشــل كيږي،چې لرغونې دوره،كلاسـيكه دوره او معاصــره يا اوســــنۍ دورې بلل كيږي.هره دوره خپلې ځانله ځانله ځانګړنې لري، خو دلته په دې برخه كې مونږ يواځې په معاصــــره دوره لنډ او ځغلنده نظر اچو ترڅو خپلې اصــلي موضــوع ته ورداخل شــو.د افغانســتان د خپلواكۍ او د نړيوالې لومړۍ جګړې(١٩١٤-١٩١٨ م) د پــاى تــه رسـيدو په نتيجه كې په ټوله اسـيا كې ملي شـعور او د بيدارۍ احسـاس پيدا شو.هر چا سره دا فكر او احساس وو، چې د خپل راتلونكي ژوند او هيواد لپاره ډير كـار وكړي ترڅو خپل هېوادونـه ابـاد كړي.په دې وخت كې په لر او بر كې پښــتو ادب د پياوړتيا او پرمختګ لپاره هلې ځلې پيل شــوې.دلته په افغانســــتان كې د حكومت پاملرنه زياته شــــوه. لومړى په كندهار كې د پښــتو ادبي انجمن جوړ شــو او بيا پښــتو مركه جوړه شوه.

هلته په كوزه پښــــتونخوا(پيښــــور). كې په (١٩٢٠ م) كال د (انجمن اصلاح افغانه) په نوم يو سازمان جوړ شو او غوښتل يې،چې د پښــــتنو د ټولنيز ژوند او كلتور د ژوندي ســــاتلو ،د خلكو د پوهولو او ويښــولو لپاره ګامونه پورته كړي،چې دغې ټولنې په دې برخه كې هر اړخيز كارونه وكړل.همدا ټولنه بيا په (١٩٢٩م) كال كې د يو سـياســي ګوند(خدايي خدمتګاران) په نامه كار پيل كړ. خدايي خدمتګاران ګوند د دې لپاره جوړ شــــوى وو چې پښــــتانه او مســــلمانان د انګريزانو له ظلمونو خلاص كړي او خپل ژوند ته يې پام واړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو کاله وروســته په بره پښــتونخوا کې د کندهار او کابل ادبي انجمنونه سره يوځای شـول،پر بنسـټ يې په (۱۳۱٦ ه ش) کال (پښـتو ټولنه) جوړه شــوه او د پښــتو د ودې او پرمختګ انګازې هرې خوا د خلکو غوږونو ته ورسيدلې.

په کوزه پښـتونخوا کې د (پښـتون مجله) چې د ازادئ لپاره يې په کلکه مبارزه کوله، رامنځ ته شوه .لنډه دا چې په لره او بره پښتونخوا کې ليکوالان، شاعران او اديبان په حرکت راغلل،چې په نيمه پېړۍ کې يې په پښــــتو نثر کې ډېر کتابونه او رســــالې وليکلې.د دې دورې د لومړنيو ليکوالو له ډلې څخه مولوي احمد،منشــي احمد جان او قاضــي مير احمد شاه رضواني د پښتو په نثر کې د يو نوي سبک او ليک ډول اساس ايښـی دی،چې د دوی د نثر د ليکلو ډول د ولس د محاورې سره نږدې او روان وو.

په همدغه وخت کې پښتو ادب د غربي تمدن له اغيزې خالي نه دی.په پښتو کې له انګريزي او نورو ژبو څخه ترجمې شروع شوې او د نوي فکر او نوي خيال مفکوره رامنځ ته شوې ده.د پښتو ژبې پرمختګ لپاره هر ډول ګامونه پورته شوي . مولوي احمد د (ګنج پشتو) په نامه په نثر يو کتاب وليکه،چې په قصصي برخه کې شهکار دی.قاضي مير احمد شاه رضواني د پښتو په ګرامر (وافيه) سربېره په نثر نور کتابونه لکه بهارستان افغاني او شکرستان افغاني هم وليکل،چې زياتره درسي بڼه لري. همدارنګه منشي احمد جان د (هغه دغه)او(د قصه خوانی ګپ) په ليکلو د پښتو نثر لا ډير خوندور کړ او دپښتو نثر لپاره يې ډير خدمت وکړ.همدارنګه غلام محمد پوپلزي هم له اردو ژبې څخه پښتو ژبې ته ډېرې ژباړې کړې دي.

دغه شان مياحسيب ګل کاکاخيل،ميا نعمان الدين او د ده کورنۍ هم په دې لاره ګامونه پورته کړل او پښـتو ژبې لپاره يې تر خپله وسـه خدمت وکړ،چې ډيرئ غوره بېلګې يې د توبة النصــــوح او نقش نګين ناولونه له اردو ژبې څخه پښتو ته ژباړلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانســتان کې د نوي نثر پيل د امير شــير علي خان له زمانې څخه ښــکاري په دغه وخت کې يو شــمېر عســکري نومونه،اصــطلاح ګانې،قاعدې او پوځي بولۍ او چونۍ په پښــتو اوښــتې دي.د امير عبدالرحمان خان په زمانه کې پښتو نثر سياسي بڼه خپله کړه او سوال او ځواب دولتي ليکنې په کابل کې په پښــتو چاپ شــوې دي.(زېور، ۱۳۹۴ : ۶).

د امير حبيب الله خان په وخت کې د پښــتو لپاره ځني درســي کتابونه وليکل شــول او پښــتو په ښــوونځيو کې په تعليمي نصــاب کې شــامله شــوه.په ســراج الا خبار کې د پښــتو نثر نمونې او متلونه چاپ شــول،په دې ډول پښــتو ژبې يو تعليمي او ســياســي اهميت وموند او په دولتي ادارو کې هم شــامله شــوه. د يادونې وړ ده چې معاصــره دوره د کتابونو د شومره والي او څرنګه والي له امله ډېره بډايه ده په دې وخت کې ډېر زيات کتابونه وليکل شو.

پــه دغـه وخـت کې د نثر پـاخـه ليکوالان مولوي عبدالواســيع کندهاری،محمد ګل مومند،مولوي صــــالح محمد،عبدالهادي داوی او نورو نومونه ديادونې وړ دي.د امان الله خان په وخت کې د پښتو مرکې لومړنی مشــر مولوي عبدالواســيع د پښــتو ژبدود او لغاتو لپاره د خپلو نورو ملګرو په مرســته يو اســاس جوړ کړ او د (پوازينۍ پښــتو- پښــتو پښويه) په نومونو يې د پښتو مرکې له خوا دوه کتابونه چاپ کړل.

د مولوي صــالح محمد درســي کتابونه(د پښــتو لومړنی درســي کتاب،د پښــــتو دويم درســــي کتاب) د هغه وخت مهم او غوره نثري کتابونه دي.په (۱۳۱۱ ه ش) کال په کندهار کې د محمد ګل مومند له خوا د پښــتو لومړنی ادبي انجمن جوړ او د طلوع افغان اخبار په پښــتو واړول شــــو.پښــــتو انجمن کابل ته راغی او بيا په پښــــتو ټولنه بدله شـوه.محمد ګل مومند د دولتي چارو ســره- ســره د پښـتو په علمي کولو کې هم پوره برخه اخيستې او د نورو اثارو په څنګ کې د (پښتو سيند) او (پښــــتو ژبې ليار) نومې کتابونه دوه غوره او مهم کتابونه وليکل او چاپ ته يې اماده کړل.پښــــتو ټولنې هم د پښــــتو ژبې د ودې لپاره ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه وکړل او پښـــتو يې د غوره او غني ژبو په کتار کې د ودرولو جوګه کړه.پښـتو ټولنې ښـه لیکوال و روزل ،ډېر کتابونه يې چاپ کړل او د پښتو ژبې حق يې تر خپلې وسې ادا کړی دی.

د دې دورې پـاخـه او تکړه لیکوالان عبـارت دي لـه، پوهـانـد عبدلحی حبیبي،قیام الدین خادم،ګل پاچا الفت،عبدالروف بېنوا،پوهاند صـــدیق الله رښـــتین،امین الله زمریالی،محمد اعظم ایازي،محمد ګل نوري،محمـد امین خوګیـانی،غلام جیلاني،پـاینـده محمـد زهیر،محمـد عثمـان پښـــتون،مجروح ،میراجـان ســـیـال،جرار،محمـد ارســـلان ســـلیمي،عبدالله افغاني نویس،محمد دین ږواک،عبدالله بختیانی،محمد ګلاب ننګرهاری،موســـی شـــفیق،پوهاند عبدالشـــکور رشـــاد،پوهاند تړی،محمد صـــدیق روهي،ســلیمان لایق،ســعدالدین شــپون... او نور د یادونې وړ دي.

په معاصــره دوره کې د پورته نومیالیو کارونه او لیکنې د ســتاینې وړ دي،د دوی لیکـل اثـار او نثرونـه روان او محـاورې تـه نږدې دي.همدارنګه په کوزه پښـــتونخوا کې په اوســـنۍ دوره کې د نوي نثر پاخه لیکوالان،لکه سید راحت زاخیلي،ماسټر عبدالکریم ،اجمل خټک د ادبي او ســـیاســـي نثر جنډې پورته کړي دي. دوســـت محمد کامل مومند،امیر حمزه شـــینواري د تاریخي او فلســـفي نثر دنیا ته پراختیا ورکړې ده.د دې ترڅنګ په کوزه پښـــتونخوا کې نور لیکوالان لکه: عبدالخالق خلیق،ســـمندر خان ســـمندر،مرحوم مولانا عبدالقادر،محمد اکبر خـادم،بهـادر شـــــاه کـاکـاخېـل قـاســـمي،انورالحق،عبـدالاکبر اکبر،هلالي،عبدالحلیم اثر،فضل حق شیدا،حسین بخش کوثر،صاحبزاده ادریس،حافظ محمد ادریس،نصـرالله نصـر،عظیم شـاه خیال،مهدي شـاه مهدي،روغ لیونی،ایاز داودزی،غني خان غني،سـید رسـول رسـا...او نور مشهور دي.(زېور ۱۳۹۴، : ۱۰).

په لنډه توګه ویلی شـــو چې په معاصـــره دوره کې په بره او کوزه پښـتونخوا کې نومیالیو لیکوالو تر خپلې وسـې د پښـتو نثر او نظم په برخه کې هلې ځلې کړې دي نثر يې روان او ورځنی محاورې ته نږدې دي.په اوسنۍ دوره کې د پښتو ژبې لپاره ډېر زیات کارونه وشو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو د پرمختګ لپاره په شعوري توګه هلې ځلې پيل شوې او هماغه وو چې نن پښتو ژبه د ډېرو غني ژبو په کتار کې ولاړه ده.

د پښتو معاصر تاريخ په اړه د پښتو ادب تاريخ يو بل ليکوال عبدالواجد واجد په خپل کتاب (د پښتو ادبياتو تاريخ لومړنی،دويمه او درېيمه دورې) کې د محمد صديق روهي د کتاب خبرې راخيستي او هغه يې بيا تحليل کړي دي او واجد هم د محمد صديق روهي په نظر دی،چې معاصر ادب هغه وخت پيلېږي،چې کله منشي احمد جان په نثر ليکلو پيل کوي.نوموړی د معاصر ادب په اړه خپل نظر داسې ليکي: (د شپږمې نظريې ليکوال د معاصر ادب پيل له (۱۳۵۰ ه) څخه ګڼي او دا نظريه د (۱۳۲۵ ل) د پښتو ادب مؤلف وړاندې کړې ده،دلته د مؤلف نظر دا دی چې منشي احمد جان د معاصر ادب بنسټ اېښودونکی دی،په رښتيا چې د منشي احمد جان د ليکنې سبک ډېر بسکلی او په زړه پورې دی،خو محتوا او منځپانګې په لحاظ د مولوي احمد نثر ته ورته دی.د دويمې نظريې د ليکوال په عقيده پښتو معاصر ادب په لره پښتونخوا کې د (۱۹۱۰ ع) کال په شاوخوا د (افغان جريدې) په خپرېدو سره پيلېږي،ځکه چې په دغه جريده کې د پښتو ادب نوي ژانرونه باب شوي ،چې د راحت زاخيلي،فضل محمود مخفي،عبدالاکبر اکبر غونډې ليکوالو د نوي او معاصر ادب زړي وکرل،خو په افغانستان کې د معاصر ادب بنسټ د (۱۹۱۱ع) د سراج الاخبار د دويم ځل په خپريدو سره پيل شو او د (۱۳٦۵ ه ش) کال نه راپدې خوا په پښتو معاصر ادب کې پړاو په پړاو نورې نښې نښانې رامنځ ته شوې.)(واجد ،۱۳۹۵ : ۲۷۸).

پښتو ادبيات د تاريخي بهير له مخې په درېو عمده برخو يا دورو ويشل کيږي،چې لرغونې دوره،کلاسيکه دوره او معاصره يا اوسنۍ دورې بلل کيږي.هره دوره خپلې ځانله ځانګړنې لري. خو دلته په دې برخه کې مونږ يواځې په معاصره دوره لنډ او ځغلنده نظر اچو ترڅو خپلې اصلي موضوع ته ورداخل شو.د افغانستان د خپلواکۍ او د نړيوالې لومړۍ جګړې(۱۹۱٤-۱۹۱۸ م) د پای ته رسيدو په نتيجه کې په ټوله اسيا کې ملي شعور او د بيدارۍ احساس پيدا شو.هر چا سره دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر او احساس وو، چې د خپل راتلونکي ژوند او هیواد لپاره ډیر کار وکړي ترڅو خپل هېوادونه اباد کړي.په دې وخت کې په لر او بر کې پښتو ادب د پیاوړتیا او پرمختګ لپاره هلې ځلې پیل شوې.دلته په افغانستان کې د حکومت پاملرنه زیاته شوه. لومړی په کندهار کې د پښتو ادبي انجمن جوړ شو او بیا پښتو مرکه جوړه شوه.

هلته په کوزه پښتونخوا(پیښور). کې په (۱۹۲۰ م) کال د (انجمن اصلاح افغانه) په نوم یو سازمان جوړ شو او غوښتل یې،چې د پښتنو د ټولنیز ژوند او کلتور د ژوندي ساتلو ،د خلکو د پوهولو او ویښولو لپاره ګامونه پورته کړي،چې دغې ټولنې په دې برخه کې هر اړخیز کارونه وکړل.همدا ټولنه بیا په (۱۹۲۹م) کال کې د یو سیاسي ګوند(خدایي خدمتګاران) په نامه کار پیل کړ. خدایي خدمتګاران ګوند د دې لپاره جوړ شوی وو چې پښتانه او مسلمانان د انګریزانو له ظلمونو خلاص کړي او خپل ژوند ته یې پام واړوي.

څو کاله وروسته په بره پښتونخوا کې د کندهار او کابل ادبي انجمنونه سره یوځای شول،پر بنسټ یې په (۱۳۱٦ ه ش) کال (پښتو ټولنه) جوړه شوه او د پښتو د ودې او پرمختګ انګازې هرې خوا د خلکو غوږونو ته ورسیدلې.

په کوزه پښتونخوا کې د (پښتون مجله) چې د ازادۍ لپاره یې په کلکه مبارزه کوله، رامنځ ته شوه .لنډه دا چې په لره او بره پښتونخوا کې لیکوالان،شاعران او ادیبان په حرکت راغلل،چې په نیمه پیړۍ کې یې په پښتو نثر کې ډېر کتابونه او رسالې ولیکلې.د دې دورې د لومړنیو لیکوالو له ډلې څخه مولوي احمد،منشي احمد جان او قاضي میر احمد شاه رضواني د پښتو په نثر کې د یو نوي سبک او لیک ډول اساس ایښی دی،چې د دوی د نثر د لیکلو ډول د ولس د محاورې سره نږدې او روان وو..(رحیمي ،۱۳۹۶ : ۱۲- ۱۳).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معاصرې دورې پړاونه

د (پښتو ادبیاتو تاریخ) لیکوال په خپل دویم ټوک کې د معاصرې دورې په پړاونو هم بحث کړی دی او معاصره دوره یې په دریو پړاونو ویشلې ده.د روښانتیاپړاو،دویښتیا پړاو او د اوښتون پړاو،چې په دې دریو واړو پړاونو په خپل کې کتاب کې مفصل غږیدلی دی،دا چې د دې موضوع یوه برخه د معاصرې دورې پړاونونه دي،نو اړینه ده،چې دلته د همدې درې واړو پړاونو په اړه هم بحث وشي،چې هر پړاو یې جدا جدا تر بحث لاندې نیول شوی دی.لومړی به په دې بحث کې په روښانتیا پړاو خبرې وکړو او د هغوی ځانګړنې او لیکوال به لنډ وپیژنو.

روښانتیا پړاو.

مخکې مو یادونه وکړه،چې معاصره دوره په دریو پړاونو ویشل شوې،چې هره یوه یې جلا جلا تر بحث او څېړنې لاندې نیول کیږي.دلته هم لومړی د روښانتیا پړاو راځي.د د شلمې پیړۍ په شروع کېدو سره په افغانستان کې د معاصر ادب دپیلیدو لپاره عیني او ذهني شرایط برابر شوي وو.په همدې وخت کې د کلتور مادي توکونه لکه فابریکه،مطبعه،روغتون،عصري لوازم،د کار وسیلې د عصري ژوند د ښکارندوی په توګه ترسترګو کیږي.عنعنوي ژوند کې د بدلون سره نوې مفکورې هم پیدا کیږي او د معنوي فرهنګ په بڼ کې نوي ګلبوټي تېغونه وهي.(روهي،۱۳۸۴: ۵۲).

د لیکوا په وینا دا،نو داسې یو وخت دی،چې د نوي ژوند لپاره هر څه اماده دي،هر څوک کوښښ کوي،چې د عصري ژوند سره ځان اماده کړي او د ژوند له ټولو ښکلاو خوند واخلي.په دې وخت کې ټول عصري وسایل منځ ته راځي او انساني ژوند تقاضا لوړیږي او د پرمختګ خوا ته ځي په دې وخت کې د خلکو غوښتنې زیاتیږي او په هره برخه کې د پرمختګ څرکونه تر سترګو کیږي.

د لیکوال په وینا : (د افغانستان د فرهنګي ژوند په لوړتیا کې یو بل عمده عامل د امیر حبیب الله په دوره کې د هغو فراریانو راستنیدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو،چې د امیر عبدالرحمن خان لخوا تبعید شوي وو.هغی هېواد ته له راستنیدو ووسته د اذهانو په روښانولو کې یې ستره ونډه واخیسته او د معاصرو ادبیاتو په بنسټ ایښودلو کې یې مهم نقش درلود.د دغو کسانو په ډله کې د محمود طرزي او غلام محی الدین افغان نومونه په ځانګړي توګه د یادونې وړ دي.همدارنګه د عصري پوهنو د تدریس لپاره له هند څخه ځینې استادان را غوښتل شوي وو،چې د نویو مفکور په ترویج کې یې ډېر خدمت کړی دی.) (روهي،۱۳۸۴: ۵۲).

کله،چې د امیر عبدالرحمن لخوا ځینې کسـان تبعید ته مجبور شو په دې کې یو هم محمود طرزی و،چې لومړی پېښور ته لاړ له هغه ځایه ایران او بیا په همدې ترتیب ترکې ته ورسید،دوی په بهر کې ډېر څه ولیدل او د خلکو د نوي ژوند حالات او مشـکلات یې هم درک کړل،دوی چې کله بېرته د امیر حبیب الله خان په وخت کې هېواد ته راستانه شو له ځان سره یې نوې مفکورې او د ترقۍ او معاصر ژوند او ادب لپاره یې ډېر مواد خپل هېواد ته راوړل.دوی د معاصـر ادب د بنسـټ ایښـودلو کې مهم رول ولوبو او بله مهمه پېښـه چې د معاصـر ژوند او ادب لپاره په هغه وخت کې پېښه شوه هغه له هند څخه عصري پوهنو لپاره د اسـتادانو راوسـتل وو،چې د هغوی په راتګ سـره هم په خلکو کې نوې مفکورې خورې او د پرمختـګ څرکونـه پـه کې ولیدل شو.په دغه وخت کې دفرهنګ په ساحه کې هم مهم کارونه وشو لکه په کابل کې د حبیبې ښوونځي او د حربیې ښوونځي او د سراج الاخبار د جریدې اداره د سیاسي فعالیتونو په مرکز و بدل شو.

د میر غلام محمد غبار په وینا : په همدې وخت کې په کابل کې د بهرنیو هېوادنو جریدې لاس په لاس ګرځیدې او د روښـانفکرانو قشـر چې په لومړي سـر کې یې د ملي بورژوازي او لیبرال ملاکانو نماینده ګي کوله وروسته یې د پاچا د بې سرحده واک د محدودولو او د افغانســتان د خپلواکۍ د ګټلو او د اســاســي قانون د جوړولو لپاره په مبارزه لاس پورې کړ.

د تجدد او روښــانتیا دوران ادبیات د ملي ارمانو د عرادې په توګه د فهرنګ پرمخ بیولو ته وقف شـوي وو.په دې کې شـک نشـته،چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

معاصـــر ادب ترڅنګ،کلاسـيک ادب او فولکلوري ادب دواړه په خپل قوت پاتې وو،خو معاصـــر ادب د محتوا او پيغام درلودلو له کبله نور ادبي جريانونه له خپل عنعنه يي اهميت څخه وغورځول.معاصر ادب د يوه متعهد او رسالتمن ادب په توګه د ټولنې په خدمت کې په کار واچول شـو.په هېواد کې د فقر،بيسـوادۍ،اداري فسـاد،احتناق او ټولنيزې بې عدالتۍ عموميت ټول هېواد پالونکي ازداي خوښـوونکي روښـانفکران دې ته وهڅول،چې د منځنيو پيړيو د رکود له منځه وړلو لپاره سـختـه مبارزه پيل کړي.په دغه وخت کې ادبيات د يوه معنوي مشال په توګه د خلکو د ذهنونو د ورښـانولو لپاره اسـتخدام کړي او ولس د غفلت،بې خبرۍ،ړانده تقليد او بې تفاوتۍ لـه درانـه خوبـه راويښ کړي.د دغه وخت يو شـمير نامتو شـاعرانو او ليکوالو د ادبي تخليقاتو له لارې د خان خانۍ،استعمار،ځانځانۍ او استبداد پر ضد ګړندۍ مبارزه کوله او ځينو يې د خپلو لوړو ارمانونو د پوره کولو په لاره کې د قربانۍ ميدان ته هم ورودانګل او د شهادت جامونه يې وڅښل.(روهي،۱۳۸۴: ۵۳).

په دغه پړاو کې د خلکو په منځ کې شعور زيات شوی،خلک د ښـو او بدو فرق کولی شـي او ځينو ليکوالو او شـاعرانو،خو لا خپل شـعرونه همدې ته وقف کړل،چې د ټولنې په بيدارولو او ويښـولو کې مرسته وکړي.د همدغه ليکوالو او شاعرانو برکت وو چې په خلکو کې د بيداريدو مفکوره قوي شـوه او د پرمختګ خوا ته روان شـو.هغه يوه خبره ده،چې وايي شـاعر او ليکوال د ټولنې ترجمان دی او دټولنې له منځه خبرې کوي او همداسې ده ځکه که د يوې ټولنې ليکوال او شاعر د وګړو خبره پورته نکړي،نور خلک يې هيڅ په غم او فکر کې هم نه وي.

د سراج الاخبار د جريدې په خپريدلو سره پښتو ژبې او ادبياتو ته هم د انکشـاف زمينه برابريږي،په همدې وخت کې په لره او بره پښـتونخوا کې ډېر داسـې ځوانان موجود وو،چې د نيوي علمونو او اروپـايي ادب مطـالعه يې کړې وه،نوي ادبي ژانرونـه او فورمونـه يې پيژندلي وو.د خپل خيال د اظهار دپار ه يې نوې لارې په نخښـه کړې وې او د پښتو د لرغونې ادب پر پاخه بنسټ يې د پښتو د نني ادب ماڼۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل کړه.که څه هم انګریز په (۱۸۹۳ م) کال د ډیورنډ په تحمیلي کرښې سره د افغانستان د وجود يوه ټوټه جدا کړه،خو د دواړو غاړو ادب او فرهنګ يې جدا نکړای شو.دواړو خواو کې په يوه وخت کې ادب او فرهنګ د پرمختګ په حال کې وو.په افغانستان کې(سراج الاخبار افغانستان) د مولوي عبدالرؤف په مشرى له چاپه راووتله،خو د لومړي نشر سره سم بيرته بنده شوه او د دوهم ځل لپاره د (سراج الاخبار افغانيه) په نامه په(۱۹۱۱م) کې د محمود طرزي په مديريت او مشرۍ خپره شوه.په همدې وختونو کې په لره پښتونخوا کې هم د پښتو د معاصر ادب د پراختيا په لار کې ګامونه پورته شوي وو. په پښتو ادب کې نوي ژانرونه باب شو او د راحت زاخيلي ،فضل محمود مخفي،عبدالاکبر خان اکبر او عبدالمالک فدا غوندې نامتو شاعران او ليکوال د دغه نهضت سر لاري وو.محمود طرزي او عبدالرحمن لودين په (سراج الاخبار افغانيه) کې د پښتو نظمونو او مقالو خپرولو ته په اګاهانه توګه پاملرنه وکړه.د پښتو لومړى شعر چې په دغه جريده کې خپور شو هغه د صالح محمد کندهاري شعر و:

دا څه عجب دوران دى
چې راغلى پر افغان دى
رنګارنګ ترقي ده
څه عجب محبوب عنوان دى
دا له کومه سو په موږ کې
چې ظاهر او نمايان دى
دا خو عصر د سراج دى
چې افغان ټول پرې روښان دى
ته سراج الاخبار ته ګوره
چې د ملک په تن کې ځان دى
اوس بيا نور على نور سو
په پښتو چې دى ګويان دى

د روښانتيا پړاو نامتو شاعران او ليکوالان عبارت دي له مولوي صالح محمد کندهارى،غلام محى الدين افغان،محمود

(c) ketabton.com: The Digital Library

طرزی،عبدالعلي مستغني،عبدالهادي داوي،مولوي عبدالواسيع او ملا عبدالباقي د يادونې وړ دي.د روښانتيا پړاو شعر او ادب د موډرن يا نوي توب او عصري توب خوا ته روان و.په دغه وخت ليکنو او شعر ونوکې هېواد پالنه،خپلواکي غوښتنه،د فساد پر ضد ودريدل،د تعصب رټنه،د علومو او ټکنالوژی او نوي فرهنګ خپرونه،د ملي وحدت ټينګول د عصري ژوند سره ځان اماده کول او دې ته ورته نورې ډېرې ځانګړنې په دغې دوره کې ترسترګو کېږي.(روهي،۱۳۸۴: ۵۶).

ويښتيا پړاو

دا،چې ويښتيا پړاو کله او څنګه پيلېږي او له کومو مرحلو او مشکلاتو تېرېږي په دې اړه به د موضوع په دې برخه کې مفصل ډول بحث وشي.محمد صديق روهي په خپل کتاب پښتو ادبياتو تاريخ کې ويښتيا پړواو هم په بشپړ ډول وړاندې کړی.کله ،چې امير امان الله خان د خپل شپږ مياشتني اوږد او ستړي کېدونکي سفر څخه هېواد ته راستون شو او دلته يې د خپل هېواد د ابادۍ او پرمختګ لپاره متې بډ وهلې،ټولنيز،اقتصادي او فرهنګي اصلاحات رامنځ ته کړل او د ترقي غوښتونکو رشنفکرانو ارمانونه يې تمثيلول د روحانينو،ملايانو،خانانو او محافظه کاره سردارانو له مخالفت سره مخ شو.هرې خوا ته د امير امان الله خان په خلاف دسيسې او پلانونه جوړل شو.که څه هم په ورستيو کې امير امان الله خان د خپلو کړنو څخه څو ګامه په شا ولاړ او پر خپلو ريفورمونو يې نوې کتنه وکړه،خو پاچا په عامه ذهنيت کې وهل شوی و او د ده پر ضد فعاليتونه پيل شول.

محمد صديق روهي په خپل کتاب پښتو ادبياتو تاريخ کې په دې اړه داسې ليکي: (د ۱۹۲۹م کال د جنوری مياشت چې د ۱۳۰۷ ل کال د جدي مياشتې سره سمون خوري حبيب الله نومې (چې د سقاو زوی په نامه شهرت لري) پاچاهۍ ته ورسيد.د اکثرو تاريخپوهانو په نظر د امير امان الله خان د ناکامی او زوال يو عمده علت د انګريزانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبليغات او تخريبي فعاليتونه وو،چې نه يې غوښتل په هند کې د آزادي غوښتونکو لپاره پياوړې پښتوانه او تکيه ګاه جوړه شي.انګريزانو له شوروي اتحاد سره د اماني دولت د ښو مناسباتو ټينګول هم په خپله ګټه نه بلل.سره له دې د اماني رژيم اساسي علت دا و،چې په افغاني ټولنه کې د نفوذ خاوندان د ريفورمونو مخالف وو او افغاني ټولنه د سايکالوژۍ له مخې د اصلاحاتو منلو ته چا نه وه اماده کړې.(روهي،۱۳۸۴: ۸۲).

له دې خبرو داسې ښکاري،چې امير امان الله خان غوښتل هېواد يې ډېر ژر پرمختګ وکړي او ځان د نړۍ سره سيال کړي،خو د ځينو ناپوه خلکو لخوا له سختو ستونزو سره مخ شو او هغه ارمانونه يې له خاورو سره خاورې شول چې شپږ مياشتې د هغې لپاره در په در ګرځېدلی وو. د سقاو زوی يو بېسواده،جاهل ،لاره وهونکی او نا اهله انسان وو.که څه هم په ظاهره يې ټيپ د افغاني کلتور او فرهنګ سره برابر وو،خو دا وړتيا يې نه لرله چې د يو هېواد سياست دې وساتي او له مشکلاتو يې بهر کړي.د سقاو د زوی په اړه غبار په خپل ليکل شوي کتاب (افغانستان در مسير تاريخ) کې ويلي دي،چې:(د سقاو زوی د يو کلي اداره نه شوه کولی پاتې،خو لا د يو مملکت اداره او نظم).

حبيب الله کلکاني (د سقاو زوی) د خپلې پاچاهۍ په لومړۍ ورځ اعلان وکړ،چې د بيت الما ل پيسې به په تعميرونو او مدرسو نه مصرفوم او په لومړي ځل يې د پوهنې وزرات لغوه اعلان کړ او د ښوونځيو دروازې يې وتړلې.ده د څو اويا تنو ملايانو په لاسليک سره د امان الله خان د تکفير فتوا صادره کړه.د تفکير ځينې دلايل يې دا وو چې امان الله خان د پګړۍ پر ځای خولۍ رواج کړه،د ږيرې خرېيلو او دريشی اغوستلو رواج يې وهڅاوه،د ښځو ښوونځي يې پرانيستل،قمري مياشت يې په شمسي واړوله او داسې نور.

د ۱۹۲۹م کال د اکتوبر په ۱۰ (۱۳۰۸ ل کال) د ميزان ۲۳ نيټه د کورنۍ اړو دوړ په پای کې محمد نادر شاه پاچاهۍ ته ورسيد.محمد نادر شاه د تدريجي اصلاحاتو پلوی و او کوښښ يې وکړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې له تیرو تجربو څخه په ګټې سره داسې زمینه برابره کړي چې په آرامی سره حکومت وکړي.د ده لومړی کار دا و چې راډیکال مخالفان له صحنې لرېې کړي او د طبقاتي یا صنفي اتحاد له لارې د سوداګرانو ،متنفذو روحانیونو،دیني عالمانو او اعتدال خوښوونکو روشنفکرانو ملاتړ تر لاسه کړي.د همدغه داخلي سیاست په ادامه کې یې خارجي سیاست هم داسې عیار کړ چې د پردیو د لاس وهنې لپاره بهانه برابره نه کړي،د بیطرفۍ او له ټولو هیوادو سره برابری،د مناسباتو د ټینګولو تګلارې ته یې د (۱۹۳۱ م) کال په اساسي قانون کې قانوني بڼه ورکړه.

محمد نادر شاه د دغه فارمول په اساس چې ((سره ټول یې کړه کنټرول یې کړه)) خپل احتمالي پلویان په بېلابېلو ګروپونو کې تنظیم کړل.سوداګران یې دې ته وهڅول چې شرکتونه جوړ کړي او د فابریکو په جوړلو کې ونډه واخلي. دشلمې پیړۍ په دیرشمو کلونو کې پنځلس لوی شرکتونه جوړل شول.په (۱۹۳۲م) کې د (افغان ملي بانک) پرانیستل شو،چې په هغه کې په سلو کې (۹٤) سلنه پانګې په ملي سوداګرو پورې اړه درلوده.د روحانیونو او دیني علماوو د رضایت د جلبولو لپاره یې یو لړ اقدامات تر سره کړل.د زادو دیني مدرسو جوړلو ته یې اجازه ورکړه،شرعي محکمو ته یې په کافي اندازه آزادي ورکړه،پر خپلو دولتي قوانینو باندې یې د شرعي مهر لګولو لپاره (جمعیت العلما) تاسیس کړ،یو شمیر دیني عالمان په ښوونځیو کې په تدریس لګیا شول.د رسوخ خاوندان لکه روحاني شخصیتونه،ستر ملکان او د سوداګرو د طبقې نماینده ګان یې د ملي شورا مجلس ته جذب کړل.اعتدال خوښوونکي روښانفکران او د (جوانان افغان) د ډلې پاتې کسان یې په ادبي او فرهنګي مؤسسو کې مقرر کړل.په کابل،کندهار او هرات کې ادبي انجمنونه جوړل شول.په (۱۳۱۱ل) کې په کندهار کې د پښتو انجمن په جوړیدلو سره د (پښتو) مجلې په خپریدلو پیل وکړ.(روهي،۱۳۸۴: ۸۴).

محمد نادر شاه دا ټول کارونه په ډېر احتیاط او هنر سره ترسره کړل او د خپل واک د ساتلو لپاره یې له داسې لارو چارو کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخیســـت چې ټول خلک يې هم ارام کړل او هم يې پرې خپله پاچاهي ومنله.که چېرته محمد نادر شاه دا کار نه وای کړای د دې خبرې امکان لرې نه وو چې د نوموړي په خلاف دې هم بغاوت وشـــي.ملايان يې په ښـــونځيو کې مقرر کړل،ملکانو ته يې په کورنو کې معاشـــونه حواله کړل او د هرې طبقې لپاره يې د کار زمينه برابره کړه او له ټولو يې کار واخيست په همدې اساس يې خپل واک وکړ.د نادر شاه بل مهم کار چې دی يې د خـارجي لانجو خلاص کړ د ټولو هېوادونو ســـره بې طرفانه اړيکې وې او هيڅ هېواد ته کومه بهانه نه وه پاتې چې د محمد نادر شـــاه په خلاف تر يوه وخته مخالفتونه وپاروي،دا ټول دلايل د دې لامل شـو چې محمد نادر شـاه خپله واکمني وکړي. کله،چې محمد نادر شـاه مړ شـو په دې تور يې عبدالهادي داوي هم بندي کړ . د محمد نادر شاه د شهادت نه وروسته د هغه زوی محمد ظاهر شاه پاچا شو.

محمد ظاهر شاه په ۱۹۳۳ م کال (۱۳۱۲ ل د عقرب ۱٦) کې پاچاهۍ ته ورسيد.ظاهر شاه د خپل پلار لاره تعقيب کړه او هغه څه يې وکړل،چې محمد نادر شاه کول.د ظاهرشاه د سلطنت په دوره کې ځينو نړیوالو پيښـــو پر افغاني فرهنګ په تيره پښـــتو ادبياتو خپل ســـيوری واچو.د المان له نيشـنليزم،د هند د نيمې وچې ويش او د ګاونډۍي هيواد شـوروي اتحاد د کمونيسـتي ايډيالوجی له تبليغ څخه عبارت دي.په دغه وخت کې په افغانسـتان کې يو معتدل نيشـنليزم مينځ ته راغی،چې عمده مضـــمون يې ملت پالنه ،د تاريخي مواريثو او عنعنو درناوی،حماســـي ادب،پر ځان ويســا او ملي غرور و.د هند د نيمې وچې د ويش په وخت کې داســـې مفکوره پياوړې شـــوه چې د ډيورنډ د تحميلي کرښـــې په واسـطه له افغانسـتان نه بيله شـوې برخه دې بيرته له خپل پلرني هېواد سـره يو ځای شـي.هغه ريفرنډم چې د هند په نيمه وچه کې د انګريزانو له خوا ترسره شو د افغانانو د منلو وړ نه و.

د ظاهر شـاه د سـلطنت په دويمه لسـيزه کې پښـتو ادب له يوې خوا د پښـــتو ژبې د تعميم او پياوړتيا له جريان ســـره او له بلې خوا په هيواد کې د دموکراسۍ او ريفورم غوښتنې له نهضت سره په ملګرتيا کې ډېر ژر نوي پړاو ته داخل شـــو،چې مونږ يې د و(ويښـــتيا پړاو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بولو.د ويښـــتيا پړاو تر زياته د ويښ ځلميانو د غورځنګ ســـره اړه لري.د پښتو ژبې تقريباً ټول نامتو او تکړه ليکوالان او شاعران په دغه غورځنګ کې شامل وو،نو د همدې امله د ويښتيا پړاو اکثر شعرونه او ليکنې اجتماعي- سياسـي رنګ لري.د ويښ ځلميانو په مرام نامه کې د (پښــتو ژبې له ترقي ورکول) فقره هم شـــامله وه.د ويښـــتيا پړاو ادبي مـيـتـود انـتـقـادي ريـالـيـزم و،چـې پـه عـمـده تـوګـه د اداري فسـاد،بيروکراسـی،اختناق،اتوکراسـي،ارتجاع،ظلم او اسـتثمار پر ضـد مبارزه پکې منعکسـه شـوې ده.همدارنګه د دغې دورې په ادبياتو کې د پښـتنو او بلوڅو د ملي ازادي بخښـوونکي نهضـت د ښـځو دموکراتيک حقوقو،ټولنيزو ،سياسي ريفورمونو،د اقتصادي حالت د ښه والي لپاره مبارزه د يادونې وړ ده.په ويښــتيا پړاو کې د شــعر،لنډې کيسـ‍ـې،ادبي ټوټې،ډرامې،طنز او ادبي مقــالو پــه بېلابېلو ژانرونو کې پرمختــګ وکړ.(روهي،۱۳۸۴ :۸۷).

د وښيتيا په ادبياتو کې د فورم له پلوه د روښانيتا پړاو په نسبت ويښـــتيا پړاو ډېر پرمختګ وکړ. په دغه وخت کې هنر د هنر لپاره مفکوره وغندل شـوه.په عمومي توګه ويلی شـو،چې د پښـتو معاصـر ادب له رياليزم نه پرته بل ادبي مېتود چنداني نه پيژني او علت يې دا دی چې رياليزم پيچلی تکنيک نه لري.ويښـتيا پړاو د پښـتو ادب د ودې او پرمختګ لپاره يو ښه عامل بللی شو.

د ويښـتيا پړاو ليکوال حماسـي ادب ته پاملرنه کوي او حماسـي ادب ته پر غنايي ادب ترجيح ورکوي.محمد صديق روهي ليکي،چې په دغه وخت کې په عمومي ډول ادبيات د ريفورم له حدوده چندان تيری نه کوي.په دغه وخت ادب کې دنيشـــنليزم څرک له ورايه ښــکاري. په دغه پړاو کې د څېړونکو،کره کتونکو،ليکوالو او شــاعرانو شــمير ډېر زيات دی،چې دلته يې يوازې نومونه اخلو او په نومو يې بســـنه کوو.(باجوړی ،۱۳۹۷ : ۱۸)

د ويښـــتيا پړاو د ليکوالو او شـــاعرانو نومونه عبارت دي له:
عبدالحی حبيبي،ګل پاچا الفت،قيام الدين خادم،عبدالروف بېنوا،صـــديق الله رښــتين،عبدالشـــکور رشــاد،نور محمد تره کی،ســيد شــمس الدين

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجروح او عبدالرحمن پژواک،چې دا د ویښــتیا پړاو د پیل کســان دي همدارنګه د ورسـتي پیر لیکوال او شـاعران يې عبارت دي له: موسـی شـفیق،سـلیمان لایق،سـید بهاودین مجروح،محمد صـدیق روهي،عبدالله بختـانی خدمتګار،عبدالله غمخور،دوســـت شـــینواری،ســـعدالدین شـــپون،محمد صـــدیق پســـرلی، مجاور احمد زیار،عبدالروف قتیل خوږیانی، نصـــرالله حافظ،امان الله ســـیلاب،حبیب الله رفیع،عبدالمنان ملګری او عبدالباري جهاني.دا هغه لیکوال او شـــاعران دي،چې د ویښتیا پړاو په پرمختګ کې يې ډېره ونډه لرله او پښتو ادب ته يې ډېر څه په میراث پریښودل.(باجوړی ،۱۳۹۷ : ۲۵).

په ویښــتیا پړاو کې نظم او نثر دواړه پرمختګ کوي او په لږه او بره پښــتونخوا کې په دې وخت کې پرمختګونه کوي.په نثر کې لنډه کیسه،ناول،ادبي ټوټه،طنز،ډرامه او نورې برخې پرمختګ ته رسیږي همدارنګه په شــعر کې ازاد نظم،غزل او د شــعر نور فورمونه هم وده او پرمختګ کوي.

اوښتون پړاو

معاصــره دوره یو بل پړاو هم لري،چې د اوښــتون پړاو دی.د ویښتیا پړاو په ادبیاتو کې د کیڼ اړخ روښانفکرانو ځینې داسې غوښتنې او ارمانونه هم انګازې کړي دي،چې ریفورمیزم له سرحد نه اوړي او د هغو په عقیده یوازې د ملي دموکراتیک انقلاب په بریالیتوب ســـره تحقق موندلی شـــي.د انقلابي افکارو په وده او چټکتیا کې کورنیو او بهرنیو عواملو لاس سره ورکړی و.په هېواد کې دننه دولتي واکمنانو د اوسني حالت د ساتنې لپاره کار کاوه او د تحول څخه په ویره کې وو.په (۱۹۵۵م) کې د افغان – شوروي تړون هم د افغانستان په اقتصادي او فرهنګي ژوند کې د تحول راوســـتلو لپاره زمینه برابره کړه.د محمد داود خان د صدارت په دوره کې د پښتنو او بلوڅو د خپلواکۍ یا داخلي ازادۍ له نهضـــت څخه د جلا کېدو په نتیجه کې د افغاني حکومت مناســـبات لـه پـاکســـتـان او د هغـه لـه متحـدینو (امریکې متحده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ايالتونو،ايران،عربي هېوادونو او لويديځې اروپا) سره په عادي ډيپلوماتيکه سطحه کې پاتې شوي وو او له شوروي اتحاد سره يې دوستانه اړيکې ټينګې کړې وې.له همدې وخت نه وروسته افغانستان د شوروي د نفوذ په ساحه کې واقع شو.

د ۱۹۶۳ م کال په مارچ کې د محمد داود خان په استعفاء سره يو ځل بيا د تحول غوښتونکو ځواکونو لپاره د خپل غږ د پورته کولو فضا مساعده شوه.په ۱۹۶۴م کې نوی اساسي قانون نافذ شو،چې د فکر او عقيدې د بيانولو،د اعتصاب او مظاهرې کولو او د سياسي ګوندونو جوړولو ته يې اجازه ورکوله.که څه هم سازمانونه جوړ شول.د ۱۹۶۵م کال د جنوری په لومړی نېټه د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند لومړنی مؤسسه کنګره په کابل کې دايره شوه.د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند نشراتي اورګانونو د خلق او پرچم جريدو په سيستماتيک ډول د اوښتون د پړاو ادبياتو په ترويج او دودولو پيل وکړ او د انتقادي رياليزم د ادبي ميتود په څنګ کې سوسياليستي رياليزم هم تيغونه ووهل.د يادونې وړ ده،چې د اوښتون پړاو زړي لا پخوا کرل شوي وو.د نور محمد تره کي (د بنګ مسافری) او نورو کيسو ډېر لوستونکي درلودل او د سليمان لايق (د چونغر ترانې) د انقلابي نظم لومړنی زمزمې وې،چې په ظاهر شاهي دوره کې د خلکو غوږونو ته رسيدلې وې.

د اوښتون پړاو ادب چې د کارګرې طبقې او زيار ايستونکو د ايډيالوجی انګازه کوونکی و.د ۱۳۵۷ ل کال د ثور د اوومې نيټې له پېښې څخه وروسته په رسمي او دولتي ادب بدل شو.دغه وخت د شعرونو،کيسو،کره کتنو او ادبي څېړنو محوري مفکوره د فيوډياليزم او امپرياليزم پر ضد او د ټولنيز عدالت،ترقی،سولې لپاره مبارزه وه.په همدغه وخت کې د ليکوالو اتحاديه جوړه شوه او هغه خلک،چې د علم مخالفت يې کولو هېواد پرېښودلو او يا بندي کېدلو ته اړ شو.د ثور له پېښې وروسته اکثر شعرونه د شعارونو بڼه خپله کړه او انقلابي ترانې د شعر اصلي مضمون شو.د داستانونو محتوا هم د خان خانی سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبارزې لپاره وقف شــوه.د ادبي کره کتنو محفلونه او ســیمینارونه جوړ شو.(روهي،۱۳۸۴ :۱۵۴).

په اوښـتون پړاو کې د غزل ژانر په نوي بڼه بدل شـو.رباعي د نوي مفکورو لپاره اســتخدام شــوه او د مثنوي لمن هم پراخه شــوه.لنډه کېسـه دود شـوه.په دې وخت کې یو شـمېر کېسـې او ناولونه هم وژباړل شول.ژباړو ته مخه شوه او له نورو ژبو ژباړې وشوې.د اوښتون پړاو وروســـتی مرحله کې د ادب په برخه کې ډېر پرمختګ وشـــو.خلکو غوښـتل نوي شـیان واوري او له نوي ادبي ژانرو سـره مخ شـي،چې دا کار د اوښـتون پړاو په ورسـتی مرحله کې وشـو.په هېواد کې یو شـمېر فرهنګي ټولنې جوړې شـــوې،چې په دغوټولنو کې به فرهنګي غونډې او مشـاعرې کېدلې .د فرهنګ او ادب په پرمختګ کې د دغوټولنو سـتره ونډه لرله.هغه شــاعران او لیکوال،چې د ویښــتیا پړاو په ورســتیو کې رامنځ ته شـوي وو په اوښـتون پړاو کې اوج ته ورسـیدل او دلته یې د پښـــتو ادب د پرمختـګ او ودې لپـاره د زړه لـه اخلاصـــه کـارونـه وکړل.دلته یوازې د دې پړاو د شـــاعرانو او لیکوالو نومونو ته اشـــاره کوو.

اوښتون پړاو کې دغه شاعران او لیکوالان لکه: سلیمان لایق،نصرالله حافظ،مجاور احمد زیار،حبیب الله زړه ســـواند،عبدالله بختانی،ابراهیم عطایي،دوســـت شـــینواری ،عبدالروف قتیل خوږیانی،بریالی باجوړی، لال پــاچــا ازمون،محمـد رفیق،صـــــابر خویشـــکی،زرغونــه زیور ربنـتین،زیورالدین زیور، محمد اسـماعیل یون او داسـې نور لیکوال او شاعران یادولی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

تمثیلي ټوټه

د تمثیلي ټوټې د پېژندنې په اړه مختلفو لیکوالو خپل نظرونه او اندونه وړاندې کړي دي،چې دلته به د موضوع د ښه وضاحت او تحلیل لپاره د مختلفو لیکوالو اندونه او نظرونه راوړو او په هر یو به یې بیل بیل بحث وکړو.

((په فرهنګ فارسی معین)) کې د تمثیلي ټوټې یا نندارلیک د پېژندنې په اړه وایي: (تمثیلي ټوټه هغه لیکنه ده،چې په نندارځای یا تیایټر کې د لوبولو لپاره لیکل کېږي،هنر مندان د هغې له مخې خبرې کوي او د هغې له مخې خپل حرکتونه تنظیموي.(معین ،۱۳۸۲ : ۴۸۱).

پورتني تعریف یا پېژندنې ته که وکتل شي،داسې څرګندیږي،چې هره لیکنه چې په تیاتر کې ولوستل شي هغه تمثیلي ټوټه ده.دلته باید یوې خبرې ته پام وشي او هغه دا،چې هغه لیکنه،چې د تمثیلي ټوټې په شکل ولیکل شي او بیا ننداري یا تمثیل ته وړاندې شي تمثیلي ټوټه یا نندارلیک ورته ویل کیږي.که چېرته موخه هره لیکنه وي او په تیاتر یا نندارځای کې وړاندې شي،نو دا بیا پراخ مفهوم څرګندوي،چې د تمثلي ټوټې له بریده اوځي او هره لیکنه تمثلي ټوټه یا ننداړلیک نه شي کېدای.

په یوه بله پېژندنه کې چې (فرهنګ عمید) یې کوي داسې وایي: (هغه لیکنه،چې په هغې کې یوه کیسه په تیاتر کې د لوبولو لپاره تنظیم شوي وي،لوبغاړي د هغې لیکنې له مخې خبرې وکړي او خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقش ولوبوي،تمثيلي ټوټه يا نندارليک ورته ويل کيږي.(حسن ،۱۳۸۲ : ۹۰۳).

د غه تعريف او پيژ ندنه هم نيمګړې ښـــکاري ځکه چې هره تمثيلي ټوټه يوه پوره کېســـه نشـــي کيدالی،پورته تعريف کې وايي چې)(هغه ليکنه چې په هغې کې يوه کيسه په تياتر وړاندې شي).دلته پورته تعريف ته که وکتل شــي،کېســې څخه موخه معلومه نه ده،چې کوم ډول کيســه ، لنډه کېســه،ناول او که د فلم کيســه،نو ويلی شــو،چې په پورته پيژندنه کې هم پوره وضاحت نه دی ورکړل شوای.

د نثري ادب ډولونو اثر ليکوال،چې پـه خپـل اثر کې د تمثيلي ټوټې د پيژندلو په اړه يې مختلف نظرونه راوړي دلته يې دښې پيژندنې لپـاره د څو يـادونې کوو:پـه يوه پژنـدنـه کې وايي چې(تمثيلي ټوټـه يـا نندارليک هغه ليکنه ده،چې د هغو لوبغاړو د حالاتو،کړو وړو او وينا يا خبرو اترو د انځورولو لپاره ،چې د تياتر يا په صـــحنو کې نقش په غاړه لري ،ليکل کيږي او لوبغاړي د هغې له مخې د نندارې او نمايش پـه بهير کې خپلې خبرې اترې او حرکتونـه تنظيم او وړانـدې کوي. پورتنی تعريف تر يوه حده ســـم او منظم ښـــودلی شـــو دی.(هاشمي ،۱۳۹۴ : ۴۰۸).

د تمثيلي ټوټې تاريخچه

د څېړنې په دې برخه کې به د تمثيلي ټوټې په تاريخي بهير لنډ بحث او څېړنه وکړو او وبه ګورو،چې تمثيلي ټوټه کله او څنګه پيل شــــوه.کلـه،چې د تمثيلي ټوټې پـه اړه بحـث او خبرې کيږي،نو ويلی شــو،چې تمثيل د انســان د ژوند ســره ســم پيل کيږي.حبيب الله رفيع بيا تمثيل هماغه د هابيل او قابيل له کېســــې څخه ګڼه او وايي،چې (کله قابيل د هابيل د وژلو تـکل او بيا هغه په عمل کې پلی کوي او بيا يې د کارغانو په تقليد يا تمثيل پيروی هغه خاورو ته وســـپاره) دا خپله يو تمثيل ؤ.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۱۴۰).

همدارنـګه د ډرامې يا تمثيل د نوم په اوريدو سره مو ذهن ته يونان راځي او په اړه يې مختلف نظرونه وړاندې شوي .ويل کيږي،چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړي ځل لپاره په يونان کې د (اسکايي لس) نومې کس د (THESUPPLIANT) يې يوه ډرامه وليکله او د يونان په ښار (اتن) ښار کې د سټيج پرمخ وړاندې شوه.
(رضا،۱۹۵۵ : ۱۲۶).

که څه هم دا لومړنی ډرامه ياده شوې ده،خو دا په اصل کې لومړنۍ تمثيلي ټوټه ده ځکه،چې د تمثيلي ټوټې په تعريف کې يوه خبره دا هم ده،چې د سټيج يا دريځ مخې ته د خلکو په وړاندې د په ژوندۍ بڼه وړاندې کېږي،نو ويلی شو،چې همدا لومړنی تمثيلي ټوټه ده.لومړني خلک،چې د تياتر،ډرامې او تمثيلي ټوټې بنسټ يې ايښی هغه د يونان خلک دي،چې هغوی ته به يې (توريوم) وايه.د لومړي ځل لپاره يو يوناني چې(فرينکوس) نومېده په دياتر کې بدلون رامنځ ته کړ او دا بدلون داسې پرمخ لاړ،چې د اميرانو،واکمنو او مشهورو شخصيتونو د ژوند تاريخ يې نندارې ته وړاندې کړ،چې دا کار يې د تمثيلي ټوټو په شکل وړاندې کولو.تر ميلاد دمخه په ۴۷۶ کال کې د فنقي ښځو په نامه يوه تمثيلي ټوټه ننداري ته وړاندې شوه،چې خلک يې راوپارول او په دې وپوهېدل،چې ننداره يا تمثيلي ټوټه يوازې مذهبي رنګ او اړخ نلري،بلکې د ژوند نورې برخې هم تمثيلولوی شي.دا ننداره يا تمثيلي ټوټه د د ((آشيلوس)) په نامه يو شاعر وړاندې کړه،چې ارسطو يې هم يادونه کړې ده.(پتيال ،۱۳۸۳ : ۴۷).

له يونان څخه وروسته بيا د نړۍ نورو برخو ته نندارليک يا تمثيلي ټوټې مخه وکړه،چې لرغوني بېلګې يې په روم،مصر،هند ،چين او.... کې ليدلی شو،چې په دغه هېوادونو کې يې بيا نور هم پرمختګ وکړ او د ژوند هرې برخې ته يې تياتر يا تمثيلي ټوټه ورداخله کړه.که څه هم په لومړيو کې ننداري يا تمثيلي ټوټې يوازې مذهبي رنګ درلود،خو د وخت په تېرېدو سره يې دومره وده او پرمختګ وکړ،چې د خلکو ناوړه کارونه او ناولې څېرې د همدې تمثيلي ټوټو په مرسته خلکو ته رسواشوې.په مصر کې له ميلاد څخه دوه زره کاله دمخه د (ايبي ډوس) په نامه ننداره د وخت پاچا يا واکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اوسـي ډوس) د مړينې په وخت ننداري ته وړاندې شـوه.(هاشـمي ۱۳۹۴، ۱۴۱).

په لرغوني هند کې هم ننداره يا تمثيلي ټوټه لرغونی تاريخ لري او کابو دوزره کاله پخوا (عالم بهرتا) په نوم يو کتاب وليکل شـو او پـه دې لړ کې د (کـاليـداس) نوم هم د يـادونـې وړ دی،چې پـه سـانسـکريټ ژبه يې د (شـکنتلا) په نامه ننداره يا تمثيلي ټوټه وړاندې کړه.په لرغونې اريانا کې هم تمثيل يا ننداره لرغونی تاريخ لري ،دلته بـه تمثيـل د نڅـا،اکټونو او نخرو په ډول په ميلو،رسـمونو او نمانځ غونډوکې تر سـره کېدل.بـه مثال يې د ويدي او اويسـتايي سـرودونه دي،چې زرګونه کلونه پخوا وړاندې شـوي دي.همدارنګه د (سـوما) د ګل د راټولو په وخت کې،چې کومې مېلې جوړېدې هلته به هم خلکو د نڅـا او تمثيـل پـه ډول خلکو تـه ننداري وړانـدېـک کولې.(هـاشـمي ۱۳۹۳، ۹۹).

د حبيب الله رفيع په وينا په لرغوني اريانا کې داسـي دودونه او نـنـداري يـا تمثيلي ټوټې وې،چې د ننۍ ډرامې پيلامـه يې ګڼلی شـو.(سـامانه) يوه لرغونې ميله وه،چې په هغې کې به نجونو او زلمو ګډې ننداري يا تمثيلي ټوټې وړاندې کولې.(رفيع،۱۳۶۰: ۹۷).

همدارنګه په اروپا کې که څه هم په لومړيو کې کليسـا تمثيل او ډرامې ته سخت ګوزارونه ورکړل او دا هنر يې د شيطاني هنر په نامه ياد کړ،خو د رنسانس دورې په پيل سره ننداري يا تمثيل هم نوی ژوند پيدا کړ او د پرمختګ پړاونه يې ووهل.په اروپا کې په ۱۳م پېړۍ کې دانته (څښتن کوميډي) ډرامې په ليکلو سره کليسا ولړزوله او د همدې ننداري په وړاندې کولو سره يې په خلکو کې شعور پيدا کړ،څو د کليسا تر اغېز لاندې رانشـــي.همدرانګه په اروپا کې د شـــکســـپير نوم هم د يادونې وړ دی،چې ډېرې تمثيلي ټوټې او ډرامې يې خپلو خلکو ته په ميراث پريښـي دي،چې بيا يې د ډرامې د پلار لقب هم وګټلو.په فرانسـه کې مولر د يادونې وړ دی،چې د خپل وخت د ناخوالو او سـتونز په اړه يې تمثيلي ټوټې او نـنـداري وړانـدې کړې.تمثيـل د ژونـد هغـه برخـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده،چې د انسان سره سمه روانه ده.تمثيلي ټوټې يا ننداريې په ټوله نړۍ وزر خور کړ او د ژوند هره برخه يې په خپله غېږ کې ونيوله.
تمثيل يا ننداره په اوس وخت کې دې حد او مقام ته ورسېده،چې په ۱۹۴۶م کې د يونسکو نړۍ والې فرهنګي ادارې د ننداريې يا تمثيل نړۍ وال مرکز د جوړلو تکل وکړ،چې د همدغه هنر درې تنه پياوړي ليکوال او هنروال : فرانساموريک،جان پريسټلي او اشيباله يې وګومارل،چې د ننداريې يا تمثيل د نړۍ وال مرکز د جوړولو په باب غور وکړي او هماغه وو،چې په ۱۹۴۷ م کال يوې بلې ډلې غونډه وکړه او په دې اړه يې بحثونه وړاندې کړل،چې په پای کې د تمثيل يا ننداريې نړۍ وال مرکز په ۱۹۴۸ م کې د نړۍ والې ننداريې يا تمثيلي ټوټې پروګرام اعلان کړ او دا مرکز د (ننداريې يا تمثيل نړۍ وال مرکز) په نامه ونومول شو.د دې مرکز غړي ۵۵ هېوادونه دي او اصلي ځای يې په پاريس کې دی،چې له ۱۹۶۱ م کال څخه يې يوه ورځ د (تياتر يا تمثيل ورځ) په نامه په ټوله نړۍ کې هر کال لمانځل کېږي.(هېوادمل ،۱۳۶۵ : ۱۴۴).
د دې بحث د پايلې په توګه ويلی شو،چې تمثيل يا ننداره د تاريخ اوږد مزل کړی او سخت پړاونه يې تير کړي دي،ورځ تر بلې په کې نوې پيښې او پرمختګونه رامنځ ته کېږي.تمثيل يا نندراه په ټوله نړۍ کې پرمخ روانه ده او د نړۍ تر پايې به خپل اخر منزل ته رسيږي.

په پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې بهير

مخکې له دې،چې په پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې يا ننداريې په تاريخي بهير بحث وکړو،لازمه ده د تياتر د پيژندنې په اړه چې له ننداراليک يا تمثيلي ټوټې سره ډېرې نږدې اړيکې لري او يو له بله پرته نشي مطرح کېدای لنډ بحث پرې وکړو.
تياتر: د تياتر لغوي معنا ((پښتو – پښتو تشريحي قاموس)) د تماشې ځای،ننداره،د تماشې د ښودلو ځای راخيستی او په ادبي اصطلاحي پيژندنه کې يې داسې ليکي: تياتر هغه ځای دی،چې د لوبغاړو په وسيله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننداري،نمايشنامي يا تمثيلي ټوټې په کې اجراء کيږي.(پښتو- پښتو سنيد ۱۳۸۳، : ۷۷۰).

د (نړۍ وال ادبيات) اثر نومي ليکوال پوهندوی جانس خان زړن په خپل کتاب کې د تياتر په اړه ليکلي چې (د اتن تياتر درې طبقې او (۷۸) قطاره درلودل،چې له (۱۴۰۰۰) څخه تر (۱۷۰۰۰م) پورې ننداره چيانو بـه ننداره کوله.په لومړي قطار کې (۷۶) چوکۍ د نندارچيانو لپاره ايښودل شوې وې.)(زړن ،۱۳۹۳: ۵۱).

د تياتر د لرغونتيا په اړه ويل کيږي،چې لومړی بنسټ يې يونانيانو کېښود، لومړني خلک چې تمثيل ته يې مخه کړې وه هغه د زاړه يونان خلک وو.په زاړه يونان کې هغه خلک چې تمثيل يې ليکه يا يې په کې کردار ادا کولو هغوی ته به يې (توريوم) وايه.دا،چې زمونږ د بحث دا برخه پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې يا ننداري تاريخي بهير دی،نو ځکه په پښتو ادب کې يې په تاريخي بهير بحث او څېړنه کوو.

په اوسني افغانستان کې د لومړي ځل لپاره د امير شيرعلي خان په دربار کې د فقير احمد په نوم يو شخص و چې پاچا د (مجلس آرا) لقب هم ورکړی و.نوموړي به ځيني تاريخي پېښې له رزمي شعرونو سره يو ځای د امير په وړاندې په نندارېزه يا تمثيلي بڼه ويلې.همدارنګه د اعليحضرت امان الله خان د واکمنۍ په لومړيو کې تمثيل پيل وکړ.نوموړي په ۱۳۰۰ لمريز کال په پغمان کې د تياتر په نامه ودانۍ هم جوړه کړه چې په هغې کې به تمثيلونه (ننداري) وړاندې کېدلې.په همدې ودانۍ کې په ۱۳۰۲ لمريز کې د هېواد د خپلواکۍ د ترلاسه کولو په جشن کې د (شهزاده جوا) په نامه ژباړل شوی تمثيل وړاندې شو چې په دې تمثيل کې لوبغاړي (عبدالعزيز ناصري،نورمحمد،علي محمد،سرور صبا،حسن جان،محمد اکرام،مير محمد، کاظم هاشمي،سيد عبدالله،مولوي غلام محمد،محمد فرخ افندي،قاري دوست محمد او محمد اکبر ضياء) لوبېدلي وو.

د ياد تمثيل ژباړونکي او ترتيب کوونکي محمود طرزی،فيض محمد ،ذکريا او صلاح الدين سلجوقي وو چې امان الله خان يې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننداريې ته ناست وو. په دې وخت کې ځيني تمثلونه وړاندې شو لکه (فتح ټل،بچه نازدانه، حاکم ظالم، مادر وطن...) د تمثيلي ټوټو دغه ګرم بازار تر ۱۳۰۷ لمريز پورې روان وو،خو د کورنۍ جګړو له امله سقوط سره مخ شو.دا بهير تر ۱۳۲۰ لمريز پورې ډېر سست روان و خو د ۱۳۲۰ لمريز نه وروسته چې کله سردار محمد نعيم خان د معارف وزير و يو شمېر فرهنګيانو تمثيل ته بيا مخه کړه.همدارنګه کله چې صلاح الدين سلجوقي د مطبوعاتو مسؤول و د کابل د (پوهنې ننداريې) بنسټ هم کېښودل شو چې د همدې امله افغانستان کې تمثيل وده وکړه او په ښوونځيو کې يې هم رواج وموند.په ۱۳۲۸ لمريز کې د کابل ښاروالۍ په چوکاټ کې د (روحي روزنه يا شهري ننداريې) په نوم يو تياتر په فعاليت پيل وکړ.مرستون ننداريې يا تمثيلونه هم په همدې کلونو کې مينځته راغلي دي.(۵۲ : ۴۱۷).

د هېواد په مختلفو ولايتونو لکه په ننګرهار کې په ۱۳۳۶ لمريز په پروان کې په ۱۳۴۶ لمريز او پلخمري کې په ۱۳۳۷ لمريز کې تياتر جوړ او تمثيلي ټوټې په کې د خلکو په وړاندې ترسره شوې.په دغه ولايتونو کې مختلفې تمثيلي ټوټې يا ننداريې په مختلفو موضوعاتو کې جوړيدلې او د خلکو په وړاندې نمايش کېدلې.په ۱۹۶۶ م کې د اطلاعاتو او کلتور د وزارت په چوکاټ کې د پښتو تياتر د تاسيس سره سم پښتو تمثيلي ټوټې جوړې او خلکو ته وړاندې شوې.د دې ترڅنګ د کابل راډيو په چوکاټ کې د ډرام او ډيالوګ رياست په مرسته په افغانستان کې د تمثيلي ټوټو او ننداړو هنر وده وکړه او پرمختګ ته يې مخه کړه.د ثور د کودتا وورسته هم تمثيل يا ننداره د خلکو د پام وړ وه،خو د مجاهدينو او طالبانو د راتګ سره سم تمثيل له هېواده کډه وکړه او له رکود او زاوال سره مخ شو.

په کوزه پښتونخوا کې د لومړي ځل لپاره عبدالاکبر خان اکبر د پرنګي ښکيلاکګر په خلاف تمثيلي ټوټه وليکله،چې دا تمثيلي ټوټه د اتمانزو په ښوونځي کې د زده کوونکو په مرسته وړاندې شوه.په دغې تمثيلي ټوټه کې د وخت د انګريز خلاف انتقاد شوی وو.ياده تمثيلي ټوټه (ډرامه) په کال ۱۹۲۷ م کې وليکل شوه او د (درې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يتيمان) په نامه وه.له دې تمثيلي ټوټې يا ډرامې وروسته په لره پښتونخوا کې په ډېرې چټکۍ سره حرکت وکړ او په هر ځای کې د سټيج پر سر تمثيل کولې.د دې ډرامې لوبغاړو يا اداکارانو په ډله کې نويالی شاعر خان عبدالغني خان او خان عبدالولي خان هم شامل وو.ځينو د دې ډرامې يا تمثيلي ټوټې کال ۱۹۲۴م ښودلی.(اعظم ۱۹۹۹، : ۴۰۱).

په کال (۱۹۲۸م) کې قاضي رحيم الله خان د (نوې روښني) په نامه يوه ننداره يا تمثيلي ټو ټه وليکله،چې بيا همدا تمثيلي ټو ټه يا ډرامه غازي امان الله خان کابل ته وغوښته او دلته يې په تياتر کې ننداري ته وړاندې شوه. دهغه وخت ډېرې تمثيلي ټوټې او ننداري د پرنګي ښکيلاک (سامراج) په ضد وې اوپرنګيان هم په دې پوه شوي وو .نوکله به چې کومه تمثيلي ټوټه يا ډرامه سټيج شوه نودخاورې اووطن دښمنان به ورته متوجې وو .اوداخوښکاره خبره وه چې په ډيرو ډرامو يا نندارو کې به دوطن دميني رنګ پروت وو .اوهم پرنګيانو په خلاف روحيه په زرغرده سره په کې په ډاګه شوي وه.دپښتو تمثيلي ټوټو اونمايشنامو ليکنه دخدايي خدمتګار له تحريک سره يوځای پيل شوه لکه چې دمخه موويل لومړنۍ ډرامه يا ننداره په کال(۱۹۲۷ م)کې وليکل شوه.په افعانستان کې په(۱۲۹۹ه ش) کال کې دعليحضرت امان الله خان په سلطنت کې ځنې وړې وړې تمثيلي ټوټې (پرچې) دښوونې اوروزنې په چوکاټ کې دپوهنې شاګردانوله خوا ننداري ته وړاندې شوي .(نيازی ،۱۳۷۰ : ۶۱).

د تمثيلي ټوټې پيژندنه

د تمثيلي ټوټې يا نندارليک د پيژندنې په اړه مختلف نظرونه او اندونه وړاندې شوي،چې د موضوع په دې برخه کې به يې په هر تعريف او نظر يو ځغلنده نظر تيرکړو او په پای کې به يې د پيژندنې نچوړ وړاندې کړو.پښتو- پښتو سيند کې د تمثيل لغوي معنی داسې کړې: تمثيل مثال راوړل،د يو شي شکل مجسمونه،ډرامه ښودنه،نمايش ښودنه.(پښتو-پښتو سيند ،۱۳۸۹ : ۲۹۷).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ((ادبیات فارسـي)) نومې کتاب لیکوال د تمثیلي ټوټې په اړه داسې ویلي دي: (ننداریک د کیسې یو ډول دی،خو له هغې سره دوه توپیره لري. یو دا،چې په څو ثابتو صحنو کې د ښودنې او ننداري وړ وي.بل دا چې ټولې پېښې د ښودنې وړ وي،د بېلګې په توګه که د کېسې د اتل افکار او تصورات د ننداري وړ نه وي باید ونه لیکل شي.(هاشمي ۱۳۹۴، ۴۰۹).

په پورته تعریف کې ویل شـوي دي،چې په څو ثابتو صحنو کې باید تمثیل یا ننداره شـي،معنی دا،چې تمثیلي ټوټه یا ننداره ډېره اوږده نه وي او په څو معلومو صحنو کې په سټیج یا میدان کې پای ته رسیږي.تمثیلي ټوټه په ژوندۍ توګه وړاندې کېږي.

په یو بل تعریف کې د ((نامه نګاری نوین)) اثر لیکوال د تمثیلي ټوټې د پېژندنې په اړه خپل نظر داسې وړاندې کوي او د لنډې کېسې سره یې توپیرونه په لاندې ټوګه ښـودلي دي:(ننداریک یوه کېسـه ده،چې د ننداري په ځای یا د سټیج پرمخ د لوبغاړو له خوا اجراء کېږي.له کېسې څخه جلا او لرغونې ده.ځکه ،چې له میلاد څخه دمخه پنځمه پیړۍ کې ننداریک یا تمثیلي ټوټه په یونان کې رامنځ ته شوې او اوج ته رسېدلې و. له کېسـې سـره یې توپیرونه دا دي،چې ننداریک له یوې مخې د مکالمې او ډیالوګ په بڼه لیکل کېږي او په کېسه کې کله کله ډیالوګ او مکالمې ته اړتیا پیښیږي.ننداریک د وخت او موضوع له مخې په بیلو بیلو برخو ویشـل کېږي،چې هرې برخې ته یې پرده ویل کېږي.(هاشمي ۱۳۹۴، ۴۰۹).

په پورته تعریف یا پېژندنه کې یې د لنډې کېسې سره جوت او ښکاره توپیر ښـودلی دی او ویلي یې دي،چې تمثیلي ټوټه د ډیالوګ او مکالمو په بڼه وړاندې کېږي.په تمثیلي ټوټه کې ډیالوګ په ژوندۍ بڼه وړاندې کېږي او کرکټر باید د تمثیلي ټوټې یا ننداري ټولې مکالمې او صحنې باید په خپل ذهن کې وساتي او په ژوندۍ بڼه یې هره صحنه یو له بل سـره اړیکه او رابطه ولري.د نثري ادب ډولونو نومې کتاب لیکوال بیا د ننداریک یا تمثیلي ټوټې په اړه خپل نظر داسې څرګندوي او وایي: (تمثیلي ټوټه یا ننداریک هغه کېسـه ده چې د ډیالوګ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکالمو په بڼه د ستيج پرمخ د ښودني لپاره ليکل کيږي او بيا د تياتر يا بله ځانګړې صـــحنه کې د خلکو په وړاندې د کردارونو يا لوبغاړو په وســـيله تمثيل او ښـــودل کيږي،ننداريک ورته ويل کيږي.(هاشـــمي ۱۳۹۴، : ۴۱۰).

په پورتني تعريف کې هم ويل شـــوي ،چې تمثيلي ټوټه هغه ډيالوګ دی،چې په ستيج يا ميدان او صـحنه کې بايد تمثيل شـي،که څه هم په اوس وخت کې تمثيلي ټوټې په مختلفو ځايو نوکې اجرا کيږي،لکه تلويزون،راډيو او سينما ته ورته صحنو کې وړاندې کيږي،خو لومړني تمثيلونه به په اوار ميدان يا ســـتيج په ژوندۍ بڼه وړاندې کېدل.کله،چې په کوزه پښـتونخوا کې عبدالاکبر خان اکبر په اتمانزو کې کومه تمثيلي ټوټه وړاندې کړه هغه هم په ژوندۍ بڼه د شـــاګردانو لخوا د ســـتيج يا ميدان پر مخ د خلکو په وړاندې تمثيل شوه.

د دې موضـــوع په پايله کې د تمثيلي ټوټې يا ننداريک لپاره د ټولو پېژندنو په نظر کې نيولو ســـره ويلی شـــو چې: تمثيلي ټوټه يا ننداريک هغه لنډه او وړه موضـــوع يا کيســـه ده،چې د کرکټرونو او کردارنو په وســـيله هره مکالمه د ســـتيج يا ميدان پر مخ د خلکو په وړاندې په ژوندۍ بڼه په داســـې ډول وړاندې شـــي،چې هره مکالمه او صحنه د بلې سره اړيکه ولري او هره برخه يې تر پای پورې په منظم ډول تر سره شي.

د يـادونې وړ ده،چې تمثيلي ټوټـه هم لکـه د ډرامې او نورو ژانرونو پـه څېر تراژيدي،کوميډی،تراژيدي کوميډی ډولونـه لري او هره برخـه يې ځـانلـه ځـانګړنې لري.د تمثيلي ټوټې د ليکنې پر وخـت ليکوال بايد داســـې مکالمې جوړې کړي،چې ډېرې اوږدې نه وي او ممثل وکولای شي تر پايې پورې تمثيلي ټوټه په سمه توګه ورسوي.که چېرې په ســـتيج تمثيلي ټوټه کې مکالمې ډېرې اوږدې شـــي،ممثل له کړاو سره مخ کوي او کله کله داسې هم کيږي،چې کرکټر يا ممثل هغه مکالمه چې ليکوال يا ډايرکټر ورته ښـــودلې له ياده وباســـي او نورې مکـالمې پـه کې ورزيـاتې کړي،خو مکـالمې لنډې او پـه زړه پورې وي،نو کرکټر يا ممثل په ډېرې ارامۍ او ښـــه توګه خپلې مکالمې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســمه توګه پای ته رســوي او په تمثيلي ټوټه کې کوم خلل نه رامنځ ته کېږي. پــه تلويزوني يــا راډيويي تمثيلي ټوټو کې کــه مکـالمې اوږدې وي،نو پروا نه کوي،ځکه چې په راډيو يا تلويزون کې هره مکالمه څو څو وارې تکرار تکرار ثبت يا ريکارډ کېږي او بيا هره برخه دومره اصلاح او ايډيټ کېږي،نو هلته د ممثل لپاره دومره ستونزمنه نه وي.

د تمثيلي ټوټې چوکاټ،جوړښت، توکي او د ليکنې لار

تمثيلي ټوټه هغه ادبي ژانر دی،چې ځانله چوکاټ او جوړښــت لري.د جوړښت توکي يې د نورو ادبي داستاني ژانرونو په څېر دي که چېرې ياد توکي يا جوړښــت ونلري کېدای شــي تمثيلي ټوټه يا نيمګړې شـــي او يا هم مفهوم او پيغام په ســـم ډول وړاندې نکړي.نو ځکه يې لانـدې توکي اړين دي او پــه کـار ده،چې دا ټول پــه نظر کې ونيول شي.لکه:

۱:**کېســـه:** د تمثيلي ټوټې کېســـه به وړه،خو له مفهومه ډکه او پوره وي.ځکه،چې دا کېســه د صــحنې پر مخ د خلکو په وړاندې په ژوندۍ بڼه خپرېږي او ډېر کم وخت کې پای ته رسيږي،نو ځکه يې بايد کېسـه لنډه،واضحه او مکالمې يې بايد لنډې لنډې وي.

۲: **پلاټ:** پلاټ هم پــه تمثيلي ټوټــه کې پــه پــام کې نيول اړين کــار دی،ځکـه کلـه چې ليکوال د يوې ډرامې يـا تمثيلي ټوټې پلاټ پــه نظر کې ونـه نيسي،نو ټولـه کېسه به ترې بې ترتيبه او غېر منظمه شي.پلاټ د تمثيلي ټوټې هغه برخه ده،چې ليکوال په کې د واقعاتو يا پېښو ترتيب او تنظم په نظر کې نيســـي،چې کومه پېښــــه په کوم ځای کې راولي.د بېلګې په ډول که مونږ د نشــيي توکو په اړه کومه تمثيلي ټوټه ليکو،نو لومړی به د هغه کس رول او کرکټر راوړو،چې په نشـــيي توکو اخته وي،که چېرې ســمدلاســه د ډاکټر کرکټر راولو او بيا وروســته د خلکو نظر او بيا ورپســې په نشــه کس انځور وړاندې کوو،نو دلته به دا پلاټ غېر منظم ترسره شي او اثر به يې پر خلکو کم وي.

۳:**کرکټرونــه:** کرکټر پــه تمثلي ټوټــه يـا ننـدارليـک کې ډېر مهم او د ارزښت وړ توک دی.دا برخه بايد په سمه توګه تر سره شي.ځکه ،چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تمثيلي ټوټې کېسـه د همدې کرکټرونو په مرسته او وسيله پر مخ ځي او ننداري تـه وړانـدې کېږي.دا،چې پـه ډرامـه کې اصـــلي او فرعي کرکټرونــه موجود دي،نو پــه تمثيلي ټوټـه کې هم مرکزي او فرعي کرکټرونو ته اړتيا وي،ځکه چې دا کرکټرونونه هر يو پر خپل ځای د ارزښـت وړ وي.که چېرې هر کرکټر پر خپل ځاې رانشـي بيا د تمثيلي ټوټې پلاټ او کېســه بې مفهومه کوي د مثال په ډول.که يو کس د ډاکټر کرکټر تر سـره کوي او هغه د دهقان په جامه کې مريض ته راشـــي،نو دلته دا کرکټر خپل ارز ښت له لاسه ورکوي او د ناستو خلکو د پام وړ نه وي.يا که يو کس د دهقان يا ډريور کرکټر لوبوي او هغه د انجينر يا ډاکټر په جامه کې صـحنې ته راځي،نو په تمثيل کې ګډوډي راځي او د تمثيل ارزښت او خوند له منځه وړي.

۴:مکـالمې: مکـالمـه هم د تمثيلي ټوټې لپـاره مهمـه او دپـام وړ برخـه ده.مکالمه هما غه خبرې دي،چې کرکټرو نه يې پرمخ وړي.په تمثيلي ټوټه کې مکالمه همدومره د ارزښـــت وړ ده لکه څومره،چې کرکټر دی.کـه کرکټر نـه وي مکـالمـه پرمخ نـه ځي او کـه مکـالمـه نـه وي،نو کرکټر په ټپه ودريږي او د خبرو لپاره د کرکټر سره هيڅ نه وي.مکالمه د تمثيلي ټوټې مهمه برخه ده او له مکالمو پر ته تمثيلي ټوټه پرمخ نه ځي.د يـادونې وړ ده،چې پـه تمثيلي ټوټـه يـا ننداره کې بـايد مکـالمې منظمې او لنډې وســـي،ځکه چې دا په ژوندۍ بڼه وړاندې کيږي،څو د کرکټر په خبرو کې د اوږدو مکالمو په مرسته ګډوډي رانشي.

۵: سـپنس يا تجسـس: تجسـس په کېسـه،ډرامه يا تمثيلي ټوټه کې ډېر مهم توک دی.که کېســــه کې تجســــس يا تلوســـــه نه وي ليدونکی يا اوريدونکی له ځان سره نه شـي سـاتلی.هره تمثيلي ټوټه بايد ډېره جالبه او له تلوســـې ډکه وي،ځکه چې دا لنډه او وړه کېســـه چې د ســـټيج يا صـــحنې پرمخ په ژوندۍ بڼه وړاندې کيږي د خلکو توجه ځانله نشـــي جلبولی،نو لازمي ده،چې د لنډې کېســـې هره برخه جالبه او له تلوســـې ډکه وي او نندارچيان له ځان سـره تر اخره په خندا او ولولو وسـاتي.په تمثيلي ټوټه کې تلوسه او تجسس د ساه يا روح په معنا ده که دا روح او ساه په کې نه وي په خلکو کې شروع او ولولې نه شي راوستلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثيلي ټوټه هم لکه د ډرامې جوښــت او ســاختمان لري.تمثلي ټوټه د پيل،اوج او پای نقطه لري او په دې ډول پرمخ ځي.ليکوا ل دغه کېســه په مختلفو پردو ويشــي او هره پرده بلې ســره اړيکه نيســي .هره پرده پيل،اوج او پای لري،څو بلې پردې ته داخل شــــي.د هرې پردې پــای پــه داســــې ډول ختميږي،چې بلې پردې تــه د داخليــدو لاره هواروي.مخکنۍ پرده له وروســتۍ پردې ســره منطقي تړاو لري او په دې ځای کې بايد داسې تلوسه او تجسس ور ځای شي،چې نندارچيان يا ليدونکي بلې صحنې يا پردې ته په تمه شي او تر اخره يې تعقيب کړي.

د تمثيلي ټوټې کېســه ډېره مهمه ده او موضــوع په غوره کولو کې بايد پوره غور او کوښښ وشي.د تمثيلي ټوټې يوه ښېګڼه دا ده ،چې د هر وخت او مهال ســره ســمه موضــوع ورته پيدا کېږي او په خپل وخت هره موضـوع څېړي.که د کېسـې موضـوع په زړه پورې وي،نو کرکټرونه هم کولای شي،چې مکالمې په زړه پورې پرمخ يوسي.تمثيلي ټوټې زياتره په طنز او خندا ولاړ ې وي،که طنز او خندا په کې نه وي جالبيت او خوند يې له منځه ځي،کوښښ بايد وشــي،چې د طنز ژبه يې هم خونـدوره او هم ادبي وي او لـه چوکـاټـه وتلې نـه وي.دلتـه،چې پـه تمثيلي ټوټه کې د طنز خبره راغله نو اړينه ده،چې د طنز د پېژندنې په اړه هم لنډې خبرې ولرو.د ادب پوهنې بنســـټونه نومې اثر ليکوال په خپـل کتـاب کې د طنز پــه اړه وايي (طنز پــه لغـت کې نــاز،نخرې کرشمې،پيغور او مسخره کولو ته وايي.)(رفيق ،۱۳۹۵ : ۹۷).

همدارنګه د (معاصـــــره ليکوالي) اثر ليکوال وايي (طنز،هزل،مطايبه او فکاهيات يوه معنا لري.توپير مطلب په داســــې خوندورو الفاظو کې را اخلي،چې هم خندونکی وي او هم ملنډې وهونکی.)(زغم ،۱۳۹۴ : ۴۶۴).

نو دا چې د تمثيلي ټوټې ژبه زياتره په طنز ولاړه وي،نو اړينه ده،چې د طنز د تعريف يـا پيژنـدنې پـه اړه هم لنډ بحث ولرو،خو پـه تمثيلي ټوټه کې به طنز داسې نه وي،چې د چا شخصيت يا کوم قوم ته په کې سپکاوی شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحدتونه هم مهمه برخه ده.په تمثيلي ټوټه کې (وحدت مکان،وحدت زمان او وحدت عمل) دا مهمه برخه ده او وخت ته په کتو سره بايد خپلې مکالمې وړاندې شي.مکان او ځای يې هم بايد په نظر کې ونيول شي او د عمل وحدت يې هم بايد په پام کې ونيول شي،نو په پای کې ويلی شو،چې د تمثيلي ټوټې يا ننداريک ليکوال بايد پورته ټولې برخې او توکي په پام کې ونيسي او هره برخه يې بايد په زړه پورې له تلوسو او مکالمو ډکه وي،که ليکوال دا توکي په پام کې ونه نيسي،نو کېسه يې بې خونده او د ليدونکو د پام وړ نه ګرځي.په تمثيلي ټوټه يا بل هر ژانر کې سپنس يا تلوسه د هغه مقناطيس يا هندروبا په معنا ده،چې په شاوخوا کې پرتې د اوسنپې ټولې زرې او ټوټې په ځان پسې راکاږي او راټولوي يې، که په مقناطيس کې کشش کم وي يا په کې نه وي،نو هيڅ کله نه شي کولی چې اوسپنه په ځان پسې راټوله کړي،په کېسه يا تمثيلي ټوټه کې چې تلوسه ،تجسس يا سپنس نه وي،نو کېسه سترې کېدونکې او د خلکو د پام وړ نه ګرځي،نو اړينه ده په کېسه کې ټولې خواوې په پام کې ونيول شي او په ډېر هنر سره د خلکو په وړاندې تمثيل شي.

د تمثيلي ټوټې ژبه

هره ليکنه او کېسه ځانله د ليکنې ژبه لري او د هر هنري ژانر لپاره بايد کوښښ وشي،چې د داستان يا کېسې ته په کتلو سره د هماغې کېسې لپاره ژبه وکاروي.ځکه د هرې خبرې او هر کار لپاره خپل ځای او مکان وي.که د هرې کېسې ژبه په پام کې ونه نيول شي،هغه کېسه يا داستان خپل خوند له لاسه ورکوي او لوستونکي يې لوستلو،اورېدلو يا ليدلو ته زړه نه ښه کوي.دا،چې تمثيلي ټوټه څه ډول ژبه لري؟ او د ليکلو او ويلو ژبه يې بايد څه ډول وي؟ او د ډرامې له ژبې سره يې توپير ليدل کېږي کنه؟ د موضوع په دې برخه کې به په همدې موضوع تم شو او دا به جوته شي،چې د تمثيلي ټوټې ژبه بايد څه ډول وي.مونږ مخکې په بحث کې وويل،چې تمثيلي ټوټه هم لکه د ډرامې او فلم يو داستاني او ادبي ژانر دی،خو په دې توپير،چې ډرامه او فلم اورېد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثیلي ټوټه وړه او لمنه یې تنګه وي. په خپله لمن کې د خپل قد او وس په اندازه موضــوعات رانغاړي او د ډېرو اوږدو خبرو او موضــوعاتو توان نلري.

نو دلته به د ننداریک یا تمثیلي ټوټې په ژبه بحث وکړو.تمثیلي ټوټه که څه هم ډرامې ته ورته ده،خو ژبه یې نسبت ډرامې ته خوږه،له خندا ډکه او وړه ده.په تمثیلي ټوټه کې زیاتره له طنز او مزاح څخه ګټه اخیســـتل کیږي او همدې طنز او مزاح یې ښه او شـــکل خوندور کړی دی.په ندارلیک کې د ژبې کارول او څرنګوالی هم په خپل ځای ډېر د ارزښت او اهمیت وړ دی.د تمثیلي ټوټې ژبه باید عام فهمه او د لیدونکو او اوریدونکو د فهم وړ وي.کومې مکالمې،چې په تمثیلي ټوټه کې لیکل کیږي،باید داسـې ولیکل شـي څرنګه،چې تلفظ کیږي.له تصـنع څخه په کې کار وانخستل شي.ژبه یې باید واضحه،اسانه او روانه وسي.مکالمې یې باید ډېرې ســـختې نه وي.د بېلګې په توګه که مونږ په یوه تمثیلي ټوټه کې د یو کوچي کرکټر لرو او د هغې لپاره په کوچۍ لهجه خبرې ونه لیکو،نو دلته زمونږ د نندارلیک ژبه مصـــنوعي بڼه خپلوي.دلته د بېلګې په توګه څو مکالمې راوړو او ګورو،چې ژبه یې څنګه ده.که کرکټر د کوچي وي،نو هغې ته به لاندې مکالمه راوړو.

۱- کوچی ځوان: ادیو وه ادیو څه سوې وړای سوای یمه مستې سته که نسته.

۲- د کوچي ځوان مور: نا غلی ســه مســتې له کومه ســوې.مېږې سـر خوړلې شدې نه کوي.

که مونږ د پورته مکالمې ژبه په اصلي بڼه راوړو،نو دلته ده،چې د تمثلي ټوټې یا ننداری خوند له منځه ځي او لیدونکو یا اوریدونکو ته نه په زړه پورې کیږي .دلته به د بېلګې په ډول د ډاکټر نورالحبیب نثار د لیکنې یوه برخه راوړو،چې د لیکنې عنوان یې یې دی (دست خوش) په دغه کېسه کې که څه هم لنډې کېسې ته ورته کېسه ده،خو دا چې خبره د تمثیلي ټوټې د ژبې ده،نو ښه ده چې په مثال کې یې راوړو او وګورو،چې د کوم کرکټر لپاره یې کومه ژبه غوره کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستخوش

پرون لوړ مازیګر په څه کارپسي له کوره ووتم.ارباب صاحب ګل دین په مخه راغی .ویې پوښـــتلم ،چې چېرته لـه خیره.ما ورتـه وویل،چې باغ قاضـي ته ځم،څه کار مې دی او ضـمناً به له منډیي څخه سود سودا وکړم. هغوی هم پیسې راکړې ،چې شیرني ورته راوړم.له بده شـــامته د بېنظیر هوټل لاندې د شـــیرني فروشـــی په مخه کې پر ټوپکمارو واوښـــتم.ویې درولم پوښـــتنه یې راڅخه وکړه چې فلانی ته یې؟ما بېدو داســـې وانګېرله،چې په لوی لاس چا ورته په ګوته کړی یم.هو مې ورته وکړه نور نو چې څو پر ځان پوهېدم ډاتسـن ته یې خېژولی وم.تر یوه ښــه ښـایسـته ټوټه مزله وروسـته یې خپل مرکز ته ورسولم او نېغ یې خپل امیر ته مخامخ ودرولم،هغه راته کړه:

-مدامین خودت استي؟

- بلی.

- از عاشقان و عارفان استي؟

-بلې

هغه راته د ناســـتې اشـــاره وکړه.قلم مې تیار په جیب کې و،کاغذ یې راوغوښت، راته یې وویل:

- تجار صـاحب! ای کاغذ بګی، بدست مبارک خود بخانه ات نوشته کو که اګه مه را زنده کار دارین دوصد لک افغاني را تا سبا چاشت روان کنین.

زه لړ. څه ډاډه شـوم،ځکه ما ته داسـې ښـکاره شـوه چې ادرس یې غلط کړی ،عوضـي یې راوستی یم. معافي او معذرت مې ځنې وغوښـت او په خندا مې ورته وویل: جناب! بېشـــکه چې زه محمد امین یم،مګر ســوداګر نه یم.زه یو معلم یم چې ســر او ږیره مې دواړه له ماشــومانو ســره ســپین شــوي ،درســت عمر مې کانې په نس پورې تړلي دي، په الوګانو مې ګوزاره کړې ده .که خپل درســـت ســـره هســـت وبود مې دروځنځوم،ستاسو د حوالې حتی اومه – اتمه برخه به هم پوره نه کړای شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هغوی زما په خوله باور کله کاوه ځکه چې زه یې د بېنظیر هوټل له مخې ورپورته کړی وم.ما ورته دا هم له غوږه تېره کړه چې که دولت د معاشـــانو اســتحقاقونه اجرا کړي روغ د اوو ،اتو میاشـــتو مو پوروړی دی.ټول به تر ســـتاســـو ځار کړم،خو د هغوی ســـودا نغده وه،نسیه یې نه پېژنده ،څه به مو کړوم خو حواله یې راباندې ولیکله او په خپل منشي یې تر لوستلو وروسته له واره ،چاته ورکړه چې زمونږ کورته یې ورســـوي او زه یې یوې ډیاره کوټې ته چې تور غټ قلف ورته پروت و،ور دننه کړم.

کوټه ډېره سړه وه خو ښه و دغه شړی مې راسره وه،له سړو مې ساه ونه خته،که نه نور مې د چا خبره تمامه شـــپه چاقوګان جوړ کړل.یو وخت غالبآ چې چرګبانګ به و شـــرنګ شـــو چې د دروازې زنځیر پورته شو.د کوټې ور راخلاص شو.ټوپک والا و راته یې کړه:هله ژر کوه چې قوماندان صـــاحب دې غواړي،په ما کې په زغرده د ورجګېدا جوکه نه وه پاتې،تر مټ یې ونیوم او وریې وســـتم.که ګورم چې د جوارۍ پر لګېدلی او (نیم پټه)) ښه په درز کې روانه ده،قوماندان چې دا وخت هر څۀ بایللي وو،ښـــه په ســـوخت کې راغلی و،ماته یې لاس ونیو او ویې ویل:

- ای داو اخری مه است،دوصد لک بکش.

قطعه چې د چا په لاسونو کې وه ښایستو کې.ګردکۍ ،ږیره یې لرله.ګومان کوم چې اصلآ د کوچه،خرابات اوسېدونکی و په هر ځل چې به یې ورته بوت اړاوه د قوماندان د تندي په ګونځو کې به رڼا خپرېده ،خو د برېښنا غوندې یو پړک به یې و او بس.ځکه چې وبه یې کاته نو د پاچا پرځای به غلام بهر شوی و،څو ځله یې دغه وړ ټنډه وغوړېده ،خو ډېر ژر به یې تمه ځنې پرې شوه،خو چې څنګه درست سره غلامان بهر شول،پیوسته ورپسې پاچا دننه شو،یخې اوبه پرې تلې شـوې ،قوماندان میدان بایلود.دا چې زه له یوې خوا د خپلو ماشـومانو په غم کې کیوتی وم او له بلې خوا مې خپلې راتلونکې ته په ســـوچ کې وم،پر ځان ونه پوهېدم، بېواکه مې له خولې ووتل چې دستخوش،طالب

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانه دستخوش!! د هغه چې دا وخت طبعه ښه راسته وه او زه يې هم کينې ډډې ته ښه برابر ناست وم،نو داسې يوه ګړنګينه ځپيړه يې ګرم کړم،چې ازانګې يې لا اوس هم زما په غوږونو کې دي،او راته يې کړه.ځغله،چې شاته ونه ګورې،،.(غضنفر ،۱۳۸۹).

په پورته کېسه کې ژبه عامفهمه او د سېمې په لهجه ليکل شوې ده.که چېرې ليکوال په دې کېسه کې ادبي ژبه کارولای وای،نو شايد دومره خوند به په کې نه وای.نو د دې موضوع په پای کې ويلی شو،چې کوښښ بايد وشي د تمثيلي ټوټې ژبه ډېره ساده،روانه او عام فهمه اوسي او د هر کرکټر په پام کې نيولو سره يې ژبه هم په هماغه شان وي.که دهقان کرکټر وي،ژبه يې بايد دهقان ته ورته وي نه،کوم ډاکټر يا انجينر ته.که ټکسي ډريور کرکټر وي يا کوم موچي وي،نو د مکالمو ژبه يې بايد د هغوی په بڼه وي،نه د داسې کوم کس،چې هغه لوستی يا داسې کس وي،چې د کرکټر او مکالمې ترمنځ واټن موجود وي.د دې موضوع د وضاحت لپاره به بيا د تمثيلي ټوټو په بيلګو کې وګور،چې د تمثيلي ټوټې يا ننداريک ژبه بايد څه ډول اوسي.

په لرغونو وختونو کې ننداريکونه يا تمثيلي ټوټې په شعر يا نظم جوړېدلې او خلکو ته به وړاندې کېدلې،خو ورو ورو د نظم تر څنګ په نثر هم وليکل شوې او د نولسمې پېړۍ په ورستيو کې چې په ادبي آثارو کې رياليستي او واقع ګرايي تمايلات زيات شول نثر د ننداريک يا تمثيلي ټوټې لپاره ځانګړی شو او نن تمثيلي ټوټه په نثر او نظم دواړو ليکل کېږي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۰).

په تمثيلي ټوټه کې د کرکټرونو کارونه

د تمثيلي ټوټې په جوړښت او چوکاټ کې مو په کرکټر لږ لنډکی بحث وکړ.اوس د موضوع په دې برخه کې په تمثيلي ټوټه کې د کرکټرونو په کارونه بحث کوو.دا،چې کرکټر څه ته وايي لومړی به کرکټر وپېژنو او بيا به يې پر کارونه خبرې وکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرکټر: کرکټر هغه شخص یا کس ته ویل کېږي،چې په تمثیلي ټوټه کې مکالمو ته د خبرو ژبه ورکوي او هره مکالمه په خبرو راولي.کرکټر ته لوبغاړی یا اداکار هم ویل کېږي. یا کرکټر هغه چا ته ویل کېږي،چې د سټیج پرمخ د خلکو په وړاندې د تمثیلي ټوټې لیکل شوي الفاظ یا مکالمې په ژوندۍ بڼه وړاندې کوي او هرې کلمې ته یو انځور او ساه ورکوي.کرکټرونه یا کرکټر د تمثیلي ټوټې د جوړښت یو اساسي توکی دی.که کرکټر نه وي تمثیلي ټوټه د کاغذ پر مخ تشه لیکل شوې کېسه پاتې کېږي.د تمثیلي ټوټې یا ننداري کېسه او موضوع همدا کرکټرونه پرمخ وړي او د خبرو ژبه ورکوي.کرکټر هغه څوک دی،چې هرې مکالمې ته ساه ورکوي،هره مکالمه په خبرو راولي او هره مکالمې ته غږ ورکوي.هره ډرامه،فلیم ،سریال کرکټرونه لري،نو ځکه تمثیلي ټوټې ته هم د کرکټرونو اړتیا ده او همدا کرکټرونه دي،چې تمثیل د سټیج پر مخ نڅوي او ښکلا ورکوي.په تمثیلي ټوټه یا ننداره کې لکه د ډرامې په څېر اصلي او فرعي کرکټرونه موجود وي.اصلي کرکټر هغه کس وي،چې دا وړه او لنډه کېسه پرې راڅرخي او ترڅنګ یې بیا واړه واړه فرعي کرکټرونه هم رامنځ ته کېږي.

اوس خبره دا ده،چې په یوه تمثیلي ټوټه یا ننداره کې باید کرکټرونه څنګه او په کوم ځای کې راوړل شي.هره تمثیلي ټوټه جلا موضوع لري او د هرې ټوټې د وړاندې کولو لپاره مختلف کرکټرونه یا لوبغاړي په کار وي.لیکوال باید کوښښ وکړي،د کرکټر یا لوبغاړي په سمه کارونه کې له دقت څخه کار واخلي.د بېلګې په توګه که مونږ د یوې کلیوالي نجلۍ د واده په اړه تمثیلي ټوټه اماده کوو او دا نجلۍ د جګ ولور په بدل کې خرڅه شوې وي،نو دلته به څرنګه لوبغاړي او کرکټرونه کاروو.

لومړی،خو دا،چې واده به په داسې ځای یا سټیج کې اماده کېږي،چې کلیوالي بڼه ولري ځکه که د داسې واده صحنه د هوټل په څېر وي،نو بیا د کېسې اصلي مفهوم او محتوا له منځه وړي.بله دا،چې په کېسه کې به ناوې د کلیوالو په دود او دستور جوړه وي که چېرې دلته د ناوې کرکټر یوه ښاري نجلۍ پرمخ وړي،نو د کېسې بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدلوي.کومه نجلۍ چې په دې تمثيل کې اصـــلي کرکټر يا لوبغاړې ده هغه به بېسواده او ساده باده کليواله نجلۍ وي.

همدارنګه که زمونږ د تمثيل موضوع د ډاکټرانو په اړه وي،نو بـايـد ټولـه موضـــوع موږ ډاکټرانو راوڅرخي او مرکزي کردار يـا کرکټر بايد د ډاکټر په څېر جوړ شـــوی وي.که چېرې موضـــوع د ډاکټرانو وي او مونږ لوبغاړی د دهقان په شـــکل راشــــي،نو دلته به د موضوع خوند او رنګ دواړه بې خونده کړي.

نو په پای کې ويلی شـــو،چې په يوه تمثيلي ټوټه کې هر کرکټر په خپل ځای کې بايد راوړل شـي او د موضـوع تسلسل ته په کتو سـره هر لوبغاړی او کرکټر په سمه توګه وکارول شـي.هغه يو متل دی چې وايي :(هره خبره خپل ځای لري) نو ليکوال بايد پوره هڅه او کوښښ وکړي،چې د لوبغاړو کاورنه کې تېروتنه ونکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شېرزم څپرکی

د تمثيلي ټوټې ډولونه

د موضـــوع په دې برخه کې به په دې بحث وکړو،چې تمثيلي ټوټه کوم ډولونه لري او يو له بل ســـره يې توپير په څه کې دی.تمثيلي ټوټه يا ننداره هم د ډرامې په څېر ځانله ډولونه لري او هر ډول يا نوعه يې په خپل ځای کې د خپل ارزښـــت او اهميت وړ دی.پخوا به تمثيلي ټوټې يوازې د ســـټيج يا دريځ پر مخ پـه ژوندۍ بڼـه وړانـدې کېدلې،خو د ټکنالوژۍ د پرمختګ سره تمثيل هم وده وکړه او اوس په راډيو،تلويزون او مجازي نړۍ کې هم پرمخ روانـه ده او د پرمختګ پړاونـه وهي.اوس بـه د تمثيلي ټوټې هر ډول جلا جلا روښـــانـه او واضحه کړو.

د فورم له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه

د فورم يا شـــکل له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه په لاندې ډول دي،چې هره ډول يې جلا جلا تر بحث لاندې نيســو او کوښــښ کېږي، چې د هر ډول لپاره بېلګه راوړل شي.

سټيج تمثيلي ټوټه

مخکې له دې،چې پر ســټيج تمثيلي ټوټه بحث وکړو،لومړی به سټيج وپېژنو،چې څه ته ويل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســـتيج: انګليســـي کلمه ده،هغه لوړ او جګ ځای ته ويل کيږي،چې مجلس،تمثيلي ټوټې او غونډې په کې تر ســره کېدی شــي. يا په بله وينا ســتيج يا په ســاده اصــطلاح چوتره هغه ځای ته ويل کيږي،چې ممثلين پکې د تمثيلي ټوټې د وړاندې کولو لپاره راځي او خلکو ته يې ننداره کوي.ســتيج بيا ډېر ډولونه لري،خو دلته يې د ډولونو له وضــحات څخه تېرېږو او په همدې تعريف يې بســـنه کوو.ځکه،چې زمونږ اصـــلي موضوع نده.

ستيج تمثيلي ټوټه يا ننداريک

هغه تمثيلي ټوټه ده،چې په يو لوړ ځای کې يې ټول لوبغاړي په خپل وار خپلې مکالمې په ژوندۍ بڼه د ناســـتو خلکو پر وړاندې اجرا کوي او د خلکو پام ځانله راګرځوي.يا ســـتيج تمثيلي ټوټه يا ننداريک هغه تمثيلي ټوټه ده،چې د ستيج پرمخ د ښودنې لپاره ليکل کيږي او بيا په تياتر يا بله ځانګړې صــحنه کې د خلکو پر وړاندې په ژوندۍ بڼه د کردارنو په وسيله تمثيل او ښودل کيږي.(هاشمي ،۱۳۸۹ : ۱۹۹).

د يادونې وړه ده،چې د ژوندۍ تمثيلي ټوټې لپاره ســـتيج يا صـــحنه ضرور ي ده او بې له ستيج څخه د ياد ژانر يا فن په سمه توګه نه شي تر سره کېدلی.د تمثيلي ټوټې د ښه اجرا لپاره ستيج ته اړتيا وي.

دلتـه بـه د ســـتيج تمثيلي ټوټې لپـاره يوه بېلګـه راوړو او وبـه ګور،چې يـاده تمثيلي ټوټـه څومره اغېز نـاکـه ده او پـه ټولنـه يې کومه اغېزه کېدلی شـــي کنه.په دغه تمثيلي ټوټه کې ټول څلور کرکټرونه يا لوبغاړي برخه اخلي.يو کرکټر په کې د نجلۍ دی،چې په افغاني ټولنه کې د ولور پـه مقـابـل کې پـه خـارج کې داســـې يو کس تـه ورکول کيږي،چې يولاس او پښـــه يې معذوره وي،خو د نجلۍ پلار د پيســـو په لالچ کې راځي او د خپلې لور سرنوشت د خاورو سره خاورې کوي.د نجلۍ رول يا کرکټر د (احمد شـــاه) په نوم يو ممثل وړاندې کوي.بل کرکټر د نجلۍ پلار دی،چې د خپلې لور په غم کې نه وي،خو د پيســـو په اوريدو سره يې هر څه له ياده اوځي او خپله لور په خارج کې هغه معذوره کس تـه ورکوي .د نجلۍ د پلار کرکټر د (حکيم الله) پـه نوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کس تر سـره کوي.دريم کرکټر د نجلۍ غوښـتونکی دی،چې پلار يې د نجلۍ پلار تـه ډېر غـټ او لوړ کس معرفي کوي او ورتـه وايي،چې زوی مې په خارج کې ډېره ښه دنده لري.

د نجلۍ غوښـــتونکي کرکټر د (نيازالله) په نوم کس تر ســـره کوي. څلورم کرکټر د هلک د پلار دی،چې په جرګه د نجلۍ پلار ته ورځي او د خپل زوی لپاره رشته غواړي.دا کرکټر (تميور شاه) لخوا وړاندې کېږي.د تمثل د وړاندې کولو ځای د ننګرهار ولايت د غونډو تالار دی،چې په ۱۳۸۹ لمريز کال کې کله ګل اغا شـيرزی د ننګرهار والي وو.په ياده غونډه کې د ښوونځيو د زده کوونکو ترمنځ د سيالۍ په جريان کې ياده تمثيلي ټوټه د ســلګونو ځوانانو او مشـــرانو په وړاندې تمثيل او ننداري ته وړاندې شوه.د يادونې وړ ده، دا چې په ننګرهار او په ځانګړي ډول د ښـــځينه ممثيلنو پيدا کول ډېر ګران کار دی،نو ځکه په دغه تمثيلي ټوټه کې د هلک ښځه نجلۍ جوړه شـوې وه،چې د نجونو پوره لباس ورته ورکړل شوی او خپل کرکټر يې د غږ په بدلولو سره د نجلۍ په ډول وړاندې کړ،چې مرکزي کرکټر يا لوبغاړې هم همدا نجلۍ وه.په ياده تمثيلي ټوټه د وخت والي يادو کسانو او ممثلينو ته د خپل وس په انداز نغدي ډالۍ هم ورکړلې.

بېلګه

دتمثيلي ټوټې نوم: د رواج په لمن کې
ليکوال: تاج محمد
لوبغاړي:
احمد شاه د (نجلۍ په کرکټر)
حکيم الله (د نجلۍ پلار)
تيمور شاه (د هلک پلار)
نيازالله (د نجلۍ غوښتونکی ځوان)
د ننداري ځای د ننګرهار ولايت د غونډو تالار

د رواج په لمن کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ (ګل پري): له ښــــوونځي راځي او په ډېرې خوشـــحالۍ پلار ته وايي.پلار جانه سلام څنګه يې.
د نجلۍ پلار: لورې ښه يمه ته څنګه يې له ښوونځي نه پخير راغلې.
نجلۍ(ګل پري): پلار جانه هو پخير راغلم،نن مو ډېر درسونه ولوستل او ډېر په زړه پورې وو.
د نجلۍ پلار: لورې ته څومره بختوره يې،چې نن ښــــوونځي ته ځې. زمونږ په وخت کې نه ښوونځی وو او نه درسونه.
نجلۍ(ګل پري):پلار جانه دا،خو ســتا مهرباني ده،ګنې زه،نو چا درس ته پرېښودلم.
د نجلۍ پلار: لورې بس درس دې وايه.... او رښــتيا لور جانې غوښــتل مې يوه خبره درته وکړم... او ستا نظر واخلم.
نجلۍ(ګل پري):پلار جانه څنګه خبره خدای دې خير کړي.
د نجلۍ پلار: ګل پري لورې،مور دې خدای وبخښــــه که هغه ژوندۍ وای نن به يې زما خبره منله او هيله ده،چې زما خبره ته هم ومنې.
نجلۍ(ګل پري):پلار جانه خبره څه ده،ته خو يې ووايه کنه.
د نجلۍ پلار: لورې هغـه د کچول خـان نوم خو بـه دې اوريدلی وي،د هغې زوی،چې په لندن کې دی،هغه لاتو درته يادوم.د هغې پلار راغلی وو او غوښـتل يې،چې سـتا رشـته رانه وغواړي،زه خو وايم چې لورې هغه هلک ډېر ښه دی او خارج کې هم دی،نو ژوند به دې ورسره جوړ شي.
نجلۍ(ګل پري):هههههههههه پلار جانه ز ه اوس واده کولو ته تياره نه يمه لومړی خپل درســونه وايمه له هغې وروســته به بيا ګورمه چې څه کيږي.
دنجلۍ پلار: نه لورې درســـونه به بيا په خارج کې ووايې اوس دا کار وکړه دا دسرو زور مرغۍ مو له لاسه ونه اوځي.
نجلۍ(ګل پري): پلاره اول خو زه واده نه کوم او که بيا مې ته ډېره مجبوروې،د هغه لاتو ســـره خو يې هيڅ نه کوم،هغه شـــل ګوډ دی په هغې څه وکړم. هغه يو بې پروا او نا اهله انســـان دی،نه غواړمه خپل ژوند برباد کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نجلۍ پلار: لورې ډېرې خبرې به نه کوې ســبا د لاټو پلار او لاټو راځي او زه دې دســمال ورکوم او ډېرې نخرې به نه کوې ګنې خه به درته نه وي.

نجلۍ(ګل پري):پلار جانه سـوال درته کوم،زارۍ درته کوم،داسـې مه کوه،ګنې بیا به ډېر پښـیمانه شـې،زه غواړم خپلې زده کړې پوره کړمه بیا به ستا په خوښه واده وکړم،خو اوس دې کار ته اماده نه یمه.

د نجلۍ پلار: په غوســه او قهر له کوره اوځي او خپلې لور ته وایي،دا زما وروستۍ خبره ده او نورې خبرې کوم ارزښت او اهمیت نلري.

(نجلۍپه سروسترګو ژاړي او په دې سوچ کې وي که لاټو او د هغې پلار راشـــي څه باید وکړي،په همدې فکر کې د ځان لپاره د مړو یا مړکانو دارو پیدا کړي،پـه اوبو کې حل کړي او لـه ځـان ســره یې وساتي،که چېرې د لاټو کورنۍ او د دې پلار نوموړې مجبوره کړي،نو دا زهر به وڅکي ګل پري ځان اماده کړي او په ســوچونو کې ډوبه وي،چې پـه دې وخـت کې لاټو،د لاټو پلار او د نجلۍپلار پـه کور را دننه شي،ګل پري په ژړا ژړا د پلار پښتو ته وغورځي او داسې زارۍ ورته پیل کړي.)

نجلۍ(ګل پري): پلار جانه خیر دی،داسـې مه کوه که.که د پیسـو لپاره دې دا کار وکړ زه ځان وژنم.

د لاټو پلار: ګوره لورې لاټو وګوره ځومره ښـایسـته ځوان دی ته یې ځوانۍ ته وګوره.

لاټو (نیازالله): ههههه هو کنه دغه دی دا ،ته ما ته لږ وګوره څومره ښایسته یمه،دغه دی دا.

د نجلۍ پلار: لورې خیر دی ته ولې ضد کوې،لاټو به دې له ځان سر ه خارج ته بوځي هلته به ښه ژوند ولرې.

نجلۍ(ګل پري): پلار جانه ته دې لاټو ته وګوره کوږ وږ لکه د تنور اورلړونی،زه به له دې سره څنګه ژوند وکړمه،داسې مه کوه.

لاټو (نیازالله): خه خه خه پلاره ګوره ما ته یې اور لړونی وویل زه څومره ښایسته شهزاده یم او دا په ما کبر کې.دغه دی دا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نجلۍ پلار: د لاټو پلاره راځه راځه چې په چوکۍ کینو دا نجلی ده یوه ورځ نیمه به ژاړي بیا به خپله عادت شي،د لاټو جان سره به ډېر ښه ژوند وکړي،چې زه او ته خپله خبره خلاصه کړو او ګوره درکړم،چې خوله خوږه کړې.

لاټو (نیازالله): نه نه زه ګوره نه خورم لډو خورم لډو ،دغه دی دا.ګل پری جانې ته به هم خوله کې لډو ورکړم.

(په دې وخت کې د ګل پري پلار،د لاټو پلار او لاټو په چوکیو ناست وي،خپلو کې خبرې کوي،چې خوله خوږه کړي،ګل پري په منډه راوځي او د زهرو بوتل یې په لاس کې وي،خپل پلار او د لاټو پلار ته وايي،که تاسو دا کار وکړ زه دا زهر خورم او ځان وژنم.)

نجلۍ(ګل پري):پلار جانه دا زهر ګورې که زما دسمال دې ورکړ دا زهر خورم او ځان وژنم.

د نجلۍ پلار: ګوره ګل پري جانې لورې داسې مه کوه،ولې زما خبره نه منې،زه ستا دسمال نن ورکوم،که ته هر څه کوې ویې کړه.

لاټو (نیازالله) : دغه دی دا پلار جانه دا بوتل کې ورسره شربت به زه هم لږ وخورم په خارج کې له دې نه غټ بوتلونه مونږ په شپې نڅاځایونو کې څکل ،دغه دی دا.

د لاټو پلار: غلی شه لوچکه خوله بنده کړه دا زهر دي،او هغه تا چې څکل هغه شراب وو،خوله دې بنده کړه.

نجلۍ(ګل پري):پلار جانه تاسو ته ټوکې ښکاري،خو زه یې په رښتیا څکم بیا به ډېر ارمان وکړې،د خدای لپاره زما ژوند مه بربادوه.

د نجلۍ پلار: لورې خیر دی داسې مه کوه ،دوی به ما ته ډېرې روپۍ راکړي زما به هم ژوند جوړ شي او ستا به هم جوړ ي.

(د نلجۍ پلار لا په همدې خبرو کې وي،چې نجلۍ د زهرو بوتل په سر راواړي او خپل پلار ته داسې وايي)

نجلۍ(ګل پري): پلار جانه دا دی زه لاړمه ته پوهه شه او ستا پیسې ته د پیسو او ولور په رواج کې دومره ډوب یې،چې زما ژوند درته ارزښت نلري.زه درنه لاړمه د خدای په امان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(نجلۍ په ځمکه راولويږي مړه شـــي ،پلار يې په چغو چغو وژاړي ،لاټو او د لاټو پلار وتښـــتي او د نجلۍ پلار په دغه پيغام خپله تمثيلي ټوټه پای ته ورسوي.)
د نجلۍ پلار: ای خلکه غرق شـوم،تباه شـوم،برباد شـوم،د څو روپو په لالچ کې مې د خپلې لور خون په غاړه واخيســـته.خدای ته وګوری،دا ناسم رواجونه مات کړی،په خارج کې د لور ورکولو سزا خپلو بچو ته مه ورکوی.زه به هيڅ کله ځان ونه بخښم.
(تمثيلي ټوټه د نجلۍ د پلار په ژړا ژړا پای ته ورسيږي.)
پورتنۍ تمثيلي ټوټه چې د سټيج تمثيلي ټوټې د بېلګې په توګه مو رواړه په ژوندۍ بڼه د خلکو په وړاندې ننداري ته وړاندې شـــوه،چې په هغه وخـت کې د ډېرو خلکو د خوښـــې او د چکچکو پـه بـدرګـه پـای تـه ورسېده.د پورته تمثيلي ټوټې پيغام خلکو ته دا وو،چې د خلکو په وعدو او پيسـو مه غوليږی،که خپله لور او خور ورکوی،نو د پيسـو په مقابل کې نه بلکې د انسانيت او تعليم په مقابل کې يې ورکړی،څو هم تاسو او هم مو اولاد په ژوند کې خوښ او خوشحال اوسي.(رحيمي،١٣٨٩).

راډيويي تمثيلي ټوټه

راډيويي تمثيلي ټوټـه هغـه تمثيلي ټوټـه ده،چې پـه راډيو کې د خپريـدو لپـاره ليکل کيږي.پـه دې ډول تمثيلي ټوټـه کې هر کرکټر يـا لوبغاړی خپل رول تر ســره کوي.راډيويي تمثيلي ټوټه په يوه ســټوډيو کې ثبت وروســته ايډېټ او بيا د خپرولو لپاره اماده کيږي.نسـبت سـټيج تمثيلي ټوټې ته راډيويي تمثيلي ټوټه لږه اســـانه وي او دا ځکه چې که چېرې په راډيويي تمثيلي ټوټه کې کومه غلطي يا ستونزه رامنځ ته شي نو د بيا تکرار چانس يا موقع له کرکټر ســره وي،خو په ســټيج تمثيلي ټوټه کې د تکرار چانس له لوبغاړي ســره نه وي او هلته ممثل هره څه په پوره هوش او عقل ســره تر ســره کوي،څو کومه ســتونزه يا غلطي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترسره نکړي.په راډيويي تمثلي ټوټه يا ننداره کې اکثره هغه موضوعات راخيستل کيږي،چې په غږ پورې اړه لري او تصوير يا نځور ته يې اړتيا نه وي.په دې ډول تمثيلي ټوټه کې غږونه انځورونه جوړوي او هر غږ ځانله يو انځور وي.دا ډول تمثيلي ټوټې د يو ښه پروډيوسر او ايډيټر په مرسته برياليتوب ته رسيږي.پروډيوسر يا ډايرکټر بايد تمثيل داسې اماده کړي،چې اوريدونکی له ځان سره يوسي.او تر اخره يې د تلوسې په مرسته له ځانه سره وساتي.په دې ډول تمثيل کې تلوسه او تجسس ډېر اړين دی که تلوسه ونلري يو بې معنی او هڅې غږونه به وي.په راډيويي تمثيلي ټوټه کې موزيک او سازونه ډېر رول لوبوي .

بېلګه

پخوا به هر کور حريم او برف انداز درلوده،نو ځکه به نه ګاونډيان ترې په عضاب وو او نه هم خپله،خو د ډالرو سيلابونو هم د کورنو حريمونه ويوړل او هم برف اندازونه.اوس زياتره خپلې واورې د نورو په سرونو او بامونو غورځوي لکه داسې.

د تمثيل نوم: د خپل بام واورې سمبال کړئ.

لکيوال: ننګيار نا اشنا

لوبغاړي:

۱: حيا اورياخيل

۲: صادق سپين غر

لومړی يوه ښځه د ګاونډي د کور دروازه په ډېره غوسه او قهرټکوي او د کور نه چې کوم سړی راوځي . ښځه او سړی خپلې مکالمې داسې پيلوي.

ښځه(حيا اورياخيل) : دا څومره بې شرمه خلک دي.

صادق سپين غر: خورې څه دې ويل؟

(حيا اورياخيل) : هو. هغه زوی دې د خپل بام واورې زمونږ انګړ ته را اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صادق سپين غر: نو چېرته يې واچوي؟
(حيا اورياخيل) : په انګړ کې راسره شريک يې!؟
صادق سپين غر: شريک نه يم.
(حيا اورياخيل) : نو ولې واورې راچوئ.
صادق سپين غر: ځای نشته ،نو چېرته يې واچوو.
(حيا اورياخيل) : نو دا خو دتاسو مشکل ده ته ورته د حل لاره پيدا کړه.
صادق سپين غر: خورې په غوسه کيږه مه.دتاسو ګټه هم په کې شته. په انګړ کې مو ونې دي او چې هر څومره ډېرې واورې په کې ولوېدې هماغومره به مو نيالګي تازه وي.د واورې اوبه ځمکه جذبوي او ذخيره کيږي.

ښځه(حيا اورياخيل) : واه واه ! چې دومره هوښيار وې،ولې دې انګړ ته ځای نه پريښود.
صادق سپين غر: مونږ دې کوټو غم وکه،چې کوټې ډېرې شي،ځکه انګړ ته ځمکه پاتې نه شوه.
ښځه(حيا اورياخيل) : او اوس واوره زمونږه انګړ ته راچوی؟
صادق سپين غر: دومره واوره نده.هڅې دې زړه ورته په تنګ دی.پريږده چې څو ورځې ماشومان لخچکونه پرې وخوري.خواران به چېرته لاړ شي.
ښځه(حيا اورياخيل) : ګوره وه وروره! دا يوه ورځ نه ده.يو کال ندی د ټول عمر خبره ده. ځان ته دې د واورو اچولو ځای پيدا کړه،زه دې نور نه پريږدم چې زمونږه انګړ ته واوره واچوې.
صادق سپين غر: خورې!په غوسه کيږه مه. دغه سږ کال مې تاسې پرېږدی.بل کال ته يې دغه بل ګاونډي انګړ ته اچوم.که په بام يې پريږدم کوټې څڅيږي.لږ خو تاسو هم زړه راباندې خوږ کړئ کنه.
ښځه(حيا اورياخيل) : په خپل ځان به دې خپله زړه خوږ کړئ وو او انګړ به دې پريښی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صادق سپین غر: ځه خیر دی خورې! اوس سهوه راڅخه شوې ده.تاسو لږ ګوزاره راسره وکړئ.
ښځه(حیا اوریاخیل) : مونږ ګوزاره نه شو کولی،چې هر څنګه یې کوې،زمونږ انګړ ته به واوره نه اچوې.
صادق سپین غر: خه که داسې وکړم،چې د تاسې انګړ ته یې واچوم او بیا یې دتاسې له انګړه دباندې کوڅې ته اوباسم.څنګه به وي؟
ښځه(حیا اوریاخیل) : ته نو په هماغه خپل خره سپور یې او نه ترېنه کته کېږې.همدا اوس لومړی د کوڅې خلک دربانديې راخبروم او بیا په حوزه کې عریضه دربانديې کوم.
صادق سپین غر: نو دې ته مې مجبورې چې په ټول کور دې دعوه وکړم.چې د کور نیم قیمت دې رشوت ورکړم، دا کور دما دی،ته په نرمه ژبه پوهه نه شوې.
ښځه(حیا اوریاخیل) : ځه خیر دی.سږ کال یې واچوی بیا دې نه پرېږدم.(ننګیارناآشنا ،۱۳۹۸).

په پورته تمثیلي ټوټه کې،چې د ازادئ راډیو د ګوړې اچار خپرونې لپاره لیکل شوې ،د ټولنې هغه قشر او خلک،چې خپلو مسؤلیتونو ته نه متوجې کېږي او په ټولنه کې د نورو لپاره مشکلات او ستونزې جوړي او د بل په تاوان او شر کې خپله ګټه او خیر لټوي،یو درس او نصحیت وړاندې شوی او ټولنه یې دې ته متوجې کړې،چې هیڅ کله هم باید د نورو په مشکلاتو کې ځان لپاره سهولت مه لټوی او په دې تمثیل کې یې هغه متل هم راخیستی چې وایي د (دخپل بام واورې د بل په بام مه غورځوی).ټولنه کې د همدې ډول تمثیلي ټوټو په مرسته سمون او بدلون راتللی شي او کوښښ باید وشي،چې د تمثیلي ټوټو څخه مثبته ګټه پورته او منفي ته یې شا کړو.

د راډیویي تمثیلي ټوټې بله بېلګه

دغه راډیویي تمثیلي ټوټه چې د مرکې په شکل پرمخ وړل کېږي،دوه کرکټرونه چې یوه ښځه د مرکه کوونکې په شکل او بل سړی د ځواب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويونکي په شـــکل تمثيل کوي دغه تمثيلي ټوټه د ليکونو او ځوابونو په شکل سره ترسره کيږي.
ليکوال: ننګيار نا اشنا
لوبغاړي :
سپوږمۍ
هارون ګلزاد.
نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : فيلفوس کړتو صيب ليکونه راواخلم
هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): را وايخله مه ورته ګوره.
نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : دغه لومړی ليک مونږ ته N.O.T له صفر پنځه حوزې نه راليږلی دی.او له سلامونو ورسته وايي،چې د شاوخوا کورونو کې مو زوغالي بخارۍ ايښــې دي او ټول دودونه يې زمونږ کور ته راځيN.O.T وايي،چې د ګاونډيانو د بخاريو دودونو تورې پيشـــوګانې راڅخه جوړې کړي دي.د ورځې درې څلور ځله ارايش يا سنګار کوم.خو هيڅ ګټه نه کوي.
هلــک کرکټر کړتو(هــارون ګلزاد): نو ليــک کومې نجلۍ يــا ميرمنې راليږلی دی؟
نجلۍ کرکټر(ســـپوږمۍ) : هو کړتو صـــيب هغه وايي،چې که کړتو صـــيب دې خلکو ته لږ نصـــيحت وکړي او دا راته ووايي،چې مونږ څنګه وکړو؟
هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): د N.O.T سلامونو ته وعليکم سلام وايم او د پوښـــتنې په هکله به يې ووايم چې نحصـــيت ګټه نه کوي،دا ځکه چې اوس چا ته نصـحيت کوې،هغه نور هم ضـد درسـره کوي او په اوبو کې پورته ځي.
نجلۍ کرکټر(ســـپوږمۍ) : خــه نو دا څنګــه وکړي،چې دود يې مخ خراب نکړي؟
هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): دا دې داسې وکړي،چې سهار وختي دې مخ پلســتر کوي او د شــپې چې له کاره خلاصــيده بېرته دې پلســتر لرې کوي. او که دې ما منې،نو تر پسرليه دې له ارايشه تېره شي. چې خدای مکړه نوره توره نشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : خه دغه بل ليک سمندر خان راليږلی او پوښتنه يې کړې ده چې مونږ کومې خوا ته روان يو د پرمختګ که شاتګ لور ته.

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): سمندر خانه مونږ د نړۍ والو مخالف لور ته روان يو،نوځکه په هر منفي کار کې لومړی مقام اخلو.مثلاً په بې امنيتی کې،په اداري فساد کې،په تقلب کې،په ککړتيا او نورو ټولو برخو کې لومړي مقامونه لرو.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : سمندر خان وايي،چې مونږ ته ازار شوی که نه پوهيږو؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): سمندر خانه ازار به هم شوی وي او ځان هم نه پوهو.هغه کار کوو،چې سمدلاسه ګټه راته رارسوي.لکه په بخاريو کې زغال سوزو چې خه تاوده شو.خو دودونه او ضررونه يې نه سنجوو،چې په راتلونکي کې څومره تاوان راته رسوي.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : نو اخربه څنګه شي؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): اخر يې نو خدای ته معلومه ده.نړۍ خو يې له ټولو ډالرو سره معالجه ونه شوه کړی،بل ليک راوخله.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : دغه بل ليک پوډري خاني راليږلی او وايي،چې حکومت مو په غم کې ندی په دې ساړه ژمي کې مو نه احوال اخلي او نه راباندې ګرځي.د پولې سوخته لاندې په کوټو کوټو پراته يو ،خو حکومت يوه بخارۍ هم راته کېښنسوده.که کړتو صيب حکومت راباندې خبر کړي.

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): خانی مست دی مست.کنه حکومت په روغو ندی خبر څه خو لا پوډريان دي.بيا د پولې سوخته لاندې خو بخارۍ څه ګټه نلري.هسې هم پوډريان يو د بل په تخرګ کې ننوتلي دي. او ځانونه تودوي.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : نو پوډريان خواران له يخنۍ سره څه وکړي؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): امر دې واخلي او چارواکو د کورنو ديوالونو ته دې ډېره ووهي،چې تاوده شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : دغه بل لیک ددک رالیږلی او وایي،چې د وسلوالو غلو له ویرې له کوره نه شي راوتلی.څنګه وکړو،کاروبار ته څنګه لاړ او راشو.
هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): غله رښتیا هم ډېر شوي دي او د سړي له تالاشی وروسته ډز کوي او سړی وژني.که رښتیادرته ووایم زه هم په ډار ډار له کوره راوځم.ددک نه چې ټول ښاریان مجبوره دي.داسې دې وکړي،چې له یوه کوره دې بل ته لاره پرېږدي او همداسې له یوه کوره بل ته او له بل کوره دې بل کور ته لاړ شی ترڅو سرک ته اووځي.یا دې هم ددک یوه کراچۍ واخلي.سهار دې له کوره کثافات په کې باروي او چېرته دې دوکاندار ته دروي.مازیګر یا ماښام دې بېرته له کراچۍ سره کور ته راځي.چې غله ګومان وکړي،غریب سړی دی او پیسې نلري.
نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : که کراچۍ ترې واخلي؟
هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): غله زیاتره په موټر سایکل سپاره وي،کراچۍ نه شي وړلی. ههههههههههههه دلته تمثیلي ټوټه په یو موزیک پای ته رسیږي.
پورته تمثیلي ټوټه،چې دوه کرکټرونه یو د هلک چې کړتو نومیږي او بله یې نجلۍ ده،چې دواړه خپل تمثیل په لیکونو پیلوي.نجلۍ لیک وایي او له کړتو یې ځواب غواړي.کړتو هم خپل ځوابونه ورکوي او خلکو ته په طنز کې نصیحتونه او د سمې لارې خبرې کوي.،چې پورته تمثیلي ټوټه کې د ټولنې د سمون او جوړونې خبره شوې ده. (ننګیارناشنا ،۱۳۹۸).

تلویزوني تمثیلي ټوټه

تلویزوني تمثیلي ټوټه هم ستیج تمثیلي ټوټې په څېر په لیدلو او اوریدلو پورې اړه لري،خو په دې توپیر چې په ستیج تمثیلي ټوټه کې لیدونکی یا اوریدونکی هر څه په ژوندۍ بڼه ګوري او دلته یې د تلویزون پر پرده ګوري.په تلویزوني تمثلي ټوټه کې مختلفې منظرې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

صـــحنې وړاندې کېږي او هر ډول ســـټوډيو ورته جوړېږي.تلويزوني ننداره يا تمثلي ټوټه هم د راډيويي تمثلي ټوټې په څېر په ســـټوډيو کې جوړيږي.که کومه صـــحنه غلطه شـــي په تکرار ډول جوړيږي.په دې ډول تمثيلونو کې د کرکټر کړنې او عمل ته ډېره پاملرنه کېږي او کله کله د ډېرو خبرو پر ځای يوه کتنه هم لوی کار کوي او خپل مطلب اغېز ښـــندي.مکالمې بايد د کرکټر يا لوبغاړي له حال او شـــان ســـره مناســـبې وي.پـه تلويزوني تمثلي ټوټو کې ډيزاينر،لايټ مين يـا رڼـا خورونکی،کمره مين يا کمره لرونکی،ســـنګاروونکي او ايډيټر پورې زياته اړه لري.ديادونې وړه ده،چې په دې ډول تمثيلونو کې د پروډيوسر لاس ډېر پراخ وي او په ډېرې هوښياری سره هره صحنه اماده کوي.

پـه تلويزوني تمثيلي ټوټـه کې لوبغـاړي ډېر راحتـه او اســـوده ځکـه وي،چې که کومه مکالمه ترې غلطه شـــي،نو په تکراري ډول يې بيا ريکارډ کوي،خو په سټيج تمثيلي ټوټه کې بيا هر څه په ژوندۍ بڼه وي که لږه غلطي هم وشي،نو لوبغاړی مجبور دی خپله مکالمه ترميم کړي او نندارچيانو ته دا موقع ورنکړي،چې هغوی په دې پوهه شـــي،چې لوبغاړی يا کرکټر سهوه شو.

بېلګه

د تمثيلي ټوټې نوم: کروناويروسه مړ شې
ليکوال: شير احمد شيری
لوبغاړی:
۱: شيری
۲: شامو (مستعار نوم)
د خپريدو ځای: لمر نړۍ وال تلويزون
د خپروني نوم: د خندا شپه
د خپريدو نيټه: جمعې شپه،۱۳/۱/۱۳۹۹

لمر راډيو تلويزون،چې د نړۍ په ډېرو ځايونو کې ليدونکي لري او په پښـــتو ژبه مختلفې خپرونې خپروي،چې يوه خپرونه يې د خندا شـــپه ده.ياده خپرونه کې مختلف ميلمانه او کوربانه وي.د خندا شـــپه خپرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه تفريحي او له ټوکو ډکه خپرونه ده،چې په همدغه خپرونه کې يوه تلويزوني تمثيلي ټوټه د دوه کسانو لخوا چې يو يې شير محمد شيرى او بل يې د شـــامو په نوم کس دى،د کورنا ويروس په اړه يوه تمثيلي ټوټه جوړه او خپره کړه.ياده تمثيلي ټوټه کې شـــيرى د کرونا ويروس رول لوبوي او شـامو د يو خبريال په څېر له کرونا ويروس (شـيري) څخه پوښـتنې کوي،چې په ياده تمثيلي ټوټه کې له ويروس څخه د خونديتوب پـه اړه يو لوى پيغـام هم پروت دى،نور بـه يې پـه تمثيلي ټوټـه کې وګورو،چې څه ډول پيغام دى.

شـــامو: نن مو مو د خيره ســـره د کرونا کرونا ماحول کې د کرونا د ويروس سره مرکه ده،چې دا ولې په څه خاطر دلته راغى،او ولې يې د دنيا ټول انســـانان په وارخطايى کې واچول.څوک وژني،څوک مريض کوي،څوک يې د فکر او ســوچونو څخه ليوني کړي دي.نو کرونا جانه له تا مې لومړى پوښتنه دا ده،چې اول راته دا ووايه چې ته ولې دومره وحشــــي يې،ولې په دومره وحشــــي حالت کې راغلې،چې د دنيا ټول انسانان چې د هر مذهب دي،ليوني او سرګردانه دې کړل.

شيرى (کرونا ويروس): آففرين افرين،لا تر اوسه پورې پوهه شوى نه يې،چې زه د څه شـــي لپاره رغلى يم.مکمله پټى شـپټله مو خلاصـه کړه.اوس هم په تاســو د موړک ګمان وکړم چې دا موړکان دي.خود به راځمه،په دې دنيا کې کوم حالت روان دى،خير ځنګه رانشـم،وررور – وررور وژني،مســـلمان د مســـلمان حق خوري،ظلم کوي،وينې رواني دي،بيچچچاره ببببې مـانـا وينې رواني دي،زه مجبور شــومـه چې راغلم،همدا اوس هم تاسو ته چانس دى،توبې وباسى توبې.

شـامو: يعني ته عذاب يې؟شـه نو که دا راته ووياست چې ستا دوستان څوک دي؟ په دغه انسـانانو کې ستا دوسـتان څوک دي،ته خو د کرونا ويروس يې حتما به دوستان او دشمنان لرې؟

شيرى: بببببرړړړ زما دوشمنان.....

شـــامو: نه د دشـــمانانو پوښـــتنه نه درنه کومه هغه بيا وورســـته کوم،دوستان دې څوک دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـــیری:ببببرررړ،دوســـتان زما هغه څوک دي،چې څوک د ډاکټر خبرې نه مني،ماسـک نه اچوي،دسـتکشـې نه پە لاس کوي،فاصـلە نه مراعت کی،هغوی تـه کرونـا ټوکې ښـــکاري ،خو چې کلـه مې ونیو ببببرررړ.

شـامو: شــه یعنې هغه څوک دې دوســتان دي چې د ډاکټرانو خبرو ته غوږ نه نیســي او بې پروایي کوي.ښــه دا راته ووایه چې دښــمنان دې څوک دي؟ کرونا ویروسه.

شـیری: دوشـمنان مې هغه څوک دي،چې څوک د ډاکټر پە خبرو عمل کی،ببببرررړ دستکشي پە لاس کی،فاصله مراعتوي، او مخ ته ماسک اچوي،دا مې دښـــمنان دي دښـــمنان ،ولې چې زما زور پر هغوی نه رسیږي.هغوی رانه پە مفتو کې بچ کیږي.

شامو: شه ستا ولې له انسانانو سره دشمني ده ؟ ولې له حیواناتو سره دشـمني نه کوې؟ څه دلیل دی چې انســانانو ســره دشـمنی لپاره راغلی یې؟

شـــیری: وی ویییی وی وی، تا کله کوم حیوان لیدلی چې حیوان د بل حیوان غیبـت وکړي؟نـه یې کی.تـا کلـه حیوان لیـدلی ،چې بـل حیوان وژني؟ نه یې وژني. تا کله حیوان لیدلی چې د بل حیوان حق وخوري؟ نه یې خوري،نو ځکه مې حیوانات پریخوستل دا مرض ټول پە انسانانو کې دی،هماغه ده چې انسانانو باندې عذاب نازل شوی دی.او زه راغلی یم.

شـــامو:ته دومره وحشـــي ویرویس یې،چې نه زوړ پیژني،نه ښـــځه ګورې،نه ځوان ګورې،نه ماشوم ګورې، هر چا ته راراوان یې دا ولې؟

شـیری: بلکل ،بلکل که هر څوک بې پروایي وکړي،ډېر خلک داسـې وايي،چې ما کرونا نه نیسي،زه مسلمان یمه،خو مونږ ته مسلمان،مونږ ته هر مذهب والا،چې پە چا مو وس بر شـــو او د ډاکټر خبرې ونه مني،ببببرررررړ نو بیا پە جامعه کې رانه شپه نه شي تیرولی.

شامو: ته یو چا جوړ کړی یییییییې او که خپله دا دنیا ته راغلی یې؟

شـیری:دا کېسـې پریږده،چې زه چا جوړ کړی یم،زه الله ج جوړ کړی یم،خو بیا هم درته وایم چې همدا اوس هم تاســـو ته چانس شـــته،توبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وباسی، سجدې وکړی،لمونځونه وکړی خپل،تیر شی د بل د حق خوړلو نه،د بیت المال د مال چورولو نه،دیتیم او غریب د حق د خوړلو نه،ګڼې اوس خو قرنتین استی،بیا به ټول عمر قرنتین شی،

شامو: ستا څخه کرونا ویروسه ویره په کار ده او که یا تاسره دوستي؟

شـیری: بلکل زه نه د دوسـتی یم او نه د خپلوی،زه د ډار شـی یم،زه د خوف شی یم،ولې چې زه د چا دوست نه کیږم،ما درته وویل چې زه د هغه چا دوســـت یم خخخخخهههههه،زه خوشـــحالیږمه چې د چا دوســـت،چې د ډاکټر خبرې نه مني،مخکې مې درته دا ټولې خبرې وکړې،لوده ته خو هیڅ په خبره نه یې،ځې که نه تا هم ونیسم او قرنتین دې کړم.زه د هغه چا دوست یم چې د ډاکټرانو خبرې نه مني او د هغه چا دوشمن یم چې د ډاکټرانو خبرې مني.

شامو: ته دومره وحشی یې،چې د خلکو په سوچونو او فکرونو او کله کله په خوبونو کې ورځې،ولې دومره ظالم یې؟

شیری: بلکل –بلکل،تر څو دا خلک اصلاح شي،که اصلاح نه شي،هی پوهیږې بله اســـماني ډبره هم درپســـې راروانه ده. په هغې به نور هم زلیله شی،اوس هم درته چانس شته توبې وباسی،توبې.

شامو: دوستانو تاسو د کرونا ویروس د خطرونو،د دوستۍ او دشمنۍ په اړه خبرې واورېدې،پـه دې هیلـه چې ټول لـه کرونـا ویروس څخـه ځان وسـاتی اوس ما او کرونا ته اجازه راکړی د خدای په امان. (شـیر ،۱۳۹۹).

بېلګه

لیکوال: سید فخرالدین هاشمي

د تمثیلي ټوټې نوم: ته زما د پلار نښانه یې (د ټکان خپرونې زندان)

لوبغاړي:شیر احمد شیری ،سیف الدین خندان او ملګری یې

د نشر ځای: شمشادنړۍ وال راډیو تلویزون،ټکان خپرونه،۲۰۱۷م

دغه تمثیلي ټوټه چې ټول په کې درې ممثلینو برخه اخیستې ده او د شمشاد نړۍ وال راډیو تلویزون له خوا په ټکان خپرونه کې ،خپره شوې ده.په دغه تمثیلي ټوټه کې چې د ټولنې د هغې طبقې چې جرمونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي او بيا زندان ته راځي،د هغوی د ژوند په اړه ليکل شـــوې ده،چې دا د تلويزوني تمثيلي ټوټې يوه بېلګه ده.مرکزي لوبغاړي يې شير احمد شيری او سيف الدين خندان دی.

ســـرتيری (شـــير احمد): وی د دې زندان منځ کې پيپل نو... په دې بندي جانان مې وايه سلامونه

والاکه ســـرتيريه ،هغه د بنديانو د بند موده چې پوره شـــوې ده، او د خوشې کېدو امر يې شوی،له زندانه يې خوشې کړه،چې خپلو کورنو ته لاړ شي.زر شه هله نو.

ســرتيری (شــير احمد): خه قومندان صــيب په ســترګو ته بې غمه اوسه... ای مبارک دې شه لاس دې راکه خه شو چې راخوشې شوې. ځوانه دا راته ووايه چې په کوم جرم بندي شوی وې.

زنداني: صيب ما خپله ميرمن په چاقو وهلې وه ځکه بندي شوم.

ســرتيری (شــير احمد): ای خدای دې غرق کړه،ميرمن مې په چاقو وهلې وه،په ښـځه نو څوک وار کوي.بې شــرمه په دې کار دې چې تا کړی دی،بدبخته انسانه.

زنداني: خو صيب څه وکړم په چيړقه يې ويشتلی وم.

سرتيری (شير احمد): ځه ځه مخ دې ورک کړه بې شرمه.په چيړقه يې ويشـتلی يم،فقط په ټوپک يې ويشـتلی يې.دا مونږ لکه چې چيړقې نه خورو.ای هلکه بل بندي راخوشـــې کړی.بل بندي،راوځه باتوره.تا څه جرم کړی وو،چې بندي شوې وې.

دويم بندي: صيب ما مې له خوابنې سره جنګ کړې وو. ومې وهله او دوه غابښونه مې پرې مات کړل.

ســرتيری (شــير احمد): هههههههههههههههههههههههههه وايم دا دې ايله د ســړي توب کار کړی دی. هههههههههههههههه دغه ســتا جرم لګ د منلو وړ دی. ههههههههههه ډېر دې خه کړي ډېر دې ښــه کړي. خدای دې ژوندۍ لره ،جنګونه مه کوه،په چا غابښـــونه مه ماتوه،په چا پټکه مه کوه، دغه شـــان به بندي کېږې. دې څټ ته دې ګوره .... خوابښـــې دې وهلې ده....عجيبه خلک دي.څوک خوابښـــې وهلی، چا خوابښــې وهلې،څوک ميرمن په چيړقه وهي....دغســې جرم کوی بندي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږی،ولې جرم کوی... وا هلکه بل بندي راخوشـــې کړه.هی هی هی کاکا ودرېږه.دا راته ووایه چې تا کوم جرم کړی ته خو ســـپين ږيری سړی يې ته يې ولې بندي کړی يې.

دريم بندي (سيف الدين خندان): ما جرم اوس نه ،جرم مې پخوا کړی وو،ما خپله ځواني په زندان کې تيره کړه.

سرتيری (شير احمد): داسې وايې بابا دا.

دريم بندي (سيف الدين خندان): ما شل کاله خپله ځواني په دې زندان کې تېره کړه،په هغې وخت کې ســتا مرحوم پلار په دې زندان کې امر وو،لکه نن چې ته يې .

سرتيری (شير احمد): د سرتيری د ژړا غږ. خخخخخخخخخخه .

دريم بندي (سيف الدين خندان): ژاړې ولې ؟مړي دې خدای وبخښي.

سـرتيری (شـير احمد): د ژړا په حالت کې.ګوره بابا،ته له دې زندان څـخـه تـلـلـی نـه شـــې،تـه بـه ټـول عـمـر زنـدان کـې پـاتـې کېږې.خخهخخخخخخخخخه

دريم بندي (سيف الدين خندان): زه خو ازاد شوی يم دا ته څه وايې.

سـرتيری (شـير احمد): کاکا ته زما د پلار د دې زندان د لاس نخښـه يې،دا ځکه .

دريم بندي (سـيف الدين خندان): پرېږده ته دا څه کوې،زه ځم نور په دې زندان کې نه پاتې کېږم.

سرتيری (شير احمد): ننته ته نه شې تلی راځه هله نو بېرته زندان ته داخل شه. (هاشمي ،۲۰۱۷).

د لوستلو تمثيلي ټوټه

دا هغه ډول تمثيلي ټوټه ده،چې په ســټيج يا بل کوم ځای کې د اجراء کېدو او په هغې کې د نقش لوبولو په وړاندې ستونزې وي او په نندارېزه توګه وړاندې کېدای نه شـي،بېوازې د لوستلو لپاره ليکل شـوي وي.دا ډول تمثيلي ټوټې زياتره يوازې لوســـتل کېږي او کرکټرونه په کې رول نه شـــي لوبولی.دا ډول تمثيلي ټوټه د يوکس له لورې لوســـتل کېږي.دا ډول تمثيلي ټو ته ځکه ننداري ته نشـــي وړاندې کېدلی،چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کيدای شـي،پېښــه يا موضـوع يې داسـې وي،چې ليکوال يا ممثل ته يې سـتونزې پېښـې شـې،نو ځکه يې ننداريې ته د ممثلينو په مرسـته نه وړاندې کېږي.دا ډول تمثيلي ټوټې ډېرې کمې او په نشـت حساب دي.د دې ډول تمثيلي ټوټې ليکل ليکوال لپاره هم ستونزمن وي .

يو اکټيزه تمثيلي ټوټه

دا ډول تمثيلي ټوټه هغې تمثيلي ټوټې تـه ويـل کېږي،چې د يو کس له لورې پر مخ وړل کېږي.په يوه صـــحنه کې ټوله تمثيلي ټوټه راټوليږي دا ډول تمثيلي ټوټه ډېره لنډه او په زړه پورې وي.ياده تمثيلي ټوټه د وخت د ضايع مخه نيسي او خلک يې زياته خوښوي.په دې ډول ننداره يا تمثيلي ټوټه کې يو کس يا يو کرکټر کېدای شـي د دوو يا زياتو کسـانو اکټونه او مکالمې وړاندې کړي او همدا يو کس کيدای شــي،څو مختلف غږونه او انځورونه د خلکو مخې ته تمثيل کړي.په يو اکټيزه تمثيلي ټوټه کې لوبغاړی يا کرکټر بياد ډېر ځېرک او هوښـيار وسـي،د تمثيل هر اړخ او د نندارچيانو د توجه او پاملرنې راړول د ممثل لپاره ډېر اړين دي،ځکـه چې پـه دې ډول تمثيلونو کې ممثـل يو کس وي او هره خوا او لوری بايدکنترول کړي،څو کولی شي،ننداړچيان ستړي او تنګ نه شي.د دې ډول تمثيل د بيلګې په توګه به په لاندې ډول يو تمثيل وړاندې کړو.

بېلګه

دا يو اکټيزه تمثيلي ټوټـه ده،چې د يوه کس لخوا پرمخ وړل کېږي.په دغې تمثيلي ټوټه کې ليکل شــوې کېســه په ځانله ځان پرمخ وړي او خپل ليکل شــوی پيغام خلکو ته په ډېر مهارت او هنر ســره رسوي،چې بېلګه يې په لاندې ډول وړاندې کېږي.

د تمثيلي ټوټې نوم: د دوبۍ لندن د شرکت خبرتيا
ليکوال: نګيار نا اشنا
لوبغاړی: برى افغانپور
د خپريدو ځای: ازادۍ راډيو د ګوړې اچار خپرونه،۱۳۹۹\۱\۱۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوبۍ لندن د شرکت خبرتیا

۱: د دوبۍ لندن شرکت یو تن داسې د اداري چارو کارپوه کس ته اړتیا لري،چې لاندې مهارتونه باید ولري.

- لومړی: په نورو شرکتونو او مؤسساتو کې پنځویشت کاله کاري سابقه ولري.

- دوهم: عمر یې باید له دیرشو کلونو زیات او له پنځلسو کلونو کم نه وي.

- دریم: په اداره او منجمنټ کې د لیسانس او ماسترۍ برسیره د نړۍ د یو معتبر پوهنتون څخه د دوکتورا او فوق دوکتورا سند هم ولري.

- څلورم: په انګلیسي،فرانسوي،جاپاني،چینایي او لږو ډېرو نورو ژبو رواني خبرې او لیکنې وکړي.

- پنځم: قد یې باید ار تجاعي خاصیت ولري، یعنې د ریس په مخ کې دوه نیم لویشتې او دماموړینو په وړاندې دونیم متره اوسي.

- شپږم: د ویښتانو،سترګو او مخ رنګ یې مهم نه دی او ارایش یې هم خپله سلیقه ده که یې کوي او که یې نه کوي.

- اوم: د ډریورۍ،خوشامند او ستایل لسنس لري او که یې نلري شرکت یې په کېسه کې ندی او حوصله یې تر ټولو مهم شرط دی او هغه هم دومره چې که د شرکت خاوند ورته په یوه ساه سل کنځلې وکړي، دی ورته څه ونه وایي. ځکه چې بیکاري زیاته او کارونه کم دي.نو باید ځان د شرکت د خاوند نادودو او ناخوالو ته ټینګ کړي. مینه وال دې ډېر زر خپل غوښتنل لیکونه د خپلو پنځلسو عکسونو سره یوځای د نوموړي شرکت د خاوند کور ته ورسوي.د انټریووګانو نېټې د ټیلفون د لارې اعلانیږي.(ننګیارناآشنا ،۱۳۹۸).

(c) ketabton.com: The Digital Library

انټرکټ تمثيلي ټوټه

دا هم د تمثيلي ټوټې او ننداري په زړه پورې بڼه ده.دا تمثيلي ټوټه له وړو ټوکو ټکالو څخه واخله تر مبالغې او ظرافت پورې ځرګندونه کوي.د جوړښت په لحاظ په کې تمسخر او پېښې زياتې وي.ژبه يې تر ډېره په طنز پوښـــلې وي.جملې يې لنډې او خوږې،خو په زړه پورې وي.د طنز مالګه په کې دومره ډېره وي،چې ناست خلک له خندا شنه کوي.انټرکټ تمثيلي ټوټه زياتره کوميډي بڼه لري،ډېر کم داسې پېښــېږي،چې په تراژيدي ډول دې وړاندې شـــي.(ځدراڼ ،۱۳۸۵ : ۲۳).

بېلګه

په دغه ۱۴ ثانيي انټرکټ ويډيو کې دوه هلکان ناست دي،چې يو سره په لاس کې موبايل دی او د ژورناليست دنده پر مخ بيايي او بل ته يې خولې ته ميک نيولی وي او په لاندې ډول ورسره مکالمه کوي.

۱:روره ته ولې داسې بې حاله ناست يې؟

۲:واده په کار دی واده واده. دوه زره شلم کال راغی او غريب تباه دی.

۱:ستا حکومت نه څه غوښتنه ده؟ سترګې دې چا ته دي؟

۲:سترګې خو مې جنکو ته دي. او له حکومت نه مې غوښتنه ده،چې څومره ژر کېدلې شي واده راته وکړي.

۱: ههههههههههههه (۵۸).

بله بېلګه

په دغه ۸ ثانيي ويډو کې ،چې يو نفر په کې غټه ږيره پريښــې او د وعظ او تبليغ په شـــکل خپلې خبرې کوي او په لومړيو کې کس فکر کوي،چې دا به کومه ښه مسله بيانوي چې کله يې اخر ته غوږ شې بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه وي مکالمه يې په لاندې ډول ده.دا يو انترکټ تمثيلي ټوټه ده،چې يوه ټوکه يې په کې تمثيل کړې ده.

- زما مشـرانو او کشـرانو ورونو يوه خبره کوم او هغه دا ده چې دا کله څوک په لارو کوڅو کې جنګ کوي.
- نو مونږ او تاسو له په کار دي،چې مونږ ښه په قراره باندې شاته کينو.
- چې هغه شاته ولاړ کسان هم دا جنګ وګوري.

په پورته مکالمه کې که څه هم د طنز په ژبه يوه لنډه ويډيويي مکالمه ده او ځيني خلک به دا فکر کوي چې دې نفر د کوم مولوي تمثيل کړی او دا يې ښــه کار ندی کړی، خو په حقيقت کې نوموړي د جنګ نه د نفرت لپاره دا ويډيو جوړه او خلکو ته وړاندې کړې چې دا د طنز په ژبه هغه خلکو ته يوه درنه سپيره ده چې کله دوه کسـان جنګ وي او دوی ورته ولاړ وي او يوازې سيل يې کوي. (@abdurahim44 ۱۴۰۰،).

د محتوا له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه

د محتوا له مخې هم تمثيلي ټوټه مختلف ډولونه لري،چې دلته بـه يې هر ډول جلا جلا معرفي او بحـث بـه پرې وشـــي.کلـه چې د ډرامـايي يـا تمثيلي هنر خبره کيږي،نو حتمـا بـه تراژيـدي او کميـډي انځورونه به د ليدونکو يا لوسـتونکو ذهن ته راځي.د موضـــوع په دې برخه کې لاندې هر ډول تر بحث او څېړنې لاندې نيول کيږي.

تراژيدي تمثيلي ټوټه

دا هغه تمثيلي ټوټه يا ننداراليک دی،چې د غم،درد،ژړا ،وير حالت او پيښې په کې راغلې وي.دا ډول تمثيلي ټوټه په غمجن ډول پای ته رســـيږي.د دې ډول ننداري ليکل يو څه ســـتونزمن ځکه وي،چې کرکټر په کې ځان داســـې اماده کوي،چې خلکو ته وابښـــايي ،چې دې څومره غمجن دی او د خلکو په زړونو کې د همدردۍ او ترحم جذبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راولاړه کړي.دا ډول تمثلي ټوټــه پــه خلکو ډېر اثر کوي او خپلو مسؤليتونو ته يې متوجه کوي.

بېلګه

يتيم ماشوم

د تمثيل نوم: يتيم ماشوم
ليکوال: تاج محمد رحيمي
لوبغاړي: شوکت (ماشوم)
الياس (ښوونکی)

ښــوونکی: بچيه پلار دې څه کار کوي،چې ته داســې خيرن او ناپاک ښوونځي ته راځې؟

شاګرد: (ماشوم په سلګو سلګو) استاد جانه پلار مې په ځانمرګي برید کې شهيد شو،زه اوس بې وسه او بېکسه يم،پلار نلرم،مشر ورور مې نشته،مور سره مې پيسې نشته چې ماته پاکې جامې واخلي او زه هم د نورو زده کوونکو په څېر پاک ستره راشم.

ښــوونکی: ځويه کله او په کوم ځای کې دې پلار په چاودنه کې شــهيد شو.

شاګرد: (په وړه ژبه د خپل پلار کېسه داسې کوي) استاد پلار مې په کابل کې په يوه چاودونه کې شهيد شو،زه دومره بې وسه يم چې کله له ښــوونځي نه کور ته لاړ شــم،له خپلې بکســې نه کتابونه لرې کړم،په همدې بکســـه کې بيا د بوټانو رنګ،بورس او پالش واچوم.مور مې په ســرو ســترګو ژاړی او زه ورته وايم مور جانې ژاړه مه زه ښـــار ته ځم،مور مې په ســر ښــکل کړي او په ژړا ژړا راته وايي زويه ځه الله دې مل شه.

ښوونکی: خه زويه چې کله ښار ته لاړ شې بيا څه کوې؟

شاګرد: استاد د ښار په يوه څنډه کې کينم او د خپلې بکسې نه برس،ټوټه او رنګ راوباســم او بيا د دې ښـــار ړندو خلکو ته داســـې ناري وهم.ماما،کاکا راشه بوټان درته رنګ کړم،په لس روپۍ يې رنګوم،ډېر ښــايســته يې رنګوم خير دی راشــه که خوښ دې نه شــو پيســې يې مه راکوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکی: بچيه ته د ښار خلکو ته ړانده ولې وايې؟
شـــاګرد: ځکه ورته ړانده وايم چې تر ننه رانه چا پوښـــتنه ونکړه چې ماشومه په دې بکسه کې خو خلک کتابونه ګرځوي،نو ته په کې ولې د رنګ ډبی،برس او پالش ګرځوې ،ولې درس نه وايې تر ننه زما د حال پوښتنه چا ونکړه،هر څوک مې رټي او له ځانه مې لرې شړي.
ښوونکی: زويه له چا ګيله لرې کنه؟
شـــاګرد: نه اســـتاد له هيچا ګيله نلرم ځکه کله چې د انســـان د احســـاس ســـترګې ړندې او غوږونه يې کاڼه شـــي له هغوی ګيله کول کومه معنا نلري. دلته چا کې رحم نشـته،دلته انسـانيت نشـته،دلته څوک زړه نلري هر څوک خودخوا او د ځان غوښـــتونکي دي،زما هم خدای شــــته له بندګانو يې نه غواړم خپل همت او محنت په مرســـــته د خپلې کورنۍ لپاره حلاله نفقه ګټم او بس.اســـتاد زه به د قيامت په ورځ د خدای په وړاندې د دې ظالمانو څخه شـکايت وکړم او خدای به يې ټولو ته سـزا ورکړي. (ماشـوم په ژړا ژړا له سټيج کوزيږي او تمثيلي ټوټه پای ته رسوي).(رحيمي ،۱۳۸۷).

کوميډي تمثيلي ټوټه

دا ډول تمثيلي ټوټه په خوندرو او له خندا ډکو کلمو او حرکتونو پيليږي.د دې ډول تمثيلي ټوټو لوبغاړي يا کرکټرونو خبرې هم کوميډي جوړيږي،څو وکولای شـــي د خلکو پام ځانله راوګرځوي او د هغوی د توجـه وړ وګرځي.دا ډول تمثيلي ټوټـه پـه ټولنـه کې پـه هغو کړنو او خلکو ملنډې او رشخند وهي،چې ټولنيز مسوليتونه نه پيژني او د خپلې ټولنې د خدمت لپاره کار نه کوي.کوميډي تمثيلي ټوټه يا ننداراليک له پيل نه تر پای په خندا او طنز ډکه وي او هره برخه يې د خلکو پام ځانله راګرځوي.په دې ډول تمثيلي ټوټه کې مهمه خبره دا ده چې هر کرکټر د خپلو مکالمو ســره ســمه خبره ځانله جوړه کړي څو وکولای شـــي د خلکو خندا او زړه لاس ته راوړي.په دې ډول تمثيل کې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوکو،مسـخرو او خندا د ټولنې د ښـکته او ټيټې طبقې احسـاسـاتو او جذباتو د وړاندې کولو هڅه کيږي.

بېلګه

د تمثل نوم: ښه واده دې کړی بيا خو دې ممبارک شه
ممثلين: عالم زيب مجاهد او نظر محمد
نشر ځای: نشتر حال ستوډيو, مهران سی ډی هاوس

په دغه تمثيلي ټوټه کې،چې د سـټيج پر مخ د خلکو په وړاندې ننداره کيږي،دوه کسان،چې يو يې عالم زيب مجاهد دی او بل يې نظر محمد دی.دواړه يې پرمخ وړي.عالم زيب مجاهد څخه په کې پوښـتنې کيږي او هغه ځوابونه ورکوي.تمثيل په دې ډول پيليږي،چې لومړنی کس وايي،چې نن زمونږ سـره داسـې ميلمه دی،چې مور ورته وايي واده وکړه او دی انکار کوي،چې نور به له ميلمه څخه پوښـتنې وکړو او خپل تمثيل پيلوي. همدا د کوميډي تمثيلي ټوټې يوه ډېره ښـه او په زړه پورې بېلګه ده.

عالم زيب مجاهد : اوس راځي زما زلمی ميلمه.زلميه په خير راغلې؟
نظر محمد: خير اوسې.مالي روره لږ اوزګار يې؟
عالم زيب مجاهد : ولې څه کار دې دی.
نظر محمد: او جی
عالم زيب مجاهد : څه کار دې دی؟
نظر محمد: ما ويل چې دا مچ راڅخه وشـړې.های های دې مچ ته هم معلومه شـوې ده،چې ما واده کړی دی.هر وخت مې لکه خواښـې په غوږ کې بنګيږي.
عالم زيب مجاهد : ښه نو واده دې کړی،بيا دې مبارک شه
نظر محمد: هههههه پاک مولا دې په داسـې بلا واړوه لکه زه چې پرې اوړيدلی يم.
عالم زيب مجاهد : دا ولې ته خو ډېر ګيله من غوندې يې؟
نظر محمد: روره ګيلـه من بـه نـه يمـه.بې تنخوا نوکر يم،د خپلې خواښې،اوو د خپلې ښځې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالم زيب مجاهد : بس ژاړه مه،ښه نو دا واده دې ولې کولو؟
نظر محمد: هاجي بس نو مور مې راته ويلې زويه زه به مړه شمه،خو ستا په سر به څهره (ګلان) ونه وينمه،ما ورته وويلې چې مور لږ صبر خو وکړه چې په خپلو پښو خو لږ ودرېږو.
عالم زيب مجاهد : نو بيا مور دته څه ويل؟
نظر محمد: نو مور ته ويل،ستا دا کجې پښې ما ته معلوميدي،هيڅ کله هم په خپلو پښو نه شې ودريدلی.بس ويل يې واده وکړه واده وکړه واده.
عالم زيب مجاهد : ژاړه مه،ښه نو بيا دې څه وکړل؟
نظر محمد: بس جی لکه د کالج د هلکانو ،د بس په ستاپ ودريدم،خو مور مې دا فرمايش کړی وو،چې زه بوډۍ يمه ځانله به خپله ښځه پيدا کوې.بس نو د څوارلسمې سپوږمۍ په شان تکه سپينه،داسې غټې سترګې،داسې اوږدې زلفې او ونه د چينار ټيک يې په اوربل.
عالم زيب مجاهد : ښه ته نو په بس ستاپ باندې ودرېدې؟
نظر محمد: اوجی بس لکه د کالج د هلکانو د بس په ستاپ ودريدم.بس هرې جينۍ ته به موسکی موسکی کيدمه. چابي مې په لاس کې تاووله.
عالم زيب مجاهد : دا د موټر چابيانې (کيلي ګانې) وې؟
نظر محمد: نه جې دا زما د زوړ سايکل چابيانې وې.ما پرې هسې د وچې شوشا ورکوله نن سبا خو ټول خلک همدا چل کوي.هغه سايکل هم صيبه چا رانه پټ کړ.
عالم زيب مجاهد : څه مړه خدای به بل سايکل درکړي،خودا راته ووايه چې چا لفټ (در وکتل) درکړو کنه؟
نظر محمد: او جي بس خدای مهربانه شو او مور له په منډه منډه راغلم،ما ويل مورې ممبارکه شه اينړور مې درله وکته.
عالم زيب مجاهد : خا،نو مور دې څه ويل؟
نظر محمد: نو مور مې راته ويل خا اينړور دې راله وکته،خو دا راته ووايه چې سپياکې (خوشيان) تيلی شي کنه؟
عالم زيب مجاهد : نو تا ورته څه ويل؟
نظر محمد: ما ورته ويل مورې،سپياکې څه چې يوه ورځ به تا هم ديوال سره وتپي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالم زیب مجاهد : خه نو ډولی دې راوړه؟
نظر محمد: هو غم مې کور ته راوړو.
عالم زیب مجاهد : دا ولې ته خو بیا ژاړې ؟
نظر محمد: اخ اخ اخ اخ هاااااااااااااااا
عالم زیب مجاهد : نا نو ته به خپلې ناوې ته څه فروټ (میوه) راوړې او مور ته به یې نه ورکوې نو ځکه به درله خبرې کوي؟
نظر محمد: ویم ژاړم په دې هماغه مور چې ما ته به یې ویل چې ستا په سر مې څهره نه وي لیدلي مړه به شمه،اوس راته وایي ورک شه.بیکارشاه وی ښځې نه تاویږې راتاوېږې ېېېېېېېېېې
عالم زیب مجاهد : نااا تا له په کار دي ،چې د مور خیال ساتې چې کله میوه راوړې،نو مور ته یې هم ورکوه کنه.
نظر محمد: د فروټو خبره دې وکړه،پرون مې یو کیلو امروت او نیم پاو مې غوزان (چارمغز) راوړل،نو ښځې ته مې ویل ستا غاښونه کلک دي،ته دا امروت وخوره او مور ته مې ویل ستا غاښوونه نشته دي،تا دا غوزان په خوله کې اړوه را اړوه.
عالم زیب مجاهد : نو په هغې یې درته خبرې وکړې؟
نظر محمد: نو په هغې یې راته دومره خبرې وکړې غوزان یې راته هلته اااااا
عالم زیب مجاهد : جنګ جګړه مو خو نه وه کړې؟
نظر محمد: بس هغوی خپلو کې جنګ شروع کړو او وهلم یې زه.(ژړا)
عالم زیب مجاهد : هسې ته څه په رښتیا ژاړې ما ته لږ وګوره.
نظر محمد: کور کې مې وهل خوړلي،مړه تاسې ټول وهل خوری خو چا ته حال نه وایې.
عالم زیب مجاهد : اوس دې د زړه خبره وکړه.
نظر محمد: بس ټول نارینه په یوه کشتۍ کې سپاره یو. (مجاهد،۲۰۰۰م).

(c) ketabton.com: The Digital Library

میلو تمثیلي ټوټه

میلو له یوناني ژبې څخه جوړه کلمه ده،چې معنا یې سندره ده او په اصطلاحي توګه دا هغې ډرامې یا تمثیلي ټوټې ته ویل کیږي،چې سندرې په کې زیاتې وي او هم پکې جذباتو او احساساتو ته ډېر زور ورکړل شوی وي.ظاهري شان او شکوت په کې مهم ګڼل کیږي.(هاشمي ،۱۳۸۹: ۱۹۹)

د تمثیل دا ډول هم ډېر مهم وي او د ټولنې منفي کرکټرونه د سندرو په ویلو سره د خلکو په وړاندې تمثیلیږي.دا ډول تمثیل که څه هم یو څه ستونزمن وي،خو په خلکو یې اغېز ډېر وي او د شعر یا سندرو په ژبه خلک دې ته اماده کوي،څو له بدو رواجونو او کړنو څخه ځان وساتي او د ټولنې سمو رواجونو او کړنو ته مخه کړي.دا ډول تمثیلي ټوټې ډېر لرغونی تاریخ لري ان د یونان لرغوني تمثیلونه په همدې ډول تر سره کېدل.نن سبا په ځینو تلویزونو کې دا ډول تمثیلي ټوټې زیاتې وړاندې کیږي،لکه د لمر نړۍ وال تلویزون په خندا شپه نومې خپرونه کې او همدا رنګه په ډنډوره خپرونه کې هم ترسره کیږي.

ببلګه

لیکوال: شیر احمد شیری

د خپریدو وخت او ځای: لمر نړۍ وال تلویزون،د خندا شپه خپرونه،ماښام ۷ بجې.

ممثل: شامو (مستعار نوم)

د تمثیلي ټوټې نوم: کرونا خپله دې کوه خپله کومه

په دغه بېلګه کې، د یوې سندرې په ډول چې په سر کې سروکی او بیا ورپسې یوه یوه لنډۍ اچول شوې ده،د طنز په شکل سره وړاندې شوې او د ټولنې د هغې ستونزې چې کرونا ویروس یادونه یې کړې ده،چې په نن سبا کې ورسره لاس او ګریوان دي.په دغه میلوډي تمثیلي ټوټه کې،یو کس،چې شامو نومیږي،د خپلې چمبې یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

داریا ســـره یادې ټیپ په ډېرې هنر او تمثیلي غږ ســـره اوریدونکو ته وایي او دا پیغام ورکوي،چې خلک ځان له دې وژونکي ویروس څخه وژغوري او خپل ځانونه پاک وساتي.

ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې خور دی ولونه ولونه
کرونا په تلو راتل وزیاتیږي
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
جانانه دلته مه راځه نه به درځمه
=====
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
که قرنتین یې غږ را وکړه
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
که کرونا شوې بیا دې نه راځي غږونه
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
===
د صحت عامې وزیر غوسه دی
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
په کور کې کېنی ګنې ټول به وتړمه
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې خور دی ولونه ولونه
(شیر ،۱۳۹۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترا ژيدي کوميډي تمثيلي ټوټه

دا ډول تمثيلي ټوټې يا ننداري هم تراژيدي او هم کوميډي برخه لري.په دې ډول تمثيلونو کې دواړه اړخونه په يوه برخه کې تراژيدي يا خفګان او ژړا او په بله برخه کې يې کوميډي ،خندا يا مسخره راوړل کيږي.په اوسنيو راډيويي او تلويزوني تمثيلي ټوټو کې داځانګړنه جوته ده او ليکوال هڅه کوي چې په ليدونکي يا اوريدونکي کې د ليدلو او اوريدلو تلوســـې د زياتولو په موخه په تمثيلونو کې دا دواړه خواوې رانغاړي.په دې ډول تمثيلونو کې د ټولنې منفي خواوې کله په خفګان او کله په خندا يا رشخند او مسخره ټولنې ته وړاندې کيږي او ټولنه په دې اګاه کوي،چې خپلو منفي کړنو ته يې پام شـــي او په راتلونکي کې ترې ځان وساتي.د دې ډول تمثيل ليکل ليکوال ته سخت او ستونزمن وي.

بېلګه

تمثيلي ټوټې نوم: يوه دعا به وکړو.
ليکوال: اسعماعيل شاهد
لوبغاړي: اسماعيل شاهد،سيدالرحمن شينو او ملګري يې.
د نشر ځای: نشتر هال تياتر،مسافر سي ډي هاوس له خوا.
دغه تمثيلي ټوټه د ټولنې يوه برخه ده او کله چې يو څوک مړ شـــي،نو خپل خپلوان او دوســـتان يې د مړي کور ته راځي او د غمرازی لپاره خپلې خبرې کوي،کله کله دا غمرازي دومره ستړې کوونکي شـي،چې د مړي د کور خلـک ترې تنـګ شـــي،چې پـه دغـه تمثيلي ټوټـه کې همداســې يوه ســتونزه انځور شــوې ،چې په لاندې ډول يې ګورو. ياده تمثلي ټوټه هم تراژيدي او هم کوميډي ده.ځکه هم په کې ژړا او هم په کې خندا ده،چې په لاندې ډول يې د بېلګې په توګه وړاندې کوو.
اسماعيل شاهد: يا الله ته يې وبخې،جنتونه يې نصيب کړې،يا الله هغه دنيا يې ښايسته کړې،مرګ حق دی خلاصی ترې نشته.
شامپرک: راځئ چې يوه دعا وکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسماعيل شاهد: بس خدای دې وبخي،هغه دنيا دې ورله خدای ښايسته کړي.
شامپرک: مور. خبر شو،خفه شو،چې پلار دې مړ شو.
اسماعيل شاهد: مه ژاړی،خدای دې وبخي،ټول مرو دا حق لاره ده.
شامپرک: های کاکاجي مړ شو،ډېر ښه سړی وو.
اسماعيل شاهد: بس حقه لار ده نور مه ژاړئ په ژړا څه نه کيږي.
شامپرک: يوه دعا به بيا وکړو.
اسماعيل شاهد: خدای دې وبخي،بس حقه لار ده ټول مرو. خدايه دا څوک چې ژاړي ته ورله صبر ورکړې،نور يې ورپسې ونه ژړوې.
شامپرک: دا مړ شو ؟دا په څه مړ شو.
اسماعيل شاهد: هو مړ شو،بس حقه لار وه .
شامپرک: ډېر ښه سړی و ما ته به يې هره ورځ پنځه روپۍ راکولې.يوه دعا به وکړو.
اسماعيل شاهد: هو هغه سخي سړی وو هر فقير ته يې پيسې ورکولې،خدای دې وبخي.
شامپرک: خه نو دا څنګه مړ شو؟
اسماعيل شاهد: بس بيمار و،څو ورځې بيمار وو وخت يې پوره شو او مړ شو....
شامپرک: خه نو څو ډاکټرانو ته مو وړی و؟
اسماعيل شاهد: بس کړه نورې خبرې پريږده بس وخت يې پوره شو او مړ شو.
سيد الرحمن شينو: په چغو او ژړا صحنې ته راځي او خپلې خبرې داسې پيلوي:. وای خخخخخخه وايي الله دې وبخي مړ شو،اخر هم مړ شو،ما ته خو به يې لږ صبر کړی وو کنه.
اسماعيل شاهد: بس ډېر وارختا و.
سيدارحمن شينو: بس يوه دعا به وکړو،نرئ باران وو پاس په لوړو يې وروينه ....ما ويل يو تمبو يا تجير به مو ودرولی وی چې باران ونه شي.
اسماعيل شاهد: نه تمبو مو لږولی باران نشته بس خدای دې وبخي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

سيدالرحمن شينو: يوه دعا به بيا وکړو،دا به د پاک الله رضـا وي.چې خدای باک هغه په حق ورسولو.

اسماعيل شاهد: چپ شه مړه مونږ دې له ځان سره غلط کړو په مړي کې څوک سندرې نه وايي.

سـيدالرحمن شـينو: په ما باندې ډېر ګران وو،وايم په ما ډېر ګران وو،زما دوست وو،ما پرې ځان قربان ولو.

اسماعيل شاهد: بس زما په پلار هم ته ډېر ګران وې خو حقه لار ه ده ټول په همدې لاره روان يو.

سيدالرحمن شينو: نه نو ستا پلار په رښتيا هم مړ شو؟

اسماعيل شاهد: نه مړ نه دی ژوندۍ دی،خو مړ ی دی دا حقه لاره ده او بس مړ شو.

سيدالرحمن شينو: يوه دعا به بيا وکړو؟

اسماعيل شاهد: بس کړه مړه تنګ دې کړم بس خدای دې وبخي.

سيدالرحمن شينو: خه جنازه يې شوې ده.

اسماعيل شاهد: خود يې جنازه شوې مسلمان وو او اوس خښ شوی دی.

سـيدالرحمن شـينو: خدای دې يوزلې بيا وبخي زما ډېر ګران ملګری وو،زما په اړه يې درته څه نه وو ويلي.؟

اسماعيل شاهد: هو هو ستا په اړه يې راته ويلي وو کنه.نو م دې څه دی؟

سيدالرحمن شينو: نوم مې انځر ګلی دی؟

اسـماعيل شـاهد: هو انځری يې ياد کړی دی کنه مونږ خو تا پسې په اسمان کې ګرځيدو خو ته خدای په ځمکه راکړې.په تا خو زما د پلار پنځوس زره روپۍ وې هغه به له تا اخلم.

سـيدالرحمن شـينو: څه څه نه نه زه هغه نه پيژنم په ما دچا پيسې نشته،کيدای شي ما مړی غلط کړی وي زه به کوم بل مړي ته تلم...(شاهد،۲۰۰۰م).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوع له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه

د موضـــوع له مخې تمثیلي ټوټې یا ننداریلیکونو کې کوم بندیز نشــته،ټول هغه څه چې د بشـر او انســاني ټولنې په ژوندانه پورې اړه لري د تمثیلي ټوټو موضـوع ګرځېدای شـي.موضـوع هغه اساسـي فکر او مطلب ته وایي یا هغه انګیزه او محرکه قوه ده چې د لیکوال د لیکلو عملیه پر هغې راڅرخي او مخکې تر لیکلو نه ذهن کې پخه شـــوي وي. د موضـــوع په دې برخه کې به لاندې هر ډول تر بحث لاندې ونیسو .
(هاشمي ،۱۳۸۹: ۲۰۶).

اخلاقي تمثیلي ټوټه

پـه دې ډول تمثیلي ټوټـه کې د ټولنې د اصـــلاح او اخلاقو د ســـمونې کوښـــښ کېږي.دا ننداره یا تمثیلي ټوټه زیاتره د ټولنې منفي خواوې پـه ګوتـه کوي او خلکو تـه وړانـدې کوي.لیکوال کوښـــښ کوي،چې د ټولنې د اخلاقو لومړی منفي خواوې خلکو ته په ګوته او بیا وورسـته ورته د نصـحیت په ډول د مثبتو او ښـو اخلاقو نمونه وړاندې کړي،څو ټولنه وکولای شـي د سـمون خواته حرکت وکړي.په دې ډول تمثیلي ټوټو کې کومېډي او تراژیدي دواړه خواوې راتلی شـــي او یا کېدای شـي یوازې کومیډي یا تراژیدي خوا غوره شـي،خو په اصـل کې موخه د ټولنې اصلاح او سمون دی.دا تمثیلي توټې کېدای شي،په ستیج په ژوندۍ بڼه او یا هم په راډیو یا تلویزون هم خپرې شـــي.که په هر ځای کې خپرېږي،خو موخه او هدف به یې د ټولنې د سمون او اصلاح کول وي.د لیکوالۍ هنر نومې کتـاب لیکوال د اخلاقي تمثیلي توټې پـه اړه خپل نظر داســـې څرګندوي:(اخلاقي تمثیلي توټه یا ننداریلیک هغه ننداریلیک ته ویل کېږي،چې موضـوع او مضـمون یې د نېکۍ او بدۍ پـه پرتلنې ولاړ وي.د دغوننداریلیکونو یـا تمثیلي ټوټو،چې لـه مـذهبي نمانځنو یې ســـرچینه اخیســـتې،د رنســـانس د دورې تر لومړیو پورې رواج درلود.).(هاشمي ،۱۳۹۳: ۲۲۶).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي تمثيلي ټوټه

ولســــي تمثيلي ټوټې زياتره د ولس په منځ کې راټوکېږي او د ولس د منځ څخه بح ث کوي.که چېرې د ماشــومونو لوبو او کېســو ته غوږ شو هغوی هم خپلې لوبې او کېسې په تمثيلي ډول پر مخ وړي.که ماشــومان له يوې خوا ځانګړې کېســـې لري،خو د کېســـو د تمثيل او ښودنې لپاره يو لړ حرکتونه او خوځښتونه هم د کېسې له تړاو سره سم تر ســره کوي.د بېلګې په توګه د ماشــومانو د نانځکو جوړول او بيا د هغوی واده کول او هغوی ســـره خبرې کول دا خپله د ولســـي تمثيلي ټوټې بېلګه ده.(سنګروال ،۱۳۹۰ : ۲۵۴).

ماشومان خپله هره کړنه تمثيلوي او نورو ته يې وړاندې کوي.د بېلګې په توګه د چينترو لوبه که وکتل شي هلته ماشومان تمثيل کوي او د خپل ســـاعتيرى يوه وســـيله همدا لوبې او تمثيلونه ګڼي.يوشـــمېر څېړونکي انګيري چې آتڼ تر ويدي پير د مخه هم دود وې چې دا هم د تمثيل يو ډول دی،چې اوس هم د پښـــتنو د ملي اتڼ په نامه يادېږي او د هر عمر خلک کولای شـي په اتڼ کې برخه واخلي.د پښتو ادبياتو په ولسـي ادب کې هم ولســـــي تمثيلونه يا تمثيلي ټوټې فولکلوريکې بېلګې لري،چې د تمثيل هنر په کې پالل شوی دی.د بېلګې په توګه پښتو لنډۍ،د اتڼ نارې يا کاکړۍ غاړې،چې پېغلې يا ځوانان په کې رنګ رنګ حرکتونه او تمثيلونه کوي،چې مثال يې په لاندې ډول راوړو:

بېلګه:

هلک: ستادې قسم په حسن خپل وي
که يار دې بل وي ماته راکړه جوابونه
نجلۍ: زما دې قسم په حسن خپل وي
که يار مې بل وي زه دې اور واخلم مينه
نجلۍ: زما په مخ دې پرار جوړ کړ
زه به بخيلې مور ته څه ځواب وايمه
هلک: مور ته دې داسې ځواب ورکړه
زه له ګړي سره ويالې ته وولويدمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ: مور به مې داسې راته وايي
ګرۍ دې روغ پر خولې دې راوړل پرهرونه
هلک: مور ته دې داسې ځواب ورکړه
ګرۍ په خته زه په ګټه وولېدمه
(سنګروال ،۱۳۹۰: ۲۵۸)

دې ته ورته نورې بېلګې یې هم په پښتو ولسي ادب کې ليدلی شو،خو اوس دلته د ولسي تمثيل خبره ده،نو ويلی شو ولسي تمثيل هغه تمثيل ته ويل کېږي،چې د ولس له منځه راوتی وي او د ولس هر قشر په کې ونډه لرلی شي.ښه مثال يې مونږ د اشر ورکولی شو،چې ولس په يوه چغه د يو کار لپاره راوځي او هغه کار په ګډه ترسره کوي. يا ولسي تمثيل يا ننداريک هغه تمثيلي ټوټې ته وايي،چې زياتره کليوال او ولسي ژوند پورې اړوند مسايل په کې انځورېږي او په ساده ولسي کچه په مختلفو بڼو وړاندې کېږي،چې مخکې يې مونږ د بېلګو يادونه وکړه.

د اتلولۍ تمثيلي ټوټه

دا هغه ډول تمثيلي ټوټې دي،چې زياتره په کې د اتلانو کارنامې او کيسې وړاندې کېږي.دا ننداريکونه په لرغونو زمانو کې ډېر دود وې،چې اتلان به يې نوميالي جنګيالي او توريالي وګړي وو.په اوس وخت کې هم دا ډول تمثيلونه په ځانګړو مراسمو په ځانګړي ډول د افغانستان د ازادۍ، دروسانو د وتلو يا انګريزانو د ماتو ورکولو په ورځو کې په ځينو مجلسونو او پروګرامونو کې وړاندې کېږي. ښه بېلګه يا مثال يې د د افغانستان د ازادۍ د ۱۰۰ سلمې کليزې په مناسبت په شمشاد نړۍ وال راډيو تلويزون کې جوړ شوای پروګرام وو، تمثيلي ټوټو کې راتلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاريخي تمثيلي ټوټه

دا هغه ډول نندارليکونه دي،چې د يوې ټولنې تاريخي پېښې په کې انځورېږي.په دې ډول تمثيلي ټوټو کې د ټولنې تاريخي پېښو ته پاملرنه کېږي.بېلګه مثال يې انګريزانو ته د ماتې ورکولو او د ملالۍ د لنډۍ د ويلو پېښه ده.يا د احمد شاه بابا د وخت تاريخي پېښې دي،چې دې ته تاريخي تمثيلي ټوټه ويل کېږي.د يادونې وړ ده،چې په دې ډول تمثيلونو کې ټول تاريخ نه بلکې د تاريخو پېښو غورچاڼ په لنډ ډول وړاندې کېږي،ځکه چې د تمثيلي ټوټې غېږه تنګه وي،نو نه شو کولای ټوله پېښه په کې انځور کړو .

غوټه لرونکي تمثيلي ټوټه

دا هغه تمثيلي ټوټې دي،چې په منځنيو پېړيو کې دودو وې ،چې اصلي موخه او هدف يې په اروپا کې د مسيحي دين ترويج او تبليغ و.په اوس وخت کې غوټه لرونکي تمثيلي ټوټې ډېرې نه ترسترګو کېږي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۲).

په دې ډول تمثيلي ټوټو کې د موضوع سپړل ليدونکي يا اوريدونکي ته پرېښودل کېږي او قضاوت کوونکی يې خپله ليدونکی يا اوريدونکی وي.په اوس وخت کې د عيسويت د ترويج لپاره په ځينې هېوادونو لکه پاکستان،هند،ايران او نورو هېوادونو کې ځينې رسنۍ شته ،چې په تمثيلي توګه د عيسويت تبليغ تمثيل کوي او د خلکو په ذهنونو کې د ياد دين په اړه يو ذهنيت ورکوي.

مذهبي تمثيلي ټوټه

هغه تمثيلي ټوټې،چې ټولنېز مشکلات او ستونزې په کې په انتقادي ډول مطرح او د حل لاره يې ښودل شوي وي.دا ډول تمثيلونه مذهبي بڼه لري،خو په افغانستان کې د دې ډول تمثيلونو د ليکلو ليکوال ډېر کم دي او دا ځکه،چې په دې سنتي ټولنه کې مذهبي تمثيلي ټوټې وړاندې کول نور مشکلات او ستونزې زېږوي،خو په نورو مذهبونو کې د دې ډول تمثيلونو وړاندې کول ازاد دي او هغه ټولنې چې غواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل مذهبي مشــکلات او ســتونزې د تمثل په بڼه خپلو خلکو ته وړاندې کړي او د حل لاره ورته پيدا کړي.

بېلګه

دتمثيلي ټوټې بېلګه

ليکوال :عبدالبصير مينه پال

د تمثيلي ټوټې نوم: زه څنګه په لمانځه کولو راغلم؟

يو ځوان چې له لمانځه څخه غافله شوی وو، هيڅکله به يې لمونځ نه کوو. نوموړی وايي ډېر ساده او آسانه په لمونځ کولو راغلم. يوه ورځ په ټولګي کې ناست وم، د ديني علومو ساعت شروع شو، ښوونکی چې څنګه ټولګي ته راغی؛ نو پوښتنه يې وکړه: ستاسو په نظر کوم ډول خلک لمونځ نه کوي

لومړني زده کوونکي: د معصوميت په بڼه وويل : هغه خلک چې مړه شوي دي، لمونځ نه کوي

دويم زده کوونکي:د ندامت په ډول وويل:هغه خلک چې لمونځ يې زده نه وي، لمونځ نه کوي

دريم هلک: له خپل ځای څخه ولاړ شو او معقول ځواب يې ورکړ:هغه خلک چې مسلمانان نه دي، لمونځ نه کوي. (په همدې شکل څلورم هم وويل) :هغه خلک لمونځ نه کوي، چې کافران دي (په ترتيب سره پنځم هم وويل) :هغه خلک چې له الله تعالی څخه نه وېرېږي، لمونځ نه کوي (ټولو زده کوونکو خپل نظرونه څرګند کړل، خو زه په فکر کې ډوب شوم او له ځان سره مې وويل؛ چې زه له کومې ډلې څخه يم؟ آيا زه مړ شوی يم؟ نه، زه خو ژوندی يم !آيا زما لمونځ نه دی زده؟ نه، لمونځ مې هم زده دی .آيا زه مسلمان نه يم؟ الحمدلله! مسلمان يم .آيا زه کافر يم؟ نعوذبالله .آيا زه له الله تعالی څخه، نه وېرېږم؟ ولې نه! الله تعالی قهار ذات دی، ماته په قهر نشي !نو ولې لمونځ نه کوم؟ له ځان سره مې وويل: ښه! که د قبر په اوله شپه کې پوښتنه راڅخه وشي .ژوندی وې . لمونځ دې هم زده وو .مسلمان هم وې .له الله څخه هم وېرېدلې؛ نو ولې دې لمونځ نه کاوه؟ څه ځواب به ورکړم؟ څو ټکانه مې وخوړل او له هماغې ورځې مې کلک تصميم ونيوه چې نور به په هيڅ حالت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ نه پرېږدم .راځئ! تاسې هم له ځان سره په دې اړه یوه شیبه فکر وکړئ !!!رسول الله فرمایلي- :بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلاَةِ. (مسلم: ۸۲) ژباړه- :د مسلمان او کافر تر منځ فرق په لمانځه کې دی .ګرانه ورورره !همدا اوس الله ته توبه وباسه او قوي اراده وکړه چې، له نن څخه وروسته به یو لمونځ هم نه قضاء کوم، که چېرې پدې تمه یې چې، سبا یا هم بل وخت به توبه وباسم؛ هسې نه چې، مخکې له توبې ویستلو څخه مړ شې، هسې نه چې بدعمله له دې فاني نړۍ څخه ولاړ شې، داسې ډېر ځوانان تللي چې، بیا هیڅ نه وي راغلي .ګرانه ورورره !هیڅکله د الله تعالی له رحمت څخه مه ناهیلی کیږه، هغه ډېر مهربانه ذات دی، د خپلو ګناهونو بخښنه وغواړه او امید ساته چې ماته به بخښنه کوي

اشاروي تمثیلي ټوټه

اشـــاروي تمثیلي ټوټه هغې تمثیلي ټوټې ته ویل کیږي،چې ټوله مکالمه او کرکټر یې په اشــارو خبرې کوي.په دې ډول تمثیلونو کې له اشــارو ،علامو او کنایو کار اخیســـتل کیږي.ښـــه بېلګه یې مونږ د الجزیرې تلویزون د ګونګیانو د خبرونو مثال ورکولی شـو. په افغانسـتان غوندې ټولنه کې د اشـــاروي تمثلي ټوټې ارزښـــت په دې کې دی که څوک نه شـــي کولای د یو چا منفي ټکي په خوله بیان کړي،نو په اشــارو خو یې بیانولی شـــي.یا ښـه مثال یې په ښـارونو کې په دېوالونو د هغه انځورنو جوړول،چې د فساد،رشوت او ناوړه کړنو په اړه جوړ شوي وي.

بېلګه

دا یوه تمثیلي ټوټه ده چې په اشاروي توګه ترسر ه کیږي

لومړی کرکټر شپونکی

په لومړي سـر کې یو تن چې د شـپونکي په بڼه یې ځان جوړکړی وي، لویه چپنې ته ورته کورتۍ یې په تن،ملا یې په څادر تړلې او په لاس کې یې یو لوی لرګی (ډانګ) د سـټیج مخ ته راځي لکه د کوچي روان وي رمو پســې شـپیلي وهي او د حیواناتو په ژبه غږ کوي. په بیګرونډ کې ورپسې د میږو او پسونو اوازونه غږیږي.داسې فکر کیږي چې یاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ممثل عمل يوه رمه مخکي کړې او روان دی. شـــپونکی لا په خپلې رمې پسې روان وي چې په دې وخت کې يو بزګر راشي.

دويم کرکټر بزګر

په دويمه صحنه کې يو سپين ږيری سړی چې شليدلې جامې يې په تن وي د غنمو بوری يې پر شاه راروان وي کله چې خپل پټي ته رسيږي بوری په ځمکه ږدي،د تندي خوله په لســـتوڼي پاکه کړي او بيا غنم په لمن کې واچوي او خلکو ته داســـې ښـــايي لکه دی چې په پټي کې غنم شيندي.

دريم کرکټر خټګر

بزګر لا په کرونده کې بوخت وي چې ستيج ته دريم کس چې بېلچه يې په اوږده ده راروان دی او خپل لويدلی ديوال جوړوي خټه تياروي او پسخه وهي.خټکر په خپله خټه جوړولو بوخت وي کار کوي چې په دې وخت کې يو نجار صحنې ته راشي.

څلورم کرکټر نجار

نجار ســره په لاس کې تيشــه،اره او د نجارۍ نور واړه وســايل وي او صــحنې ته راشــي.د راتګ ســره سم خپل متر يا (پيته) له بورۍ څخه راواخلي او په اندازه کولو پيل وکړي داسـې ښـايي چې نوموړی عملي لګيا دی يوه دروازه يا کړکۍ اندازه کوي او د دروازو د جوړلو اندازه يا ناف اخلي.

پنځم کرکټرموچي

کله چې موچي صـــحنې ته راشـــي خپل بورس،رنګ او بوټان له خلتې راوباســـي او په بوټانو ګنډلو او رنګولو پيل وکړي.دوی لا په خپل کا کې بوخت وي،چې د دوی تر شاه د ښوونځي ماشومان چې دوه هلکان او يوه نجلۍ وي راشـــي په ټولګي کې د خپلې تختې مخ ته کېني او په درس ويلو پيل وکړي او ښـــوونکی يې راشـــي په درس پيل وکړي.کله چې صـحنه له دې ټولو کسـانو څخه ډکه شـي نو په دې وخت کې يو بل کرکټر راشي چې د هغې کړنې په لاندې ډول وي.

پردی يا بيګانه کرکټر

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو کس چې توري جامې او نقاب يې پر مخ وي د شيطان په څېر راشي کله چې وګوري ټول خلک په خپلو کارونو بوخت دي او د خپل وطن په ابادئ مصرو ف دي، نو سر وخوري او له ځان سره وايي چې دوی ټول به په جنګ اچوم. لومړی راشـــي ښـــوونکی ووهي او هغه له ښــوونځي څخه په وهلو وهلو وشــړي.بيا له تختې څخه ټول ليکل پاک کړي څو ماشومان له ليک او لوست څخه محروم پاتې شي.له ماشومانو کتـابونـه ټول او څيرې يې کړي ښـــوونځی وران ويجـاړ کړي،تختـه وغورځوي ټولګی وســوزوي...د افغانســتان لويه نقشــه ولاړه وي هغه ســـرچپه کړي او د کراس يا چلي پا علام پرې راکاږي.کله چې نقشـــه ســـرچپه کړي او د چليپا علامه پرې راکش کړي نو په دې وخت کې همدا شـيطان نما انسـان چې څهره يې وحشـتناکه وي او پردی جاسـوس او غلام وي خپل نوکان ترنګوي او هغه شپونکي ته وو ايي چې دا نقشه نجار چپه کړې.بيا دهقان راولي او ورته وايي چې نقشـــه چوپان چپه کړې بيا همداســـي موچي او نجار ته شـيطاني وکړي او په دې سـره په صـحنه کې ټول وګړي لاس او ګريوان شـــي او شـيطان ډېر خوشـحاله وي چې هېواد وال خپل وطن ورانوي او خپلو کې جنـګ کوي.جنـګ دومره ګرم شي چې په ټولو سرې وينې رامتې شي په وينو کې لت پت پراته وي.اخ و ډب شروع شي خپلو کې سره په جنګ شي.همدا شيطان نما انســـان ټولو ته په لاس کې وســـله ورکړي او يو بل ته وايي چې په ټوپک يې وولی څو مړه شي.ښوونځی وران شي، هر څه ګډوډ شي او بيا په دې وخت کې دا سندره وغږيږي.

په خپل وطن کې جنګ راته جوړ دی
هلته هم زه مرم دلته هم زه مرم
پردی غوبل دی پردی اثر دی
هلته هم زه مرم دلته هم زه مرم
زما ګريوان يې ريشې ريشې کړو
زما وجود يې ټوټې ټوټې کړو
زما ګريوان يې ريشې ريشې کړو
زما وجود يې ټوټې ټوټې کړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردی ټوپک دی پردی سنګر دی
هلته هم زه مرم دلته هم زه مرم

د همدې سندرې د غږېدلو په دوران کې یو بل تن چې سپینې جامې یې پر تن وي هک پک حیران پاتې شـــي هرې خوا چې ګوري هر څه ګډ وډ وي،نو راشي او هر یو زخمي په خپل غېږ کې راجګ کړي او پخلا یې کړي او سـندره همداســې روانه وي د سـپینو جامو والا له سـترګو اوښـکې بهیږي.له هر یوه ټوپک واخلي او لرې یې ګزار کړي.کله چې یو یو تن راجګ شي یو بل ته ګوري حیران شي هغه سپینو جامو والا ټوپکونه مات مات کړي او لرې یې ګزار کړي.بیا لاړ شي د افغانستان نقشه راواخلي او د لطیف ننګرهاري دا سندره شروع شي.

لو لپه شوم اور مې واخیست په فریاد او په سوران یم
نور مې بچ کړی ای! بچیان ستاسو کور افغانستان یم
څوک مې ویشي په څو برخو بېلوي رانه اندام
څوک مې غواړي چې ما خرڅ کړي جوړوي رانه غلام
بس دی بس دی خدای لپاره لړ مې پرېږدی په قراره
زه له هر څه یم لویدلی ورکه شوې رانه لاره

......

دا سندره لا ختمه نه وي چې په تالار کې یو شور او چک چک شروع شـي کله چې دا ټول خلک سره پخلا شـي د تالار زیات ناسـت خلک د ســـتیج مخ ته راشـــي او دې هر یو ته غاړه ورکوي او د پخلا کولو کوښـښ یې کوي.سـپینو جامو والا شـخص د ټولو لاسـونه لاس په لاس کړي او یو موټی او یو زنځیر ترې جوړ کړي.د اتحـاد او اتفـاق یو سـمبول ترې جوړ شـي.سـتیج مخ ته ډېر خلک راټول شـي د افغانسـتان نقشـه په ټولو لاسـونو کې ونیسـي او یوه خوشـحالي جوړه شـي او بیا له همدې ممثلینو څخه یو تن دا لاندې شـــعر وایي او دا تمثیلي ټوټه په همدې ځای پای ته رسیږي.

مونږ د همدې ځانګې ګلونه یو مونږ مه بېلوه
لکه دا ستوري سره ورونه یو مونږ مه بېلوه
زمونږ په زړو کې د یوې مېنې څراغ بلیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوې مينې ارمانونه يو مونږ مه بېلوه
اوس خو مو دلته اړولې چړې مه راښايه
ټول د يوې ځنې خالونه يو مونږ مه بېلوه
زمونږ د ټولو مراد يو دی چې ډېوې بلو
ګډې زاری ګډ تکلونه يو مونږ مه بېلوه
مونږ تل په خپلو کې ټول عمر سره مينه کړې
د خدای لپاره مينه زړونه يو مونږ مه بېلوه
زما (سرتېر) د وطن خاوره څه چې غرونه وايي
مونږ د همدغه وطن غرونه يو مونږ مه بېلوه
د تمثيل پای
(ښادمن ،۱۷ ۲۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوم څپرکی

په معاصر ادب کې تمثيلي ټوټه

ادب يا ادبيات د وخت په تېرېدو ســـره پرمختګ کوي او نوي بدلونونه پــه کې رامنځ تــه کيږي.پــه هر دور او هر پير کې نوي تحولات او بدلونونه زغمي.که چېرته لرغوني دورې ته پام وشـــي هلته ادب دومره پرمختګ نه دی کړی لکه څومره يې،چې کلاســـيکه دوره کې وکړ.بيا په کلاســـيکه دوره کې هغه بدلونونه او پرمختګونه نلري لکه اوس يې چې معاصـــره دوره کې لري.په معاصـــره دوره کې ډېر بدلونونه راغلـل،ازاد نظم،ســـپين شـــعر،هـايكو،ټپيزه،ټكوريزه،نـاول،لنـډه كېسه،کېسه ګۍ،تمثيلي ټوټه،ډرامه فلم،سريال او ... داسې نور ډېر نوي تحولات پښـتو معاصـر ادب ته را داخل شـو او د پرمختګ پړاونه يې ووهل.په دې ډله کې يو هم تمثيلي ټوټه ده،چې معاصـــرې دورې او په ځـانګړي ډول لـه شـــلمې م پيړۍ لـه پيلـه يې ډېر پرمختـګ او وده وکړه.دا،چې معاصــر يا اوســني ادب ته تمثيلي ټوټه څنګه راغله او له کومو پړاونو راتېره او پرمختګ يې وکړ په دې موضـوع به دلته پوره بحث وشي.

پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ

د تمثيلي ټوټې په لرغونتيا په تېرو بحثونو کې خبرې وشوې او نور يې په لرغونتيا بحث ته اړتيا نه ليدل کيږي.د موضوع دا برخه دې ته ځانګړې شوې،چې معاصر ادب ته تمثيلي ټوټه کله راغله او څرنګه يې پرمختګ وکړ؟ په دې اړه به بحث او څېړنه وکړو،چې څه اړتيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه،چې تمثیل په دې سیمه خپل سیوری وغوړو.لکه څرنګه،چې په دې سیمه د انګریز واکمني قایمه وه او په پښتنه سیمه د وخت جابر نظام ظلم او ستم دومره حد ته ورسولو،چې خلک یې دې ته مجبور کړل،چې د یو تحریک لاندې د خپل ژوند د بقا لپاره مبارزه وکړي.هماغه وو،چې د ډېرو هلو ځلو وروسته خدایي خدمتګار نهضت یا تحریک رامنځ ته شو،خو دا تحریک او نهضت د جنګ لپاره نه بلکې د عدم تشدد لپاره جوړ شو او خلکو ته به یې همدا ویل،چې تاسو وسلې ته مه لاس کوی ځکه که وسله مو لاس ته درشي،نو دا سیمه به نوره هم برباد شي.خلکو د خدایي خدمتګار خبره ومنله او د عدم تشدد سلسله یې روانه کړه.

په دې سلسله کې د عدم تشدد پلویانو زندانونه او مشکلات ولیدل،خو انګریز دوی په ارامه نه پرېښودل،نو هماغه وو،چې د دې تحریک غړو په اخبارونو او مجلو کې لیکل پیل کړل،چې په دې لیکلو هم سخت زندانونه ولیدل شول،په دې تحریک کې یو هم عبدالاکبر خان اکبر و،چې د لومړي ځل لپاره یې په ۱۹۲۷م کې د درې یتیمانو په نوم یوه تمثیلي ټوټه ولیکله او د اتمانزو په ښوونځي کې تمثیل او د خلکو په وړاندې ننداري ته وړاندې شوه.دې تمثیل یا ننداري په خلکو زیات اغېز وکړ او له دې وروسته په کراره کراره په نورو ښوونځیو او مدرسو هم ورته تمثیلي ټوټې او برنامې جوړې شوې.له دې وروسته پښتو ادب ته تمثیل ورو ورو مخه کړه او پرمخ روانه شوه.

عبدالاکبر خان اکبرد جونګړې او خدایي خدمتګار په نوم نورې تمثیلي ټوټې یا ننداري ولیکلې.خدایي خدمتګار یې دومره مشهوره شوه،چې له ښودلو وروسته یې یو شمېر خدایي خدمتګاران،چې په دې ننداره یا تمثیلي ټوټه کې یې ونډه اخیستې وه ټول یې زندان ته ولېږل او سختې سزاګاني یې ورکړې.خدایي خدمتګار تمثیلي ټوټه یا ډرامه په ۱۹۳۰ م کې د ستېج پر سر په ژوندۍ بڼه ننداري ته وړاندې شوه.په پښتونخوا کې بل کس،چې په هغه وخت کې یې تمثیلي ټوټو ته مخه کړه هغه قاضي رحیم الله وو،چې په ۱۹۲۸م کې د (نوې روښنۍ) په نوم تمثیلي ټوټه ولیکله همدا تمثیلي ټوټه یا ننداره بیا غازي امان الله خان افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راوغوښته او په ښوونځيو کې تمثيل او ننداري ته وړاندې شوه.(سنګروال ،۱۳۹۰ : ۲۱۷).

په کوزه پښتونخوا کې تمثيلي ټوټې ځکه ډېره وده وکړه،چې هلته له انګرېزۍ څخه اردو او له اردو ژبې څخه په خپل وخت کې پښتو ژبې ته راداخېله شوه.هلته بيا د سمندر خان سمندر نوم هم د يادولو دی،چې لومړيو کې يې تمثيلي ټوټې او بيا يې ډرامې ولېکلې.همدارنګه د حافظ محم ادريس نوم هم نه شو هېرولې نومونړی د ښوونځي ښوونکی هم وو.نوموړي د (استاد او ښوونځي) په نوم تمثيلي ټوټې وليکلې او په ښوونځيو کې د زده کوونکو لخوا د سټيج پر مخ ننداري ته وړاندې شوې.په کوزه پښتونخوا کې پښتو تمثيلي ټوټې يا ننداري ډېره وده وکړه او خپل پړاونه يې ووهل.په کوزه پښتونخوا کې د سرحد ارټ له خوا د پېښور په نشتر هال کې په ۱۹۹۲م کې د پښتو خاکو يا تمثيلي ټوټو د نشر لپاره لاره هواره شوه او هلته يې پښتو تمثيلي ټوټو د نشر او خپريدو سره په کوزه پښتونخوا کې پښتو تمثيلي ټوټه نوره هم مشهوره او وده يې وکړه.په دې لړ کې د نظر محمد ليکلې ((ديوانه مستانه)) د نثار احمد زاهد(د دريو ښځو څښتن)) د خالقداد اميد (کوټه پيسه) د طارق نایاب (پام کوه اشنا) او د فرمان عمرزي (ناوې څه شوه؟) تمثيلي ټوټې د يادونې وړ دي.(رضا ،۱۹۹۵ : ۱۲۶).

په بره پښتونخوا يا افغانستان کې بيا د تمثيلي ټوټې يا ننداريک په اړه دا نظر دی،چې د امير شير علي خان په دربار کې د فقير احمد په نوم يو شخص و،چې پاچا د (مجلس آرا) په لقب نمانځلی و.نوموړي به ځيني تاريخي پېښې د رزمي شعرونو سره په تمثيلي ډول د پاچا په وړاندې تمثيل کولو.(سرور ،۱۳۷۹ : ۴۲).

خو تر کومه ،چې د اوسني تمثيلي ټوټې يا ننداريک خبره ده،نو دا برخه د غازي امان الله خان د واکمنۍ په لومړيو کلونو کې پيل کيږي.کله چې په ۱۳۰۰ لمريز کال په پغمان کې د تياتر ودانۍ جوړه شوه همدغه تياتر کې د لومړي ځل لپاره ننداريک يا تمثيلي ټوټې وړاندې شوې او له همدې ځايه په افغانستان کې تمثيلي ټوټه وزېږېدله

(c) ketabton.com: The Digital Library

او رو رو د ځوانۍ مرحلې ته ورداخل شــو.په همدې تیاتر کې په ۱۳۰۲ لمریز کال کې د څپلواکۍ د جشـن په ورځ د (شـهزاده جوا) په نامه ژباړل شوې ننداریک یا تمثیلي ټوټه ننداري ته وړاندې شو.د دې تمثیلي ټوټې ننداري ته غازي امان الله خان خپله هم ناست وو.

د یادونې وړ ده چې یاد تمثیل د فیض محمد ذکریا،محمود طرزی او صــلاح الدین ســلجوقي وو،چې همدوی یې ترتیب او پروډیوســري هم کړې وه.په دې تیاتر یا سټیج باندې بیا نورې ننداري او تمثیلي ټوټې هم وړاندې شــوې چې عبارت دي له: فتح ټل،بچه نازدانه،حاکم ظالم،مادر وطن او داسې نورې ننداري او تمثیل شوې.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۶).

کله،چې په افغانســـتان کې په کال ۱۳۰۷ لمریز کې کورنۍ ګډوډي جوړه شـوه،نو تمثیلي ټوټه هم له سـکوت سره مخ شـوه،چې تر ډېره په دې ډګر کې زیاته پاملرنه ونه شـــوه اوډېر خنډونه ورته جوړ شـو،خو کله چې په کال ۱۳۲۰ لمریز کال کې محمد نعیم خان د پوهنې وزیر شو،نو په دې وخت کې ځینو فرهنګیانو یو ځل بیا د تمثیل هنر ته وده ورکړه او کله،چې سلطان صلاح الدین سلجوقي د مطبوعاتو مستقل رییس شـو،نو په کابل کې یې د پوهنې د ننداري بنسـټ ډېره کېښـوده او تمثیلي ټوټې یا ننداریک ته یې یو ځل بیا ســـاه ورکړه.د ســـلجوقي په مرسته تمثیلي ټوټې دومره پرمختګ او وده وکړه،چې هره اونۍ کې به یې نوې نوې ننداري او تمثیلي ټوټې ننداري ته وړاندې کولې.

د تمثیلي ټوټې د پرمختګ ســـره په ولایاتو کې هم ننداریک او تمثیلي ټوټو وده وکړه. په ننګرهار،پروان او پلخمري کې د تمثیلي ټوټو د ننداري لپاره مرکزونه جوړ شـــو او هلته به هم مختلفې تمثیلي ټوټې ننداري ته وړاندې کېدلې.په ۱۳۳۹ لمریز کال په کابل کې د ښځو لپاره د (زینب ننداره) په ۱۳۳۸ لمریز کې د عســکری کلوپ په چوکاټ کې (لښـــکري ننداري) تاسـیس شـوې او دا مرکزونه د همدې لپاره جوړ شــول،چې تمثیلي ټوټې په کې ننداري ته وړاندې شـــي.په همدې کلونو کې په کابل کې هم یو مجهز او په هر څه ســمبال تیاتر جوړ شــو او د همدې تیاتر په جوړېدو سره په کابل کې هم تمثیلي ټوټې وده وکړه او د پرمختـګ پر لور یې قـدمونـه او ګـامونـه پورتـه کړل.همـدارنګـه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبوعاتو د رياست په چوکاټ کې د تياتر د هنري مؤسسي جوړيدلو،په ۱۹۶۳ م کال د اطلاعاتو او کلتور د وزارت په چوکاټ کې د ښـــکليو هنرونو د مؤســـسې جوړيدل او په ۱۹۶۶م کې د پښـــتو تمثيلي ټوټو د اســـاســـي فعاليتونو پيل کېدل ،د کابل راډيو په چوکاټ کې د ډرام او ډيالوګ رياســـت جوړيدل.دا ټول هغه څه وو،چې په افغانســـتان کې تمثيلي ټوټې ته يې وده او پرمختګ ورکړ.

کله،چې د ثور کودتا مخ ته راغله تر دغه وخته هم په افغانستان کې تمثيل او تمثيلي ټوټې وده وکړه او د يوې ښې وسيلې په توګه يې په خلکو کې پرمختګ وکړ،خو کله،چې د مجاهدينو او طالبانو واکمني منځ ته راغله،نو له دې ريژيمونو وروســـته په افغانســـتان کې تمثيلي ټوټې ځـان د رکود غېږ تـه وغورځـاو او تر ډېرو کلونو پورې تمثيل خپله ساه ورکړه.

د تياتر در افغانســـتان ليکوال چې د نثري ادب ډولونو ليکوال يې نظر راخيســـتې ياد ليکوال په هېواد کې د تياتر او تمثيلي ټوټې له پيلامې يعنې ۱۳۰۰ لمريز کـال څخـه تر ننـه د بيلابيلو دورو د ننـدار ليکونکو،لوبغاړو او ډايرکټرانو د نومونو مفصل ليست خپور کړی،چې دلته به يې د نمونې په توګه د ځينو نومونه راوړو.

په نندارليکونکو کې

استاد عبدالغفور بريښنا،استاد عبدالرشيد لطيفي،عبدالرحمن بينا،غلام علي اميد،عبدالرشـيد جليا،اســـتاد قيوم بيســـد،عبدالطيف نشـــاط ملک خېـل،اســـتـاد علي کهزاد،غرغښـــت،يوســـف کهزاد،عبـدالرحمن پژواک،غلام حضـرت کوشـــان،عبدالغفور روان فرهادي،ســيد مقدس نګاه،عبدالروف بېنوا،محمد عثمان صـــدقي،منان ملګری،فضـــلي،اکبر پامير،محمد يوســـف آيينه،مهدي دعاګوی،پير محمد خاوري،خان آقا سرور،اسدالله حبيب او ... داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډايرکټران:

استاد صلاح الدين سلجوقي،بهره هروي،استاد عبدالغفوربرښنا،استاد غوث الدين رســـام،اســـتاد رفيق صـــادق،غلام علي اميد،محمد علي ورق،فيض محمد خيرزاده،حميد جليـا،راز محمد فراز،عصـــمت الله انصاري،سيد مهدي شفا،ستار جفايي،پووند،فضلي،منان ملګرى،محمد اکبر روش،ډاکټر محمد نعيم فرخـان،محمد عظيم رعد،وزير محمد نګهت،رشـــيد پايا،تواب لطيفي،ســـردار محمد امين او... داســـې نور. (هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۸).

په هر صـورت په هېواد کې تمثيلي ټوټې وده او پرمختګ په لور روان وو.تر کومه،چې په افغانســـتان کې د نندارليک يا تمثيلي ټوټې خبره ده،نو ويلی شـــو،چې د دې غورځنګ د پيلامې څخه څو کاله دمخه د نندارليک لومړي څرکونه د مولوي صـــالح محمد کندهاري په هغه لومړي درسي کتاب کې وينو،چې د حبيبې د ليسې د زده کوونکو لپاره يې ليکلی او په ۱۹۱۶م کال کې چاپ شوي دي.په دې کتاب کې داسې ډيالوګونه راغلي چې هغه به زده کونکو د تمثيلي ټوټو په توګه د سـتيج دپاسه لوستل.(رفيع ،۱۳۷۱: ۹۹).

په دې لړ کې د ۱۳۰۰ لمريز کال شاوخوا د مولوي صالح محمد د (غېر حاضري) په نوم يوه لنډه تمثيلي ټوټه ده،چې د پوهنې زده کوونکو د اعليحضـرت امان الله خان په وړاندې يې د سـټيج پر مخ لوبولې وه.(انځور ،۱۳۷۱ : ۱۸۶).

دنندارليک يوه بله بېلګه،چې مخې ته راځي هغه د محمد اعظم ايازي د(ازاد افغان او ســـپين ږيرى) تر ســـرليک لاندې ليکلې او د کندهار پښـتو ادبي انجمن د خپرندويه ارګان پښـتو مجلې په يوه ګڼه کې خپره شـــوې ده.د دې دورې پـه ننـداره يـا تمثيلي ټوټو ليکونکو کې اروابښـــاد عبـدالروف بېنوا،اروابښـــاد قيـام الـدين خـادم،محمـد نـادر ايوبي،غلام رحمن جرار او جان محمد پکتيا نومونه ديادونې وړ دي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۳۲۲ لمريز کې د پوهنې ننداري په چوکاټ کې هم ډېرې پښتو تمثيلي ټوټې ننداري ته وړاندې شوې او په کال ۱۳۳۲ لمريز کې په مرکز او ولاياتو کې په پښتون ميشتو ښوونځيو کې هم ډېر تمثيلونه او نندارليکونه د ستيج پرمخ ښودل شوي ،خو له بده مرغه په دې اړه ليکلي اسناد او شواهد نشته،چې کومې تمثيلي ټوټې په دې ښوونځيو کې ننداره شوي دي.ارواښاد سرمحقق عبدالله بختاني خدمتګار په خپله يوه مقاله کې،چې ((فرهنګ مردم)) مجله کې ((په ننګرهار کې د تمثيلي ټوټې هنر بېلګې)) تر سرليک لاندې خپره کړې يادونه کړې،چې په خپله يې په ۱۳۲۲لمريز کال په کابل کې په يوه نندارليک يا تمثيلي توټه کې،چې د ارواښاد نورمحمد پوونده په ډايرکټرۍ د (مات کنډول) تر سرليک لاندې په کابل کې ننداري ته وړاندې شوې په کې يې کار کړی.(بختاني خدمتګار ،۱۳۶۵ : ۷۷).

همدارنګه په ۱۳۳۶ لمريز کال په ننګرهار کې د ننګرهار د ښاروالۍ په چوکاټ کې د ننداړو لپاره يو تياتر يا نندارتون هم جوړ شو،چې په دې تياتر کې به مختلفو ليکوالو خپلې تمثيلي توټې ليکلې او په همدې تياتر کې به يې ننداري ته وړاندې کولې.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۲۰).

په ورو ورو په هېواد کې په مختلفو ولاياتو کې هم تمثيلي ټوټې رواج او د پرمختګ ګامونه يې پورته کړل.بختاني صاحب د ځينو تمثيلي ټوټو ليکوونکو نومونه داسې راپېژني.(غلام دستګير ړنګ،عبدالروف قتيل،عبدالله بخاتي،عبدالطيف ګرديوال او... داسې نورو نومونه په ګوته کوي.) او د هماغه وخت د ممثيلينو نومونه يې هم په خپله مقاله کې ياد کړي لکه،استاد نورالدين مهموم،اسلام دين هنريار،اسدالله شينوارى،اسدالله نصرتي،نثار احمد نثار،غلام دستګير ړنګ،بختاني صاحب،ګرديوال او خانګل نومونه يې ياد کړي دي.د همدغه يادو ليکوالو او ممثيلنو پر مټ په ننګرهار کې د تمثيلي ټوټې هنر دومره وده او پرمختګ وکړ،چې ډېر مېنه وال يې پر ځان رامات کړل او دا هنر د هر چا د خوښې وړ وګرځېد.همدارنګه د ننګرهار د ولسواليو په ليسو لکه، د کامې په مراد عالي لېسه،د کزې د شيخ ملکيار

(c) ketabton.com: The Digital Library

لېسه،د روښان لیسه،د روداتو د احداد لیسه،د کوز سلطانپور د میا فقیر الله جلالابادي لیسه،د ښېوې جمالي لیسه او ... دې ته ورته نورو ډېرو لیسو او ښوونځیو کې همد تمثیلي ټوټې یا ننداري وړاندې کېدلې او دا کار د دې لپاره کېده،چې د خلکو پام زده کړو ته راجلب کړي او له هېواده د بې سوادۍ لمن ټوله کړي.

په مشرقي کې وخت پر وخت مختلفې تمثیلي ټوټې ننداري ته وړاندې شوي دي،چې په هغې کې یو هم د عبدالله بختاني د (سیدو ملنګ) ننداره د پام وړ ده،چې په کال ۱۳۳۸ لمریز کې ولیکل شوه او څو ځلې ننداري ته وړاندي شوه.د ننګرهار د لیسې د فعالیت په نتیجه کې بیا د ننګرهار ښاروالۍ په مرسته (ننګرهار ننداره) هم جوړه شوه.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۲۱).

دې ته ورته په کندهار او د هېواد په نورو ولایاتو کې هم د تمثیلي ټوټې هنر وده او پرمختګ وکړ او د خلکو پام یې ځان ته راوګرځو.په دغه وخت کې د تمثیلي ټوټې پېلېدل یو لوی کار او لوی هنر ځکه و،چې نني عصري وسایل نه وو او خلکو له همدې لارې خپل هنري ذوق ماتولو.د پښتو تمثیلي ټوټې یا ننداري د راتګ او پرمختګ بل پړاو بیا په کال ۱۹۶۶م کې د اطلاعاتو او کلتور د وزارت په چوکاټ کې،چې کله د پښتو تیاتر یوه څانګه جوړه شوه او مسؤولیت یې ارواښاد پاینده محمد پوونده پر غاړه واخیسته،نو نور یې هم پرمختګ او وده وکړه.ښاغلي پوونده څو کاله په دې ډګر کې خدمت وکړ،خو کله چې د تمثیلي هنر یوه ډلګۍ کندهار ته لاړه او هلته یې په فعالیت پیل وکړ،نو پووندہ هملته کندهار کې پاتې شو او په کابل اطلاعاتو او کلتور وزارت کې د پښتو تیاتر یا تمثیلي ټوټې په ټپه ودرېدې.

د یادونې وړه ده،چې د ښاغلي پووندہ په وخت کې،چې چا په تمثیلي ټوټو کې برخه اخیستې وه،د هغوی نومونه په دې ډول دي.(فضل محمد فضلي،منان ملګری او زلیخا فخري) وو.چې له دې اداري له ختمیدو وروسته یې په راډیو افغانستان کې د ډیالوګ او راډیو ډرام

(c) ketabton.com: The Digital Library

په برخه کې يې کار پيل کړ.فاطمه،صـــايمه مقســـودي،محمد اصـــف وردګ،حاجي کامران او عبدالرشـــيد پايا په دغه اداره کې د ډايرکټرۍ تر حده رسيدلي وو،خو کله،چې د عبدالاحد صالحي په مشرۍ د ثقافت او هنر رياست بيا په فعاليت پيل وکړ،نو پښتو تمثيل او تياتر هم ورسره وده او پرمختــګ وکړ،چې پــه دې لړ کې جــان محمـد پلار،جميلــه يامن،فضل محمد فضلي،منان ملګري،رشيد پايا او محمد اصف وردګ ورســره بيا فعاليت پيل کړ او پښــتو تمثيل ته يې له ســره ســاه ورکړه.(سرور ،۱۳۷۹ : ۱۱۸).

د نثري ادب ډولونو ليکوال،چې تياتر در افغانســـتان د ليکوال نظر يې راخيستى ليکي،چې کله په راډيو افغانستان کې د راډيو د هنر او ادبياتو اداره کې د تفريحي او تربيوي پروګرامونو لپاره مســـتقله اداره جوړه شـــوه د دې لارې چارې برابرې شـــوې،چې د پښـــتو تمثيلي ټوټو پروګرامونــه يې پــه مســـتقل او خپلواکــه توګـه کـار کولو تـه مجبور کړل،چې له همدې لارې د فضـــل محمد فضـــلي په ډاريکټرۍ پښـــتو تمثيلي ټوټې ته د پام او قدر وړ خدمتونه وشو او د پرمختګ لور ته يې ګړندي ګامونه پورته کړل.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۲۲).

ددې بحث د پايلې په توګه ويلى شـو،چې پښـتو تمثيلي ټوټې په لره او بره پښتونخوا کې بلکې په ټوله پښتنه سيمه کې له لوړو او ژورو راتير شوى او هر وخت يې مشـکلات او ستونزې ګاللي دي.همدارنګه ويلى شـو،چې پښـتو معاصـر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ په يودمي توګه ندى شوى بلکې د وخت په تېرېدو سره په کراره کراره يې پښتو ادب ته سر ښکاره او بيا يې ورو ورو د پرختګ قدمونه پورته کړل،چې په دې وروستيو کې يې ګامونه دومره ګړندي شول،چې اوس د هېواد پــه هر تلويزون او راډيو کې د تمثيلي ټوټو لپــاره ځـانګړي پروګرامونه او خپروني جوړې شـــوي دي.په افغانســـتان کې مختلف تلويزوني چينلونه لکه شــمشـــاد نړۍ وال راډيو تلويزون،ژوندون نړۍ وال راډيو تلويزون،لمر نړۍ وال تلويزون،افغان تلويزون. په کابل کې او همدارنګه په لوى مشـــرقي کې بيا انعکاس راډيو تلويزون،شـــرق راډيو تلويزونه،مرام ،صفا راډيو او د هېواد په نورو ولاياتو کې مختلفو

(c) ketabton.com: The Digital Library

رســـنیو او همدارنګه په یوټیوب چینلونو،فیس بوک او نورو مجازي چینلونو کې پښتو تمثیلي ټوټې وده او پرمختګ وکړ او ځان یې د د اوج پړاو پر لور روان کړ.د یـادونې وړ ده،چې پـه افغـانســـتـان او کوزه پښـتونخوا کې تمثیلي ټوټې په سـتیج ښـودل کېدې،نو ځکه یې کتابي یا چـاپي بڼـه نـده لرلـې یوازې پـه مختلفو خورو ورو لیکنو او مقـالو کې ورتـه اشـــاره شـــوې ده،نو ځکه یې زیاتې بېلګې په لاس کې نلرو،خو اوســـني تمثیلونه او نندارلیک لیکونه له نېکه مرغه په یوټیوب،فیس بوک،ټیک ټاک او نورو اجتماعي چینلو او رسنیو کې شته او هر وخت که څوک وغواړي لیدلی او ګټه ترې اخیستلی شـي.د موضـوع دا بحث دلته د څو تنو مشـهورو پښـتو ننداره لیکونکو د نومو په یادونې پای ته رســـول غـواړم: عبـدالاکبر خــان اکبر،رحیم الله ،عبـدالرحمن پژواک،عبدالروف بینوا،محمد اعظم ایازي،صـالح محمد کندهاری،قیام الـدین خـادم،پـاینـده محمـد پوونـد،عبـدالله بختـاني خـدمتګـار،قتیـل خوږیانی،منان ملګری،فضـــل محمد فضـــلي،واحد نظري،محمد اکبر پـامیر،جـان محمـد پلار،احـد ژونـد،ممنون مقصـــودي،محمـد اصـــف وردګ،عنایت الله شـــفق،ننګیار نا اشـــنا،تاج محمد رحیمي،امام جان مجبور... او داسې نور د یادونې وړ دي او په دې برخه کې نوي ځوان ممثلین هم نــه شـــو هېرولی لکــه : امــام جــان مجبور،ممنون مقصـــودي،حضـــرت ګل زنداني،ضـــیاءالرحمن لالاخیل،محمد یونس داودزی نومونه د یادونې وړ دي.

په پښتو ادب کې د مشهورو تمثیل لیکونکو پېژندنه او د ځینو تمثیلي ټوټو بېلګې

د موضـــوع دا برخه مو دې ته ځانګړې کړې ده،چې د ځینو مشـــهورو تمثیل لیکونکو لنډه پېژنـدنـه او د ځینو یې بېلګې وړانـدې کړو.دا،چې په پښـــتو ادب کې ډېر زیـات ننداره یـا تمثیل لیکوونکي لرو،نو د ټولو راوړل او معرفي کول،د موضوع لمنه پراخوي ،نو ځکه د ټولو له ډلې یواځې د څو تنو پېژندنه او د تمثیل بېلګې راوړو،څو و

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولی شــو،د ځېړنې دا برخه هم پرې غني کړو،نو په همدې اســاس به دلته د ځينو تمثيل ليکوونکو په پېژندنه پيل وکړو او که د کوم ليکوال بېلګه مو تر لاسه کړه هغه به هم ورسره مل کړو.

عبدالاکبر خان اکبر

ښــاغلی عبدالاکبر خان اکبر د عبدالقادر خان زوی او د ســخي ارســلا خان لمســـی په خټه محمد زی او په ۱۹۰۰ م کال د پېښـــور د چارســـدې په عمرزو کلي کې زېږدلی دی.لومړنی او منځني تعليمات يې په خپله ســيمه کې تر ســره کړي وو.بيا وروســته د لوړو زده کړو لپاره د پېښــور په اســلاميه کالج کې شــامل ،خو له بده مرغه د کالج په دويم کال کې وو،چې د وخت ظالم نظام له امله يې کالج پرېښـــود. د پښــتونســتان له مجاهدو شــاعرانو او ليکوالو څخه دی.نوموړي د خپل ژوند زياته برخه په خدايي خدمتګار تحريک د خان عبدالغفار خان ســـره په مبارزه کې تير کړ.د وطن د ازادۍ لپاره يې قلمي او ځاني مبارزه دواړه پر غاړه اخيســـتي وو.هم يې د قلم او هم يې د توري په برخه کې د وطن لپاره خپل ژوند قربان کړ.په کوزه پښـــتونخوا کې لومړنی تمثيلي ټوټه يا ســـټيج ډرامه ليکوونکی دی،چې لومړنی تمثيل يې د درې يتيمان په نوم او بيا وروسته يې د خدايي خدمتګار په نوم يوه تمثيلي ټوټه وليکله،چې په ښـــوونځي کې تر تمثيلولو ورســـته يې ټول لوبغاړي د وخت ظالم نظام زندان ته ولېږل.

په دې پســې يې يوه بله ســټيج ډرامه يا تمثيلي ټوټه د (جونګړه) تر نوم لاندې په ســـټيج تمثيل کړه،چې ياده ډرامه يې په کتابي شـــکل هم وليکله،خو کله چې د وخت پوليســـو د نوموړي کور تالاشـــي کړ د نوموړي ټول ليکلي اثار يې له ځان ســـره ويوړل او تر اوســـه يې هيڅ درک نشته.تعليم جديد،تهذيب جديد ،تربور او کاروان روان دی دا هغه تمثيلي ټوټې دي،چې ښـــاغلي عبدالاکبر اکبر ليکلي او په ښـــونځيو کې يې نندارې ته وړاندې کړي،خو لـه بده مرغـه د نوموړي هيڅ تمثيلي ټوټه په ليکلي بڼه نه تر لاســـه کېږي او د وخت نظام يې ټولې ليکنې له ځان سره وړي دي.(بېنوا ،۱۳۹۳: ۹۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرهنګ ادبيات پښتو دوهم ټوک ليکوال يې د مړينې نېټه داسې يادوي چې نوموړی په کال ۱۹۷۷ م د اکتوبر د مياشــتې په يوولســمه نېټه له دې نړۍ ســترګې پټې او ابدي دنيا ته رخصــت شــو.(هېوادمل ،۱۳۶۵: ۲۲۵).

عبدالله جان اسير

عبدالله جان اسير د مقرب خان زوی او د شېر زمان خان لمسی د ۱۹۱۰م کال د جولای په څوارلســمه د مردان د ســميې د ســوابۍ په زيده نومې کلي کې زيږدلی دی.لومړنی زده کړې يې د خپل کلي په مدرســه کې تر ســره کړي دي. د محکوم پښــتونســتان شــاعر او ليکوال دی.نومړی هم د خدايي خدمتګا تحريک غړی وو.نوموړي په ياد تحريک کې نه ستړي کېدونکي خدمتونه وکړل.ښاغلی اسير د شاعرۍ ترڅنګ يو ښه او تکړه ليکوال هم وو.نوموړي د درس عبرت په نوم د ثميلي ټوټو يو چاپ شـــوی اثر هم لري،چې په لومړينو تمثيلي ټوټه ليکونکو کې يې نوم د يادونې وړ دی.نومړی په ۱۹۷۸ م کال د نومبر په ديارلســـمه نېټه ومړ.دا،چې زياتره تمثيلي ټوټې په کتابي بڼه نه دي،خپرې شــوي ،نو ځکه يې د ځينو بيلګو له راوړلو عاجز يو.(بېنوا ،۱۳۸۸: ۸۲).

محمد اکبر پامير

محمد اکبر پامير د بهاولادين زوی او د ګل جان لمســـی په کال ۱۲۹۸ لمريز د ننګرهار د کامې ولسوالۍ په سنګر سرای نومې کلي کې نړۍ ته سترګې پرانيستې دي.په پښـتو او فارسـي ژبو يې ډېرې ليکنې کړي دي.لومړنۍ زده کړې يې د خپل کلي له ملا څخه تر ســره کړي دي.بيا لوړو زده کړو لپاره د وخت حکومت د نورو هلکانو سره يوځای ترکې ته ولېږه.لوړې زده کړې يې په ترکيه کې تر ســـره کړې او په کال ۱۳۲۱ لمريز کې د کابل پوهنتون د حقوقو پوهنځی استاد شو.نوموړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښــتو تمثيلي ټوټو او ډرامو کې لوی لاس درلود،چې د ځينو نومونه يـــې پـــه لانـــدې ډول دي: مـــجـــنـــون، ګژدم،ديوانه،محبت،مجرم،قاتل،دوست،بخت ازمايي ،بندي او ...داسـې نورې تمثيلي ټوټې او ډرامې يې ليکلي دي.د نوموړي بنـدي منظوم تمثيل د ډېرو خلکو پام ځانله راوګرځو،ياده ډرامه يا تمثيلي ټوټه يې په کال ۱۳۲۸ لمريز له کابل راډيو څخه د پښـــتونســـتان په پروګرام کې خپور شـو او دې کې د پاکسـتان د حکومت ظلم پر پښـتونسـتاني بنديانو باندې تمثيل شــوی دی.ښــاغلی پامير په کال ۱۳۵۱ لمريز په کابل کې وفات شو.(بېنوا ،۱۳۹۳: ۱۹۳).

بېلګه

ليکوال: محمد اکبر پامير

د تمثيلي ټوټې نوم: بندي

کرکټر يا لوبغاړي: مستعار نوم بندي

دلته به يې د بندي منظوم تمثيل يوه برخه د بېلګې په توګه راوړو

بندي

کرکټر يا کردار يې په دې ډول دی،چې (بندي په ډېر غم او درد د ځان سره خبرې کوي او خپله منظومه مکالمه داسې پيلوي):

بندي:

دا دنيا ده ورونو کله تياره کله رڼا وي

کله کاندي څوک خندا کله چاباندې ژړاوي

د طبعيت نظام او عدل هيڅکله نه ورکيږي

د حقيقت لويه برېښنا په ګوتو نه پټيږي

(بندي لږ مکث او مسکا وکړي او د اضطراب نه ډک اوسېلې وباسي او بيا وايي)

د ازادئ په لار کې بنديتوب وي او که مرګ

دواړه يو دي دواړه يو دي سره غبرګ

هغوی ګمان لري چې په ظلم او ستم بيا

کاره واړه فکرونه به شي ببر ته سم بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ظلم او تحکم زور کېدای شو په عدالت
نن به نه و په دنیا کې ژوندی هیڅ یو ملت
(د بندي د غټو بوټونو آواز کرار کرار رانژدې کېږي په دې وخت
کې بندي په لوړ او مسخره غږ وایي او له ځان سره خاندي)
بیا څه وایي لېونیه آواز دې نه پټېږي
آواز مې مکث ته زما نه ډېر بېرېږي
راته ښکاري نور دې عقل کوچېدلی دی له سر نه
نور دې تللی دی بلکل دید له بصر نه
ته ړوند کوڼ یې.........
(بندی بیا په غرور سره وایي) :
.... رښتیاده........ درانه دې غوږونه
ستا خبیث آواز چې اورم غوځېږي مې هډونه
زه حېران یمه تاته چې څنګه دې زړه خاندي
سبا غر غره کېږې................
هغه وخت به نه ته خاندې.....
دا دنیا دغه یې حال او دا یې روزګار دی
څوک کاندي غلامي او باداري د ځېنو کار دی
څوک د حق په لاره درومي شهیدانو هدیرې ته
څوک ناست وي په کرسۍ کې بادارانو امر یې ته
زما و ستا منځ کې موجود یو لوی توپیر دی
زه عاشق د آزادۍ یم خو اجنبي د ستاسو پیر دی
ترپایه..(بېنوا ،۱۳۹۳ : ۱۹۳ ــ ۱۹۴).

په پورته منظوم تمثیل یا ننداریک کې د کوزې پښتونخوا پر بندیانو د ظلم او ستم کېسه د یو کس لخوا پر مخ وړل کېږي،چې هغه د بندي په شکل کې خپل ځان جوړ کړی وي او ټوله کېسه تمثیل کوي او د وخت د ظالم نظام پر وړاندې د خپلو بندي ورونو د خلاصون او پرې د ظلم نه کولو هڅه او تمثیل کوي.یاد تمثیل په کابل راډیو کې تمثیل او په پښتونستان خپرونه کې ننداري ته وړاندې شوی دی.ښاغلی پامیر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثيلي ټوټه او ډرامه کې لوی لاس لري او د قلم ښـــکلا يې د بندي منظوم تمثيل نه له ورايه ښکاري.روح دې يې ښاد وي.

محمد رضا رضا مومندي

محمد رضا رضا مومندي د عبدالعزيز خان زوی د پښتو ژبې تکړه ليکوال او شاعر وو.په کال ۱۹۲۵ م د پښتونستان په هزار خانئ سيمه کې چېرته چې د رحمان بابا مزار دی زېږدلی او په ۱۹۴۱ م کې د ميټرک يا لســم ټولګي څخه فارغ او په ليډی ريډنګ هســپتال کې د نرس يا کمپوډر په حېث دنده تر ســره کړې ده.نوموړي د (کوډې) تر ســرليک لاندې يوه وړه تمثيلي ټوټه يا ننداره په ډيالوګي شــکل ليکلې اوپه ۱۹۶۰ م د اکتوبر په مياشت کې د پېښور په (غنچه) نومې مجله کې چاپ او خپره شوې ده چې دلته به يې د نمونې په توګه راوړل ښه وي.نوموړی په کال ۱۹۹۹ مې کې د اګســت په ديارلســمه وفات او د هزار خانې په مشــهوره هديره کې خاورو ته وســپارل شــو.مخکې له دې،چې يې ببلګه راوړو د څو اثار نومونه به يې ذکر کړو.رواچې زندان تمثيلي ټوټې،غنچه ډرامې،د کوچنيانو لپاره.ديادونې وړ دي.(انځور ،۱۳۷۱ : ۲۳).

بېلګه

ليکوال: محمد رضا رضا مومندي
د تمثيلي ټوټې نوم: کوډې
لوبغاړي يا کرکټرونه:
۱: شمعه
۲: ثمرو
۳: بلقيس

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوډې

اول تمثيل يا اوله ننداره

(په يوه کور کې د واده نه څو ورځې پس)

شـمعه: وای (ثمرو) خور ! نڼرور ده که سـور اور دی سـور اور؟ د راتلو سـره يې راته په کور کښـې هغه ويجاړی شـروع کړي دي چې تپوس يې مه کوه.

ثمرو: دا څه وايې؟ شمعې خور! بلقيس ګنې دومره بده ده؟

شمعه: وای خورې! بده ده که زه درته وايم،بغمه يې کړه راته.

ثمرو: نو آخر غواړي څه؟

شـمعه: ببلول! اوف! شپه او ورځ په دې علتونو او شيطانو پسې لګيا وي چې کله به وي چې د سـليم زړه د مور نه تور کړم او ترې نه بېل شي.

ثمرو: وای خورې! دا ما چې اورېدلي وو غلط و څه؟

شمعه: تا څه اورېدلي او د چانه؟

ثمرو: خورې! ما ته خو دلبرو خور د بلقيسې دومره صفتونه کول چې د حد نه تېر،ويل يې که ښـځه ده،نو بلقيسـه ده.په کټوی څمڅۍ کې هوښياره ،په وينځلو،ګنډلو کښې مړنۍ،د خوابنې سخر په خدمت کښې لکه د وينځې شپه او ورځ چابکه،او که څوک سرې سروټکي ورته په سر کې نوبه د حيا نه ورته اوف قدرې ونه کړي..

شـمعه: وای خورې! دا ټول دروغ دي،ورکه بلقيس شـه او ورکه يې نامه شه،زه درته وايم مصيبيت دی مصيبت! هيڅ نه ورځي او هغه که ورتلـل نو هم يې هېر يې کړل.بس د زړه بـداوی ده نور څـه نـه ده ګورې... های های خورې په رښا ورځ خدای شـمکوره کړم،زه څه خدای وهلې وم چې د زوی دپاره مې داسې مصيبت خوښولو...

ثمرو: خورې! وای خورې! دا زوی دې ورتـه هم څـه نـه وايي چې داسې بې اسرې ده؟

شـمعه: وای ثمرو! زوی مې د ښـځې شـو اوس يې ځما نه زړه موړ شوی دی،هو زه درته وايم داسـې بده پرې لګم لکه د دښمن،خدای خبر چې بلقيسې پرې څه جادو کړی دی ځما خو هډو اوري نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثمرو: خورې ! سلیم اوس هغه سلیم نه دی چې زه به کله راغلمه ځما تلي به يې ښــکلولې،د واده نه پس داســې بدل شــوی دی لکه ورځ چې شپه شي،که زه ورته سمه کوم نو دی راسره په ورانه ځي خورې.زمانه خرابه ده د خپل عزت راســره خیال دی . د حیانه د الف نه ب ورته نه شم کولی.

شــمعه: نو خورې! ترڅو؟ آخر به یوه ورځ راشــي چې د دې شــامدام بغمونه به مې زړه پرق وچوي.

ثمرو: وای خورې! خدای مکه د بلقیســې زړه خو دربانديې داســې یخ مکړه.

شمعه: آو! آمین ! خو خورې په هېڅ علاج يې نه رسم،نو چې دا کور وتــه پرېږدم او کــه زهر وخورم؟مــا نــه خوېې دوه درې خطــا کړي دي،بس خو چې راغلې ده نه څه خبره راسره نښلي د ذرې ذرې خبرې سره لکی تړي او سلیم ته يې په غوږونو کښې ورمنډي.

ثمرو: شمعې خور! بلقیس خو خیر اوس رامعلومه شوه چې د شر لکۍ ده ولې زه وایم چې ســلیم څنګه بدل شــو؟ هغه خو فرښــته وه هغه خو چرې په عمر کښې ستا زړه ته درد نه و رسولی.

شمعه: وای خورې! اور د اور نه لګي کنه سلیم خو پاک و،خو چې دا ګنده بوټی ورسره شوه، نو پلید يې کړو.خورې! اوس سلیم هغه سلیم نه دی پاتې کنه کوم چې د واده نه وړاندې و،سلیم خو اوس د ښځې په لاس کښــې لکه د ګوډاګي لوبېږي.هغه اوس په ما څه کوي په ما توکي څه؟زه خو ورتـه اوس توره بلا شــوم توره بلا. رانـه لرې تښــتېدل غواړي.

ثمرو: شمعې خور! ځما په زړه کښې بوه بله خبره راغله هسې نه چې بلقیسې په تا ګوډې کړې وي.

شمعه: وای خورې! دغه خو زه هم ژاړم کنه چې سیم داسې زر ولې بدل شو؟د سلیم په سترګو کښې زه اوس ولې اغزی اغزی کېږم؟سلیم ولې ما ته د مورولۍ پام نه کوي؟ دا کار بې د کوډو نه چرې کېدی شــي؟ضــرور د بلقیســې کوټنۍ مور څه کړي دي.هغه خو په دې خبرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښي د پخوا راسي مشهوره ده او ځما دا پوره يقين دی چې د خپل مراد د تر سره کولو دباره په کور دا د شکونې غشی هم دې اچولی دی.

ثمرو: د شــکونې غشــی؟ های الله! دا خو ضــرور د چا پوخ دښــمن کار دی.

شمعه: وای ثمرو خور! زه خو د بلې زماني ساده ښځه يم له دې حرام کارونونه تر اوسه خدای ساتلې يم ما له خو يې هيڅ څه علاج نه راځي او نه مې د چا نه څه اوريدلي دي،هســې اورم چې په يو ښــه او د اتفاق کور کښې چې داسې يکدم څه بې اتفاقي راپيدا شي نو د هغې لويه وجه سپيره فال او کوډې کېدی شي.خورې! که تاله مې څه علاج درځي نور راته يې اوښايه کنه؟

ثمرو: شمعې خور! ما خو درته يو ځل خور ويلي دي او خدايګو چې د دې قســـې په اورېدو ســـره خو درته د ډېر ه غمه لګه د مومو ويلې شوم.خلق وايي چې په ننګيالي خور کښې د يو پالي فقير جونګړه ده او هغه دد ې کوډو په کار کښې ډېر منلی شوی دی ،که خوښه دې وي نو وربه شو.

شمعه: وای خورې ! ته به راسره دومره ښېګڼه کوې او زه دې تلی نه ښکولوم؟ زه خو وايم چې هډو اوس ورشو

ثمرو: اوس؟

شمعه: هو اوس! خو دامې ويل چې که کوډې راوختلې نو ځای نښې به يې راته هم ښآيي او که نه؟

ثمرو: يه خورې! زه درته وايم داســـې پوره پوره نښـــې پټې به يې درکړي چې حېرانه به شې ورته،څه معمولي پالي نه دی کنه خورې؟ د کلو کلو خلق ورته راچليږي او خپل مرادونه پرې ترسره کوي.

شــمعه: ښــه ده خورې! دا به دې ماســره لويه نېکي وي چې زما هډونه اوس په اورسوځي زه ګوره نوره نه شم حصاريدی.

ثمرو: ښــه ده خورې! راځه چې دې ورله بوځم خو شــکرانه د لســو نه کمه نه اخلي چې څه دځان سره واخلې ګوره.

شــمعه: يه خورې! شــل خو دې واخلي خو چې ځما کوډې راوباســي! راځه چې ځو،دا دې روپۍ راسره دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثمرو: ښه راځه چې ځو (دواړه) حرکت وکړي.(بېنوا ،۱۳۹۳ : ۴۸۳ – ۴۸۴).

په پورته تمثيلي ټوټه کې،چې په څو مختلفو ننداروکې وړاندې شوې ده دوه ښځې چې يوه يې ډېره ساده او بله يې ډېره چانسګره او هوښياره ښکاري شمعې د زوی ناوې بلقيس په اړه خبرې کوي د بلقيس خواښې چې له خپلې اينږور نه سر ټکوي او زړه خوري ثمرو چې بله ښځه ده او ځان شمعې ته ډېره نږدې ښايي هغه دې ته مجبوري چې کوډګر او پالي ته ورشي.له دې تمثيلي ټوټې څخه زمونږ د کليوالو ميرمنو هغه ساده توب او ناپوهي هم ډېره ښه ترسترګو کيږي چې څوک ورته څه ووايي هما غه مني.دا دواړه کرکټرونه زمونږ د ټولنې نمونه په ګوته کوي .ياد تمثيل چې په سټيج هم تمثيل شوی ډېر په زړه پورې او ښکلی انځور وړاندې کوي او خلکو ته داښايي چې په کور کې د جنګونو نتيجه دا رامنځ ته شي چې بيا خواښې او اينږو په يو بل بد ګمانه شي.ښاغلي رضا مومندي دې ته ورته نور ډېر تمثيلونه هم ليکلي خو دلته مو دا يوه نمونه راوړله او په همدې بسنه کوو.

غلام دستګير ړنګ

غلام دستګير ړنګ د محمد سرور خان زوی په خټه ابراهيم خيل خوګيانی په ۱۳۰۶ لمريز کال د خوګيانو په کړه کې زيږدلی دی.لومړنی زده کړې يې د کړې په لومړني ښوونځي کې ترسر ه کړي او په ۱۳۱۸ لمريز د کابل په اساسي دارلمعليمن کې شامل شو.په ۱۳۳۰ لمريز کې د ننګرهار د لېسي لومړی سرښوونکی او بيا يې مدير مقررشو.په ۱۳۳۶ لمريز کې د ننګرهار د پوهنې لوی مدير شو. ښاغلی ړنګ د شاعری سره سره يو ښه ليکوال هم دی.نوموړي ځينې تمثيلي ټوټې او ډرامې هم ليکلي چې عنوانونه يې په لاندې ډول دي. د غم منګی:تمثيلي ټوټه، مجبور غل: تمثيلي ټوټه، خير او شر: ډرامه.د حق تبليغ،ټولنه او ښوونکی دا د نوموړي ډرامې او تمثيلي ټوټې دي،دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې نمونې یې زمونږ لاس ته راونه رســـیدلې نو ځکه مو کومه نمونه رانه وړه.(بېنوا ،۱۳۹۳ : ۴۸۳ – ۴۸۵).

عبدالله بختانی خدمتګار

عبدالله بختانی خدمتګار د ملا اغا جان زوی د ننګرهار د سـره رود ولسوالۍ د بختان نومي کلي کې په ۱۳۰۵ لمریز کال کې زېږېدلی دی.لومړنۍ زده کړې یې په ننګرهار کې تر سره کړې په پښتو ،فارسي او عربي ژبو یې دیني او متادوله زده کړې تر ســره کړې دي.د پوهنې په برخه کې مختلفې دندې تر سره کړي،خو یادونه یې ځکه نه کوم،چې زمونږ له موضــوع څخه بهرکېږي. نوموړی د یو حســاس شــاعر تر څنګ یو تکړه،پوه او هنرمند لیکوال هم وو.پښـــتو ژبې او ادب ته یې ډېر خدمتونه کړي دي،چې یو په هغو کې د تمثیل یا ننداره لیکنې هنر دی،چې نوموړي په دې برخه کې زیات زحمت وګاله او د هغه وخت د ننګرهـار تیـاتر لپـاره یې ډېرې پـه زړه پورې تمثیلي ټوټې او ډرامې ولیکلې،چې دلته یې مونږ د نمونې په ډول د ســـیدو ملنګ تمثیلي ټوټه راوړو. (بېنوا ،۱۳۸۸ :۹۵۴).
د یادونې وړ ده،چې د سیدو ملنګ ننداره یا تمثیلي ټوټه په څلور ننداړو کې وړاندې شـــوې،چې دلته یې مونږ د یوې صـــحنې یا نندارې ببلګه وړاندې کوو.

ببلګه

د سیدو ملنګ

لومړی تمثیلي ټوټه یا ننداره

لوبغاړي

سیدو: مشر ورور
نوروز: منځنی ورور
ګلاب:کشر ورور
لالۍ: کشره خور

(c) ketabton.com: The Digital Library

غندل:د سیدو اشنا
شاهین: د نوروز انډیوال
ریدی: د ګلاب ملګری
د ګاونډیانو نه یوه ښځه
ځای: د یوې غریبې کورنۍ کور له غریبانه لوازمو او وسایلو سره (یعنې ستیج یې ورته داسې اماده کړی وو،چې د یو غریب کور انځور یې ورکولو)
مور: (د کور خلک سره ناست دي،سیدو ویده دی.مور یې ورته غږ کوي: سیدو! یا سیدو ګیه! پاڅېږه غرمه ده....)
سید: په کټ کې کښیني سترګې مښي،زنګیږي،بېرته پریوځي.
موریې: یه سیدوګیه پاڅهه،په هلکانو سبا ناری ناوخته کیږي،دوی ځي کار لري.
سیدو: سیدو بیا کینې غزونې کوي بیرته پرېوځي.
نوروز: مورې زر شه زه بیا غیر حاضریږم مزدوري مې سوزي.
ګلاب: هو! ادې جانې نن زمونږ سبقونه هم سخت دي،امتیانونم نژدې دي،زر شه مورې څنګه وکړو؟اوس که هغه ځوانیمرګ ویښ شي. د لېرې نه د ساز غږ راځي ساز ډېر په جوش کې دی مخامخ کوڅه کې خلک وار په وار تېرېږي راتېرېږي چا د قولبې غویان مخکې کړي او د قولبې سامان یې په اوږه دی.د یوه پایڅه پورته بله ښکته بیل په اوږه،یو دریشي کړی بل په درشي کې له بایسکل سره، یو نیمه ښځه د سرې ټوکرۍ په سر تېرېږي.بزګران،ماموران،مزدوران،مکتب یان،نارینه،ښځې،غټ،واړه تیرېږي.
مور: پاڅه کنه دا څنګه خوب دی.
سیدو: پاځي سترګې مښي،غزونې کوي.د ساز غږ ته غوږونه بوڅوي،دروپ بېرته لویږي او څادر په ځان کش کړي.

د سندر غاړي غږ:

سحر سبادی خلک ټول کاروله ځینه
لالا زنګیږي خوب یې وړینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور: بچيانو وخت ناوخته دی هغه چې پاڅېدو بيا به زار زقوم وخوري.

د سندر غاړي غږ:

په شوګيرو چې خوار مانده شي
نو تر غمې پورې ويده شي
زما پرې څه که نر کټی وزېږوينه
لالا زنګيري خوب يې وړينه

ګلاب: هو مورې مونږ ته يې راوړه،لالا مې بيګا سيل ته تللی و،شوګيرې يې کړي دي. خدای (ج) زده چې کله به پاڅيږي.
نوروز: هغه به تر غرمې ويده وي بيا به تيارې شکرۍ ته ناست وي،په کور کې به توده ډوډۍ وهي.مونږ به خواري مزدوري کوو،په بازاري ډوډۍ به سات تير کړو،په لوږه په تندې، او دانه شرميږې چې مفته ډوډۍ خوري.
مور د دلاسايني په لهجه: خير دی بچو يو يې ګټي سل يې څټي.زه به سبا ناری راوړم.
نوروز: اخر به څنګه شي؟ نه د کور سودا ورسره ده،نه مونځ اودس پېژني،نه د کار او غريبۍ نه خبرد دی،بس يو چرس پېژني او بل سيل.
ګلاب: لالا مې خوب او خوراک هم پېژني.
د سندر غاړي غږ:

نی د ډوډۍ غم و سودا ده
نه يې د دين نه د دنيا ده
چرسو نشه کې ټول کارونه هيروينه
لالا زنګيري خوب يې وړينه

نوروز: اخر به څنګه شي ،نه د کور سودا ورسره ده.نه د مړي ژوندي غم کوي،نه وايي چې مونږ په مخکې ودونه لرو دې زمانه کې يو واده د غريب ســړي کور ورانوي،که مرګ راشـــي نو مړی به په څه خښ کړي،خو که مړشـــي مونږ به دا ســيالي له کومه کړو لالی او مور يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبا ناری راوړي ،لالی دسترخان غوړوي.مور يې د شرمبو کاسه بړدي ټول راټولېږي او په خوراک پيل کوي.

د سندر غاړي غږ:

دی لږ نه خوري ډېر ه نشته
وايي د ولږې ويره نشته
پاس د موری نه خدای (ج) ډوډۍ راغورځوينه
لالا زنګيږي خوب يې وړينه

په دې وخت کې سيدو کېني غزونې کوي سترګې مښي او د ساز غږ ته غوږونه بوڅوي،په کلانکاری پاځي وايي لالی جانې کوزه راکړه.

مور: هو نيمه ډوډۍ پاتې ده،ستا برخه د شړمبو سره...

سيدو: سيدو په مخ اوبه ووهي. مورې ولا ډېر بې خوبه يم که راته يو شير چای راکې چرت به مې ساز شي.

مور: به تعجب سره هن شير چای ! که د اشتها سره پراټې ورسره وي څنګه.(لږ په تندۍ) دا خو نه وايې چې مور مې غريبه ټوله ورځ غوا پيايي،ورونه مې خپل کار پسې ځي،زم خو يوه ورځ دې خپلې غوا ته يو پنډ واښه راوړم...

سيد: (په کشاله او متاثره لهجه) چې نه يې راکوې مه يې راکوه (لږ جدي) زه شومړو سره ډوډۍ خوړی نه شم.

نوروز: (په استهزا)ډېره نشته او دی لږه نه خوري.

سيدو: (په قهر) ستايې په څه،تې ژر ژر تاووه (په دې وخت کې سيدو د نوروز د خوراک پېښې کوي) د ځان غم وکه چې ډنګر نه شې.

نوروز: زه خو هم د ځان غم کوم او هم ستا،خو ته لږ فکر وکړه يو کار روزګار ؟

سيدو : (د نوروز پېښې کوي) يو کار روزګار (لږ جدي) څه کار روزګار؟ بيا په جدي لهجه وايي: تاسو باندې خو خدای (ج) راوستې ،زه خو داسې کارونه نه شم کولی.

نوروز: (په هار او استهزا سره) شير چای خو غوښتی شې؟

سيدو: (د نوروز پېښې کوي) شير چای خو غوښتی شې؟ ستا پرې څه ما خو مې د مور نه غوښتي(غږ لوړوي) تا ته زور درکوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوروز: خود ماته زور راکوي،ته يا سيل کوې يا اوده کېږې ما په ځان شپه ورځ يوه کړې ده مزدوري کوم بيا زما يې په څه؟
سيدو: داسې مزدوري خو ولا که کولی شم،د ورځې په لسو دولسو روپو ولاکه دومره کړاو په ځان تېرولی شم.

نوروز: په يو دفتر کې خو پيادګي کوه کنه!!.
سيدو: هو! سر به يې په يوه ټنګه نه ارزي،زه به ورته ټنډيک ولاړ اوسم،څه ده چې د مياشتې په اخر کې اته شلې روپۍ راکوي.
نوروز: اوس دې ګټه څومره ده؟
سيدو: که ګټه نه لرم خدای (ج) خو مهربانه دی،که خدای (ج) مهربان (په دې وخت کې اسمان ته ګوري او وايي) بيا نو.....
نوروز: زه وايم چې ډېره نشته او لږه نه خورې.
سيدو: هو کنه خدای (ج) روزي رسان دی.
نوروز: خدای (ج) خو هيڅاته د موری نه ډوډۍ نه غورځوي.
شاهين: (په کوڅه کې تېرېږي غږ کوي) نوروزه! څه چې ځو چې حاضرېږي تيرېږي.
د سندر غاړي غږ:

ادکې مورې لږ تلوار که
سبا ناری ورته تيار که
که غوسه شو بيا کاسه چپه کوينه
لالا زنګيږي خوب يې وړينه

(ريدي د ګلاب مکتبي انډيوال د کوڅې نه ورته غږ کوي هغه خپل سامان اخلي روانيږي د روانيدو په وخت کې وايي) لالا ته مې زر سبا ناری ورکړئ،چې پرون يې هم کاسه واړوله (د سيدو مخ پريمنځل شوی ناست وي،مور يې نيمه ډوډۍ د شړمبو سره ورته ږدي.)
سيدو: ما ماته شير چای وکه!
مور: (په نرمۍ) زويه! هره ورځ شير چای خورې خير دی که نن يې شړمبو سره وخورې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـيدو: (په قهر او غوصــه) خير نه شــر (کنځلې) زه.....لکه......چې ستا ميرى زى يم اوس ځامن دې ووتل په خداى (ج) چې سر در باندې مات کړم.

مور : په قهرجنه لهجه وايي : خداى دې ځوانيمرګ که!.

ســـيدو: (په قهر او تندئ) خداى دې تا ځوانيمرګه کي،خداى (ج) دې پلار په قبر کې ځوانيمرګ کي!

مور: په قهرجنه خندا کې ووايي : ليونتوب ورباندې اثر کړى دى.

سيدو: (په قهر او تندئ سره) د ليونـئ لورې (د شومړو کاسه په مور واړوي)

د سندر غاړي غږ:

د غوا خوسي نور کارونو

دلو او لور او دغوبلونو

هغه شرميږي ځکه ځان ترې پټوينه

لالا زنګيږي خوب يې وړينه

(سيدو بد بد ګوري مور يې د کاسې ټوټه په لاس کې نيولې) د همسايه ښـــځـه د غندل مور راځي وارخطـا وايي ،بيـا څـه چل دى هره ورځ ستاسو دا حال دى؟

د سيدو مور: خداى (ج) مې دې په سيدو باندې بوره کړي!

سيدو: خداى مې دې تانه خلاص کړي.

د سيدو مور: د غندل مور ته وايي : کار نشته،روزګار نشته،د غوا - خوســـي نـه خبر نـه دى پـه لو ـلور شـــرميږي،بې غېرتئ پـه ســـر اخيستئ،ښـه کالي او ښـې ډودئ غواړي او کا ته يې ....ملا ماته وي بلا وهلى دى.خداى(ج) مې دې په سيدو بوره کړي.....

د غندل مور: خير دى ښــيرا مه کوه! (په کوڅه کې غندل تيريږي، د دروازې نه غږ کوي) سيدوګيه! او سيدوګيه!

سيدو: غندليه ته ځې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

غندل: ســـیل ښـــه لګیدلی دی،د زړه ورخان د زوی واده دی عجب ښـــایســـته هلکان راغلي دي (هغه د ښـــی لاس ګوته د کیڼ لاس په اورغویي د چرس پخولو په صـورت ښـیې) همدا پیدا کړي،ځانونه به ورته نیشه کړو.

سیدو : یه د نر بچیه په پیر دې رحمت،د چلم راک چې شوی دی غټ کار دې کړی دی،زه خو ړوند او کوڼ وم (سـیدو ځي غندل سـره لاس په لاس روانیږي)

د سندر غاړي غږ:

لالا نارام دی نه سمیږي
زور د هیچا پرې نه رسیږي
نصر افغان به یې په کوتکو سموینه
لالا زنګیږي خوب یې وړینه

په همدې غږ سره دا تمثیلي ټوټه پای ته رسیږي او ټول نندارچیان چې ننداري ته ناســـت وي ټول ورته چک چک کوي او صـــحنه پای ته رســـیږي.پورته تمثیلي ټوټه د ټولنې هغه ناخوالې په ګوته کوي،چې زمونږ زیاتره ځوانان په نشـو او تماشـو سـر وي.نه کور پېژنـي،نه مور او نه پلار.ټوله ورځ په نشـو او تماشـو پسـې ګرځي.دا یو ډېر بد انځور دی،چې زمونږ پـه ټولنـه کې اوس هم لیـدل کیږي او زمونږ زیـاتره ځوانان د همدې ناوړو اعمالو له امله په ټولنه کې د ناســـور دانه جوړه شوې ده.(هاشمي،۱۳۹۴ : ۴۲۴ ـ ۴۲۹).

د عبدالرؤف قتیل خوګیاڼي لنډه پېژندنه

نوم یې عبدالروف تخلص یې قتیل او په قوم خوږیانی دی له همدې امله خپل تخلص ســـره خوږیانی یو ځای لیکي.په خټه ابراهیم خیل دی.پلار یې محمد ســـرور خان او نیکه یې لعل محمد خان نومیږي.په (۱۳۰۸ل) کال د خوږیانو په کړه کې زیږیدلی دی.لومړنۍ زده کړې یې د کړې په لومړني ښـــوونځي کې ترســـره کړي دي او په ۱۳۲۴ لمریز کال کې یې له دغه ښوونځي څخه بریلیک اخیستی دی.د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه کال په ميزان مياشــت کې د پغمان د شــرعيه علومو په مدرســه کې شــامل او په ۱۳۳۰ لمريز کال کې د نوموړي مدرســې له دولسـم ټولګي څخه فارغ او د شرعياتو په پوهنځي کې چې هغه وخت د حقوقو د پوهنځي يوه څانګه وه شامل شو.په ۱۳۳۳ لمريز کال د مزار شريف د ســلطان غياث الدين په ښــوونځي کې معلم وټاکل شــوبيا په ۱۳۳۳ لمريز کال د قوس په مياشــت کې د بلخ د مومندانو په ښــوونځي کې د سرښوونکي په توګه وګمارل شو.همدارنګه بيا په ۱۳۳۴ لمريز کال د جدي په مياشـت کې د ننګرهار ولايت د پوهنې د لوی مديريت د مفتش په حيث مقرر شــو.په ۱۳۳۶ لمريز کال د ننګرهار د عالي ليســې د تدريسي مدير په حيث معرفي شو.په ۱۳۳۸ لمريز د حوت په اوله نيټه د جلال اباد د دوهم لمبر ښوونځي ته د ښوونکي په حيث تبديل شو.په ۱۳۳۹ ل کال د کابل د ابن ســينا ښــوونځي کې د پښــتو مضــمون د ښــوونکي په توګه وګمارل شــو او په ۱۳۴۰ لمريز کال د پښــتو د تدريساتو لوی مديريت د مامرينو د پښتو ښوونکي په حيث راتبديل شو.
همدارنګه ښــاغلي قتيل په مختلفو مجلو کې هم دنده ترســره کړې،چې دلته يې يوازې نومونه يادوو لکه د زيري اونيزې مجلې،د پوهنې مجلې او داسې نورو مجلو کې دنده ترسره کړې ده.ښاغلی قتيل خوږياني په ۱۳۹۸ لمريز کال کې له د فاني نړۍ څخه ســترګې پټې او وفات شــو.ښــاغلي قتيل ډېر زيات اثار ليکلي چې دلته يې د نمونې په توګه د هغو اثارو نومونه اخلو چې د تمثيل يا ډرامې په شکل يې ليکلي دي.لکه : ميراث تمثيلي ټوټه چې په څلورو پردو کې ليکل شــوې ده.د دهقان لور ډرامه په څلور پردو کې ليکل شوې،ولور ډرامه په پنځو پردو کې ليکل شوې،د جامعې مکروب اصلاحي ډرامه په څلور پردو کې ليکل شــوې،د جونګړې ملنګ يې بله ډرامه ده چې په څلور پردو کې ليکل شــوې،مړه شــمعه،ســره مياشــت،ښــوونکی،ګوره چې څه کيږي،تور ديو،چرســــي،ظالم کاکا يې د ډرامو او تمثيلي ټوټو نومونه دي. دې ته ورته نور ډېر اثار هم لري،خو دلته ترې مونږ د څو نومونه د نمونې په توګه راوړل.د يادونې وړه ده چې نوموړي په خپله هم د تمثيلي ټوټو د ممثل په توګه په ځينو تمثيلونو کې برخه اخيســتې ده.د قتيل ټولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثیلي ټوټې او ډرامې پښــتني کرکټرونه لري او هر کرکټر یې په زړه پورې انځور کړی دی،چې دلته به یې د نمونې په توګه یوه تمثیلي ټوټه راوړو.(شیرزاد ،۱۳۹۷: ۸).

بېلګه

د تمثیلي ټوټې نوم: میراث

لیکوال: عبدالروف قتیل خوږیانی

کارکوونکي:

د شمینې مېړه

شمینه د جمال ښځه

چابک د جمال نوکر

سلیم د جمال وراره

لومړی پرده

د تمثیل ستیج

یو متوسط کور له مختصرو لوازمو سره

کله چې پرده پورته کېږي یا سټیج جوړېږي جمال او ښـځه یې په چرت کې ناسـت دي،جمال خپلې ښـځې (شـمینې) ته مخ راګرځوي او وایي چې:

جمال: شـــمینې مانه خو بیخي لاره ورکه ده او هیڅ نه پوهېږم چې څه وکړم څه مال او هســتي چې د پلار نه په میراث راپاتې شــوې وه هغه خو سلیم راسره نیمه کړه،خدای شته چې دومره زور یې راکړ لکه چې په پڅه چاړه یې رانه د وجود غوښــې بیلې کړې وې،افسـوس چې پنځو کسو ملامتولم او که نه نو د سر په کاسه کې به مې اوبه ورکړې وې...

خیر څه چې وشـــول هغه وشـــول اوس دې خدای خیر کړي ګورو به... په هر حال خو زه نه پوهېږم چې څه وکړم او څنګه دا خپل کـارو بـار برابر کړم.هر څومره چرت چې وهم فیصـــلـه رانـه ورکـه ده.هغه د هوښــیارانو خبره چې: ((که مېرونه غرون دي،نو ښـځې یې اړمونه دي)) نو له تاسـره هم سـلا مشــوره په کار ده،بیا به وایې چې سـړیه کار دې وکړو او زه دې پکې ونه پوښــتلم او...(شـمینه په خبرو کې ورلوېږي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـمينه: سـرېيه! په سـليم څه پېره اچوې ورېيا خو دې ندی ورکړی چې احســـان پرې کوې.خپل وراره دې و او د خپل پلار حق يې درنه بيل کړ.
جمال: (په تونده لهجه) ته اوس قاضـــي کېږه مه راته دا ســـمه ده چې پردي راته نه دی خپل وراره مې دی،زوی نه راته ګران دی،خو ښځې لږ فکر خو په کـار دی،د کومې ورځې نـه يې،چې د خپل پلار برخـه رانه بيله کړې ده په يوه حيلی مې پوښـــتنه نکوي،چې کاکا څهه حال لرې او څنګه يې،اګر چې د خدای فضل دی زه سليم ته احتياج نه يم او نه اړه ورته لرم. ځکه اوس هم هر څه لرم،خو زه دې ته حيران يم چې زما او د سليم برخه برابره وه اوس چې زه فکر کوم د هغه مال زما نه زښـــت زيات دی او زما دا دومره مال د هغه د مال په مقابل کې هيڅ شی نه دی.
شـــمينه: برخې خو د دواړو يو شـــی وې تا په بې ځايه خرڅونو او جواری برباد که او هغه ترې کار واخيست.
جمال: ښځې نور نه پوهيږم داسې يو چل په کار دی چې د سليم مال او شـته ټول زما شــي،زما خو بيخي خوب ورک دی،ټوله شـپه په کټ کې اوړم را اوړم او په همدې سـودا کې ډوب يم چې د سـليم مال به په څه ډول لاس ته راوړم او خپلوم به يې.که واده يې وکړ او د کمال لور يې کورته راوستله نو بيا به....
شمينه: نو بيا به څه وشي؟.
جمال: بيابه داسې و شي چې پخپله به ورته حيرانه وې او په پرتوګ به يې نه پوهيږې،خو همدا اوس يې غم په کار دی.
((په دې کې چابک د جمال نوکر راننوځي او سلام کوي))
چابک: باداره خان باداره سلام اليکم.
جمال: واليکم سپيره چېرته ورک وې.
چابک: باداره ورک نه وم کار مې کولو.
جمال: ښه نور.
چابک: نور ښه نور،ته ودرې باداره چې زه فکر وکړم چې څه وو نور ښه باداره نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمال: ورک شه،لوده غالمغال پریده.
چابک: باداره غال مغال خو مې نه دی کړی په نور کې فکر کوم،رښتیا باداره یاد شو،ښه نور ولا باداره په زړه مې ګرځې خو دا ستونی مې لږ تنګ دی خولې ته نه راځګیږي.
((شمینه پاڅیږي))
چابک: باداره سلامت اوسې بي بي مه پاڅابوه چای نه څښم
جمال: ورک شه ما ځانته راغوښتی دی.
چابک: مونږ څه خبرو وو زما نوم دې پکې واخیستو ما وې که زما غم دې وخوړ،رښتیا باداره هغه د نور خبره پاتې شوه.
جمال: ښه ته اوس خبره کوه.
چابک: د نور خبره،نور خو دا چې باداره زه چې حویلی ته راننوتلم سلیم جان ډېره کلکه ستړې مشي وکړه او دا یې هم راته وویل چې کاکا ته مې سلام وایه.
جمال: کښېنه لوده،کاکا ته مې سلام وایه تم د خبرو شوې،سلیم کله زما پوښتنه کوي.
چابک: نه باداره په سلیم جان خو ته ډېر ګران یې په هر ځای کې دې صفت کوي.
جمال: چوپ شه ورک شه .په سلیم جان خو ډېر ګران یې ،تم په ګرانښت پوه شوې بدبخته!زه به هغه وخت په سلیم ګران وم چې یو ځای راسره اوسیدلای خپل مال او دولت یې ټول راسپارلی وای.
چابک: رښتیا دې ووې باداره.په دې کې خو په سلو کې سل ملامت دی.دا خو ډېر بد کوي چې مال درنه منع کوي،اخر تره یې یې د خپل زوی غوندې دې ساتلی دی.باداره که خوښه دې وي زه به ورته ووایم چې در یې کړي.
جمال: دا لوده وګوره دا،هغه زما نه مني چې د زوی په شان مې لوی کړی دی،خو له ګوره او خبرې.
چابک: زه څه خبروم ما وې که زما ومني.
جمال: لوده!منل منل پریده یوه سمه چاره ورته ګوره
چابک: د څه شي چاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمال: د دې چاره چې دا مال او دولت يې ټول زما شي.
چابک: نور مال هم غواړې اوس خو ټوله ورځ ناکراره يم،که د سـليم جان مال دې خپل کړ،نو بيا به د شپې هم په کرار نه يم.
جمال: ته کم عقل يې،د سپيره زويه که د سـليم جان مال زما شـو نور نوکران به دې د لاس لاندې پيدا شي او ته به ورباندې اولداري چلوې.
چابک: نور نوکران!باداره په نورو نوکرانو کې دې نه يم بيابه راسـره جنـګ کوي نور کـارونـه بـه درنـه پاتې وي ايلـه بـه ټولـه ورځ زمونږ جنګونه خلاصوې،نه نه په نورو نوکرانو کې دې نه يم.
جمال: لوده د اولدار سره څوک جنګ نه کوي.
چابک: ښه سمه ده باداره
((په دغه وخت کې سـليم د خپل کاکا خواته راځي او کاکا يې ورته په مکر شروع کوي.))
جمال: سليم جانه پلار دې خداى وبخښه(د مکر ژړا) د هغه هم د مرګ دوه کاله پوره شول نور نو ورته مه ګوره بچيه په ژوند څه باور دى،زه هم اوس سـپين ږيرى يم دا مې ارمـان دى چې د واده ډولۍ دې پـه غړيدلو سترګو وګورم.
سليم: ولا کاکا جانه ګورو به.
جمال: بچيه! زه پوهيږم چې د کمال لور دې خوښـه ده،زه چې کله کله انګړ نه ووځم د باجې غږ اورم چې د هغې په باره کې سـوي،سـوي زګيروي کوي.
چابک: خان باداره د څه شي زګيروي،سليم جان خو څه ناجوړه نه دى چې زګيروي کوي.
جمال: چوپ هلکه ته په دې خبرو نه پوهيږې،نو سـليم جانه زويه که خوښه دې وي هماغه به درته وکړم چې سات دې ورسره تېر وي.
سليم: کاکا جانه زما خوښه خو ستا په لاس ده ته چې څه وايې زه ترې غاړه نه غړوم.
جمال: اوس ستا خوښه ده.
چابک: زما هم خوښه ده.
سليم: کاکا جانه ته چې هر څه کوې زما پرې رضا ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمال: ښه ده چې خوښه دې ده تاسې چاى سره وڅښئ زه به ورشم او ورسره فيصله به يې کړم.
سليم: زه هم خپل اتاق ته ځم درسونه مې لږ مشکل دي ګورم يې.
چابک: بادار جانه د سليم جان بادار کار مې زر خلاص کړه.
((دوى پاڅيږي او پرده همدلته خلاصيږي)). (شيرزاد ،۱۳۹۷ : ۱۵۶ ـ ۱۶۰).

عبدالمنان ملګرى

عبدالمنان ملګرى د مرحوم مولوى نياز محمد زوى د لغمان ولايت د علي خيلو په کلي کې په ۱۳۱۹ لمريز کال کې زيږيدلى دى.نوموړى د يوې غريبې کورنۍ څخه دى.نوموړى د دونيمو کالو ماشوم و چې پلار يې وفات شو.منان ملګرى د اووخويندو ايکي يو ورور دى.نوموړي لومړنۍ زده کړې په خپل کلي او د فقهې علوم يې د خپل پلار له شاګرد مولوي عبدالله څخه تر سره کړې دي.په ۱۳۳۷ لمريز کې د لومړي ځل لپاره کابل ته ولاړ او هلته يې په پښتو ټولنه کې خپله دنده پيل کړه.نوموړي په خپل ژوند کې ډېر تکليفونه او مشکلات ګاللي لکه خپله چې په يو بيت کې وايي:

د غو ټولو ناخواليو
اوس يو غوټه د فولاد کړم
د ختکو په قوت مې
هيڅوک نه شي بدلولى

منان ملګرى يو ښه او سترګور ليکوال وو د نورو ليکنو ترڅنګ يې تمثيلي ټوټې او ډرامې هم ليکلي دي.د نوموړي تمثيلي ټوټې او ډرامې په راډيو افغانستان خپرې شوي دي.نوموړى په ۱۳۷۸ لمريز کال په پېښور کې د سرطان د ناروغۍ له امله د ۵۸ کالو په عمر وفات شو.نوموړى د پوهنې ننداري د پښتو تياتر په زړه پورې ممثل او ايکټور هم چې په يوه ډرامه کې چې (ساده دل) نوميده د هيرو يا د ډرامې مرکزي کردار يې هم تمثيل کړى دى.(بېنوا ،۱۳۹۳ : ۱۰۶۶).

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد عارف ننګیار نا اشنا

محمد عارف ننګیار نا اشـــنا د فضـــل ا لرحیم زوی،په ۱۳۳۸ لمریز کال د میدان وردګو د ولایت نرخ د ولســوالی د کریمداد په کلي کې زیږیدلی دی. په ۱۳۴۶ لمریز کې د نرخ په عالي لېســـه کې چې اوس د شــهید صــابریار لېســې په نوم یادیږي په رســمي زده کړو پیل وکړ.زده کړې یې تر دولسم ټولګي پورې د نرخ په ولسوالۍ کې ترسره کړي او په ۱۳۵۹ لمریز کال چې له هېواده هجرت ته اړ شو په پېښور کې ورته د لوړو زده کړو لپاره زمینه برابره نه شـــوه،نو ځکه ترې محروم پاتې شـــو.نوموړی په لیکوالۍ کې لوی لاس لري،د طنز برخه یې ډېره غني ده،خو په اوس وخت کې د ازادۍ راډیو ســـره د ګوړې اچار د خپرونو په لړ کې ځانګړي او په زړه پورې طنزونـه لیکي.(ننګیارناشنا ،۱۳۸۵: د پښتۍ ورستۍ مخ).
نوموړي په ۱۳۶۵کال کې دجلا وطنۍ په ستومانه ژوند کې دآزادۍ جریدې دپښتوبرخې دمسؤل په توګه وګومارل شو بیایی له ۱۳۶۸کال دشهادت د ورځپاڼې دلیکوالو دشورا غړي په حیث اوپه ۱۳۷۱ هجری لمریز کال ددې ورځپاڼې استازي په حیث په کابل کې کار کړی دی دمجاهدینو دحکومت له ړنګیدو روسته خپلې سیمې ته راغی اود خالد بن ولید په عالي لیسه کې دښونکي مقدسه دندده یې په پوره ایمانداری سره سرته ورسوله چې دغه دوره درې نیم کاله وه او با لاخره په ۲۰۰۲م کال کې دازادۍراډیو دګوړې اچار دطنزي خپروني دلیکوال اوپروډیسورپه توګه کارته دوام ورکړی دی ددې کار نو ترڅنګ یې دمختلفو اخبارونو اومجلو سره کار کړي چي له هغو ډلې څخه هیله مجله چې له ډانمارک څخه خپریده ، شفق مجله ، آزادي ورځپاڼه شهادت ورځپاڼه ، النورجریده ،هیله مجله ،ګوربت مجله ،،مړوند ،وردک اوګڼې نورې مجلې او ورځپاڼې دنوموړي په لیکنو او طنزونو ښکلي وي دښونځي له نهم ټولګي څخه یی په شعر ویلو اولیکلو پیل کړی ده چې تر اوسه یی دسیاسی اخبارونو سرمقالي ، لنډې کیسې ، ادبي ټوټې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوطنزونه دبيلابيلو مجلو او ورځپاڼو څخه خپاره شويدي . راډيويی ژرناليزم په برخه کې يی څه باندي پنځلس کاله کارکړی . دهغو له ډلي ديوه طنز په خپرونې چي سريال ډوله ده اود (شمسو کيسې) نوميړي ۲۶۰ برخې يی دازادي راډيوڅخه نشر شويدی جوړکړيدی ، پاتي دي نه وي چي شعرونه يې هم دمختلفو مجلو او و رځپاڼو څخه خپاره شوی. (ننګيارناآشنا ،۱۳۸۲ : د پښتۍ ورستی مخ).

بېلګه

د تمثيل نوم: ولې؟ ځکه چې!
ليکوال: ننګيار نا اشنا
لوبغاړي:
ثناء زرمتۍ
بری افغانپور

۱: ثناء زرمتی(پوښـــتنه کوونکې): ولې؟ د کابل ښـــار د غرو ســـرو اوسيدونکو ته سرکونه نه جوړوي؟

۲: بری افغان پور(ځواب ورکوونکی) : ځکه چې حکومت غواړي په ژمي کې يخمالکونه وخوري او ساعت تير کړي. هههههههههههه

۱: ثناء زرمتی(پوښتنه کوونکې): ولې د انتخاباتو نتايج نه اعلانوي؟

۲: بری افغان پور(ځواب ورکوونکی) : ځکه چې بيا د خلکو د زړه سودا اوځي.ههههههههههه

۱: ثناء زرمتی (پوښـــتنه کوونکې): ولې د واورو وريدو په ورځ چاروا‌کي په واورو کې قدم وهي؟

۲: بری افغـان پور (ځواب ورکونکی): ځکـه چې خلکو بـاور راشي،چې دوی هم د ځمکې موجودات دي.هههههههههههههه

۱: ثناء زرمتی (پوښـتنه کوونکې): ولې دومره ډېر مشـاوران مقرر شوي دي؟

۲: بری افغان پور (ځواب ورکونکی): ځکه چې د ډېرو خلکو خولې بندې وي.هههههههههههه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱: ثناء زرمتی (پوښـــتنه کوونکې): ولې چاروا‌کي په دروغو نه شرميږي؟
۲: بری افغان پور (ځواب ورکونکی): ځکه چې رښـــتيا کم وايي.
ههههههههههههههههه
پورته تمثيلي ټوټه چې د دوو نفرو لخوا پر مخ وړل کيږي،چې يو يې پوښـــتنه او بل يې ځواب ورکوي.د طنز په ژبه چاروا‌کو ته پيغور ورکوي او دې ته يې متوجې کوي،چې خپلو کارونو ته يې پام شـي،ياده تمثيلي ټوټه يوه انتقادي ټوټه ده. (ننګيارناآشنا ،۱۳۹۸)

زيتون بانو

زيتون بانو د پير سـيد سـلطان محمود شـاه لور او د پير سـيد عبدالقدوس لمسۍ ده. د کوزې پښتونخوا په پېښور ښار د خليلو تپې په سپينه وړی کلي کې په کال ۱۹۳۸ م د جون د مياشتې په ۱۸ نېټه نړۍ ته سترګې پرانستلې دي.د نوموړې د بخاري سادات کورنۍ پورې اړه لري.لومړنۍ زده کړې يې دپېښــور اســلاميه کالج های ســکول څخه فارغه شــوه.د لوړو زده کړو په نيت په زنانه فرانتير کالج کې شـــامله شــوه،خو د ځينو مشــکلاتو له امله يې ونه شــو کولی چې تر ســره يې کړي.ميرمن بانو د پښــتو نثر ډېره تکړه شـــاعره او ليکواله ده،چې په دې لړ کې يې ډېرې تمثيلي ټوټې او ډرامې ليکلي دي. د دې ليکوالۍ تر څنګ نوموړې يوه ښـــه او تکړه ممثله هم وه،د تمثيل په هنر کې يې ډېر پــه زړه پورې کــار او خــدمتونــه کړي دي.د مرمن بــانو تمثيلي ټوټې،زمونږ په لاس کې نشته،خو د ځينو ډرامو او تمثيلي ټوټو نومونه به يې دلته وړاندې کړو. خړه لفافه،کچکول،آينه،د نخترو ونه او داســې نورې ډرامې او تمثيلي ټوټې يې پښــتو ادب تـه وړانـدې کړي دي.(يوسفزی.۲۰۰۸م : ۱۱).

تاج محمد رحيمي

تاج محمد رحيمي،د اقبال شـــاه زوی په ۱۳۶۷ لمريز کال د ننګرهار ولايت د بهسـودو ولسـوالۍ چې اوس اتمه نايحه ده او په ښـار

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې اړونـديږي د بلنـد غرو په جوی ډاګ کلي کې پـه يوه غريبـه کورنۍ کې نړۍ ته سترګې غړولې دي.کله،چې په هېواد کې اخ و ډب زيات شـو، نوموړی د ۳ مياشـتو وو،چې د خپلې کورنۍ سـره پاکسـتان ته مهاجر شـو.لومړۍ په متـه کيمپ کې اوسـېدل،بيا له هغې وروسـته د منډا يکه غونډ سـيمې ته کوچ شـو او بيا له هغه ځايه د مهاجرت تر وورسـتۍ ورځو د پېښـور په خزانې کيمپ کې پاتې شـول.۱۳۸۱ کال کې خپل هېواد افغانستان ته راستون شو او په خپل پلرني کلي بهسودو کې يې ژوند پيل کړ.لومړنۍ زده کړې يې د پېښـور په يو خصـوصـي ښـوونځي،چې انصـار خصـوصـي ښـوونځی نوميده هلته تر سـره کړې،خو کله چې هېواد ته راستون شو ثانوي زده کړې يې د ننګرهار په عالي ليسـه کې پای ته ورسـولې او په کال ۱۳۸۷ لمريز کال له ننګرهار عالي لېسې څخه په لوړه درجه فارغ شو،په کال ۱۳۸۸لمريز کې د کانکور ازموينه ورکړه ،چې په هماغه کال د ننګرهار پوهنتون د ښوونې او روزنې پوهنځي پښـتو ادبياتو څانګې ته بريالی شـو،چې د هماغه کال د سنبلې په ۱۵ يې خپلو درسونو ته دوام ورکړ او په ۱۳۹۲ د جوزا د مياشـتې په ۱۵ تاريخ په لوړه درجه له ياد پوهنځي څخه فارغ شوی.

همدارنګه يې خپلـه ماسـتري د ننګرهـار پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي کې د ازادې سـيالۍ له لارې په ۱۳۹۴ لمريزکې شـامل او په ۱۳۹۶ لمريز کال له ياد پوهنتون څخه فارغ شو او په خپله رشته کې يې د ماسترۍ سند تر لاسه کړ.نوموړي په مختلفو ځايونو کې دندې تر سـره کړي،چې له هغې جملې څخه لومړی دنده يې په مرام راډيو کې هغه وخت تر لاسه کړه،چې کله لا د پوهنتون په لومړي ټولګي کې وو يعنې ۱۳۸۸ لمريز کې د مرام راډيو سره دنده پيل کړه.،بيا ورپسې په هميشـه بهار راډيو او صـفا راډيو ګانو کې هم دنده ترسـره کړې ده.همدارنګه په کابل کې د ودان افغانسـتان موسسـې سـره يې د ۱۳۹۲ لمريز څخه تر ۱۳۹۴ لمريز پورې د ښـوونکو د روزنې په پروګرام کې د ټرينر په توګه دنده ترسره کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ترڅنګ د کابل ژورناليزم په انستيټوټ کې د حق الزحمه ښوونکي په توګه دنده ترسره کړې او له ۱۳۹۵ لمريز څخه تر ۱۳۹۶ لمريز پورې يې د پيکار عالي دارلمعلين سره يې د ښوونکي په توګه دنده ترسره کړې،خو کله چې له ماسترۍ فارغ شو،نو په ۱۳۹۶ لمريز کال کې يې د پنجشير لوړو زده کړو موسسه کې د رسمي ښوونکي په توګه مقرر او تر اوسه په ياده موسسه کې ښوونکی دی.نوموړی،چې کله په ښوونځي کې وو،له ليکوالۍ او په ځانګړي توګه د تمثيلي ټوټو سره يې زياته مينه وه،نو هماغه وو،چې څو تمثيلي ټوټې يې ليکلي،چې عبارت دي له: ناپوهه ډاکټر،د رواج په لمن کې،راشه د بلې دې خبر کړم،دا خلک به څه وايي او داسې نوري تمثيلي ټوټې او ننداريې يې ليکلي دي،چې په دې کې يې ځيني په مرام راډيو کې خپرې شوي ،چې د هغې جملې څخه يوه تمثيلي ټوټه د (ناپوهه ډاکټر) په نوم ده ،چې په لومړي ځل په کال ۱۳۸۵ لمريز کې په ننګرهار عالي ليسه کې خپره او بيا په کال ۱۳۹۲ لمريز کال کې هماغه تمثيلي ټوټه د مرام راډيو په څپو کې خپره شوه.همدارنګه (راشه د بلې دې خبر کړم) تمثلي ټوټه او ننداره هم په مرام راډيو کې خپره شوې ده.،چې دلته د نمونې په توګه يوازې د (ناپوهه ډاکټر) تر عنوان لاندې تمثيلي ټوټه د بېلګې په توګه راوړو.

بېلګه

يادونه: د (ناپوهه ډاکټر) تر عنوان لاندې تمثيلي ټوټه په لومړي ځل په کال ۱۳۸۵ لمريز کال په ننګرهار عالي ليسه کې په يوه لويه غونډه کې ننداريې ته وړاندې شوه او د دويم ځل لپاره په مرام راډيو سټيشن کې په کال ۱۳۹۲ لمريز کې خپره او ننداريې ته په راډيويي بڼه وړاندې شوه،چې دلته يې د بيلګې په توګه راوړو.

د تمثيلي ټوټې نوم: (ناپوهه ډاکټر) يوه صحنه کې پای ته رسيږي

ليکوال: تاج محمد رحيمي

لوبغاړي: عبدالله : (ډاکټر پروفيسور ګل کوکو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکمت الله : د صفا کار په حيث
نياز الله: د پيواز په حيث
تيمور شاه : د مريض په حيث
حکيم الله : د عسکر يا پوليس په حيث

دا،چې په هېواد کې د ډاکټرانو بازار ګرم دی او هرې خوا ته د ډاکټرانو امبار دی. هر څوک ځانله ډاکټر وايي ښه او بد،پوهه او ناپوهه،لايق او نا لايق ډاکټر په کې هيڅ نه معلوميږي،نو همدې اړتيا ته په کتلو دغه تمثيلي ټوټه وليکل شوه او د ټولنې په وړاندې تمثيل شوه.

تيمور شــــاه(مريض) : واى،واى مړ شـــوم.د خداى لپاره ډاکټر مې بوزی،يا صحت عامه راولی،مړ شوم خيټه مې وچاوده.

نيازالله (پيواز) : لږ صبر وکړه.چغې مه وهه،اوس دې ډاکټر ته وړم.

تيمور شاه(مريض) :اوف،خو زر کوه کنه مړ به شم،لږ زر شـه خيټه مې چوي واى مورې.

نيازالله (پيواز) :ښه سمه ده راجګ شه چې په شادې کړم.

تيمور شاه(مريض) :ته ړوند يې نه ګورې په ما خېټه پړسـيدلې او ته واى راجګ شـــه څنګه در جګ شـــم ته مې پورته کړه کنه.واى خدايه توبه مړ شوم خيټه مې وچاوده.

نيازالله (پيواز) :خه خه مه غوسـه کيږه،خو لږه کمه به دې خوړلې وه کنه،که خيټه پردۍ وه،نو ډوډۍ،خو دې خپله وه کنه.

(مريض چغې وهي او پيواز يې په شـــا کړي او دواړه روان شـــي،کله چې ډاکټر ته رسيږي،هلته د ډاکټر صفا کار په ميز صـافي وهي او له ځان سره دا سندره وايي)

حکمت الله (د ډاکټر صفا کار): که دلته نه وي په کنډو وريپسې واوړه

ما ته د لونګو بوټي راوړه
ماته د لونګو بوټي راوړه
راوړه ماته د لونګو بوټي راوړه

===

ادکۍ مورې مانو له ځمه
د بوډيالۍ توتان ږلۍ وهلي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانو ،مانو مانو له ځمهههههه
ياره،چې د دې ډاکټر په شان زه هم ډاکټر واى ځومره به خه وه،اوس به مې له پيسو سره لوبې کولې،بس خلک هم ښه بيسواده دي،چې داسې بېسواده ډاکټر ته راځي.(په دغه وخت کې يو درز شي،پيواز خپل مريض په ميز واچوي او چغې کړي)
نيازالله (پيواز) : هله ډانټر صــيب زر راشــه لالا مې مړ کيږي،خېټه يې چوي،زر کوه هله نو د خداى لپاره.
حکمت الله (صــفا کار): ولې څه پرې شــوي هله دلته يې په دې تخت څملوه ،چې زه يې درته اوس علاج وکړم.
نيازالله (پيواز) : لالا راشـــــه په دې تخت څمله چغې مه وهه اوس به هر څه سم شي ډانټر صيب ډېر تکړه دى.
(صفا کار) :ولې چغې وهې هر څه به سم شي اوس به دې داسې علاج وکړم چې کله به يې تا تصور هم نه وي کړى.
(صــفا کار لا لړيا وي له مريضــه تاويږي راتاويږي،چې په دې وخت کې ډاکټر راشــي او په صــفا کار غوســه شــي او ورته وايي ته نو په څه پوهيږې.مريض چغې وهي او فرياد کوي)
مريض: واى مړ شوم،خداى لپاره مرسته وکړى خېټه مې وچاوده.
ډاکټر پروفيســور ګل کوکو :اى جرلنډو ژر شــه هغه تلســکوف راوړه چې زه يې معاينه کړم.
(صــفاکار تلســکوف راوړي او ډاکټر مريض څملوي کله تلســکوف په ېښنو او کله يې ورته په خېټه ږدي او ورته وايي ژوره ساه واخله)
مريض: ډانټر صيب ژر کوه مرم لږ څه دوا موا راکړه چې خه شم.
ډاکټر پروفيســور ګل کوکو :دا څه دې خوړلي خېټه دې داســې ده لکه د څو مياشـــتو چې وي،خو غم مه کوه اوس چې ما ته راغلى يې ډېر ژر به هر څه سم شي.
مريض: ډانټر صـــــيب څه خاورې ايرې مې خوړلي فقط، درې غوري شــوله،څلور کورنى ډودى،دوه کاســې شــومړه،دوه کاســې قورمه،يو چارک امونه،درې درجنه کيلې،يوه دانه هندوانه،نيمه کيلو زولوبى،يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غټ بوتل پيســـپي،او لږه ټکه ټوکه خوراک مې کړی،نور مې هيڅ نه دي خوړلي.
ډاکټر پروفيســـور ګل کوکو :ولا ببښـــکه دې،تا خو هيڅ نه دي خوړلي دومره خو انسانان هم خوري ته خو لا....
پيواز: ډانټر صيب زما لالا ته داسې دوا ورکړه چې ډېر ژر ښه شي.
ډاکټر پروفيسور ګل کوکو: سمه ده ته لاړ شه دا نسخه ورته راوړه.اته بوتله د ټوخي شـــربت،پنځه پاکټه د ملاريا ګولی،لس پاکټه د معدې ګولی،پنځه بوتله د اشتها شربت،پنځه څلويښت دانې پيچکاری،شل دانې سيرومونه ... او داسې نوره دوا.
پيواز: ډانټر صـيب دا د څومره وخت دوا ده،دا خو انســان دی څه غوا خو نه ده کنه.
ډاکټر پروفيســـور ګل کوکو: که غوا نه وای دومره خوراک به يې نه کولو ،دا د يو کال دوا ده او پوره به يې خورې.
پيواز: خه ډانټر صـــيب د خوراک طريقه يې څنګه ده او ســـتا فيس څومره شو؟
ډاکټر پروفيســـور ګل کوکو: دا به په داســـې وخت کې خوري،چې نه سهار وي،نه غرمه،نه مازيګر،نه ماښام ،نه ماسختن او نه نيمه شپه.نه به يې په نهار ه خوري،نه په مړه.دا يې د خوراک لاره او طريقه ده.
(پيواز بيرون اوزي او هلته پوليســـو ته زنګ وهي څو راشـــي او دا ډاکټر ونيسـي،دا ځکه چې دوی د يوې پلمې او چل له مخې يې يو ځان مريض کړی وو او بل يې پيواز وو... د ډاکټر صـــفاکار په منډه ډاکټر پسې راځي او ورته وايي ډاکټر صاحب تښته چې پوليس راځي)
صـفاکار: هله ډاکټر صـاحب تښـته پوليس راځي دوی مريضـان نه دي غواړي تا غوندې ناپوهه ډاکټران پوليسو ته وسپاري.
ډاکټر پروفيســـور ګل کوکو: هله جرلنډو ژر کوه هغه زما ســـاعت او چپن هم له ځان سـره واخله .(څو چې پوليس راځي ډاکټر او صـفاکار دواړه تښـتي پوليس راځي ،مريض او پيواز دريواړه د ډاکټر دوکان بند کړي او مريض خپـل پيغـام وړانـدې کوي او تمثيلي ټوټـه پـای تـه رسيږي.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مريض: ای خلکو د خدای لپاره داسې بېسواده او ناپوهه ډاکټران مه پرېږدی خلکو ته يې رسوا کړی ځکه،چې دوی د پېښور په کارخانو کې ځانله اسناد جوړ کړي او دلته راځي د افغانانو په ژوند لوبې کوي. خدای دې داسې ناپوهه ډاکټران له هېواده ورک کړي.ټول په يوه چغه وايي امين.(رحيمي ،١٣٩٢).

د پورته تمثيل څخه موخه په ټولنه کې اصلاح راوستل او د داسې خلکو مخه نيول دي،چې په خپل مسلک کې ناپوهه وي او کار نه شي کولی،په جعل او فريب يې ځانله اسناد جوړ کړي وي او بيا په ټولنه حاکميت کوي،نو دا يو اصلاحي او انتقادي تمثيل وو،چې د ټولنې د اصلاح او سمونې لپاره په کې هڅه شوې وه.

سيد ضياء الرحمن لالاخېل

کله مو چې وغوښتل د لالا خېل په اړه معلومات ترلاسه کړو،دا چې نوموړی ډېر بوخت دی،نو ويل يې چې لږ وخت پيدا کړم زه به خپله ځان درو‌پېژنم،چې کله نوموړي لږ وخت پيدا کړ د خپلې پېژندنې په اړه يې راته خپل معلومات راولېږل او خپل ځان داسې راپېژني.زما نوم سيد ضياءالرحمن او تخلص مې لالاخېل دی.د سيد عبدالوارث ملنګ زوی،د سيد عبدالواجد لمسی د سيد حسين کړوسی او په خټه پښتون سادات يم.په ١٣٦٢ لمريز کال د ننګرهار ولايت د کوټ ولسوالۍ په زربچې کلي کې زېږېدلې يم.نوموړی وايي،چې د نسب لړۍ يې په ځلويښتم پښت کې حضرت محمد(ص) ته رسيږي. کله،چې په هېواد کې حالات خراب شول،نو د نوموړي پلار هم د نورو خلکو په شان مهاجرت ته زړه ښه کړ او کوچنی ضياءالرحمن يې له ځان سره ګاونډي هېواد پاکستان ته مهاجر کړ او د پاکستان په شمشتو کېمپ کې يې د مهاجرت ژوند پيل کړ.

سيد ضياء الرحمن لالاخېل چې کله د لومړني ښوونځي د تلو شو ، نو خپل پلار يې سمدستي په يو نږدې ښوونځي کې چې د افغان ماشومانو لپاره د خېمو څخه جوړ شوی ؤ شامل کړ .د لالاخېل له وړکتوبه له سبق سره ډېره زياته مينه وه او ښوونځي ته به په ډېره مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او شــوق ســره تللو او د ښــوونځي تر څنګ يې ســهار لمانځه مهال د جومات له ملا امام څخه د بغدادۍ قاعدې او بيا يې د قران عظيم الشـان زده کړه پيل کړه ، چې الله تعالی ورته د درس په زده کولو کې ښــــه پوهه ورکړې وه ، چې د اول څخه دوهم ټولګي ته اول نمره بريالی شو او دغه اول نمره ګي يې تر نهم ټولګي پورې وســـاتله .د ښـــوونځي د وخت څخه يې وروسته ماسپيښين مهال په يوه ديني مدرسه کې شامل کړ . دا مدرســـه د يوه مذهبي تنظيم (جماعة الدعوة الی القران والســنه)لخوا جوړه شــوې وه ، چې ســيد ضــياء الرحمن لالاخېل پکې په څه باندې دريو مياشـتو کې ټول قران کريم په ناظره زده کړ . تر څنګ يې ســـل احاديث شـــريفونه هم زده کړي ؤ . نوموړي په ښـــوونځي کې د تراني د ټيم مشـــري هم کوله چې په هغه وخت کې په ځينو جايزو هم نازول شـــوی و.کله چې لالا خېل له مهاجرت ته بېرته خپل ټاټوبي ته راغی،نو بيا يې خپلو زده کړو ته دوام ورکړ او د کوټ په عالي لېســـه کې يې د نهم ټولګي څخه خپلې زده کړې پيل کړې،خو د وخت حالاتو او مشکلاتو دې ته اړ کړ،چې ښوونځی ترې پاتې شي.نوموړي د قران کريم حفظ د خپل ماما قاري خليل الله هاشـــمي څخه وکړه او تجويد يې له قاري ګل علي څخه تر ســره کړ، خو کله چې حالت لږ ســم شــو،نو نوموړي د دريم ځل لپاره په۸۴ ۱۳لمريز کال بيا په کوټ عالي لېســـه کې خپلې نيمګړې زده کړې پيل او په ۱۳۸۶ لمريز کې د ياد ښوونځي د دولسم ټولګي څخه فارغ شو،خو تر ننه د لوړو زده کړو څخه محروم پاتې شو.

لالاخېل لومړي ځل لپاره په ۱۳۸۳ لمريز کال ګردي اتمانزو په ابتدايه ښوونځي کې د ښوونکي په توګه دنده پيل کړه،چې يادې دندې يې يو کال دوام وکړ .په ۱۳۸۴ لمريز کال کې د سـپين غر راډيو سـره د ډرامو او طنزيه خپرونو په برخه کې کار پيل کړ،چې هلته هم د يو کال لپاره په دنده پاتې شو او تر ۱۳۸۵ لمريز همغته په سپين غر راډيو کې يې دنده پر مخ وړله.په ۱۳۸۶ لمريز کې د شـــرق راډيو تلويزون

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســـره خپله دنده پيل کړه چې تر ۱۳۸۷ لمريز کال د جوزا تر شـــلمې پورې په ياده راډيو کې د ډرامې څانګې مسؤل،ليکوال او لارښود پاتې شـــو.همدارنګه په ۱۳۸۸ لمريز کې د مرام راډيو ســـره هم د طنزيه خپرونو په برخه کې همکار پاتې شـــوی دی.په همدې جريان کې په ۱۳۸۸ لمريز کې د ننګرهار ملي راډيو تلويزونه ســـره هم د ډرامو او تمثيلي ټوټوپـه برخـه کې همکـاري کړې ده.پـه ۲۰۰۹ م کـال کې د جنورۍ په مياشت کې د پېکټ راډيو ادارې سره يې په پېښور کې خپله دنـده پيـل کړه. پـه يـاده اداره کې يې د(پولې پورې ډرامې) د مسؤل،ليکوال او ډايريکټر په توګه خپله دنده ترسره کړې ده. همدارنګه د دويم ځل لپاره يې په ۱۳۹۰ لمريز کې د شـرق راډيو تلويزون سـره يې بيا دنده پيل کړه،چې اوس د انعکاس راډيو تلويزون ســـره د تمثيلي ټوټو او ډرامو په برخه کې د ليکوال او ممثل په توګه خپله دنده پر مخ وړي.

د همدې مســـلک ســـره د مينې له امله يې په دې برخه کې په ډېرو روزنيزو ســـيمنـارونو او ورکشـــاپونو کې هم برخـه اخيســـتې لکه ژورنـاليزم،ډرامې او راډيو تخنيـک روزنيز ورکشـــاپونـه يې پرمخ وړي.نوموړي د ډرامـه ليکنې پـه برخـه کې پـه لومړي ځل د ســـلام وطندار راډيو د ډرامې برخې ټرينر اســـتاد عبدالله صـــاحبزاده څخه د ډرامې په کېسه کې زده کړې تر سره کړي دي. همدارنګه يې د نړيوال ژورنالست او بي بي سي راډيو پخواني خبريال جان محمد بټ څخه يې هم د ډرامې په برخه کې ډېر څه زده کړي دي.نوموړي د تمثيلي ټوټې او ډرامې په برخه کې ډېر کار کړی او خپله د يو ښـــه ممثل په توګه پاتې شوی دی.

سيد ضياءالرحمن لالاخېل په ډرامه ليکلو کې په زړه پورې قلم لري نوموړي په تراژيدي او کوميډي دواړو برخو کې ډرامې او تمثيلي ټوټې ليکلي،خو کوميډي برخه يې ډېره غوښـــنه ده.کله چې لالا خېل په ســـپين غر راډيو کې کار پيل کړ له هماغه وخته يې په تمثيلي ټوټو او ډرامـه ليکنـه پيـل وکړ.ډېرې پـه زړه پورې تمثيلي ټوټې او ډرامې يې ليکلي او ټولنې ته يې وړاندې کړي دي.د نوموړي ټولې تمثيلي ټوټې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډرامې د طنز پـه مـالګـه ککړې دي.نوموړي د لومړي ځل لپـاره د مارتول بابا په نوم يوه کوميډي تمثيلي ډرامه وليکله چې د تمثيلي ټوټو پـه ډول بـه پرمخ وړل کېده.پـه دغـه تمثيلي ټوټو کې نوموړي خپلـه د مارتول بابا په نوم کردارد ترسره کولو،چې د يوه پاخه عمر سړي غږ به يې ويســتلو.ياده ډرامه يې په ۱۳۸۵ لمريز کال د ســپين غر محلي راډيو لپـاره وليکلـه،چې پنځـه ديرش تمثيلي ټوټې ترې جوړې شـــوي دي.

د يـادونـې وړه ده چې همدا تمثيلي ټوټې يـا ډرامـه د دوهم ځل لپاره په ۱۳۸۶ لمريز کې د شـــرق راډيو تلويزون لخوا خپره شـــوه.د نوموړي بله کوميډي ډرامه د چمن ګل داســـتان نوميږي،چې په ۱۳۸۶ لمريز کې وليکله چې دا يې دويمه ډرامه وه.ياده ډرامه په پنځه اويا برخو کې د شرق راډيو لخوا خپره شوه.د چمن ګل داستان ډرامه د سيد ضـــياء الرحمن لالاخېل د ډېر زيات شـــهرت لامل وګرځېده ، د دغې ډرامې موضـوع او هدف د ټولنې ناوړه او غلطو راواجونو بيانول او د مخنيوي لپاره يې د حل لارې چارې وړاندې کول ؤ ، چې هره صــحنه يې خلکو ته د اصـلاح په موخه په ادبي او طنزيه ډول وړاندې کېدله او خلکو ترې د خندا او خوشــحالۍ تر څنګ پند او نصــيحت هم اخيســت .حلال فصــل او حلال رزق ډرامه ،چې ۱۷ برخې لري په کال ۱۳۸۷ ل کې وليکل شـــوه او د ننګرهار ملي راډيو تلويزون څخه خپريدله او لالا خېـل يـې مرکزي کرکټر وو.بلــه ډرامــه يـې دوزخـي ارواه نوميږي،چې پـه ۱۳۸۸ لمريز کې يې پـه ۱۸ پردو کې وليکلـه او د ننګرهار ملي راډيو او راډيو افغانســتان لخوا خپره شــوه.د پولې پورې ډرامه د لالا خېل بله ډرامه ده چې په ۲۰۰۹ م کال کې د لالاخيل په ليکوالۍ او لاربښـــوونه جوړه شـــوې او په ۱۴۰۰ پردو کې وړاندې شـــــوه.يـاده ډرامــه د افـغـانســـتـان پــه ډېـرو ولايـاتـو لــکــه ننګرهار،لغمان،خوســـت،پکتيا،قندهار ،کابل او په ځينو نورو ولايتونو کې د ايف ايم راډيوګانو لخوا خپرېدله. د يادونې وړه ده چې لالاخېل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکوال ترخنګ يو ښــه ممثل هم دی،چې دلته به د ښــاغلي لالا خېل د يوې تمثلي ټوټې نمونه راوړو.

دتمثيلي ټوټې بېلګه

لکوال: سيد ضياءالرحمن لالا خيل

د تمثيلي ټوټې نوم: پلاره واده څنګه شو.

کارکوونکي:

چمن ګل،صابر او شريف خان

چمن ګل: ځان سره ؛ سترګه رپيږي زما لکه چې پلار مې راځي ــ زړګی خوږيږي زما لکه چې کار نه دی شوی ــ خدايه پاکه ته خو راباندې ورحميږې.

صابر: خداکې ،يا هلکه چمن ګله اشنا دا بيا په کومو سوچونو کې تللی يې.

چمن ګل: صــابره محترمه دا خو ته راغلې ما ويل که پلار محترم مې راغی.

صــابر: دا نن څنګه د پلار محترم په انتظار ناسـت يې؟تا خو کله د هغه دومره انتظار نه دی کړی.

چمن ګل: ده ته ګوره،وايي څنګه د پلار په انتظار ناست يې-ولې هغه ستا مخکې مې ورته ونه ويل،چې د واده نېټه راته کېده.

صابر: نو ستا پلار هغه خبره ومنله څه؟

چمن ګل: او کنه بس اوس به دخيره راشــــي او د واده زېری به مې راوړي.

صــابر: ياره ګومان خو مې نه شـي چې سـتا خسـر دې داسـې په اسـانه سواده ورکړي.

چمن ګل: صــابره محترما دا څه بې مالګې او پيکه خبرې کوې ، مړه دې وخت کې خو لږ مالګيني خبرې کوه ، کنه ډېر نازک وخت دی ــــ ژړه غونی ؛ زما واده لکه د شـــنې تورۍ په ونه محترمه زنګيږي او ټالی خوري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

صابر: ولې وارخطا يې اوس به د هر څه معلومات وشي،خو چې پلار محترم دې يو ځل راشي.
چمن ګل: ياره پيره بابا راورسېږې که پلار مې د واده زېرې راوړی وي،نو پيره بابا زه ستا د زيارت په نوم غټه شکرانه ورکوم.
صابر: دا څه وايې چمن ګله ټول کارونه خو هغه الله کوي،چې ټوله دنيا يې پيدا کړې ده،د پير بابا په دې کې څه کار دی.
چمن ګل: چپ شه صابره محترما خوله به دې کړه شي،ادې مې دې خدای وبښي هغې به ويل چې وليان د برخې خاوندان دي.
صابر: د برخې خاوندان دي،خو په دعا کې چې مونږ او تاسې ورته دعا وکړو نه دا چې نعوذبالله مونږ ورنه د خپلو حاجتونو سوالونه وکړو-ګوره اينده کې دا کار ونه کړې-دا ګوره په شرک کې راځي.
چمن ګل: هله صابره محترما هاغه وګوره پلار محترم مې راراوان دی،خو داسې خپه غوندې دی الله په کې خير واچوي.
شريف خان: دا څنګه د لارې په سر دواړه ياران ناست ياسی؟
صابر: شريف خان کاکا اشنا مې همدا ستا لار څارله چې ته ورته د واده زيری راوړې.
شريف خان: صابره وراره ستا د اشنا په قسمت کې وادنه نشته.
چمن ګل: پلاره محترمه دا څه بې تبې خبرې دې وکړه واده مې څنګه قسمت کې نشته؟هغه سر خوړلي سخرو خو به مې درته انکار نه وي کړی.
شريف خان: انکار يې نه دی کړی خو چې ما ورته څنګه د غمو نوم واخيسته نو بس خسر محترم دې بې هوشه شو او ستا د واده خبره همداسې په ځای پاتې شوه.
چمن ګل: نو تا ته چا ويلي و چې ته ورته د غمو نوم اخله،تا ته خو ماکوګی معلوم دی چې د غمو د تينګې نه دی.
صابر: چمن ګله اشنا کېدای شي په دې کې دې خير وي.
چمن ګل: صابره محترما خير په کې کوم دی،ښکاره شر دی خدای مه که زما سخرو مړ شي نو زه به څه کوم... ژړا صحنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېغام پکې په دې ډول ؤ ، چې :د چمن ګل داسـتان دغه صـحنه کې د هغه ناپوهه کليوالو ناوړه اعمالو ته پکې اشاره شوې ده چې د اسلامي شـريعت سـره په ټکر کې دي ، لکه :د الله تعالی څخه بغير د بل چا په نوم نذر ورکول او يا ترې مرسته غوښتل دي .(لالاخيل ،۱۳۹۸).

امام جان مجبور

امـام جـان مجبور د ګلاب شـــاه زوی د جمعـه خـان لمســـی دی.اصلا د ننګرهار ولايت د بهسودو ولسوالۍ د خوشکنبد کلي د نهر شـاهي په سـيمه کې په ۱۳۵۰ لمريز کال کې نړۍ ته سـترګې غړولې دي،چې اوس دا ســيمـه د جلال ابـاد ښــــار اتمې نـاحيې پورې اړه لري.لومړنـی زده کړې يې د خوشــکنبد ښــوونځي،منځنۍ زده کړې يې په عبدالوکيل لېســـه کې او په پای کې د ننګرهار عالي لېســـې څخه په کال ۱۳۶۸ لمريز کې فارغ شـوی دی.همدارنګه په ۱۳۹۲ لمريز کال کې د ننګرهار له عالي دارالمعلين څخه يې په پښتو ادبياتو رشته کې د څوارلسم پاسـی سـند تر لاسـه کړ.په ۱۳۹۸ لمريز کال کې په ادراک لوړو زده کړو خصـوصـي موسـسـه کې شـامل او په ۱۳۹۹ لمريز کال کې يې د ليسانس سند هم له همدې خصوصي لوړو زده کړو موسسې څخه تر لاســـه کړ. نوموړي له ۱۳۷۲ لمريز راپديخوا په تمثيلي ټوټو کې کار کوي.تر اوسـه يې په بې شـمېره ډرامو او تمثيلي ټوټو کې ونډه اخيســـتې ده.د يادونې وړ ده چې مجبور د يو تکړه ممثل ترڅنګ يو تکړه تمثيل ليکوونکی هم دی.(ننګرهار اخبار ،۱۳۹۷: ۳).

سيد اختر سيدي

سـيد اختر سـيدي د سـيدګلون زوی په کال ۱۳۶۹ لمريز کې د ننګرهار ولايت د خوږيانو ولســـوالۍ د وزيرو په پيرخيلو کلي کې په يوه ديندراه کورنۍ کې زېږېدلی دی.لومړنۍ او ثانوي زده کړې يې په کوزه پښتونخوا کې د امام حسين په لېسه کې ترسره کړي دي.نوموړی د ښــوونځي د زده کړو ترڅنګ د ســينما او هنر ســره هم نږدې پاتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـــوی دی.پـه ډېرو تمثیلي ټوټو،ډرامو او فلمونو کې یې کـار کړی دی.لوړې زده کړې یې د کـابل پوهنتون د ژبو او ادبیـاتو پـه پوهنځي ترســـره کړي دي.د پوهنتون په جریان کې یې د افغانســـتان ملي راډیو تلویزون ســـره د هنر او ادبیاتو اداره کې د مثمثل په توګه دنده ترســـره کړې ده.نوموړي په کوزې پښـــتونخوا په ځینو تمثیلي ټوټو،ډرامو او فملونو کې د ممثل په توګه کار کړی دی. همدارنګه د ننګرهار ملي راډیو تلیوزن په کومیډي خپرونو د ممثل په توګه پاتې شوی دی.ښاغلی ســیدي د انعکاس راډیو تلویزون ســره د کومیډي خپرونو په برخه کې همکاري کوي.(انعکاس راډیو تلویزون ،۱۳۹۹).

یونس کامه وال

یونس کـامـه وال د ګلاجـان زوی د ننګرهـار ولایت د کـامې ولسوالۍ د ارباب بانو په کلي کې په کال ۱۳۶۳لمریز کال کې زیږدلی دی.نوموړي خپلې لومړنۍ زده کړې په کوزه پښـــتونخوا کې د شـــهید روح الله په لیســـه کې تر اتم ټولګي پورې ترســـره کړي دي او بیا یې د ځینو مشـــکلاتو لـه املـه ونـه شـــو کولی خپلې زده کړې پـای تـه ورســـوي.نوموړي پـه ډېرو تمثیلي ټوټو او کومیډي ډرامو کې برخه اخیستې ده،چې زیاتره یې سټیج تمثیلي ټوټې دي.کله چې خپل هېواد ته راســتون شــو په مختلفو رســنیو کې پـه تمثیلي ټوټو او کومیډي خپرونو کې دنده ترسره کړې.د ننګرهار ملي راډیو تلیوزن په کومیډي خپرونو کې یې د ممثل په توګه کار کړی دی،همدارنګه په شرق راډیو تلویزون او انعکاس راډیو تلویزون ســره په مختلفو کومیډي خپرونو کې د ممثل په توګه پاتې شـــوی دی.یونس کامه وال په ځینو راډیویي ډرامو لکه د (پولې پورې اصـــلاحي ډرامه)کې یې هم د یو ښـــه ممثل په توګه دنده ترسره کړې ده.(انعکاس راډیو تلویزون ،۱۳۹۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلمان شهابي

سلمان شهابي د مولوي شهاب الدین زوی د ننګرهار ولایت د ښېوې ولسوالۍ په ملک زیو کلي کې په کال ۱۳۶۳ لمریز کې په یوه دینداره کورنۍ کې نړۍ ته سترګې غړولې دي.لومړنۍ او ثانوي زده کړې یې په سید جمال الدین افغان لیسه کې ترسره کړي دي او بیا په ننګرهار دارلمعلین کې د اجتماعیاتو په برخه کې تر څوارلسم ټولګي خپلې زده کړې سر ته رسولي دي.نوموړي په ننګرهار راډیو تلویزن کې په کومیډي خپرونو کې د یو تکړه ممثل په توګه کار کړی دی.همدارنګه په طلوع او لمر تلویزونونو کې یې هم د یو ښه ممثل په توګه دنده ترسره کړې ده. په اوس وخت کې په ننګرهار کې د انعکاس راډیو تلویزون سره په کومیډي خپرونو کې په تمثیلي ټوټو کې دنده پر مخ وړي.(انعکاس رادیو تلویزون ،۱۳۹۹).

د عبدالبصیر مینه پال پېژندنه

عبدالبصیر مینه پال،چې ډېر هنري نومونه لري لکه کندهاری ډون،جنجالي،ګلابتون،اغاجان ماما... او داسې نور د حاجي میراجان زوی دی په کال ۱۳۷۶ لمریز د سرطان په شپږمه نېټه د کندهار په نهمه ناحیه کې زېږېدلی دی.مینه پال په قوم پوپلزی دی.خپلې لومړنۍ زده کړې یې په کندهار کې ترسر ه کړي.ټولې زده کړې یې تر دولسم ټولګي ترسره کړي او د ځینو ناخوالو له امله ترې لوړې زده کړې په نیمه کې پاتې شوي دي.نوموړي د خپل ژوند په دې سفر کې د یو تکړه او زړور ممثل په توګه خپل دنده ترسر ه کړې ده. په ۲۰۰۹ م کال کې یې په تمثیل لیکلو او اجرا کولو پیل کړی دی.

د ممثلۍ ترڅنګ د تمثیلي ټوټو لیکوال هم دی.د کندهار په ځینو محلي رسنیو کې په دندو کې پاتې شوی دی.په روبنا راډیو کې د طنزیه خپرونو مسؤل په توګه پاتې شوی.همدارنګه په وړانګه راډیو کې هم د طنزیه خپرونو چلونکی او مسؤول پاتې شوی.په تبسم راډیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې یې هم کار کړی او هلته یې هم د طنز په برخه کې خپله دنده پرمخ وړې ده.په زیور محلي راډیو کې د ایډیټر او تمثیلي ټوټو مسؤل پاتې شوی.د دې ترڅنګ د افغانستان د ملي راډیو تلویزون په چوکاټ کې یې هم دطنز او تمثیلي ټوټو په برخو کې دنده ترسره کړې ده.د دې ترڅنګ نوموړی د (بي ایم سټیډیو) په نوم خپل شخصي پروډکشن لري چې په کې هغې تجارتي اعلانونه،تمثیلي ټوټې او نورې ګڼې خپرونې جوړوي او ټولنې ته یې وړاندې کوي.په همدې پروډکشن کې تر پنځوسو ډېر ښځینه او نارینه ممثلین په عملي زده کړو بوخت دي.نوموړي په تمثیلي ټوټو طنزیه خپرونو او سټیج ډرامو کې ډېر کار کړی دی.لومړنی تمثیلي ټوټه یې د (ګران افغان) سره په یوه سالون کې ترسره کړه.یاده تمثیلي ټوټه چې لیکوال یې ګران افغان وو نوموړي په کې تراژیدي رول لوبولی دی.ښاغلي مینه پال په څو محلي فلمونو او پروډکشنونو سره هم کار ترسره کړی دی.د عمر تر دې دمه یې ټول ټال په دوه دېرش فلمونو کې د یو تکړه ممثل په توګه کرکټرونه لوبولي دي. عبدالبصیر مینه پال تر اوسه مختلفې ډرامې او تمثیلي ټوټې لیکلي چې عبارت دي له (ولور،رشوت،سیاسي بعث،درواغجن،مغروره،میله،بدنامي او رواج) د یادونې وړ ده چې نوموړی خپلې تمثیلي ټوټې په مختلفو ټولنیزو رسنیو لکه یوټوب، فیسبوک، انستګرام، ټویټر، ټیک ټاک کې خپروي.د نوموړي د تمثیلي ټوټې یوه بیلګه په مذهبي تمثیلي ټوټه کې راوړل شوې ده،نو دلته یې د بېلګې له راوړلو ډډه کوو.(انعکاس راډیو تلویزون ،۱۳۹۹).

په ټولنه د تمثیلي ټوټې اغېزې

هره ټولنه جلا او ځانګړی فرهنګ او کلتور لري،یوه ټولنه له بلې د بیلوالي یوه لاره هم همد ټولنیز رواجونه،کلتورونه او عادتونه دي.که مونږ اسیایي او په ځانګړي ډول افغاني ټولنه وغواړو له اروپایي یا امریکایي ټولنې سره پرتله کړو،نو ډېر زیات توپیرونه به سره ولري.په اروپایي او امریکایي ټولنه کې لوڅ سر ګرځېدل کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

عيب او شـــرم نه دی،خو په افغاني ټولنه کې د اســـلامي او فرهنګي اصـولو سـره په ټکر کې راځي او څوک دا جرت نه شـي کولی،چې په عام بازار او لارو کوڅو کې لوڅ سر وګرځي.

همدارنـګه که اروپايي،امريـکايي،پنجابي،ايراني،اردو يا نورې ډرامې راواخلو او افغاني ډرامو،فلمونو،سـريالونو او يا هم تمثيلي ټوټو ســـره پرتله کړو،ډېر زيات او د پام وړ توپيرونه لري.د هرې ټولنې کلتور او فرهنګ په هماغه ټولنه ښـــه د تطبيق وړ دی.که مونږ هندي تمثيلي ټوټې وګورو او له خپلو ســـره يې پرتله کړو د ځمکې او اســمان فرق لري.د هرې ټولنې ادبيـات او کړه وړه د همـاغې ټولنې پـه خلکو ښه اثر کولی شي.اوس راځو دې خبرې ته،چې په افغاني ټولنه کې،چې اسلامي اصول،کلتوري او فرهنګي محدوديتونه او ناسم رواجونه حاکم دي په داســـې ټولنه تمثيلي ټوټه څرنـګه اغېزې لري؟ ګټه يې ډېره وي که تاوان؟ايا خلک ترې مثبت اړخونه خپلوي که منفي د موضـــوع په دې برخه کې به په همدې مسـايلو بحث وکړو او روښـانه به شـي،چې د تمثيلي ټوټو مثبتې اغېزې ډېرې دي که منفي؟ او څرنـګه کولی شـو،چې له هر شي يا هر هنر نه مثبت اړخونه خپل کړو او منفي ته يې شا کړو.

د تمثيلي ټوټې مثبتې اغېزې

په دنيا کې ډېر کارونه او اعمال داســـې وي،چې مثبتې او منفي اغېزې لري.که مونږ د پښتنو رواجونه او دودونه وګور،ځېنې يې مثبتې او ځينې يې منفي تـاثير او اغېز ې لري. کـه لنـډې کېســـې او ناولونه ولوسـتل شــي،په هغې کې هم ځينې منفي او مثبت کرکټرونه او مـکـالـمـې شــــتــه،چې دواړه اړخـونــه پــه کې لـيـدل کـېږي.کـه فلمونه،ډرامې،ســـريالونه او تمثيلي ټوټې وګورو په هغې کې هم ځينې اړخونـــه مثبـت او ځينې يې منفي دي.پــه ځـانګړي ډول اوســـنۍ ډرامې،فلمونه او سريالونه په ښکاره مثبتې او منفي اغېزې ښندي.اوس خبره د تمثيلي ټوټې ده،چې تمثيلي ټوټه په ټولنه او په ځانګړي ډول په پښـــتنه ټولنه کومې مثبتې اغېزې لري او څومره مو ترې ګټه اخيســـتې ده.مونږ پــه تيرو بحثونو کې وويـل،چې لومړنۍ تمثيلي ټوټـه اســـتـاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالاکبر خان اکبر وليکله ،هلته هغې تمثيل په خلکو دومره مثبت اغېز وکړ،چې په خلکو کې يې د ازادۍ شعور او فکر پيدا کړ.د خدايي خدمتګار تمثيل،خو په خلکو دومره مثبت اغېز وکړ،چې د خدايي خدمتګار په لسګونو پلويان د وخت د ظالم نظام لخوا زندانونو ته ولېږل شـــو.دلته په بره پښـــتونخوا کې،خو يې په خلکو دومره اثر او اغېز وکړ،چې غازي امان الله خان په خپل وخت کې د تمثيلي ټوټو د ننداړو لپاره تياترونه او د ننداري ځايونه جوړ کړل.د امان الله خان په وخت کې د (فتح ټل) په نوم يوه تمثيلي ټوټه ننداري ته وړاندې شـــوه،چې خپله غازي امان الله خان يې هم ننداري ته ناست وو.په خلکو يې دومره مثبت اغېز او تاثير وکړ،چې د انګريز په خلاف بغاوتونه رامنځ ته شـــو.همدارنګه همدا تمثيلي ټوټې دي،چې زمونږ د ټولنې لګام او واګې يې په خپل لاس کې نيولي او له ډېرو ناوړو کارونو يې منع کوي.په اوس وخت کې تر ډېره د ولور اخيســـتلو رواج،پـه بدو کې د لونو ورکولو رواج،زيارتونو ته د تګ او د زيارتونو تيږې په خپل بدن وهل او هلته زانګو تړل.... او دې ته ورته نور ډېر رواجونه او رســـمونه دي،چې تر ډېره له منځه تللي دي.دا که يو خوا د علماو برکت دی،نو بلخوا د همدې تمثيلي ټوټو په مرســـته ياد رواجونه په کراره کراره له منځه ځي.همدارنګه د همدې تمثيلي ټوټو،ډرامو او ځينو اصـــلاحي فلمونو په مرســـته،د ټولنې ډېرې ناخوالې خلکو ته ښـــودل کېږي،چې زياتره خلک ورته متوجې کوي.ځينې تمثيلي ټوټې او خپروني دي،چې د ځينو سياسيونو د کنټرولو لپاره ښـه وسيله ګرځېدلې ده.همدا تمثيلي ټوټې دي،چې د ځينې دولتي چارواکو د منفي کړنو مخه يې تر يوه حده نيولې ده.که د ځينو رسـنيو تفريحي خپروني وکتل شـي او په هغې کې تمثيلي ټوټو ته پام وشي،نو زياتره اصلاحات او سمون يې په خلکو کې راوســـتی دی.همدا انتقادي تمثيلي ټوټې او خپروني دي،چې خلک يې خپلو منفي کړنو تـه متوجې کړي او هر څوک کوښـــښ کوي،چې تر ډېره له هغه کارونو ځان وساتي،چې په ټولنه کې خلکو ته بد ښکاري.د دې موضوع د پايلې په توګه ويلی شو،چې تمثيلي ټوټې که کوميډي وي که تراژيدي او که دواړه يوځای وي،خو د ټولنې د اصلاح او سمون په

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې ښــکاره او په زړه پورې مثبت فکر او مثبت بدلون راوســتی دی.

د تمثيلي ټوټې مفني اغېزې

مخکې مو هم يادونه وکړه،چې په ژوند کې ډېرې کړنې داسې وي،چې پــه ټولنــه خپلې مثبتې او منفي اغېزې ښــنــدي.تمثيلي ټوټه،ډرامه،فلم او ســـريالونه که له يوې خوا په ټولنه مثبتې اغېزې کوي،خو منفي اړخونه هم لري او ټولنه کې ځينې داســـې ځوانان هم شــته،چې ډېر ژر منفي اړخونه خپلوي.دا،چې دلته خبره د تمثيلي ټوټې او د هغې منفي اغېزې دي،نو دا معلومــه خبره ده،چې زموږ ټولنــه د علم په لحاظ ډېره وروســـته پاتې ده.دلته که هر څه راځي،نو تنکي ځوانان يې نســبت مثبت اړخ ته منفي ته ژر متوجې کېږي.ښــې بېلګې يې د کوزې پښتونخوا د پښتو فلمونو او ډرامو اغېزې دي.کله،چې هلته کوم نوی فلم يا ډرامې راځي،پر پرده له ښودلو وروسته په ټولنه کې د هماغه ډرامې يا فلم منفي کرکټرونه دومره ډېر شي،چې انسان حيران شي،چې دا ټولنه ولې داسې کوي.که تاسو ته ياد شي،کله چې په کوزه پښتونخوا کې د سواتي په نوم کوم کرکټر فملونو ته راغی،يوه پايڅه يې پورته او بله خکته وه،نو ډېرو ځوانانو په لارو کوڅو کې هماغه شـــان ځان جوړ کړ او ډېر ژر يې ياد تمثيل په خپل ځان عملي کړ.

يا که په افغانستان کې د ځينو انځوريزو رسنيو سريالونو ته پام وکړو،کوم کرکټر يا لباس چې په ياد سريال کې راشي.په سبا يې هلکان او نجونې هماغه شـان ځان جوړي او په ټولنه کې ورته ځان ډېرلوړ او با کرکټره ښـــکاري،حال دا،چې دا په ټولنه ډېره بده او ناوړه اغېزه ده.همدارنګـه پـه ځينو تمثيلي ټوټو او ډرامو کې داســـې کرکټرونـه راځي،چې هغه منفي وي،خو د ټولنې د اصـلاح او سـمون په خاطر يې تمثيل کول يا لوبول ډېر اړين وي،خو د ټولنې تنکي ځوانان يې د مثبتو پر ځای منفي ته زر فکر کوي او هغه په خپل ځان عملي کوي.ښه مثال يې،د طلوع تلويزون د (شـــبکـه ای خنـده) د خېروني تمثيلي ټوټې دي،چې هغه د اصـــلاح او ســـمون لپاره ځينې مکالمې او کرکټرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړي،خو ځوانان په ځای د دې،چې مثبت اړخ یې وسنجوي منفي ته یې مخه کوي او ټولنه د بدبختی خوا ته بیایي.

دې ته ورته نورې ډېرې تمثیلي ټوټې او ډرامې شته،چې په ټولنه کله کله منفي اغېز کوي،خو په دې برخه کې عامه پوهاوي ته اړتیا ده. او دا د کورنی مسؤولیت هم دی،چې خپلو اولادنو ته وروسته له ډرامې یا تمثیلي ټوټې دا یادونه وکړي،چې په یاده ډرامه یا تمثیلي ټوټه کې پلانکی کرکټر یا مکالمه سمه نه ده او د اصلاح او سمون لپاره یې بیا د خپلو اولادنو ته لارښوونې وشي،چې له بده مرغه زمونږ په ټولنه کې د اولادنو په روزنه کې په هغه اندازه چې لازمه ده کار نه کېږي،نو د دې موضوع د پایلې په توګه ویلی شو،چې هره تمثیلي ټوټه،ډرامه،فلم،سریال او نورې کړنې مثبتې او منفي خواوې لري او کوښښ باید وشي،چې د مثبت اړخ په اړه یې فکر وکړو او منفي ته یې شا کړو.ځکه دا ټولنه سمون ته اړتیا لري او همدا ننداري او ډرامې دي،چې د ټولنې د سمون لپاره لیکل کېږي او بیا ننداري ته وړاندې کېږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم څپرکی

د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتليز جاج

د موضـــوع دا برخه مو دې ته ځانګړې کړې،چې ايا تمثيلي ټوټه او ډرامه د پرتلنې وړ ده کنه؟او دا به هم روښـــانه او معلومه شـــي،چې ډرامه څه شـــی دی او تمثيلي ټوټه.په دې موضـــوع کې به دې ته هم اشـــاره وشـــي،چې لومړنی ډرامه چې په لرغوني يونان کې رامنځ ته شـوې ايا ډرامه ده که تمثيلي ټوټه دې ټولو پوښـتنو ته به د موضـوع په دې برخه کې په تفصـيل سـره ځوابونه پيدا او پرتلنه به يې سـره وکړو او همدارنـګه په ډرامه کې به هم په تمثيلي ټوټه لنډ هر اړخيز بحث او څېړنه وکړو،دا چې تمثيلي ټوټه په تېرو بحثونو کې واضـحه او پېژندنه يې وړاندې شـــوه،نو دلته يې له پېژندنې تېرېږو او د ډرامې په پېژندنه به پيل وکړو.

د ډرامې لنډه پېژندنه

دادب ددې ښـــکلي صـــنف دانوم ((ډرامه)) د يوناني ژبې ټکي څخه اخيستل شوی دی ډراو په يوناني ژبه کې عمل ته وايې ډرامه اوعمل د يو بل سره تړلي څيزونه دي.(رضا ،۱۹۹۵ : ۷).

د ادب تيوري نومې اثر ليکوال پوهاند جمشـيد رشـيدي په خپل کتاب کې د ډرامې په اړه ويلي دي چې: (ډرامه د يوناني لفظ ډراو نه اخيسـتل شـوې ده،چې مانا يې عمل يا په کولو سـره ښـودل دي.او دغه وجه ده ،چې په خالص ادب او ډرامه کې فرق ښکاره کوي).(رشيدي بېنوا ،۱۳۹۱: ۱۴۹)

دنثري ادب ډولونو ليکوال يې په خپل کتاب کې د ډرامې په اړه وايي (ډرامه يوناني ژبې د ډراو د کلمې له ريښـې څخه د ((عمل او کړنـې)) معنا لري ،په انګليسـي ژبه کې مشـتق شـوې کلمه ده چې لغوي معنايې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرهنګونو: تمثيل،نمايش او ننداره ښودلې ده.په ادبي اصطلاح ډرامه د نثري هنري داستاني ادبياتو يو ډول دی،چې ادبپوهانو يې د پېژندنې په اړه بيلابيل تعريفونه،توضيحي او تشريحي يادونې او څرګندونې کړي دي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۱۳۶).

د ډرامې په اړه مختلف نظرونه او اندونه وړاندې شوي ،چې دلته به د څو تنو نظرونه راواخلو چې ډرامه څه ته وايي د دوی د نظرونو وړاندې کول هم اړين دي.

۱- يونانيي ليکوال سيسرو د ډرامې په اړه خپل نظر داسې څرګندوي:دژوند نقل ددود دستور ائينه اودرينستينوالی يعنې دحقيقت عکاسی ته ډرامه ويلی شي.(رضا ،۱۹۹۵ : ۸۶).

۲- سارسي يو بل ليکوال دی،چې د ډرامې په هکله وايي : مونږ دډرامې فن تعريف داسې کوو چې داديو څو عناصرو مجموعه ده چې د هغو په مددمونږ ژوند په تهيټرکې پيش کوو. اودتماشګيرو دولس څوګنې ته دحقيقت يوتت غوندې تصوير وړاندې کوو.

۳-کالرج بيا د ډرامې په اړه خپله خبره په دې ډول کوي :ډرامه د حقيقت نقل دی دفطرت پيښې دي .

(هاشمي ،۱۳۹۴ : ۱۳۶).

۴-هيډلن د ډرامې په اړه خپله خبره داسې راغبرګوي: په ډرامه کې په سټيج د واقعاتو ښودنه داسې کيږي،لکه څنګه چې د دوی پيښدل پکار دي،نه داسې لکه څنګه چې پيښ شوي دي.(شهسوار ،۱۳۸۱: ۱۸).

۵_شکسپير بيا وايي چې دنيا ټوله په مثال ديو سټيخ ده ټول سړي او ښځې لوبغاړي دي دوی په دې سټيج ځي راځي او يوکس په خپل وخت ګڼ کارونه کوي . (واجد ،۱۳۹۵:: ۱۳۶).

۶-حمزه شينواری چې د غزل بابا او په نثر کې د ډرامو تکړه او پوه هنر مند او ليکوال دی. د ډرامې په اړه خپل نظر داسې وړاندې کوي: مونږ ديو قام دتمدن تهذيب او ذهني ارتقا اندازه دهغه ملک دډرامونه کولی شو.

۹- اروابناد عبدالخالق خليق صاحب د ډرامې په اړه وايي چې: ديومقصد داظهار لپاره ډرامه ډيره موثره طريقه ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهنراوادبيــاتو پــه تــاريح کې دډرامې پــه هکلــه اودډرامې دپيدايښــت په هکله ډول ډول نظريات موجوددي .خوداخبره لا تراوســه ســـپينه او څرګنده نه ده اونه چاپه بشـــپړه توګه لوڅه کړې چې دهرچا لپاره دمنلووړوي .چې ډرامه دبشـــر په تاريخ کې څه وخت اوچيرته رامنځ ته شـــوې ده ؟ خورازرازنظريات شـــته چې ځينې نظريات په ځانګړي توګه يوه ټاکلې زمانه په ګوته کوي، ليکن له ځينو نظرياتو نه دانشي جوتيداى چې بيخي او بلکل دې داسې وي. دساري په تو ګه يوه ډله پوهان وايي :

کله چې ځينې فلمونه ليدل کيږي اوبيا په هغو کې ځينې مذهبې نڅاوې ګورو ســـړى فکرکوي چې لومړى ډرامه به البته په همدې بڼه موجوده وه که څه هم دا فلمونه د ځينې لرعون پيژندونکو لخوا دځينو ښنو ښښانو له مخې انځورګرىٰ دهنر په برکت جوړ اوممتاز شوي دي.(د دوران طلايې تيــاتر) کتــاب ليکوالان هم ددې نظريې ملاتړ کوي. چې(کنث مک ګوين)(او رويليام ملنتز) نوميږي. بياهم ديوې ريښتينې ډرامې نوم نشـــو ورکولاى خو ځينې ځانګړي ډراماتيک حرکتونه چې دهغه وخت په انځور ګرىٰ کې شـــته چې ليدلا ى يې شـــو.دځينو ښـــو ښښــانوله مخې داســې هم څرګنده شـوې ده چې دميلادنه ســوونه ســوونه کاله د مخه داتن په ښــارکې ډرامه وه چې ديو پرمختللې ډرامې او تياتر شته والى ښايي ، نو پوښتنه پيداکيږي چې ولې داسې اسناد په واک کې نشته تر څو په يقيني ډول سره دانظريه دهر چالپاره دمنلو وړشي.ليکن دميلادنه تقريبا پنځه ســـوه کاله پخواچې دادمنلو هم ده ديونان ډرامه دهنري او ادبي شــهرت لوړې پوړ ىٰ ته رســيدلې وه . ((پدې عصــر کې دومره ســتر ډرامه ليکونکي تيرشــوي دي چې يوا ځې د انګلســتان شکسپير اود فرانسې راسين له هغو سره سيالي کولاى شي . دلرغوني يونان دتراژيدىٰ ســتر ليکوال (ايســکليس ٤٥٦ـ ٥٢٥) ســوفو کليســز ٤٥٦ _ ٤٩٦) او (يورپيديس٤٠٦ _ ٤٨٠) ق .م .دى ســـوفو کلســـيز په ډرامه ليکنه کې شـل ځل لومړىٰ درجه ادبي جايزه ګټلې ده.(شــهســوار ١٣٨١، :: ٨).

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداراز دیونان په ادبي او هنري تاریخ کې نورې ډیرې ادبي او هنري څیرې هم شــــته چې ددوی هنري او ادبي هڅې چې په خاص او ځانګړي ډول یې ډرامې هنري ژانرته ســـرته رســـولې دســـتاینې وړدي. لکه: شـــیلوس او ارســـتو فانس او نور .داشـــیلوس په وخت کې دیونان داتن په ښـــــار کې یو هنري فســــیتوال رامنځته ته شـــــوچې بیا هرلیکوال خپل هنري اوډراماتیک اثارکاندید کړل ...ویل کیږي چې اشـــــیلوس پوره نوي (۹۰) ډرامې لیکلي چې ددغـه ډراموپـه لړکې دیارلسو (۱۳) ډرامو لومړۍ درجه جایزه ګټلې ده. په هغه وخت کې به کله چې چا جایز ه وګټله نو بیابه یې دســـــروزرو تاج ورکاوو او یا دســــپینوزرو تاج.ځینې بیا ددې نظرپلوي دي او په دې ټینګارکوي چې لومړۍ ډرامه ((اسـکای لس)) لیکلې ده اوددرامې نوم یې ((سپلي اینټ)) ده . ځینې وایي چې داډرامه ((دسلیټ نومیږي چې داتن په ښـارکې ستیج شوې وه)) .
یوه ډله پو هان بیاپه دې ټینګارکوي چې په (۵۳۵) پنځه ســـوه پنځه دیرش ق م کې د(تس پیس) په نوم یوتن فنکار په یونان کې یوه ډرامه اجراکړه چې دغه تن دجهان اونړۍ لومړی اکټورګڼل کیږي .

ویـل کیږي چې دهغـه وخـت اکټورانو اولوبغـاړو بـه یو ډول ځانګړي ماسـکونه دهرې صـحنې مطابق په مخ غوړول او هم به یې له هرې صـحنې سره خپل کالي بدلول داځکه چې مختلفو رولونو کې به یې برخه اخیسته .ددې لپاره چې ننداره چیان یې ونه پیژني .

که چیرې ددغو ادبي او هنري شـخصـیتونو کوم چې دمخه یې یادونه وشـوه ، اثارو اوداثارو نوښـت ، پاینـت او پرمختیاته ځوک ځیر شـــــې چې پـه هغـه وخـت کې هنري جـایزې ورکول کیـدې او فیستوالونه جوړیدل نو دې نتیجې ته رسیږي چې له دوی نه دمخه هم هرو مرو دډرامې هنر موجود وو داځکه چې دامسابقې دډرامې دهنر یو پرمختللي بڼه ښایي.

له بده مرغه هیڅ یوه لیکوال هغه وخت داتکلیف په ځان نه دی منلی اویاورته متوجې شـــوی نه دی چې دهغه وخت ډرامه، دډرامې هنریت دډرامې څرنګوالی ،دډرامې بڼـه او ځـانګړتیـا څـه ډول وه ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

وليکي . په خواشــينې ســره چې څه نه دي ليکل شــوي ترڅو دهغه وخت په هنري ځانګړنه او ټولنيزو شــرايطو څوک پوه شــوي واې- داځکه چې ډرامه هم دنورو هنري ژانرو په څيريوداسې هنردی چې يوټاکلی زمان په ګوته کوي.

د ((فيورټي))خبره هغومره چې معــاصـــراو ســـني ليکوالانو اوهنرمنـدانودژونـد لـه هر اړخيزو ځـانګړتيـاوڅخـه خبريو دلر غونو ليکوالانو دژوند دحالاتوپه باب بشپړ معلومات نه لرو.

ريښـــتيـا کـه چيرې موږ د ځينو ليکوالانو چې نړيوال او جهـاني شـــهرت هم لري د زيږيدو يا مړيني نيټه په ســمه توګه تر لاســه کړو- ځينې وخت د ځنيو شـــخصـــيتونو په هکله مشـــکله کيږي . مثال: د ســوفوکليز د زيږيدو نيټه که چيرې په ريښــتنې توګه تر لاســه کړو نو ځکه به بريالي نه شـــو چې ځينو څيړنکو دده د زيږيدو په هکله ډول ډول نظريات ليکلي دي .

له پورتنيو څرګندونو او نظرياتو څخه ښـکاره شـوه چې ډرامه دځينو اسـنادو او مدرکونو له مخې د ميلاد نه تقريباً پنځه پيړۍ د مخه ښــه پر مختللې ډرامه موجوده وه او ددغې نيټې په شـــاو خوا کې ځنې اسناد هم تر لاسه شوي دي او هغه هم د يوې پر مختللې ډرامې په باب که د يونان نه راتير شــو او بيادمصــر ډرامې په هکله نظريات واورو هلته خو بيخي خبره د ميلاد نه پخوا زرګونو کلونو ته رسيږي .

پو هانو او څيړونکو څرګنده کړې ده چې د ډارمې هنر د ميلاد نه څلور زره کاله د مخه په مصـر کې ليدل شـوی دی . دمصـر د اثارو او نښو نښانو نه ښکاره ده چې په هغه ملک کې ناټک دوه زره ياکيدای شي درې زره کاله قبل مسيح موجود وو.))

که چيرې د مصـر لرغونې تاريخ ته سـرې ځير شـي نو بيا به دې نظر ته د شـــک په ســـترګه ونه ګوري دا ځکه چې ځينې د نظر خاوندان په ځانګړه توګه ځنې فيلسـوفان په دې عقيده دي چې له نن نه زرګونه کاله پخوا لو مړني نظريات چې فلســـفي رنګ يې لره په ((مهروبابل)) کې را منځ ته شو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا فلســـفي نظريات ((د ديمو كرت)) څه چې آن ((چارواګي)) او به خاوره ، باد، اور او د هندو چين د فلســـفي نظرياتو نه بيا هم لس ګونې پيړۍ دمخـه موجود وو .چې اوس هم دا نظريـات د ((مهر وبـابل)) فلسفي په نوم شهرت لري.

دا چې زرګونه كاله پخوا د فلســـفي داســـې پيچلي نظريات موجود وو نو له حقيقته به لرې نه وي چې د ډرامې هنر دى هم هغه وخت كې موجود وي .!؟ خو بيـا هم همغـه خواشـــينونكى خبره چې ليكلي اســـناد د ډرامې د هنر په هكله په مصـــر كې هم موجود نه دي .

ځنې پوهان او لرغون پيژندونكي له دې نه هم وړاندې ګوري او په دې نظر دي چې ښـــايې د ډرامې تاريخ او نېټه له دې نه هم وړاندې وي او دومره وړاندې چې كله انســـانانو معاشـــرتي او ټولنيز ژوند پيل كړ او په هغه وخت كې د خپل محيط او چاپيريال په بنا سـره ابتدائى او لومړنى لوبې او مســـتي اجرا كولې نو پـه دغـه وخـت كې بـه د دوى لومړنيو لوبو كله كله ډراماتيكه بڼه او شكل غوره كاوه .

خبره په ټولنيز او اجتماعى ژوند رايادە شـوه او ريښـتيا ده چې د ټولنيز ژوند هســـتي ډيره پراخه ده او په دغه پراخ ډګر او ميدان كې هر څه شـــته كيږي ، د مادي فرهنګ تـه ســـر بيره معنوي فرهنګ هم غوړيږي ، ادب او هنر هم غوړيږي دا ځكـه چې هنر د ټولنيز او اجتمـاعي شـــعور شـــتمني جوړوي او د ډرامې هنر هم د ټولنيز او اجتماعي ژوند د بېلا بېلو اړخونو هغه هنداره ده چې دژوندانه دحالاتو ژوندي تصويرونه په كې ليد لاى شو.

انسانانو د خپل ټولنيز پيدايښت له مخې مخكې له هغې چې په خبرو پيل وكړي او خپلې ګډې ســـونزې او مشـــكلات د خبرو له لارې حل كړي. او يا دخپل محيط او چاپيريا ل او زمانې د حالا تو څخه خبر تيا ترلاسه كړي ، يادا چې ځان او جهان وپيژني. نو د تمثيل په بڼه به يې له بدن د غړو دحركاتو په واســـــطه خپل مطلب بياناوه ... تر هغې چې غږن غړويې وده او تكـامـل وكړ. اوس هم د كوچنيوالي پـه زمـانـه كې د همدغو حركاتو په اســـتفاده كوچنيان د بدن د غړو له مخې خپل مطلب

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګندوي- نو ځکه څېړونکي پـه دې ټينګـار کوي چې د تمثيـل هنر انسان ته تر بل هر هنر څخه ډېر نږدې دی.ددې ټولو خبرو سره سره د نظر خاوندان دې نتيجې ته رســـيدلي او هغه اســـناد او مدارک چې په لاس کې دي دا ښايي چې په واقعي ، بشپړه او سمه بڼه (شکل) ډرامه د ميلاد نه پنځه پيړۍ د مخه په يونان کې رامينځ ته شوې ده . او بيا يې پر مختيا او پراختيا موندلې ده. له دې وروســـته ډرامه د نړيوال او جهاني شـــهرت له مخې يونان په خاوره کې منحصـــره نه پاتې کيږي بلکې په نورو هيوادونو هم اغيزه او تاثير کوي لکه روم ، اســـپانيا، انګلستان ، فرانسه اوهمداراز دهندوچين سنتي ډرامې هم له همدې بابته متاثرې شوې دي .(معين ،۱۳۸۲: ۸).

دهندوســـتان د هنر اوادبياتوپه تاريخ کې تقريباً دوه زره کاله وړانـدې دډرامې هنر ډېره ترقي اوپرمختـګ کړی وو اودمـذهـب پـه خپرولو کې يې لويه ونډه اخيســـتې وه. له همدې ځايه دډرامې هنر اندونيشـــيا، چين اوجاپان ته ورســـيد. بيا دغه هنر ډيره پراختيا ومونده .ويـل کيږي چې دنړۍ دټولونـه لومړنـی کتـاب دډرامې دهنر پـه هکلـه سـنسـکريټ ليکل شـوی دی .د((بهرت مني)) ناتيه شـاسـتو دډرامايي ادب لومړې مستند کتاب ګڼلې شو.په سنسکريټ ډراموکې سندروته هم ځای ورکړ شوی وو اود سنسکريټ بهترينه شا عري په ډراما يې ادب کې موندلای شو- دستسکريټ ښه ډرامه ليکونکي :ااشوکهوس ، بهاس ،سـومل ،شـودرک ،کاليداس ،دهرش ،دبهوبهوتي اودوشـواکهاوت دي .کاليداس هغه څوک دی چې دنړۍ اوجهان دنورو ليکوالواو هنر پوهانو په څيرنړيوال شـــهرت لري .چي د((شـــکنتلا))ډرامه يې له ډيرې سـتاينې وړده . ارياېانوهم په ويدي اويسـتايي عصـر کې ځينې داسـې لوبې دودونه ،عنعنوي اوفلکلوريک حرکات درلودل چې دتمثيل هنر ښـيګڼې په کې له ورايه ترسـترګو کيدې دسـوما او فوما دراتولولودود داپه ګوته کوي چې دتمثيل هنر په ار يايي ټاټوبي کې له ډيرې پخوانه دود وو..... ويدي سـره رودونه اوپه اويسـتاکې دارباب الانواعولمانځنه دبيلګې په توګه يادولې شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورته بحث کې مو په دې خبرې وکړې،چې ډرامه څه شــي ده؟څنګه او د کومې اړتيا له مخې رامنځ ته شـــوه او د تاريخ په اوږدو کې يې څنګه پرمختـګ وکړ.پوره بحـث بـه پـه همدې راونغاړو،چې انسـان کله پيدا شو،نو ډرامې هم ورسره سر راپورته کړ او تر ننه يې خپل ګامونه لا پســې ګړندي کړي دي،خو يوه خبره د يادونې وړ ده او هغه دا ،چې کوم کومه لومړنۍ ډرامه يادوو هغه هماغه تمثيلي ټوټه ځکه چې په تمثيل کې يوه خبره ډېره واضحه ده چې د سټيج پر سر د خلکو په وړاندې په ژوندۍ بڼه خپرېږي او هره تمثيلي ټوټه په يوه پرده کې پای ته رسېږي،خو ډرامه کېداشي ډېرې پردې اوصحنې ولري يا په بله وينا تمثيلي ټوټه يوه لنډه موضـــوع رانغاړي،خو ډرامه ډېرې موضـــوګانې په خپله لمن کې رانغاړي او ځای ورکوي او يا هم په بله وينـا د تمثيـل لمن لنـډه او تنګـه ده او د ډرامې لمنـه پراخـه ده او ډېر موضوعات په کې ځای کولی شو.

په ډرامه کې د تمثيلي ټوټې ځرکونه

د موضـــوع دا برخه مو دې ته ځانګړې کړې،چې ايا په يوه ډرامه کې تمثيلي ټوټه راتللی شـــي کنه؟ په دې برخه کې به د ځينو ډرامو نومونه راوړو،چې پــه هغې کې د تمثيلي ټوټو يــا ننـدارو ځرکونــه ليـدل کېږي،همدارنګه په دې به هم بحث وشي،چې څه اړتيا ده،چې په ډرامه کې دننه کومه تمثيلي ټوټه راوړل شــي.د دې موضــوع بحث مو همدې خبرې ته ځانګړی کړی او په تفصيل سره به پرې بحث وکړو.په ډرامه کې کله کله ځينې برخې داسې وي،چې د تمثيلي ټوټې بڼه او شکل لري او دا کار د دې لپاره کېږي،چې په ډرامه کې يو نوی اړخ راپيدا شي او ليدونکي،نور هم ځان ته حيران او راجلب يې کړي،نو ليکوال دا کار کوي،څو په ډرامه کې دننه يوه بلـه صـــحنـه يا تمثيلي ټوټه وړاندې کړي.ډرامه که څه هم د څو صـحنو څخه جوړېږي او هره صـحنه يې يوه تمثيلي ټوټه ،خو فرق يې دومره دی،چې ډرامه څو کېســې يا څو موضـوګانې په خپله لمن کې رانغاړي،خو تمثيلي ټوټه يوه برخه پر مخ وړي او په ډېرکم وخت کې پای ته رسېږي.نو ويلی شـو،چې په ډرامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې هم ځينې برخې تمثيلي ټوټې يا ننداري ليدل کيږي،د بېلګې په ډول به د (جاله ډوب) ډرامې يوه برخه يا صـــحنه چې تمثيلي ټوټه ده دلته راوړو

جاله ډوب

جالا ډوب په نومې ډرامه چې مزاحيه ،طنزيه او له خندا ډکه ده،چې د فرمان عمرزي په هدايتکارۍ او ليکوالۍ وړاندې شوې،پروډيوسر يې مشـــال خان دی،کمره مين يې هارون نعيم خان دی،ايډيټر يې حســـن جمال دی،د مشـــال پروډکشـــن لخوا جوړه شـــوې ډرامه ده..يادە ډرامه،انتقادي،اصلاحي او ټولنيز شکل لري او د ټولنې د اصلاح لپاره وړاندې شـــوې،چې په ياده ډرامه کې يوه برخه د تمثيل په ډول راوړل شـــوې.دوه کســـان،چې يو په افريدۍ لهجه خبرې کوي او بل په عادي لهجه خبرې کوي.د افريدي لهجې ولا خور دې بل کس ته واده شـــوي وي،هغه مړه شوې وي،کونډ کس غواړي بل واده وکړي،خو اوښی يې نه پريږدي،خو چې کله کونډ ورته د لس جريبه ځمکې او شـــل لکه روپيو وړانديز وکړي،بيا ورته اجازه ورکوي او تمثيل په لاندې ډول پيليږي.

بېلګه

د تمثيلي ټوټې نوم : (د خور مېړه بل واده به نه کوې)

ليکوال: فرمان عمرزی

لوبغاړي: مهتاب او الياس

(د خور مېړه بل واده به نه کوې)

مهتاب: ميدان له روشـــه،نن بې له تو ســـره کســـم،خو زېما خور لوړه خاورو له.ايتو دې لاســـه،ويريکه ايتو مطلب څه دی.دا کســـه دا راشـــه ماما زوی دې ليونـای دی.

الياس: خبرې له غوږ کېده.

مهتاب: هن

الياس: واده کول خو څه جرم نه دی کنه،نو چې ښځه مې مړه شوه نو څه وشو چې بل واده وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهتاب: ته به روته بل واده کوې او دغه دوه خورتې به مې رو له همداسې لغړ ګرځي.
الیاس: هغی له به مم وکم کنه.
مهتاب:ویړیکه د سړي بچی شه،ګنې څرمن دو وباسم.
الیاس: خبره خو واوره کنه خیر دی ته خو لړ غوړ شه کنه.
مهتاب: هن وایه څه یایې.
الیاس: ته خو مې خبرې له غوړ شه کنه
(په دې وخت کې لومړی کرکټر دویم کرکټر په سوباړي وهي او د هغې خبرې له غوړ نه ږدي.)
مهتاب: زما خورتو ته ویدونه کوې کنه که دا سر نه دې بې غم کړم او له تونې نه دې غوخ کړم.
الیاس: کوم یې ورله ته خو غوړ شه زه درته څه وایمه.تاته خو خه پته ده ،چې زما ډېر جایداد دی.دولت راسره خه ډېر دی ،بس یو شل جریبه پټی به تاپسې ولیکم ځنګه دې خوښه ده.او لس لکه روپۍ به هم درکړم.
مهتاب: ته رشتیا یایې ،تا دې خولای ووهي دروغ خو به نه یایې،خه نو زه بې پرې سوچ وکړم.
الیاس: سوچ پرې مه کوه خبره ومنه ګټه دې ده.ماله اجازت راکړه چې بل واده وکړم ژوند خراب دی.
مهتاب: که موله دې دا پټی او پیسې روکړې کنه ،نو خدای دې ستاسو د درې واړو خانه خرابه کړه.،هېو هغوی خروتو ته مې هیڅ ودونه مه کوه،خو موله موال روکړه.
مهتاب: پیسې در کوم،خو ماته اجازه راکړه.
(په همدې خبرو سره یاد تمثیل پای ته رسیږي.).(فرمان شهسوار ،۱۰ ۲۰م).
د دې موضوع د پایلې په توګه ویلی،چې په ځینو ډرامو یا فلمونو کې ځیني صحنې،د تمثیلي ټوټو یا ننداړو بڼه لري او د اړتیا په صورت کې لیکوال کوښښ کوي،د لیدونکو د تلوسې د زیاتوالي لپاره په ډرامه کې یوه داسې نوې صحنه وړاندې کوي،چې اوریدونکي د ډرامې تر پایې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې له ځان سره وساتي او ليدونکي ستړي نه شي،نو ځکه ليکوال دا کار کوي.

د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتلنه

د ډرامې او تمثيلي ټوټې په پېژندنه مو په تيرو بحثونو کې زياتې او په بشپړ ډول بحث وکړ،پېژندنې مو وړاندې کړې او د نورو ليکوالو او پوهانو نظرونه مو هم وړاندې کړل.اوس بحث دا دی،چې ايا تمثيلي ټوټه او ډرامه دواړه يو شی دی او که کوم توپير او د پرتلنې وړ بحث لري.ډرامه او تمثيل دوه بېل هنري ژانرونه دي،که څه هم ځينو ليکوالو او پوهانو دواړه يو ډول ژانر بښودلی،خو په اصل کې تمثيلي ټوټه يا ننداراليک بيل او ډرامه بيل ژانر دی.کله،چې انسان پيدا شو،له هماغه وخته انسان يو ډول نه يو ډول تمثيل کوي او د ژوند هره برخه جدا جدا پرمخ وړي.که خوشحالي پرې راشي،خفګان په کې نه کوي او که خفګان پرې راشي خوشحالي په کې نه کوي.که په کور کې يې اولاد پيدا شي،دا بيل تمثيل او ننداره ده.په تمثيلي ټوټه کې يوازې يوه موضوع پر مخ وړل کېږي او لمنه يې نسبت ډرامې،سريال او فلم ته تنګه ده.

اصلا د ډرامې صحنې له تمثيلي ټوټو څخه جوړيږي،خو په دومره توپير،چې ډرامه په ځان کې نور موضوعات رانغاړي او تمثيلي ټوټه يا ننداراليک يوه موضوع پر مخ وړي.تمثيلي ټوټه او ډرامه داسې دي،لکه لنډه کېسه او ناول.په لنډه کېسه کې کرکټرونه کم،موضوع يې لنډه او وړه وي،خو ناول اوږد او کرکټرونه يې زيات او د موضوعاتو لمن يې پراخه وي،نو په لنډه توګه ويلی شو،چې د ډرامې او تمثيلي ټوټې ترمنځ اړيکې او توپيرونه دواړه شته،د پرتلنې وړ دي،چې په لاندې ډول يې پرتلنه او توپيرونه وړاندې کولی شو.

١: ډرامه اوږده،خو تمثيلي ټوټه لنډه وي.

٢: په تمثيلي ټوټه کې يوه موضوع،خو په ډرامه کې څو موضوعات پر مخ وړل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳: په تمثيلي ټوټه کې کرکټرونه کم وي ان کله کله يو کس هم کولی شي،چې يوه تمثيلي ټوټه پرمخ يوسي،خو ډرامه ډېر کرکټرونه لري او په زياتو لوبغاړو پرمخ وړل کېږي.
۴: د تمثيلي ټوټې موضوع لنډه او تنګه،خو د ډرامې موضوع اوږده او پراخه وي.
۵: تمثيلي ټوټه په يوه صـــحنه کې پای مومي،خو ډرامه له يوې څخه زياتې صحنې لري او په ډېرو صحنو کې پای ته رسيږي.
۶: د تمثيلي ټوټې لپـاره يو ســـټيج يـا د تمثيلولو ځـای جوړيږي،خو د ډرامې لپاره ډېرو ستيجونو يا د وړاندې کولو ځايونو ته اړتيا وي.
۷: تمثيلي ټوټه اشـاروي يا د لوسـتلو شـکل هم لرلی شـي،خو ډرامه په اشاروي يا د لوستلو په شکل نه شو وړاندې کولی.
۸: پـه تمثيلي ټوټـه کې کلـه کلـه ممثـل خپلـه د خپـل ځـان ډايرکټري کوي،ځکه چې زياتره وخت تمثيلي ټوټه په ژوندۍ بڼه وړاندې کېږي او ډايرکټر نه شي کولی چې په ژوندۍ صحنه کې يو ممثل ته هدايت يا لارښـــوونه وکړي،خو په ډرامه کې ممثل خپله د ځان ډايرکټري يا لارښوونه نه شي کولی.
۹: تمثيلي ټوټه لږ وخت نيســـي،نو ځکه يې مينه وال زيات وي،خو ډرامه حد اقل له يو ســـاعت څخه زيات وي،نو ځکه ځيني مينه وال ستړي کوي او نه يې خوښوي.
۱۰: په ډرامه کې کيداشـــي ډېرې ســـندرې ورځای کړل شـــي،خو په تمثيلي ټوټه کې ډېرو سندرو ته اړتيا نه ليدل کېږي.
دې ته ورته نورډېر واړه توپيرونه هم کېدای شـــی ولري،خو مونږ د موضوع په همدې توپيرونو بسنه کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم څپرکی

پایله

(پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ثوټې راتګ او پرمختګ) تر سرلیک لاندې علمي،څېړنیز اثر،چې د پوهنملی علمي رتبې د ترفیع لپاره لیکل شوی،چې په پنځو لویوبرخو کې بشپړ شو.د څېړنې د ارزښت،موخې، د څېړنې د مېتود او د موضوع مخینه (شالید) وروسته په لومړی برخه کې د معاصــــرې دورې ته لنډه،خو هر اړخیزه بحث او څېړنه پرې شــوې.د معاصــرې دورې درې پړاونه،روښــانتیا پړاو،ویښــتیا پړاو او اوښــــتون پړاو باندې هر اړخیز بحث شــــوی،چې په دې پړاونو کې د ځینو ډرامه لیکوونکو نومونه هم ذکر شوي دي.

د موضـــع دویمه برخه کې په تمثیلي ټوټه بحث شــوی،چې په دې برخه کې د تمثیلي ټوټې تاریخچې باندې مفصـــل بحث شــــوی، په پښتو ادب کې د تمثیلي ټوټې بهیر،د تمثیلي ټوټې پېژندنه،د تمثیلي ټوټې چوکاټ او جوړښــت او همدارنګه توکي او د لیکنې لار،د تمثیلي ټوټې ژبه او په تمثیلي ټوټه کې د کرکټرونو کارونه باندې هر اړخیز بحث او څېړنه شوې.

د موضـــــوع دریمه برخه مو د تمثیلي ټوټې دولونو ته ځانګړې کړې ده،چې په دې برخه کې د فورم له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه،چې په هغې کې ســــټېج تمثیلي ټوټه،راډیویي تمثیلي ټوټه،تلویزوني تمثیلي ټوټه،د لوستلو تمثیلي ټوټه او د محتوا له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه،چې تراژیدي،کومیډي،میلو او تراژیدي کومیډي تمثیلي ټوټې تر بحث لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيول شـــوي دي.همدارنګه اخلاقي،ولســـي،د اتلولی،تاريخي،غوټه لرونکي،مذهبي او اشـــاروي تمثيلي ټوټې هم تر بحث لاندې نيول شوی،چې د ځينو لپاره يې بېلګې هم راوړل شوي دي.

د څېړنې څلورمه برخه چې تر ډېره د موضوع اصلي برخه هم جوړي په معاصـــر ادب کې تمثيلي ټوټې ته ځانګړې شـــوې، چې پښـــتو معاصـــر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ باندې پوره بحث او څېړنه شوې ده.همدارنګه پښتو ادب کې لومړني مشهور تمثيل ليکوونکو پېژندنه او د ځينو يې تمثيلي بيلګې هم راوړل شـــوي دي او دا چې په ټولنه تمثيلي ټوټه څه اغېزې لري په دې برخه کې پرې بحث شوی دی.

د څېړنې پنځمه او ورســـتۍ برخه د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتليز جاج ته ځانګړې شـــوې ده.په دغه برخه کې په ډرامه لنډه بحث شـــوی،په ډرامه کې د تمثيلي ټوټې څرکونه او د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتلنه شـوې ده او دغســـې دغه څېړنه په پايله،مناقشـــې،وړانديزونو او سرچينو ښودلو سره ياده څېړنه پای ته رسېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناقشه

په دې برخه کې هڅه کوو،ټولو هغو انګېرنو او احتمالي پښتنو ته لنډ،خو کره ځوابونه ومومو،چې لوستونکو ته پیدا کېږي.ښایي ځینو دوستانو ته پوښتنه پیدا شي،چې په پښتو ادب کې ډېر نور موضوعات شته،چې باید پرې کار وشي،نو څه اړتیا وه،چې دا موضوع مو غوره کړه. د دې پوښتنې په ځواب کې به زه داسې ووایم چې بېشکه په پښتو ادب کې ډېر نور مسایل هم شته،چې کار پرې وشي،خو پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ دا داسې یوه موضوع ده چې څېړنه او سپړنه یې ډېره اړینه وه او دا ځکه چې هنر ي نثر ډېر ژر په ټولنه اغېزه کولی شي او په ټولنه کې د سمون یوه ډېره ښه او هر اړخیزه لاره ده،نو ما لازمه وګڼله چې په دې برخه کې کار وکړم او د خلکو او لوستونکو ستونزو ته تر یوه حده حل پیدا کړم.

د دې څېړنې متوقع نتایج دا دي، چې وبه توانېږو د تمثیلي ټوټې په ارزښت او اهمیت پوه شو،تمثیلي ټوټو ته چې پښتو ادب کې چا کار کړی،د هغوی سره به اشنا شو.یوه تمثیلي ټوټه څنګه باید ولیکل شي،کرکټرونه او مکالمې یې څنګه ځای پر ځای شي.د تمثیلي ټوټو په تاریخي بهیر به هم لوستوکي پوه شي. له بله پلوه به د تمثیلي ټوټې یا ننداریلیک په غني کولو کې هم مرسته وکړي او په دې اړه به ډېرنوي مسایل او معلومات وسپړي.دا ښکاره خبره ده،چې په تمثیلي ټوټو یا ننداریلیکونو خورې ورې لیکنې او یادونې شوي دي او په راتلونکي کې به پرې هم کېږي.

،خو دا چې زما موضوع د نورو د شوو کارونو سره څومره توپیر لري او څومره ګټور دی غواړم خپل شوی کار د نورو لیکنو سره په لنډه توګه پرتله کړم.د تمثیلي ټوټې په اړه په ځینو کتابونو کې یادونه شوې او هلته یوازې د تمثیلي ټوټې،پېژندنه،د تمثیلي ټوټې شالید او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينو برخو بحث او سپړنه شوې،د بېلګې په توګه د نثري ادب ډولونو نومې اثر کې،د تمثيلي ټوټې په اړه لنډ معلومات ورکړل شوي دي،خو د تمثيلي ټوټې په ارزښت،ډولونو،بېلګو... او نورو برخو په بشپړ ډول بحث نه دی شوی. عبدالقديم پتيال،چې د تياتر تاريچې تر عنوان يې يوه مقاله ليکلې ده،يوازې د تياتر په تاريخي بهير او په عمومي توګه يې د تمثيلي ټوټو او ډرامو لنډ بحث کړی،په ياده مقاله کې په بشپړ ډول د تمثيلي ټوټې او په ځانګړي ډول په معاصر پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ په اړه په کې څه نه ليدل کېږي.

دې ته ورته نورو ډېرو مقالو او ځينو ليکنو کې يوازې د تمثيلي ټوټې په تاريخي بهير لنډ بحث شوی،چې په ډرامه کې يې ور ګډ کړی دی او تمثيلي ټوټه يې له ډرامې څخه نه دی جلا کړی.دلته به د موضوع د لا ښه وضاحت لپاره د ځينو هغو اثارو يا کتابونو نومونه راوړو،چې په ياده موضوع په کې لږ ډېره اشاره شوې ده.د نثري ادب ډولونه نومې اثر ليکوال په خپل اثر کې د تمثيلي ټوټې لپاره د ننداري‌ليک نوم کارولی او په دې برخه کې تر يوه حده په تمثيلي ټوټه يا ننداري‌ليک بحث کړی،خو په بشپړ ډول يې سپړنه او څېړنه نه ده شوې.د نثري ادب ډولونه چې په کال ۱۳۹۴ لمريز کال د علومو اکاډمۍ لخوا چاپ او خپور شوی،د تمثيل د پېژندنې په اړه په کې هم بحث شوی دی.

همدارنګه محمد اعظم اعظم په خپل کتاب (پښتو ادب کې کردارنګاري) نومې اثر چې په کال ۱۹۹۳ م کې د پېښور پوهنتون ،پښتو اکيډيمی لخوا چاپ او خپور شوی،تمثيلي ټوټه يې په ډرامه ورګډه کړې ،خو ځينې برخې يې داسې دي،چې په تمثيل يا کرکټر يا کردار يې هم بحث لرلی دی.شهسوار سنګروال نيازی،چې په کال ۱۳۷۰ لمريز کې يې د ډرامې تاريخ او فن نومې کتاب د يونيورستی بک ايجنسی لخوا چاپ او خپور شوی،د ډرامې په اړه په بشپړ ډول بحث او څېړنه کړې،خو تر کومه چې په معاصره دوره کې پښتو ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ دی،نو په دې اړه کوم ځانګړی بحث نلري.عبدالرحيم ځدراڼ په خپل اثر ادبي ژانرونه نومې اثر،چې په کال ۱۳۸۵ لمريز کې د الازهر خپرندويې ټولنې لخوا چاپ او خپور

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـوی په ۲۳ مخ کې يوازې د يادې موضـوع د پېژندنې په اړه لنډ بحث شوی،خو په بشپړ ډول په کې څه نه ليدل کېږي.

دې ته ورته په نورو ډېرو کتابونو،مجلو او ليکنو کې د تمثيلي ټوټې په اړه لنډ بحثونه شوي ،خو ترکومه چې پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتـګ او پرمختـګ دی،پـه دې اړه پـه کې کوم ځـانګړی بحث او څېړنه نشته او نه ترسترګو کېږي،نو ويلی شم،چې زما ليکنه د نورو د ليکنو سـره پوره او جوت توپير لري او په ځانګړې موضـوع بحث او څېړنه شوې ده.

دا څېړنه به د محصـــلينو او د ادب مينه والو ته نوې مســـايل او نوي معلومات مخ ته کېږدي ،همدا لاملونه وو چې زه يې دې ته وهڅولم څو وکولی شـــم د(پښــتو معاصــــر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ) تر عنوان لاندې موضـوع په بشـپړ او هر اړخيز ډول وپلټم او څېړنه پرې وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیزونه

دا،چې تمثیلي ټوټه د ټولنې یوه اړتیا ده او هره ټولنه ورته د سمون او اصلاح له مخې جدي اړتیا لري او همدا تمثیلي ټوټه ده،چې د ټولنې په سمون کې مهم رول لوبوي،همدې اړتیاو ته په کتنې سره زه د دې برخې د وړاندیزونو په توګه په شـــماره وار ډول خپل وړاندیزونه وړاندې کوم.

۱: د تمثیلي ټوټې د ودې لپاره دې ټول هغه مواد چې د مقالو یا اثارو په ډول خواره واره دي،راټول او چاپ شي.

۲: د تیاتر په برخه کې دې،خلکو ته سـمینارونه جوړ او د تمثیلي ټوټې د اهمیت په اړه دې اګاهي ورکړل شي.

۳: د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت په چوکاټ کې ،چې د پښـتو تیاتر په نوم کومه اداره جوړه شـــوې وه،هغه بېرته په منظمه توګه فعاله او د پښتو تمثیل د ودې لپاره دې ځانګړې برنامې جوړې شي.

۴: د افغانستان راډیو تلویزون کې دې پښتو تمثیلي ټوټو لپاره ځانګړې برنامې جوړې او خلکو دې وړاندې شي.

۵: په افغانستان کې نورې تصویري یا غږیزې رسنۍ ،چې تمثلي ټوټې خپروي باید کوښښ وشـي،چې د پښتو کلتور او محدودیتونه په پام کې ونیسي ،داسې نه شي چې د کوم قوم یا ژبې توهین په کې وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچينې

۱: اعظم،محمد اعظم.(۱۹۹۳م).پښتو ادب کې کردار نګاري،پېښور پوهنتون،پښتو اکېډيمي. مخ:۴۰۱ .
۲: انځور،زرين.(۱۳۷۱ل).په افغانستان کې د پښتو د هنر او داستاني نثر رامنځ ته کېدل او پرمختګ،مقاله.
۳: انشاء،ميا سهيل.(۱۳۷۹ ل). دشلمې پېړۍ ادبي ستې،سباون مجله،پنځمه ګڼه،مخ ۲۳.
۴: انعکاس راډيو تلويزون.(۱۳۹۹ل).د ميلمنو خپرونه،ننګرهار.
۵: باجوړی،بريالی.(۱۳۹۷ل). د پښتو ادبياتو معاصر تاريخ د ويښتيا پړاو،کابل:جهان دانش خپرندويه ټولنه. :مخ ۱۸.
۶: بختاني خدمتګار،عبدالله.(۱۳۶۵). په ننګرهار کې د تمثيلي هنر بېلګې(مقاله)،فرهنګ مردم مجله، دويمه ګڼه،د کتلور دولتي کميټه،د فرهنګ مردم آمريت. مخ: ۷۷ .
۷: بېنوا،عبدالروف.(۱۳۹۳ل) . اوسني ليکوال بشپړ متن، دويم چاپ ،صداقت خپرندويه ټولنه،کندهار: مخ:۹۹ .
۸: بېنوا،عبدالروف.(۱۳۸۸ل) .اوسني ليکوال ،کندهار: علامه رشاد خپرندويه ټولنه،صحاف نشراتي مؤسسه.مخ:۹۵۴
۹: پټيال،عبدالقديم.(۱۳۸۳لمريز) ،(ژباړن)،د تياتر تاريخچه،(مقاله)،هوډ مجله،دوه مياشتنۍ خپرونه،لسمه ګڼه، کندهار: د لوی احمد شاه بابا علمي او کلتوري مرکز.مخ ۴۷.
۱۰: پښتو – پښتو سيند.(۱۳۸۹لمريز) د افغانستان د علومو اکاډمي،د ژبو او ادبياتو انستيټوت:کابل،اريانا خپرندويه ټولنه. مخ: ۲۹۸.
۱۱: پښتو –پښتو تشريحي قاموس.(۱۳۸۳ ل).لومړی ټوک،دويم چاپ،د افغانستان د علومو اکاډمی د ژبو او ادبياتو مرکز.مخ:۷۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲: ځدراڼ ،عبدالرحیم.(۱۳۸۵ ل).ژباړه،ادبي ژانرونه،الازهر خپرندویه ټولنه،پېښور ،مخ: ۲۳.
۱۳: حسن،عیمد.(۱۳۸۲ل). فرهنګ عمید فارسی،دویم ټوک،پنځم چاپ،مؤسسه انتشارات امیر کبیر،تهران:مخ۹۰۳.
۱۴: رحیمي،تاج محمد.(۱۳۹۶ ل). په پښتو معاصره دوره کې د ملي ژبو یو بل ته د منظومو ژباړو ژبنۍ څېړنه،د ماسترۍ تیزس. :مخ ۱۳- ۱٤
۱۵: رحیمي،تاج محمد.(۱۳۸۷ل) . یتیم ماشوم،تمثیلي ټوټه،ننګرهار عالي لیسه،ننګرهار.
۱۶: رحیمي،تاج محمد.(۱۳۹۲ لمریز). ناپوهه ډاکټر،مرام راډیو سټیشن سټوډیو ،جلال اباد ښار.
۱۷: رحیمي،تاج محمد.(۱۳۸۹ل). د رواج په لمن کې تمثیلي ټوټه،ننګرهار ولایت د غونډو تالار.
۱۸: رشیدي،جمشیدخان.(۱۳۹۱ل). ادب تیوري،لومړی چاپ،کابل: انتشارات نامي خپرندویه ټولنه،کابل.مخ: ۱۴۹.
۱۹: رضا،افضل.(۱۹۵۵م)،ډرامه،دریم چاپ،یونیورسټي بک ایجنسي،پېښور.مخ:۱۲۶ .
۲۰: رفیع،حبیب الله.(۱۳۶۰لمریز). زرینې ځانګې،د افغانستان د علومو اکاډمی،د ژبو او ادبیاتو مرکز،زیري جریده.مخ:۹۷.
۲۱: رفیع،حبیب الله.(۱۳۷۱ ل).زرینې ځانګې،د افغانستان د علومو اکاډمۍ د ژبو او ادبیاتو مرکز،د زیري جریده،مخ:۹۹ .
۲۲: رفیق،محمد رفیق.(۱۳۹۵ ل). د ادبپوهنې بنسټونه،جلالکوټ: ختیځ خپرندویه ټولنه. مخ: ۹۷.
۲۳: روهي،محمد صدیق.(۱۳۸٤ ل).د پښتو ادبیاتو تاریخ،پېښور: دانش خپرندویه ټولنه.: مخ ٤۵.
۲۴: زړن،جانس خان.(۱۳۹۳ ل). نړۍ وال ادبیات د لرغوني یونان ادبي تاریخ ته یوه کتنه،جلال اباد: مومند خپرندویه ټولنه. مخ: ۵۱.
۲۵: زغم،احمد شاه.(۱۳۹۴ ل). معاصره لیکوالي، د افغانستان ملي تحریک،فرهنګي ځانګه. مخ: ۴۶۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶: زیور، زیورالدین.(۱۳۹٤ ل).پښتو ادبیاتو اوسنۍ دوره، جلال اباد: مومند خپرندوینه ټولنه.:مخ ٦.
۲۷: سپېدې مجله،پرله پسې ۱۴ ګڼه،د افغانستان کلتوري ټولنه،پېښور ،مخ:۱۸۶.
۲۸: سرور،خان اقا.(۱۳۷۹ ل).تیاتر در افغانستان،پېښور.مخ:۴۲ .
۲۹: سنګروال،شهسوار.(۱۳۹۰ل). داستاني او هنري ادبیات، دویم چاپ ،لندن:افغان ادبي جرګه.مخ:۲۵۴.
۳۰: شهسوار ،سنګر وال.(۱۳۸۱ ل). د ډرامې تاریخ او فن (په نړۍ،لره او بره پښتونخوا کې) ،یونیورسټي بوک ایجنسي پېښور. مخ ۱۸.
۳۱: شاهد،اسمعایل.(۲۰۰۱م). یوه دعا به وکړو،نشترهال تیاتر،مسافر سي ډي هاوس،پېښور.
۳۲: شیر،شیرمحمد.(۱۳۹۹ل). کرونا خپله دې کوه خپله کومه،لمر نړۍ وال تلویزون،د خندا شپه خپرونه،جمعې شپه،ماښام ۷ بجې.
۳۳: شیر،شیرمحمد.(۱۳۹۹ل). کرونا ویروسه مړ شې،لمر نړۍ وال تلویزون،د خندا شپه خپرونه،جمعې شپه،ماښام ۷ بجې.
۳۴: شیرزاد،خان فراز.(۱۳۹۷ل). د عبدالروف قتیل خوږیاني په منثورو اثارو کې د هنر ونډه،د ماستری تیزس.مخ ۱۲۰.
۳۵: ښادمن،حکمت الله.(۲۰۱۷م). د تمثیلي ټوټې نوم یو موټی افغانستان، د ملي سوداګر حکمت الله ښادمن لخوا په کندهار کې د افغانستان دځلور دېرشو ولایاتو د ښاروالانو لپاره جوړه شوې غونډه،کندهار.
۳۶: غضنفر.(۱۳۸۹).داستانونه.دوه میاشتنۍ مجله.دریم کال –دوهمه ګڼه.
۳۷: فرمان، عمرزی.(۲۰۱۰م)،جاله ډوب، مشال پروډکش.
۳۸: لالاخېل،سید ضیاء الرحمن.(۱۳۹۸ل). چمن ګل داستان،شرق راډیو تلویزون،جلال اباد.
۳۹: مجاهد،عالم زیب.(۲۰۰۰م) .ښه واده دې کړی، نشترهال،مهران سي ډي هاوس.
۴۰: معین، محمد.(۱۳۸۲ ل). ،فهرنګ معین فارسی،څلورم ټوک،شلم چاپ،موسسه انتشارات امیر کبیر تهران .:مخ ۴۸۱.
۴۱: نا اشنا،ننګیار.(۱۳۹۹ل). د دوبۍ لندن د شرکت خبرتیا،تمثیلي ټوټه،ازادۍ راډیو،د ګوډې اچار خپرونه، کابل فوسټ بکس شمیره ۱۴۷۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۲: ننګرهار اخبار.(۱۳۹۷ل). شپږ دېرشمه ګڼه، د ننګرهار اطلاعاتو او فرهنګ رياست خپرونې ارګان، د ننګرهار ازادۍ مطبعه.مخ ۳.
۴۳: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف .(۱۳۸۲ل).هو صيب نه صيب،دانش خپرندويه ټولنه، د پښتې وروستی مخ.
۴۴: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف ،(۱۳۹۸ل).ولې؟ځکه چې!،د ګوړې اچار خپرونه،ازادۍ راډيو، کابل فوسټ بکس شميره ۱۴۷۱.
۴۵: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف.(۱۳۸۵ ل).تخنوم دې،نور نشراتي مرکز،کابل: د پښتۍ وروستۍ مخ.
۴۶: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف.(۱۳۹۸لمريز).د ګوړې اچار خپرونه،ازادۍ راډيو ،فوسټ بکس شمېره،کابل: ۱۴۷۱.
۴۷: نيازی ، شهسوار سنګروال .(۱۳۷۰لمريز). ډرامې تاريخ او فن ،پېښور: يونيورسټي بک ايجنسی .مخ: ۶۱ .
۴۸: واجد،عبدالواجد.(۱۳۹۵ ل).دپښتو ادبياتو (لومړنی،دويمه اودريمه دوره)،کابل: ميهن خپرندويه ټولنه.: ۲۷۸ .
۴۹: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۸۹ ل).د نثري ادب ډولونه،وحدت خپرندويه ټولنه،مخ:۱۹۹.
۵۰: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۹۳ ل).د ليکوالی فن، پېښور:ميرويس خپرندويه ټولنه.مخ ۹۹.
۵۱: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۹۴ ل).د نثري ادب ډولونه،د علومو اکاډمي د اطلاعاتو او عامه اړيکو رياست،همايون مطبعه.مخ: ۴۰۸.
۵۲: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۹۵ل).د ليکوالۍ هنر،پېښور: ميهن خپرندويه ټولنه. مخ: ۲۲۶.
۵۳: هاشمي،سيدفخرالدين .(۲۰۱۷م) ، ته زما د پلار د لاس نخښه يې،ټکان خپرونه، شمشاد نړۍ وال راډيو تلويزون.
۵۴: هېوادمل، زلمی.(۱۳۶۵ل). فرهنګ ادبيات پښتو،دوهم ټوک،کابل.مخ ۲۲۵.
۵۵: يوسفزی، اباسين.(۲۰۰۸م).زيتون بانو شخصيت اور فن،اسلام اباد: پوسټ افس فاونډيشن پريس،خپرندويه ټولنه .مخ:۱۱.
۵۶: @abdurahim44.

(c) ketabton.com: The Digital Library

:۵۷TIKTOK STORE /PASHTO FUNY VIDIOS

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library